8684

పూర్వకవుల

శృంగార ప్రబంధములు

గ్రంథకర్తలు :

పూర్వకవులు

సరస్వతీ బుక్ డిపో. విజయవాడ-1

7-8-0

1. బ్రహ్మానందం
2. చంద్రరేఖావిలాపము
3. శృంగార పంచకము
4. కాళిదాసు లంబోదరప్రహసనము

రామగ్రంథమాల—

బ్రహ్మానందము

బ్రహ్మానంద శతకము

—గోపినాథ వెంకటకవి.

రామాఘధూటి తారావళి

—మాడభూషి వేంకటాచార్యులు.

గణపతీయము

—ప్రాచీనకవి.

శష్పవిజయము

—తెనాలి రామకృష్ణుడు-

శృంగారశతకము

—తోట విజయరాఘవ నాయుడు.

పుదుచ్చేరి.

1924

సర్వస్వామ్యసంకలితము) (వెల రు 1--4--0

Cenfidential Subscribers Edition.

శ్రీరస్తు.

బ్రహ్మానందశతకము.

సీ. శ్రీమించు యోగీంద్ర, సేవ్యమై యఖిలుల కగమ్యమై లోకైక్య, రమ్యమగుచుఁ
దనరార గోలోక, మునరాసమండలి నభినవ క్రీడాగ్ర, హంబులందు
విరజా తటంబున, బృందావనంబున, గోగోపగోపికా, కోట్లు గొలువ
వేడ్కతో నిత్యంబు, విహరించు రాధికాకృష్ణు లొందరులపై, బ్రీతిపూర్వ

గీ. కముగఁ బరగించు నవసుకా,కలితవీక్షణములు, వారలప్రియభాషణములు నరవ
[1]జారరతులు వెల్గోటికు, మార యాచభూపరేంద్రు నతుక్రంబు, బ్రోచుఁ గాత

సీ. వరగుణశాలి స, ర్వజ్ఞకుమార యాచక్షమానాథుండు, సత్కళా వి
శారదుండొకనాడు, సంతోషమున గోపినాథ వేంకటకవి, నాదు నన్ను
రావించి మన్నించి రమణ శ్రీకృష్ణునిఁ గోర్కెతోఁ గృతినాయ, కునిగఁ జేసి
యతని విహారంబు, లన్నియు శృంగార[2]శతకంబు సేయుము, వరనఫణితి

గీ. నరయ నానందపరిపూర్ణుఁ, డైన కృష్ణు చారుతర విషయానంద, సరణులెల్ల
నవ్యమృదువాగ్విభూతి వర్ణనము సేయుటరసిచూడ బ్రహ్మానంద,మదియెకాదె

సీ. కామసంతృప్తుఁడు, గానివాఁ డిల మోక్షకామి గాఁడను గాథ, గలిగియుంట
నదిగాక పరతత్వ, వానంద మరయ బ్రహ్మానందలేశంబె, గాని వేఱ
గాదు కావున మీరు, గరిమతో మొదల శ్రీకృష్ణుఁడు పల్లవ, స్త్రీలఁ గూడి
చేసిన లీలాని, శేషంబు లన్నియు శృంగారశతకంబుఁ, జేసి ప్రీతి
వనల తదుక్తిగీ, తార్థసారం బంత సంగ్రహించి సమస్త, సమ్మతముగ

గీ. నొక్కశతకంబుఁ గావింపు, మూర్విలోన దేవియెడఁ బ్రీతిగలవారు, దానిఁజూచి
తెలిసి సౌఖ్యవారాంబుధిఁ, దేలు చుందురంచితముగ బ్రహ్మానంద,మదియకాదె

సీ. అని యిట్లు [3]కౌతూహ,లాతిరేకంబున నాన తిచ్చిన యేను, హర్షమొంది
హరి హర బ్రహ్మల, నభినుతిఁ గావించి పద్మా శివా సర, స్వతుల కెఱఁగి

పా. 1, భావతతులు పా. 2. శతకంబుగాఁ జేయు
పా. 3. కౌతుకా, హ్లాద వేగంబున

కరివక్త్రునకు నతిఁ గావించి వాల్మీకి సాత్యవతేయుల సంస్మరించి
కాళిదాసాది సత్కవులను గొనియాడి గరిమతో నాంధ్ర సత్కవులఁ దలఁచి
గీ. రాధికామాధవుల విహారంబు లన్ని పూని శృంగారశతకంబుఁ గా నొనర్తు
సరసులందరు విని చాల సంతసింపుఁ డనఘులారా! బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. గుణదోషములు వర్ణ గణములు శబ్దార్థ పద్ధతుల్ గని యతి ప్రాస బంధ
నియమంబులెఱిఁగి యెన్నికకెక్కు మృదుమధురోక్తులుగదియించి యుక్తభంగి
నతివిపులార్థంబు మితపదంబులలోనఁ దెలియించి ముద్దు మాటలనుగూర్చి
1విరళార్థ సంయుక్త సరళ శబ్దంబులు పొసగఁ నలంకృతుల్ పొందు పరచి
గీ. రసము చిలుకంగ 2వాచక రోచకాది సప్తవిధ సత్కవీంద్రుల జాడ లెఱిఁగి
శౌరి లీలా విలాసముల్ సన్నుతింతు సరసి చూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సచ్చిదానంద లక్షణ పరబ్రహ్మంబు మును విషయానంద మనుభవింప
దలఁచి తా గుణమయ తనువుఁ గైకొని తనయోగమాయను రాధ గాఁగఁ జేసి;
పరగ బ్రహ్మాండంబు బహుళ క్రీడార్థంబు గోలోకము సృజించి కోరి తనదు
కళలచే రాధికా కళలచే, గోపగోపికలను నిర్మించి సకలు డగుచు
గీ. నందుఁ గ్రీడించెఁ గావునో నగులు, దేల మోహనకిశోరరూపంబుఁ బొస,గదాల్చె
నట్టి కృష్ణుని శృంగార మభినుతింతు సరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ధరలోన మనుజు లందఱు మానుషానందమందు నవాశక్తులగుట వలన
తాను మానుషరూప ధారియై తగ మానుషానందమును బ్రీతి ననుభవింప
కరమర్థి తనదు శృంగారచారిత్ర ప్రపంచమంతయు నాటకించి చాల
మధురసా ద్యాదితో షధ ముటికా న్యాయమున నిహపరసౌఖ్య మనుభవించి
ధన్యు లౌటకు మహా ధన్యుండు గోలోకవాసియౌ కృష్ణుండు భాసురముగ
గీ. కోరి బృందావనంబున గోకులంబునందు విహరింప, మధురలో నవతరించె
నట్టిశౌరి విలాసంబు నభినుతింతు నంచితముగ బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. కడు పేర్కు దేవకీ గర్భంబున జనించి ప్రాకృత బాలుని పగిది జ్ఞాన
వికసనంబులు లేక పెను బరాధీనుడై సర్వోపచారముల్ సంగ్రహించి
టరయ, నామాయ నా యంతవానికె యజ్ఞతయును బరాధీనతయును గలుగఁ
జేయు సామర్థ్యంబు చేనొప్పునట్టిద, యని యొఱింగించుట కంతెగాక.

పా. 1. వరసార్థ పా: 2. మదిని సంతసముపొంగ నకల

గీ. తలప సర్వజ్ఞునకు సర్వశక్తి యుతునకు పారవశ్యంబుగలదె
యట్టి కృష్ణుని చరితంబు లభినుతింతు నతులమైన బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. అరయ నెవ్వాని వీర్యంబున విరజకు బుట్టిన తనయు లేడ్వురును సప్త
వనరాసులైరి యెవ్వరు సృష్టిగావింప రాధతో గూడి సురతము సేయు
తటి మేన బొడమిన తతఘర్మ జలము బ్రహ్మాండములవిండియేకార్ణవంబుఁ
గావించె నట్టిజగత్కర్త కృష్ణుండు జనని దోయిట నీట స్నపితుడగుచు
గీ. భక్తసుకృతోపచారంబు స్వల్పమైన నదియ సంతుష్టికరమని యన్నమాట
సత్యముగ జేసె నవ్విభు సన్నుతింతు ననుపమాన బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. దాటరాని భవాబ్ధి దరియించుటకు శ్రీవరమ్య పాదాబ్జమరందపాన
మదియముఖ్యోపాయమనియునాత్మీయాంగములలోనందలపోయ మోక్షలక్ష్మి
కంఘ్రులే ముఖ్యంబు లనియును భక్తుల కెఱిగించుటకే కాక యింపుమెఱయ
బంగారుతొట్లలో బవళించి కరముల చరణంబు వదనకంజమున జేర్చి
గీ. మొనసి యంగుష్ఠమానుట జనని పాల దనివిదీరక గాదట్టి యనఘమూర్తి
రమ్యలీలావిలాస వర్ణన మొనర్తు నరసి చూడ బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. పశువులు ఫణులు గానరసంబు నెఱుగుదు రను వాక్య మెఱుక పరుప
గానంబు సర్వదుఃఖంబుల నడచి జడంబులకైన సుఖంబు నొసఁగు
ననునది ప్రకటింప నదిగాక, తా సామగాన లోలుండను గాధ తథ్య
మొనరింపజన యిట్రి యొటపైన చికిలిబంగరు తొట్లలో నుంచిక్రమ ఫణితి
గీ. పాటఁపాడుచు నూచినందవ్వళించి నేత్రములుమోడ్చి సుఖలీలనిద్రబోయె
నట్టిశౌరివిలాసంబు లభినుతింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. వ్రేపల్లెలో నున్న గోపాలకుల నెల్ల నాఢ్యులగావింతునని తలంచి
పుడమి నకారణం బుగ సిరి నొసగిన నస్మదుక్తి విరోధ మగును గాన
నెట్టులైన వీరి నొమ్మించుక యైనను మెసవి సౌభాగ్యంబు నొసగుటొప్పు
నని వారి సదనంబు లందున్న వెన్నయుపాలుమ్రుచ్చిలి మెక్కి భాగమొసగె
గీ. వలుకుచేలుండు గొనితెచ్చి నట్టియటుకు లౌకికావితిని యైశ్వర్య మొసగలేదె
యట్టికృష్ణుని శృంగారమభినుతింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. తనభక్తి వనినంబుఁ గొనియాడువారి కివ్వగిది నధీనుండ నగుదు ననెడు
భావంబు తెల్లంబుఁ గావించుటకు లోకకరమర్థి తల్లిచే గట్టువడియె

బ్రహ్మానంద శతకము

గావిచో యఘటన, ఘటనా పటీయ్యసి యగుతన మాయచే, జగములన్ని
కర్మవశంబునఁ, గదలకుండఁగ గట్టివైచిన యావర, బ్రహ్మ మేల

గీ. యబలయగు తల్లిచేతౌల నల్లుకట్టుబడియె నదిదాల తాను కంపవలన గాదె
యట్టి పరమేశుచారిత్ర మభినుతింప నరసిచూడ బ్రహ్మానంద, మదియ కాదె

సీ. అవని గోబ్రాహ్మణు లనుచు విప్రులకన్న గోవుల మొదఁటఁబే ర్కొనుటవల్ల
4 నావులు విప్రులు, కన్నఁ బ్రాశస్త్యంబు గాంచిన వనియును, తత్కాంతతోడ
గోప్రదక్షిణమున, భూప్రదక్షిణజాతఫల మబ్బుననియు, భావమర్థి
నెల్లమానవులకు, తెల్లంబు గావించుటకు కూర్మి గోపబాలకులఁగూడి

గీ. ప్రేమమీఱ బృందారణ్య సీమయందు పసుల చుట్టును దిరుగుచు, కసవుమేపె
నట్టిశౌరి విలాసంబు లభినుతింతు వంచితముగ బ్రహ్మానంద, మదియ కాదె

సీ. అవిశంబు తన్ను న, మ్మినవారియపమృత్యువుల రోగములఁబాసి
యఖిలాపదలఁదంచి, యాపన్నగాత్రుం డనుమాట నిజముచే యంగఁదలచి
యఘదైత్య వదనంబు, నంత కాళీయహ్రదంబు పావనము న సీ, రైనగోప
బాలగోగోవత్స జాలంబులను సుధామయ వీక్షణంబుల మనఁగజేసె
నంతియగానిచో, నట్టియాపద వారికేమెఱ లేకుండఁ జేయలేఁడె

గీ. కర్మమును దాటఁగాదను, గాథయుకరజనములకె కాక నిజభక్త, జనులఁజేవ
దనుట నిజముచేసినహరి, నభినుతింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. హరిహర విధులు నిజాంశసంభూతులై నను తమయోగమా, యనుతరింప
లేరను యర్థంబు, వాదకవివిధ కారణములు లేకనే, బ్రహ్మకుమార
వత్సరూపంబులు వరుసతో సృజియించినట్లు విశ్వంబునే, పారసృష్టి
గావించు పటుశక్తి గలదను వర్ధంబు క్షితిలోనఁ బ్రకటింప, జేయుటకును

గీ. అజుఁడు దాచినబాలవ, త్సాకృతులధరించి యొకయేఁడుమందలో, సంచరించె
నట్టికృష్ణుని శుభలీల, నభినుతింతు నమితమైన బ్రహ్మానంద, మదియుకాదె

సీ. ఏఁటేటఁ గావింతుఁ నింద్రయాగమునకు సమకూర్చిన పదార్థ, జాతమెల్ల
తనమాట నమ్మికకృపకు నొవంగక యచలాకృతి ధరించి, నట్టి తనకు
నిచ్చినందున నిర్జరేంద్రునివలన గల్గిన యుపద్రవ మణఁగింప గేల
గోవర్ధన నగంబు, గోష్ఠితో నెత్తి గోగోప గోపికలను, గూర్మితోడ

గీ. దైవతాంతరముల వీడి, తనుభజించునతని రక్షింతుననుచు శ్రీ, కృష్ణమాట
సత్యముగ జేసెనద్దేవు, సన్నుతింతునంచితముగ బ్రహ్మానంద, మదియకాదె

సీ. ధరలోనం దానవ, భారమెందెడు వేళ తన యోగమాయచే, దాలిసవస్తు
జనులకు కామదా, యనినయి యుండెడవేవు విన్ను జనంబు పెక్కు
నామధేయంబుల, నయముతోం గొలిచెదరని ప్రీతి నిచ్చిన, ఘనవరమున
కనుగుణంబుగను కాత్యా, యనిపూజలు చేయగోపాలక, స్త్రీల చేల
ములు గొనుటది వారు, జలములో నగ్నులైస్నానంబుచేయుదో, షమునడంచి
తనకర్థి మ్రొక్కించు, కొని వారిక్రతము పేయుటకెకా, కతులితముగ
ద్రౌపదీదేవి తగా, దలంచిన మాత్రాన పెక్కువస్త్రములు క, ల్పించియిచ్చి

గీ. నట్టి దివ్యప్రభావున, కంబరములు లేక కాదు కామానక్తి, లీలగాదు
అట్టియోగీశ్వరు, నాదిదేవు నభినుతింతు బ్రహ్మానంద, మదియ కాదె.

సీ. మానూగుమీసాల,నూత్నయౌవ్వనుం డును నలువొప్ప మధురగా,నంబు పేయు
పురుషుండుతరుణుల,కరయ వల్లభుండంచు పలుమాఱు వేదంబులుకుమడువు
విజము సేయుటకు దా, నిత్యకైశోర సుందర విగ్రహము దాల్చి, సరసభంగి
భువన మోహనముగా మురళీవినాదంబు సేయుచు గోపికా, స్త్రీలకెల్ల

గీ. వలపు పుట్టించి మోహించి, వారి తనదుకడకురతికాంక్షంజనదేర, గానొనర్చె
నట్టికృష్ణుని చరితంబునభినుతింతు నంచితముగ బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. తౌర్యత్రికము మర, తక్రీయోద్దీ పకసామగ్రి యని గోపసతులంగూడి
రాసోత్స వము చేసె, రహిగోపికల కందఱకు నన్ని హరిశరీ రములుదాల్చి
మించి సంక్రీడంగా వించి దా యోగీశ్వరేశ్వరత్వము నర్థి, నెఱుకపఱచె
నేక కాలమున, నేకరూపములతో గోర్కెతీఱ సనేక, గోపికలకు

గీ. వేడ్క విధునన తృప్తిగావించి తనదుసర్వ సమతయు దెలిపెనాశ్చర్యఘటిత
నట్టిరసికాగ్రణి విలాసం మభినుతింతు మదిదలంచ బ్రహ్మానంద, మదియకాదె

సీ. లీల బ్రహ్మానంద, లేశసన్ని భ రతిక్రీడాసుఖంబులౌ,కిక సుఖంబు
లందుముఖ్యంబని, యనుభవసిద్ధంబుగా నెఱింగి జనంబు,దానిమీద
నమనస్కసిద్ధిచే, ననుభవింపగ నర్హమైన బ్రహ్మానంద, మాత్మలోన
నూహించి తగుయత్న, మొనరించి కృతకృత్యులౌటకనేకగ్రా, పొంగనలకు

గీ. గూడి గోలోక మందు గోకులమునందు వేడుకలుమీఱ విధువన క్రీడసలిపె
నట్టి కృష్ణుని శృంగార మభిమతింప నంచితముగ బ్రహ్మానందమదియ్కాదె.

సీ. 1రణము గావింప నొల్లక విషాదంబు నొందిన యర్జునుని నిమిత్తీకరించి
సర్వోపనిష దర్థ పాదభూతంబు సద్యోముక్తిదము మహా యోగి వేద్య
మైన గీతాశాస్త్ర మత్యంత కరుణచే కర ముపదేశించు టరయచూడ
భావి కాల జనంబు భవబంధములఁ బాసి దోడ్తోడ ముక్తినొందుట కుగాదె.

గీ. యట్టి కంసారి సృష్టిర క్షాంతకారి భువన హితకారి గోపికా మోహకారి
శౌరి లీలావిలాసము ల్సన్నుతింతు నతులమైన బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. అంతి మస్మృతి తన యందుఁ గల్గుట! జేసి చేదీశ కంస ము రాదులకును
సతతంబు భావించు కతన గోపికలకు నల నందునకు యశో దాదులకును
సకలధర్మంబులు చాలించి శరణంబునఁ దిన విజ యెద్ధ వాదులకును
మోక్ష మొసంగుట మొనసి గీతోక్తులు నిజము సేయుటకును నిఖిల సమతఁ

గీ॥ దవిలి లోకహితార్థమే యవతరించె నుర్వి ననునని తెలియఁజే యుటకుగాదె
యట్టిహరిలీల లన్నియు నభినుతింతు నార్యులార। బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. మధురలో నుండి యమ్మాధవుం డొకనాడు వ్రేపల్లెలో నున్న గోపికలను
రాధను యిళనుమ రతిరహస్యంబులు వారల లీలా విహారములను
రాసోత్సవంబు జలక్రీడలను మఱి వారల వర్మసం భాషణములు
మనమున తలపోసి మమతవిల్వగలేక యేకాంతసీమకు వింపుమెఱయ

గీ. యుద్ధవుని వేగరావించి యుత్సుకమున నతనితో నెయ్యమునఁబల్కినట్టిశౌరి
విప్రలంబ శృంగారంబు విస్తరింతు నరసిచూడ బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒనర పిన్నటనాఁట నుండియు నాసోయగము శరత్స్వాది భావములు జూచి
వనుఁగూడి క్రీడింప బనిబూని వనిత లింపొసగ కాత్యాయనీ పూజసలిపి
వరములు వడసి యవ్వల శరద్రజని వనంబులో మద్వేణు నాదము విని
పతి సుతాదులవీడి బాశతో నావద్దకరుదెంచి యేపితు లాడ నగలు

గీ. మీఱ బ్రతుకాసమాని కన్నీరుగార "విమ్మనమ్మితిమ" న్నమాటెన్నుకొవిన
జాలియగుచున్న దట్టియోషల వలపులు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

పా. 1అని సేయనొల్లక నతిదుఃఖమందు నర్జునుని దాహేతువుగాఁజేసి

సీ. ఉత్సుకత్వమున నన్నొకనాడు పైకొన్న చెలికిలో మెరిపింత్రు వలన మిగుల
26 సౌఖ్యరూపక పరిశ్రమము బాటిలఁ జేయ తాళలేనని యది తత్తఱమున
నక్కుబ్రాలి దాఁ ద్రొక్కుచు కళనింప గమకింపనది మూచి కరములేను
బలు పిఱుందులకు లంకెలు వైచిచంద్రునాడికి రాపుఁ జేఁయదప్పక తనంత
గీ. చిలుచిలు మటంచుగళ జాఱజిక్క «నీకుదక్కితియింక నన్నుగదల్పకుండు
మనుచుబతిమాలుకొన్న యవ్వనితహాయలు మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియ

సీ. నమబంధ మొనరించు పమయంబునను పీకగళలంటిచూచుకం బులుస్పృశించి
27 మొనసి పాదాంగుష్ఠములు మోపి పైకుబ్బి కాయజచ్ఛత్ర సంఘర్షణంబు
గా రతిక్రియ సల్ప గనుగొని «యిదియేమి యాతురం బింతలో నకట తృప్తి
గావించుటకు నీవుగమనించెద వటంచుకుర్నీషు చేసి నాకోర్కెతీర
గీ. రతియొనర్చిన పిదప నీలాటి పనులు సేయదగు గానియిప్పుడే సేయదగునే
యనుచు నను వేడుకొన్నయయ్యబలసొంపుమదిదలంప బ్రహ్మానందమదియ

సీ. సుదతి యొక్కతునేనెదురుగా గూర్చుండి మొనసిచేతులు వెన్క మోపియునికి
28 తగరుఁ దాకుల కొంతతడవు మెప్పులుగాంచి యట మేఘానమున నేనబ్జనాడి
మీటిచు మొనలంట మెలఁత చన్మొనలు చక్కగనొక్కి రవనచే గదలఁజేసి
యవ్వల కెమ్మోవి నానుచు చూచుకంబులు కరంబులనంటికళలు రేపఁ
గీ. కదలనీయక చేతలింగంబు బట్టి కమలశరు దోలికను కఠోరముగ మాచిఁ
కళను చిలచిలమని కుమ్మరిలగ జేసి పరవశత్వము నొందిన పదతి సొగసు
మది దలంప బ్రహ్మానందమదియ కాదె

సీ. మునికాని గోబంధమున నేనుగూడిన నాతిహస్తము లుర్వి మూతఁజేసి
29 కానియెదురెత్తుచు దనవితంబము నెత్తిరహివిల్వ పవన పూరణము చేత
మరుగేహము తరతర యను నాదంబువెడల నేనవ్వియన వ్రీడనొంది
తడయక లేవనంతకు క్రిందమన తలవంచి యూరులుబిగియించి కదల
గీ. కున్న గనుగొని దానిచెయ్యిడిచిపట్టి పొలుపుమీఱంగ నిరుల పాన్పునకుదీసి
కలసి హాయియొనర్చిన క్రమములన్ని మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియ కాదె

సీ. తరుణి యొక్కతె నేనుదిరువాళతటి నలంకారము గావించి కౌతుకమున
30 వేడుక చూడంగ వెడలునప్పుడు రతిగావింప మనసైన గలయుటకున్న

పాయమూహించి నైవేద్యంబు జెడకుండనొక కంబమూనుక, యుంటినేను
పడతి నాతొడలపై; పదములుంచి కరాబ్జములు నాదుమెడకులంకెలుఘటించి
గీ. యేను చేతులతన నడుమెత్తి పట్టుకొన నగారూఢమునఁగూడి కోర్కెమీఱ
తన మనసుదీర్చుకొన్నట్టిదా, నిసొబగుమదిఁదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పూబోడి యొక్కతె, పురుషాయితమున నీదగుశక్తిఁజూతువా యనుచులేచి
చెలగి పైకెక్కి బస్కీలు సేయగ నొక్కమాటు నేపంచించి, మీదె తొలగ
విడిన వంకర దిద్ది యెడనెడ నవ్వుచు నభిముఖంబుగ నుండి యంతమీఁద
ఘటచక్రముగ నది, కడువేడ్క టివ్వున తొలగి పోసీక, వెన్కలకు, దిరిగి
గీ, కొంతసేపు రమించిదా, నంతమీఁద మఱల నెదురుగ దిరిగి సమంబు గాఁక
సుఖముగలుగంగజేసిన సొంపు పెంపుమదిఁదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. గ్రామ్యబంధముననే రతిసేయనిది జాణతనము గావింక నీవువెనుక దిరిగి
నేర్పునఁగ్రీడింవనిను, మెచ్చుకొందునోయనఁగ నేనారీతి వెనుకదిరిగి
యురమును వంచించి, యొప్పుగా దానిపిఱుందుల పైకొచ్చి యందమలర
సరిజేసి సురతంబు, సలిపిన భళిర నీయట్టి విసగ్ధుని, నవనినెందు
గీ, నెఱుఁగనింక సమంబుగాఁ, దిరిగి కేళిసలుపు,మన నట్లజేసియా, చెలికితృప్తి
గలుగఁజేసిన నాఁటికో, మలిసుఖంబుమదిఁదలంప బ్రహ్మానంద, మదియకాదె

సీ, ఎలనాగయును నేను, నిలువుటద్దములలోసొగసుగానొకనాడు, చూచుకొనుచు
పెక్కుబంధంబుల, బెనఁగొని క్రీడించి యలసటఁగొని సరి, కళలువిడిచి
వరుసఁగూర్చుండియొం, దొరుల చెమటలార్చుకొనుచు కళావిసర్జన మొనర్చు
టకు నిల్చుకొనుటకెం, తయుసమర్థులమైన మనకునిర్వురకె సామ్యంబుకాని
గీ. కళలు రతివేళతమయిచ్చ, కొలది విడువనాగికొన నేర్పులేనివా, రవవిరసిక
తములె? యనిలేమయన్నయం, దంపుమాట మదిదలంప బ్రహానందమదియ

సీ. ప్రణయకోపముననే, బవళింప దగ్గఱిముద్దాడ చాల్నాలు, పొమ్మ, టంచు
విదలించి కైచిన విడుతునా, యనిమీసములు దువ్విపైబడి, కలియరాగ
వటునిటు దప్పింప పటభూషణములూడ్చి జట్టిపోరాటంబు, సలుపుటకును
వదలక పైవ్రాలి, కదలకుండఁగఁ బట్టిమకరధ్వజముఁగొని, మరువిఘ్నంట

గీ. జొనిపి పొలిండ్లు నాయెదనునిచియదమి కౌగిటబిగించి కెమ్మోవి కందనొక్క-
తవిసిరమియించినట్టి చందంబులన్ని మదితలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఏనొక్కనాటి రేయేమి గావించునోకలికి చూతమటంచు బలుకకున్న
బహుచమత్కారముల్ బచరించి యంతకు నేబ్రిసన్నుద గామినిశ్చయించి
తమిజూపయింత నిర్ధయుద వైతివిదేల? యేమిసేయుదు వింక నీవు మున్ను
తెలిపిన తెలుగున తృప్తినొందెద నని మరునింట బహునాడి చక్రిముంచి
గీ. నాడిమన్మధచ్ఛత్రంబు గూడ చీటి మెదపి కదలించి కళజార గదిసి నన్ను
కౌగిట గదించినట్టి భోగక్రమంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. నలు వొప్పకనాడు నాగరంబున నేనుబెనఁగెడి తటి నాదునింత నీవు
6 కను, మని చియునవ్వు గదురంగ కడు పక్కళించి యూపిరిబిగియించి వాల
ముక్కుచు మరుగేహమున నున్న లింగంబుచేత నాశేఫ మచ్చెరువు గాఁగ
మెడ బటి దోఁచిన పడువున బయలకు ద్రోచిన వెఱగంది చూచుచుండ
యోనితవాటంబు నొయ్యన బంధించి యిది గట్టితనము గాదింక నీదు
ఘనత జూతముగూడు, మన౦నమునశక్తి జూపి మెండినయిది జొరకయున్న
గీ. హేళనము జేసి పదపడి కృప చెలంగ క్రిందకవకాశ మొసగనేగూడియప్ప
డనుభవించిన సురత సంజనిత సుఖమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. ఒక కాముకియును నేనొక్కనాడేఁనె, కుక్కడే నెక్కు దనికర మేషుజూప
7 సరి తారసిలి క్రీడ పలుపుచో నాకు ముందుకళ జారిన మగుపనవ్వ
యింత మాత్రమునకే యేల నవ్వెద, వని నేను గ్రమ్మరగూడి దానికళను
వెసవీడగా జేయ నిసుమంత తాళు, మటన్న నేనవ్విన నవ్వేలంది
నీ కెట్లో నాకట్లు నిలిపి కూడుప. మన్న నేనట్లు గావింప నిటులరోన
మలర రేయంతయు గలపి, పురుషునకు తొరమైన నావృత్తు లరయ నధిక
గీ. మతివ కావర్తులవి తక్కువైన చిరపతనము గలిగుండు గావున దలపతుల్యా
మనుచు నరసోక్తులాడుకొన్నట్టివిధము మదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. పరకీయ తోఁడ బల్మరు గూడుటకు విడంబనము గల్గమినేను ప్రథమసురత
ములందె జాగుగ జేసి యతిపకు కళజారజేయు నుపాయంబు చింతచేసి.

కూడుచు నిల్పి తత్కుచములు చుంబించి మఱిసేయు చేమే మొమాటలకును
బెట్టుచు పగదాని దిట్టుచు, కొమ్మ నీసౌందర్య మెంతని సన్నుతింతు.
ననుచు నీ యొదలు మెల్లనఁ జూడనిమ్మని యొఱపుగ్గాఁ జూచుచు మరలగూడి
వెదలించి దానిపై బెట్టితిట్టుచు గూడుచును వెన్క కటుదీసి వనజనేత్రి

గీ. యూఁచె పోటులు గనుమంచు నిట్లులేనివ్యాజముల విల్పినిల్పగా వలసినట్లు
జేసి చెలి కళ జార జేసినవిధంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. చిఱుతప్రాయమున నే నెరతనం బెఱుగక చదురతతోఁగూడ చనువుమీర
నది చెంప గొట్టుచు నటు గోరు బెట్టుచు వెఱపు దెల్పుచు తొడ జెల్లమిడుచు
తటి యయ్యో విడువంగ దగదని వేడుచు వింతయే? నీశక్తియింక విడువు
మనుచు దాకరమున నది బట్టిజొన్పుచు గౌగిట బిగియించి గౌరవించి
మొనపంటనొక్కుచు మితిగాని శ్రమముచే నవమానముల కళనాగికొనుచు

గీ. మొనసి యొడనెడఁ బురికొల్పుకొనుచుఁగూడిసమతనిరువురకేక కాలముకళలు
జాఱఁ జేసినచెలి చమత్కారములను మదిదలంపబ్రహ్మానందమందియకాదె.

సీ. మఱి యొక్కనాడు నేమక్కువ నొకదాని స్మరశాస్త్ర నిగదిత స్థానములను
చుంబన మొనరించి శృంగిజేరంబు చుంబనము జేయుచు లోని కొనరనూకి
టక్కింప గుర్తిని యొక్క నాదము బుట్ట నేనవ్వ సిగ్గుచే నెలఁత లేవ
తొలగితివేఁ మన్న తెలియక ననుమానపడి చీరకొంగున దుడిచిచూడ
నాతమ్ములపురంగు నలుపుగా గనుపింప చెఱగు మాపినదని చెలియ తొలగి

గీ. శిరమువాంచిన తత్వంబుదెలియజెప్పి తల్పమునజేర్చి కూడియిద్దరముసౌఖ్య
మంది, ముదముననవ్వుకొన్నట్టివిధము మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పడతి నేనును గత వసనుల మైలేచి మార యుద్ధమునకు దారసిల్లి
కలబడి పోరి నే క్రాలద్రైమిడి దాని బడద్రోచి పైనెక్కి వదముచేత
తొలగఁ ద్రోయుచు నది తోడ్తోడ పైకొని కదియబట్టిన నేను కొప్పులాగి
పొర్లించి కూడగా పోటు దప్పించుక కాళ్ళు కత్తెరవేసి గరిత ముందు
కొగి విగ్గి పైకి లేవగ బోవ రొమ్ములబట్టి నేపడద్రోచి పైకినెక్కి
యదిమి పట్టిన నేనదియు నాసిగ బట్టియూడ్చి చెక్కులగొట్టి యేపుమీఱ
ప్రక్కకు పొర్లించి పైకెక్కి చేతలింగముబట్టి ననుబాల గాసిపఱచి

గీ. తరుణినొప్పించి యొప్పించి తానుగూడ నబలనబలాయనంచు వేనభినుతింప
నాతియుప్పొంగి చేసిన నాటిరతులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. వగలాడి వగలచే బిగువు గల్గగఁ జేసికొని రాగ నేజొన్ని వనితజూచి
42 వగరుచేత రవంత బిగువుండఁనొక్కింత చెమ్మగిల్లినది యిమ్మజూపు
రతిలోన దగవిద్దఱకును మంటని జూపుబిగువుకు నేనొక్క పెరవు జెప్ప
సక్థిద్వయము జేసిసాచుక పవళింప నిరుదెస కాళ్లుంచి యేను మీఁద
గీ. జేరికూడి బిగువుజూపి చెలియె సంపృతోరుబంధమిది యటన్న నౌరవింత
నేర్పితివటంచు మెచ్చిన నెలతమాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. అతివ యొకర్తునే నన్యోన్యపాదముల్ ప్రక్కనుదలయుంచి పవ్వళించి
43 యెదురుగాదిరిగి మేమెదనుకాళ్లను సాచితలగడల్ చేసి క్రిందులకువామ
కరములుసాచి పైకాళ్ళ సందులకు బోనిచ్చి కొంచెమువంచి యిలను పదము
లానించి దక్షిణహస్తంబులటు మోద్చి పృథివిపైమోర యొక్కింత యుబికి
పరిజేసి పెనజొన్ని జ్యాపోకుండ ఖబద్ధారుగా వింతపరిదవిల్ల.
గీ. చెలువు మీఱంగ గూడిఖుషినిజెంది నీవెసరి! నీవెసరి; యనినేర్పుమీఱ
యిరువురము మెచ్చుకున్న యానెరతంనబుమదిదలంప బ్రహ్మానంద మది॥

సీ. ఒకరాత్రినేను దర్పక యుద్ధమున లెక్కసలుపుచు ఘడియలు జరిపి విలిపి
44 జాములు వెడలించనరినాకు సంతృప్తిగాకున్న చెలినన్ను గాంచి, మందు
మహిమయో! మణిగుటీమంత్రంబులో లేకతంత్రమో! యీవింత ధరణినెందు
గన్నదివిన్నదిగాదింక తాళలేనని యొక్కచే పాదమవలచేత
గీ. చుబుకమునుబట్టి ప్రార్థింపజూచి కళనుతక్షణమెడింప మూర్ధ్వరే తస్కుఁడవని
వనిత శాబాసుఁగిరి యొసంగిన పసందు మదిఁదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. పడతిని యొకనాఁడు పరిహాసింప దలంచి సమరతిఁజేయుచు క్షణమువిలిపి
45 లలితర్జనీ మధ్యముల లోనికటుజొన్ని యూర్ధ్వభాగంబున నున్న నలిం
నాడిక కదలించి పనువొప్ప ముందుసారిన యొంటేలు జాలనవ్వి
తోయజానన లిట్లు సేయుదురా? యనిపరిహసింపగవక్త్ర పంకజంబు
గీ. చిన్నబోవ దిగ్గునలేచి చీరముడిచి యౌరయిదియేమి యాగడమంచు కళల
మందుకొనిసందులకుబోయినట్టిహోయలుమదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. మఱియొకనాడు సమర్తపాత్రముదాని మొలకచన్నులు గలముద్దులాఁడి
16 నెలమితో ఫలదానముల సొమ్ములను మేలిమాటల చేష్టల మరులు కొలిపి
విమల శయ్యకు దార్చి వివృతోరు బంధక్రమంబుల సారె మరుమసికము
దగిలించి చెమ్మగిల్లఁజేసి లోని కంగుళి జొన్పి సులభంబు దెలియబఱచి
వెస మేహనముమీది ముసుగుముందటికటుబోద్రోచిజొనిపినముసుగుప్రక్క-
లాని వెన్కకు రాగ నది ముందుకు బోవ కెవ్వన నొప్పిచే కేకవేయు
గీ. కదలకుండగ బట్టియో కలికి! యింక నొప్పిలేదని యభయంబు జెప్పి చెప్పి
కలిసి యభ్యాస పఱచిన కౌగిలంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. పచ్చిపఠాన రూపముదాల్చి కైసేసి తెచ్చిన వెలలేని తేజి నెక్కి
బాజి ఖానా వుడాన్ వరుస నడుకంగచేసి చెలికాండ్లు చేరి "యారశాబాస"
నంగ నే స్వారి బోవగా నొక్కయువతి దాకిటికీల నుండి చూచి
కడుమోహమున, వాడు కడకిపు దేతెంచి యొకమాటవినిబోవుటొప్పు, ననుచు
కబురు పంపిన నేను పేరక్క బోయిన పైబడి కౌగిట బట్టి నిలిచి
క్రీడ గావించి ముద్దాడి 1 బాలినిగొని దృష్టి నాకునా యంచు తిరుగ పిలవా.
గీ. వంగి "యల దాని వీథికి జనగ నింక వలదుసామి నాయొద్దకే వచ్చుచుండు"
మనుచు జవ్వని ప్రార్థించినట్టి నెనరు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియెకాదె.

సీ. పరగ హిందుస్థాని దిరుసువేసుక జరీతాజు ధరించి యొకా జెలంగ
బాలుగా నాల్గు తేజీల బూన్చిన రథమెక్కి నాచెలికాని యెదుర నుంచు
కొని రాత్రిచేసిన పనులన్నియు జెప్పుకొనుచు నేరా హర్మ్య మొనర నెక్కి
కనుగొని యొక తన్వి కళ చెఱుక్కున లోనకలకబాటి చెమర్చ నిలువలేక
తొడలు కంపము నొంద నుడుకుచు రాత్రికి తనవంతుగాకయుండిననుమమత
గీ. నిలుపగా జాల నేడె రా వలయు నంచు బాలకునిచేత నొకచీటి బంపిపిలువ
నంపి ననుగూడి గ్రీడించినట్టి సొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. నెఱజాణతో గూడి సురతాంతమున విర్చి కౌగిట వదిమి నే కళను విడువ
నది చూచి యిదియేమి యాతురం బని నాకు కడు వేగ నుద్ధతి గలుగజేసి

పైకొని వలమాఱు బిక్కిలు సేయుచు పరగ మత్కుళ కల్కి బాఱజేసి
ఖలనవేళను గీడ్రిద నిలుపక గావించి తుది నందులో(జాల తొరయ జూప.
గీ. నిలిపి కళలను విడిచిన బలు సుఖంబుకన్న శతగుణీవానంద మనుభవించి
యబలనునుతించియదిమొదలటులచేసిముదముగంటబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. వినుపూర్వ సంకేతమున నేను నందుగోడల మఱుగున పొంచిదలగకుండ
౦ నను పైగజేయు మెల్లన తల్పుచాటున నీవలావల నిల్చి యింటివార
లినుమంతవినకుండ గుసగుసమనుచు చేమార్పుల మేముమర్మములు దడువు
కొనుచుండ నంతలో తన భర్తవచ్చిన నుపచారములు చేసి యోగిరమిడి
కరగత కలశియై పెరటిలోనికిఁ బోయివచ్చెదనని చెప్పి వచ్చినన్ను
గీ. గలసిగోబంధమున గ్రిదసలిపి,మరలననుగలియు టెప్పు(దనుచు మేహవముచేత
బట్టికదలించి సెలవిచ్చి నట్టి నెనరు మదిదలంప బ్రహ్మనంద మదియకాదె.

సీ. తలిరు ప్రాయము వాడు వలపు నాపైజేర్చి మరిగి యర్థంబుగా దిరుగులాడు
౧ మడిగంపు పనులు సేయుటకు దగ్గిర జేరి మేవిసోకులఁ గొంత మెరపుజూపు
ప్రియలన్నమాటలు వినుమని చెవియొద్దచేరి తాగుసగుస జెప్పసాగు
నది వినికలికిరో యిదియేమి! యనవవ్వితలవంచి తనకోర్కె దెలుపవెఱచు
గీ. దయగలిగిగూడ తిన్నతిన్నగయటందు బాలసుఖియించియింక నెప్పటికినన్ను
విడువ వదలంచుబలికినసుడుల సొంపుమదిదలంప బ్రహ్మనందమదియకాదె.

సీ. ఇంత కన్నెరికంబు నెఱుగని చిన్ననాడచ్చిక మచ్చికలాడి కూడి
౨ మనసొక్కటిగ చేసి కొనినపిమ్మట సిగ్గువిడిచి సందేహంబువడుగ దొడఁగి
నీ చేయిదాకిన నాచోట జెమరించు మొలకచన్నుల మొనల్ జిలజిల మను
మనపైన యంగుళి మరువింట జొనిపిన నీదుప్రథానంబు వించినట్లు
గీ. గలుగదు సుఖంబు స్వప్న గరములందు కన్నులకు గప్పినట్లుందు విన్నిటికివి
మూలమెఱిగింపుమన్న యమ్ముగుదమాట మదిదలంపబ్రహ్మనందమదియకాదె

సీ, సరసత నొకదాని సంకేతదినమున నన్యకాంతను గూడి యవుడె వచ్చి
౩ దానితో గూడ నాతమక మించుకయున్న ననుమానవడి పైకి యదరి చూచి
స్మరకేతు బిలము విశాలమై ద్రవముండి కఱకుమీఱియు మొన గడుసుబారి
యున్న విదావించి యుపరతికి గడంగి నిలుపక పేయుచు నెలతనాథు.

గీ. కళ విలువ కొంతవడి కతి కష్టముకను కలగబారంగ జేయు నాకళయు బాలి
నాదు దరివ సుఖమ్మ్యానతల్ నాకుజూపి చెంప గొట్టిన నేమొ్రక్క చింతదీర్చి
నది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. సామాన్య యెంత విజంబు బల్కిన మరియొక్కనితో గూడ కుండ దవిన
యేవట్టి దావిగా నదిచూడు మంచు పందెమువేసి యటకొన్ని దినములకును
యే నూర లేకుండు పెఱిగి యన్యుని గూడ మఱుదినంబున వచ్చి మరువికే?
గావించుచో లోన కరకు లేకుండుట రెప్పల బిగియెల్ల దప్పియుంట
యంగజ గృహ మధ్య లింగమార్గము విస్తరించి యుండుట విలోకించిదొంగ
చిక్కితివో యన్న చిఱునగ వ్రాలయు, లేదంచు దా గొంత సాధించి పిదప
గీ. గురుతులను జూప దప్పించు కొనగలేక వియ్యకొనియట్టి జాణలెందేవికలరే?
యనుచు జంకుచు నాతోడనన్నమాట మది దలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒక యెలనాగనే నొప్పుగా క్రీడించి ఋళనంబులు చేసి సరసనుండ
బాలకుం దేడ్చిన పాలిచ్చుటకు బోవ చెలగి వెంట నె దాని చెలిని నేను
కలపిస నది యది తెలసి నాతో పునఃకరణంబునకు గొంత కాలయాప
నము చేసి కూడుదు వనుదినం బట్టి పీకింతలోపల శక్తి యెట్టుకలిగె
కరము చిత్రం బని పురుష స్వభావంబు నెరుగక కోపించి యిపుడు మరల
నను గూడుమ, న నిష్ఠు నాకేమియునులేక వలుక దీర్చుట కుపాయంబు వెదకి
గీ. వేగవెతవిల్తు దోలచుంబించి వ్రేలిచేత గదిలించి యేమేమొ చేసిచేసి
నాతి కళజారజేపిన నాటియొప్పు మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఇధరు యిసైంబుల్ సహీగుబాటీ చేర్చి అర్ గజా నామేన వలదరాగ
నాతి నేకడవాడ నాయన్న తక్సీరు మాపుకరో యని మమత తోడ
వెన వంబరంబులు విచ్చితా చందానపంక మలంది నాపైవ వ్రాలి
గౌగలించి పెనంగి కలయ నామేన గంధము పూసి సురత ముద్ధతి సలుపుచు
దగ్గుచులో మొగ్గ తాకుల కడు బిగువుల తమి జూప నే బలుకకున్న
వగలాడి యెక్కెక్కి వగయేడ్పు లేడ్చుచు పట్టువిడ్పుల లోన పరగచేయ
గీ. వంతవలోన చక్కలిగింత లిడుచు కాంత కారెండు తెఱగులు గలుగచేయ
నెల్లమి కళలట్టు విర్చిచిన నైరళనంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. కాంత వేడుక నన్ను గనుంగొనిసీయట్టి తనయుండు కావలెనని యడిగిన
౭ కడఁగి లోపలి కళికారంధ్రవైపుల్య మది లేక చెమ్మగ్రొడాలి నీచు
వాసన మిగుల రాదరికించి నీకు బిడ్డలు గల్గరన నవ్వెలది రోస
మున ఋతుదినములఁ బురుషులఁ దప్పకగలియుచు నటుకొంత కాలమునకు
మది నాసమావి గ్రమ్మరనన్ను బ్రార్థింపయె ముక కర్ణికలోనను విచియపుడు
గీ. శ్రమము నొందించి నాళరంధ్రము సడల్చి పరగమందిచ్చికూఁడగర్భంబువచ్చి
శిశువుఁగసినన్ను మెచ్చినచెలియ ప్రేమ మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. కాముకి ననుజేరి కలయుమటన్న నే నెలమి బాహ్యరతంబు సలిపి తెలిపి
౮ గాఢరతమ్మకు కాలంబు గాదన్న నదియేమి కారణం బనుచు నడుగ
పొసఁగలో కమలంబుముకుళించియుండుటయొబ్బైన మరుదోలయుబికియుంట
ప్రక్కలు మందమై ద్రవములో చద్దివాసన గల్గియుంటకుచములు కఠిన
తను వహించుటయును గన్మొనల నాఫర్మాని రంగుమీరుట సలిలంబు నోర
మారుట చప్పని సౌరభం బొరయుట మొదలైనగురుతులిం పొదల జూపి
గీ. యింతినీకింక ముట్టురాదిది మొదలుగనల్పరతమునఁ దనినొందుమనుచు నట్లు
చేయనను మెచ్చుకొన్న యాచెలువహొయలు మదిదలంప బ్రహ్మానంద
మదియకాదె

సీ. గాఢరతంబున వైపుల్య మందిన నతనుదోలిక చేత నమర బట్టి
౯ పైకినాకర్షింప ప్రక్కలు గదిసిన బిగివొందనట్లు నీ దగుకరమున
తొలగి సడలకుండ దోసి పట్టుమటంచు సమ విపరీత బంధముల బెనగి
గ్రామ్యబంధమున గలయుమీవని పల్క వాలాయమబుకాళ్ళ నేలమోది
జఘనంబు వంచి బెల్పనకేల బిగియించి పీ పెత్తి బట్టి బల్ వేడ్కమీఱ
గీ. గలయుమననేనుజొన్పమిక్కిలిబిగువుగయుంటగనిమెచ్చుకొన్నయయ్యువతిఇట్టి
యరిది సేత లెఱుఁగుదే, యన్నమాట మదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒక ప్రౌఢకామిని యొక్క నాడొకముగ్ధ కేమేమొ రుచిదెల్పి యింపుమీఱ
౧౦ గొనితెచ్చినా ప్రక్కనుంచిహస్తము బట్టుకొని యదిచూడంగ కోర్కెమీఱ
మొదల తాననుఁగూడి యిదియెంత హాయిగానున్నదే! యని బాళియొదవజేసి
యంతదాలేచి యయ్యబల వల్దనిన నీవినదలించి బలిమిచేఁ శయ్యఁ జేర్చి
కదలకుండగబట్టి గవియుమటన్న నేనటుగూడ నొప్పి నొప్పనిన వింత

క్షణ మోర్చుకొమ్మని సఖియూఱడించి యించుకసేపునకు బాలసురత సౌఖ్య
పారవశ్యముఁజూచి పడతి నాతోడెయిప్పు డెటున్న దనిన పొలతి నవ్వ
"కన్నెఱికఁ బాయెగద !" యనిపల్కి దానంతట నన్ను ముద్దాడి సామి!

గీ. యిటుల మనసొప్పి నీదుమా వృద్ధికొఱకు నేను జేసితి నీపను లింకనెపుడు
మఱువ వలదని చెప్పినమగువమాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. యువతి కైసేసి నాయొద్దకు రాజూచి మొనపి కన్నులు వేగ మూసుకొంటి
నాతిదగ్గరఁజేరి "నానేర మేమ"న్న నలిగి నట్లుగ నేను బలుకకుంటి
లేమ యోచించి శరీర భేదములకు విశ్లేష సంభోగ శూన్య
తలకు చింతించు వాతఱ పెఱింగి పరీక్షవాలింగనములకు పద్ధమైన
మొలచీర కంచుకంబును విచ్చి నగ్నయై కదియరా విదలించి కసరుకొంటి
భూషణంబులు డుల్చి పూబోఁడి చేరరా మనసియ్య కేవట్లు మరలుకొంటి.

గీ. యొదలి గంధంబు గడిగిరానూరకున్న సామి యలుకేలయీతప్పుసైపుమనుచు
చెలియ నను గూడిహాయి చేసిన విధంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ

సీ. పసిడి పళ్లెరములో బహువిధ రుచ్య పదార్థంబు లిడుకొని తరుణి నేను
యెదురుగాఁగూర్చుండిముదముతో భుజియించు తఱికబళంబులొండొరులనోటి
కందిచ్చుచును బుగ్గలందదద బొడుచుచుఁ బ్రేమమీఱంగ ఫీడామితాయి
యిరుప్రక్కలను నోళ్ళ నిడుకొని చప్పరింపుచు కరంగినవెక్క మోవియందు
కొని "యిదికడురుచి," యనుచు మెండొకచేత మర్మముల్ దడవుచుమమత మీఱ
గలయుచు నిదివేళ కాదని నిలుపుచు నతియత్నమున దమి నాపికొనుచు

గీ. పాలుపాయసమునుఁదానుగ్రోలినోర జెలిమినుంచుచురుచులను జెప్పుకొనుచు
నాతితో నారగించిన నాఁటి సొగసుమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె..

సీ. ఒకనాఁడు పలుమారు మదుగక రతిసల్పు టాపుచే లోపలి ద్రవమడంగ
మంటచే నుద్ధతి మఱి తగ్గిపోవ నే నన్యకాంతను చిత్తమందు దలచి
కన్నులుమూసి చిక్కగ నూపిరిబిగియించి వదలక కడు వడి వడిగఁజేయు
తఱి దానిపేరు మై మఱపుచే జాఱిన నదివిని యావృత్తు లధిక మగుట
వలనను చిరకాల పరిచయంబునఁ బరిశ్రమమునఁ దనమీద మమతలేక
మఱియొక్క కామిని మనమున దలంచి యివ్విధువున రతికడు వగడిచేయు

గీ. చన్నవాగిగ మదిలోన వన్నెఁజెంగి చెలియ కినిసి ఛటాలున జెంప గొట్ట
బదరిలేవటొ బోనీక యదిమిపట్టి నాతితో గూడితనిసిన నాటిసొగసు
మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. మగవారిపేరన్న దిగులొంది పలుగెత్తు ముగుద నొంటిగఁజూచి పొంచిపట్టి
64 విదిలించివైచుచు దనఁదెన్నుకొనుచు బెగ్గిలుచు నేడ్చుచు బుజ్జగింపులకును
సాధ్య కాకున్న బెల్చనఁగ్రిందబడవైచి గోడకుతలమోపి గూడి పదము
లుడుఁగక పైకెత్తి తొడలచే బిగియించి జానుపార్శ్వముల హస్తములు సాచి
మెలతచేతులుపట్టి మెదకులంకెఘటించి కదలకుండగఁ బట్టబదరి రోద

గీ. నంబుసేయుఁచుదిట్టుచుఁదంగ బలిమిగ్రిక్కున్క్రీడగావింప గోర్కెతీర్చు
కొనినరుచిగని బాలసౌక్కనవిధంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. మఱియొక్క ప్రేయసి మదనోత్సవములల్ప శృంగారమొనరించి రంగుమీఱ
65 వేడ్కతో గ్రీడించుధములన్నియు మదినూహించి యుత్సాహ మొప్పహాస
కములుమ్రోయఁగ దాన్పుగదియవచ్చిన లేచి గ్గాగిటజేర్చి యంకమునుంచి
బాహ్యకేళీకళా పరిపాక మొసరింపనదితమువిల్ప లేననుచు ఖైకి
నెక్కి బో ననుమాన మించుకదోచిన దిగులొంది పాదంబు దీసి గ్రింద
బెట్టి పానుపుడిగి వెనదీపముఁజూచి యత్రులనించుచు నాడుదానినై

గీ. పుట్టినది యేటికని తన్నుదిట్టుకొనుచు విరుదిదండలు సొమ్ములు చెఱికివైచి
కలశమందుత తొలఁగిన కలికిపెతలుమది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సురతాంతమున దన్విసొలసి నాయుర మానుకొని సుఖాసీనయై యొనరమేని
66 విలుపున పైకెక్కి కరములుపైకెత్తి చనుమొనల్ నిక్కఁగ పెనుకకొలఁగ
దిలకించి యేను నవ్వులకు జన్నులపై నఖాంకురంబులనింప జంకుసొలగు
వెలదియేమరియుండ వెనుకనేవచ్చి చన్నొడచి పట్టినములికిపడుచు నెవ్వ
డవి గిలుక్కనమళ్ళి కనుగొన్నచూపులు నిదురించియున్నచో నేనుకూడ
యుల్లని తనకాలు జాడించుసొగసును నీరాడుతరి బొంచి నేనుబోవ

గే. లేచి చెయ్యడ్డమిదికొని లేమవంగి యంబరమునుబుచ్చుకొనియిట్టి యాగడంపు
జనులుజపలదాంచు నెంతనల్కఁవరమించినది యనలప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. బాహ్యకేళి దొనర్చి వదలిన నిట్టిచేతల దానలకుదృష్టి కలుఁగ దవిన
యంతకు నేనేమి యనకూరకుండిన మగవానివలె వింతమాత్రమునకు
వలువము నన్నేల బిలిపింపవలె నన్ననంతట నేగూడి పంతమరల
కళ చలింపగచేసి గ్రక్కున కానుకకుఁ దీసినఁ గోపంబు చేసితిట్టి
నఖముఁగిల్లి క్రన్నన పదంబులఁదన్ని బొటగియేడ్చుచు దల మోదికొనుచు
నుదిధర్మమే? యని వదలక పైకెక్కికటిచి చెక్కులుగొట్టి కలిసి మెలసి

గీ. గ్రద్దన మనోజసదనంబు డుద్దుకొనుచుఁ గ్రమ్మచిమ్మన గ్రోవిచేజిమ్మినట్లు
కళను జిలికించినట్టియా కాంతహొయలుమదిదలంపఁ బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకలేమ పరిమాణ మూహించి నీచరితము దీనికింక సత్వమునపెద్ద
కాలంబునకుగాని కళజాఱదని క్రీడనలుపఁ దనంతనాకళ స్రవింప
నది యూపదించిన నదిగాంచి వృద్ధిలోపింపకనెమ్ము యూపిరిబిగించి
యతివేగమునగూడి యాక్షణంబునపున: కరణంబు కుశక్తిగలుగజేసు
క్రావిసరి । చేసుటకు విదనుపైచేర్చి సుఖింపచేసినజూచి యౌర!

గీ. నామననెఱింగి క్రీడించి నన్నునవిపి నట్టి వారినె దును గాననైతి నెంత
జాణవని మెచ్చుకొన్న యాసకియమాటమదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. నవమాసగతయైన యువతితో నే గ్రామ్యంబధంబునందు శేఫంబు జొనిపి
గదియించి చేతులగరిత కొంకులుబట్టి యదిమిన మన్మధ సదనమపుడు
పైకుబ్బ మోకాళ్ళ వంచినేలో మొగ్గ దాకించి మెందింప దప్పకపుడు
రమణివిఁక్కిలి శ్రమముగల్గిన విదానించి రోగముగలదంచు విడుతు

గీ. సుఖపరవశత్వమొందిన జూచిదీనికేమి వ్యాధియులేదంచు నెఱింగి మమత
మిగులవామీద గల్గువట్లుగ నొనర్చి యనుభవింప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సంఘాటబంధంబు సలుపంగ గోరియే నరమరలేని సుందరులవిద్ధ
టివిళయ్యపైజేర్చి యనువుగా నొకదానిగూడి వేరొకదాని కుచయుగంబుఁ
బట్టిముద్దాడ నప్పరతి తన్నాంతరతి సేయులేదంచు అహదలంచి
మోమువాంచిన చాన మొగమొప్ప నేగూడి తొలుతటదాని నంగుళిరతంబు

పా. 1జేచుట కెనువానిపై

వలువ సైపక యదితొలఁగి క్రమ్మఱనన్ను జేరుమటంచు వేఁగిరదాని
నన్న యుగనుగొని న్నదివిడకున్న పరగజ్యేష్టకనిష్ట భావములను
నారియీర్ష్యాప్రీతు లారసియేను జోడుగగూర్చి సమబంధమునబెనంగి
మూర్చలు సేయుచు నేర్చుననొకతెకు 1 ముందుకళాసా్రవ మొందజేసి

గీ. సమ్మదముఁజూపి పెఱదానిపైగజేసి క్రీడగావించి కళచిలికించితనువ
ఖనత విరువురు దృప్తులై వనునుతించు పెదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఇంతియొక్కతె దోడ్డయిల్లాలిననియుంచు దానిభావమెఱుంగ దలచియొక్క
వెరపుననాలేరు వినుచుండ వెంబడితరుణితో లోకవార్తలుగ నేను
విటవిటీజనులు గావించు చేతలు పచ్చివచ్చిగదెల్ప కోపంబులేక
ఈర్ష్యనొందక నవ్వనేవదివీక్షించి యింతిజిక్కెనని ధైర్యమెసఁగనొంటి
నున్నచో వట్టిపరోక్షులే జెప్పిననవ్వుచు సిగ్గుననన్ను జూడ

గీ. తరుణి సిగ్గేలయికఁ నంచుగదముబట్టి యొద్దవిడుకొని యదివద్దువద్ద నంగ
లేదులేదంచు గీ్రడసల్పిన నెలంత యన్యులెరగినగర్వింతు రన్నమాట
మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియగాదె.

సీ. అతివనేనును మాత్మ యౌవనముననుండి సురతవైదగ్ధ్యంబు లెఱుగవితతి
నితరేతర ప్రేమనెంతయు మితిలేక బెరుగునేకాంతంబు దొరకువపుడు
సంభాషణంబులు నలిపెదమనిపొంచి సమయమైనప్పుడు సాత్వికోద
యమునమాటాడ లేకటు దాటిపోయిన మఱియొక వేళదొరక
యొడలంటగాబోవ వణకుచుచెయ్యి కాలాడకుండగ నుండనవల దూతి
కలయగూర్చిన నధికప్రీతి నేంమించుట కేమిలేక యాసురభిళాంగి

గీ. కొవరచే మెలుకువచేసి మనసుదీర్చుకొనంగ లేకిర్వురము నిట్టుకోర్కెబెల
చనఁగ నతికష్టమునగూడికొనిన విథము మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకనాడు నేనుతోటకుబోవదిమంచివేళ యంచొకతన్వి విభునితోడ
నమ్మగారింటికి నటుబోయివచ్చెద నవిభర్తతోజెప్ప నాతడొకవి
తోడిచ్చిపంపిన తోటయొద్దకువచ్చి మఱచివచ్చితి నేనువెరపుసొమ్ము
దెమ్ము నేవందాక నమ్మయింటికి బోవవవి బొంకిపంపి తానవల నన్ను

పా. ముందుకళాభావ.

గనిపించుకొని ప్రీతిగనునన్నుజేయ నెదెలిసి యాచెలిగూడి దృష్టిజేసి
యలివేణి యింతసాహసము జేతురు యననవ్వి యిన్నాళ్ళకునన్ను విన్న
గీ. నలువయిటఁగూర్చెనిఁకొక నాడువత్తుననుచు నొప్పించుకొనితోడిమనిషికెదురు
గలుసుకొనిపోయినట్టి యాకలికివనులు మదిదలంప బ్రహ్మనంద మదియకాదె

సీ. వేసవులందు నేవేటబోవఁ దలంప వేడుకజూడ మీవెంటవత్తు
నని నసీవేల రేయడవిలో శార్దూల భల్లూక సూకరభయము తేళ్ళ
చిలువఁ బాధలు గలవన్న నీయొద్దనున్న నాకొకభయ మొదవదనుచు
రోదనమొనరింప నేదోడుకొనిపోయి సీటిచెంగటనొక్క మాటులో
నాసీనఁగావించి యచ్చోటమృగముల వంచించి వధియింప బొంచియుండి
మెకములురాగ నేనొకతుపాకిని పడవ్రేయగన్గొని నాదువెన్ను చఱచి
గీ. భళిరయని మెచ్చుకొనుచు వార్తలుసలుపుచు తననమక్రీడజేయుచునట్టినిశలు
క్షణములుగ బుచ్చినట్టి యాగరికచేత లెసతలంప బ్రహ్మనంద మదియకాదె

సీ. నెరిసాముజేసి ముప్పిరిగొన్న కనకంపుప్రతిమరాయని చెప్పవచ్చుమేను
బటువైన టెంకాయ పగులగొట్టుటకు సంశయములేదని చెప్పజాలు చనులు
కఠినతయును మణికశికత్తె నెడు బంపుబంగారు పసగారు వగిదినొప్ప
విగతలోమ భగంబులిగువునుగల యొకశ్యామయు నేనును సమ్ముదమున
నగ్నులమై మదనక్రీడ గావించుతరి నదినాపైకి దాటి కూడి
గుండియదడరనొక్కుచు మేనుచెమరింప తేలగన్నులవైది బోలిబ్రాలి
కళను నేవిడువంగ గనివేళబాసవిబలుకుచు చుబుకంబు బట్టియొడలు
గలయంగనిమురుచు గాంతరోనిన్ను సమ్మతి నింకనామీద సతదమిట్టి
గీ. స్నేహమంచు మటంచునేఁ జెప్పుకొనిన మాటలాడంగలేకనామతజూచి
నాతితలయూచి చెప్పిన నాటిహాసములు మదిగలంప బ్రహ్మనందమదియకాదె

సీ. విటిటింగుహాలులో వెలలేని విలుదర్పణముల సన్నియు ప్రతిఫలింప
సరిగులోబులు వాలుసైడ్లు లస్టర్ల లోవలిదీపములు పట్టపగలుజేయ
నగరుబత్తిలు మేలైనయత్తరు మల్లెపూలవాసనలు పంఖాల గాలి
చేనిండి మైచర్ల చేయంగ పండితుల్ చెలికాండ్లు బంధువుల్ చేరికొలువ
బంగరుబత్తెముల్ రంగుగాగొని చోపుదార్లు ముంగర బరాబర్లుచేయ

మోర్ఛలు చామరంబులుదీ చుచు సేరందద్రక్కల లవకుల్ పిలిపి కొలువ
దండిగోపాలపై దర్బారుసేయు మేళము జమాయించి యాలలన కొంత
సేవ లాన్యకళా విశేషంబులను జూపి యందున్నవారి కానంద మొసగి

గీ. యిదీసమయమంచు దనభావ మెఱకపరచి కనుంగొ మొక్కనేబరఖాస్తుచేసి
యచ్చటనెకూడి క్రీడింప హాయినందికువలయేక్షణనన్ను మెచ్చుకొన్న విధము
మది దలంపబ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. ఒకనాడు హితజన యుతముగా ముఖ్తేసర్దాసు దర్బారు నే చేసివేడ్క
నదురుగా నే జెప్పి నట్టిహిందుస్థాని ఖ్యాలురఫ్తాలు బక్ మేలుగాగ
నాపైరిబొమ్మచే నయముగ బాడింప నయ్యర్థ మత్తన్వికతనుతాప
మొనరింప యహివఖత్తనెడు టప్పా పాడి కనులచే భావముత్కలిక దెలుప
నందఱివిండ్లకు నవిచి యే నింత యుమ్మర మేల నవగ ప్తై బడి లతాంగి

గీ. తెలివలమనంబు మీకేమి దెలుసుననుచు నాకులోచెమ్మ జూపి టా సవిన్నుగూడి
కోర్కెదీరంగ తమి దీర్చుకొన్నసొబగుమదిదలంపబ్రహ్మానంద మదియుకాదె

సీ. ఒకనాడు నేను త వ్వక తమ్ములముసేయు తటివచ్చి తాగొంత తమ్మలంబు
సేయుచు మడువు వాచేతి కంది మ్యె కలదన్న తనచేత బట్టినోటి
కందియ్యవంతెచా లన తనపెదవిచే వానోటనువిచిన నేనుపట్టు
కొన నదివిడువ నే నును వెంటవిడిసిన నెఱంగి తాపంటనం దిచ్చిసగము
కొరికికొవంగ నే గొని చర్వణముచేసి యిది రుచిలేదని యీసడించి
పుక్కిటనున్న తాం బూలంబుతోఁగూడ నమిసిన నేమిసే యుదు నటంచు

గీ. రమణి చింతించియంతదావమలివిడెముదినుమనుచుబెట్టనెంతకమ్మనయటన్న
వన్నెముద్దాడ గలసిన వాటిసొంపు మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒక లేమ తనభావ మొగిదెల్పుటకు వేఱె యొకదానిబిడ్డ నెత్తుకొని వేగ
దా ముద్దులాడి నాసామి నాపండు నాబం గార మనుచు న ట్బాలునోట
విడియంబుబెట్టి పెన్డొడమీద విడుకొని చెక్కిలినిపురుచు జెంపగొట్ట
బో బాలుదేడ్చిన బుజ్జగింపుచునింక నేడ్వకు పికు జన్నిత్తు ననుచు
బయ్యెదదొలంగించి పాలులేవనిబల్కి చిరునవ్వు మోమునఁ జెలఁగ నింత

గీ. కరిమరగుబిడ్డ డెందును గలఁడె యనుచు నన్ను గవితాకదాడుచుఁ గన్నుసైగ
జేసి కఱగించి చేసిన చెలిరతులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. బిడ్డనొప్పులుగను పించిన నీసారి గడ తేరుదునో లేదో కలయమనుచు
ప్రసవించి పురిటిలో పల చూడ్డ్వాయినఁ జేమార్పులకు నేల చెల్లదనును
జ్వరమువచ్చినమందొసంగబోయిన నిదిమదనజ్వరమునన్నుఁ గదియమనుమ
వ్రతరాత్రులనుచు నూరక యున్నజూచి నన్గలసిన వ్రతఫల మబ్బుననుచు
కాలంబుగాదని కసరిన వలవల చలమొప్ప నేడ్చుచు నెత్తుననుచు

గీ.యల్లముగఱంగితకాలయోగ్యములగుపనులునేజే ననాసామియనుచుమొక్కి
ముద్దుగొని నన్నుతించిన ముదితమమత మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ

సీ. అలిగి కొన్నాళ్ళనే నటుబోవకుండిన తనగర్భమున నొప్పి దగిలెనింక
నోర్వలే నొదలిలో నుండవు ప్రాణంబులనుచు బిట్టఱచుచు నట్టైదన్ను
కొనుచు నేడ్చుచుండ గుంపునుగూడి నాకడకొక్క చెలినంప దడయకదియ
నట్లుచెప్పిన భయ మంది నే జన క ఁపొత్తుము నీవన నొత్తవచట
గాదని యట క్రింద గాజూప నచ్చోటఁబిసుకంగ నొప్పిచేబిగియబట్టి

గీ. వటుల గౌగిటజేర్చి యా ప్యము నాన్యముంచి యప్పుని కొప్పిన నొప్పిబోవు
ననుచు ననుగూడి క్రీడించి సట్టి మమత మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. చిన్నారి యొకనాడు చెలులతో సరసంబు లాడుచు నాయొద్ద కరుదెంచి
యాసీనయై యుండ నపుడు నేనొక చెలి గనుగొనినవ్విన గినుక గదుర
పొలతి దిగ్గున లేచి పోవంగ జెయిబట్టిబలిమి బానుపుమీదఁ బడగ్గాచి
1పికిలిపిట్టలరీతి పెన లాగ మేసి నే బిగియించి, నవ్వుచు పెలది కోప
మొవరింప జెల్లునే యని యరోజము ముట్టుకొని బావచేసిన కోప్ల మణగి

గీ. నొకరినొకరు పెవంగియొం డొరులపైకిమొనస్ప్రుగ్గుచుకాటందుకొనుచు తొలగ
ద్రోయుచునలసి కలసిన బోయగంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

పా. 1 పిగిలిపిట్టలరీతి పెనలాగ లేచి.

సీ. ఒక యొలనాగ యింటికి దూరమైయుండి యుబుసుబుచ్చుటకుఁ దా నొక్కనాడు
వచ్చి, దవ్వులనుండి ముచ్చట లాడెదననిన నే బిలిపింప నణఁగి యణఁగి
వచ్చి, కౌఁగిలించి యవ్వెంవిల్చి సరసంబులాడుచు ముట్టంటు యని బరమున
కే కదా యదిదీసి క్రీడింపగారాదె యనిన నేనది బ్రహ్మ హత్యయనిన
పిలిల ఫేనమునకు చనిటికి చెట్టు బంకకు 1మాను పాపమొక్కటియె గాదె
వాటి నంటకయుండ వశమె యేరికినైన ననవిలో స్త్రీహత్య కన్న బ్రహ్మ
హత్యాంశమదియెక్కుఁడగునె యాత్మకుమఱిపరికింప పాపమెప్పగిదిగలుగు
ననుచు పైబడిరాగ నదిచూచి నరువెత్త ఉకవాణి తరిమి పట్టుకొని కూడి

గీ. తనమనసుదీర్చుకొన్నయా వెనుక నేనితాపమొనరించితలువవస్త్రములదాల్చి
చూచి వకవక నవ్వెన నోయగంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. పరసతియొకనాడు వచ్చినాకడమంత ననుమానపడియింటి వారు దారి
కాచియున్నారని కడువేగ నాగచేటి చెప్పిన నిక నెట్లు చేయుదనిన
వన్నెమి చేయుదు రెన్నాళ్ళనిండియో పొరెకు మదినిచె కోరియుంటి
ననఁగనే నిటులేలననిన నీపైయాస ముక్కుటంబుగ మది నెక్కొనంగ
సమయంబు దొరకమి చనుదెంచుటనులేక మగండువన్నెప్పుడు దెగడునిడుచు
నోయనిమొక్కుచునుంటి దేవుని కృపమానక నింపించె నేని రొట్టె

గీ. నిరగివెన నేతిలో బడ్డ నిథముకాదె యపుడు నీయొద్దనేయుండియిచ్చకొలఁది
క్రీడగానింతు ననుచుఁబల్కిన పనందు మదిదలంద బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పరఁగ నేమెఱుఁగక భయభక్తి నుండిన మగనాలి వచింపఁ దగినదూతి
ననిచిన ననికొప్పు కొనినఁ దానిగైసేసి వీక్షించి నగలచేనెక్కుయేడ్చి
కొవ్విరుల్ నవరించి కుసుమభేదముల వాసననీకు దెలుపుమనాయనుచు నది
యొగిరంబిడి,యన్న మొకపదార్థమునన్నే దినవచ్చునాచెప్పు మనుచునడిగి
చెలిపండ్లుదిని యుమిసిన దానిలో చవియుండునా యనిభావ మొనసి దెలిపి
నవనంబు మెసవి దుర్బలులైన ఋషులన్న నట్టిగాథల కేల వగపు, ధాత్రి
నఖిలవేదాంతంబు లం దాత్మ గఘలేపవిరయ లేదనుమాట తరుణి వినవె

పా. 1 మాకుపామ్ము

ఆనందమే బ్రహ్మ మనిచెప్పు వాక్య మెన్నగ జార సంఘమా నందమే నెం
పులుగుకు చీమకు దెలియకుండగజేతు నెరిగిన హరియొద్ద నెప్పుడుందు,

గీ. వనుచరిచిదెల్పి దానిమదంతికమునకెంమిగొనితేఱ బదియారుకళల బెక్కు
బంధములసౌఖ్య మెసఁగినభళిరయనుచునన్నుదూతికనటుమెచ్చుకొన్నవిధము
మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. వెలయాలు దనకూతు నెలమికన్నెరికంబునకు వోడితేర నే నొకటగూడ
నటు గుండెలదర కవ్యాజసాధ్వస లజ్జలను నాగరంబున మొనసి తొడలు
వెన్కకువంగుట బిగితాకుఁలకు కౌనుతాళియుండుటయు గందర్పసదన
మెుగి కన్నెవిగువు లేకుండిన శ్రమయని యేడ్చుచు మ్రొక్కుచు నింకవిడువు
మని తన భావగోపనము సేయగ న్నేను కళను జాలగజేసి వలువచేత

గీ. వీక చెమ్మద్ది యెరుపేమి లేకయున్న యిన్నియునుదెల్పి నాతోడ నెందరైరి
చెప్పుమన తెల్లబోయినజూచిన నెలంతనెద దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. గ్రామ్యబంధమున నే గలయ నాకొనుకుతరుణిపాదములు కత్తెరఘటించి
కదగి చేతులు నాదు మెడకు లంకెలువేయ దానిపీపున హస్తతలముల్లి
బల్లిగ బట్టి నే వెసనెత్తి తిరుగుచు గోర్కెతో నడుగడుగునకు దాకు
లమరజేయుచు పెద వందుచు గుచములువదలక రొమ్మున కదిమికొనుచు
గీ, రమణితో నాటిరాతిరి రతి యొనర్చిబడల నామేనిచెమ్మట దుడిచి చాల
యలసితివిగదయని నాతి యన్నమాట మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియుగాదె

సీ. మరియొకనాడు సామాన్య పందెమువైచి విపరీతతరమున వినుతిగాంచి
చెలియ, నీకేమి కావలెనన్న, నామాట చెల్లింతునని బాస జేసితేని
యడిగెద ననిన నే నట్లుచేసెదనని బలికిన నింక మావారియింట
మందనొల్లనటన్న నోహో యదేమన ననని విత్తాశకు జారునొద్ద
కలుగుమీ వనితిట్టు లదిగాక నాయాడుజోడు వారందరు వీడువచ్చె
వాఁడువచ్చె నటంచు వట్టిమాటలు బల్కుదురు దాన నీమది గరుణదప్పు
గీ. గావున భవద్గృహంబున నేవసింతుననుచు బ్రార్థించి మ్రొక్కిన వల్లెనర్చి
యనిశమున దానితో గూడి నట్టిసౌఖ్య మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

౯ సీ. ఒకదాని బల్మి నూరికి బిల్చుకొని చన్నమాట విన్నను మేను మరచియుంటి
దానిగూడ బోట్లు దానిల్లు సఖులనుబరికింప గుండెగుభాలుమనును
విరులు పన్నీరు అత్తరు పండ్లు వంటకంబులు బంపినది మది దలచి వగతు
నాయట్టి దీరుల కేయింత విరహవేదన యుంట నచట నా తరుణి కెంత
పరితాపముండునో పడతి ప్రాణంబులునాయు నోయని నేను బ్రతికియుంటి
గీ. నంత నాకొఱకది మేన బ్రాణములను నిలుపుకొని రాగ నిద్దర మెలమిగూడి
యొడలునుంచి క్రీడింపుచు నున్నసొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

౧౦ సీ. ఒకయెలనాగ యించుక నేరమున నన్ను విడిచిపోయిన నేను వేరుదాని
గూడ నాదినమున గోర్కెతో మఱికొందరస్మదీయప్రియ లదియు నిదియు
నొక్కచోనుండి నే నుత్సాహమున స్వారిరాగ జూచి యలిగిన రమణికూడి
నట్టినెలంతతో గట్టిగా నాతప్పు జెప్పుకొనంగ బోగుప్పుమనుచు
నత్తరువాసన లత్తఱి బొలంగ దాదెలసి కంపని మోము ద్రిప్పి రోసి
కొనుచు నీవస మందనము లెక్కడివన్న హరి యిచ్చెననగుండె లావటిల్లి
పలుకకుండిన దాని బరికించి తక్కినసతులు నీకేమిచ్చె శౌరియనగ
దపతప్పులదలపోసి కనులవ్రఖలువించి యచట నుండక యింటికరుగుదెంచి
గీ. యచట నాబ్రతుకేల నింకనుచు నొక్క చెలియతో జెప్పిపంప నేబిలువనంప
నన్నిగూడి సుఖించిన నాటిసుఖము మది దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

౧౧ సీ. వనజాక్షి మొగ్గావాలిపగూడ మదనుండు చిక్కెరంట దూపెక్కువెట్టి
లాగినక్రియ దోచు లలన నిల్చి పెనంగ నవలతాపరివేష్టనంబు జూచి
దానెక్కితిరుగ నెంతయు బిండివిసరేదు ఘనఘరట్టముభంగి గానుపించు
పదపడి నే దాని పైకెక్కి తిరుగుచో వెస గానుగడిన విధముదోచు
బరతితామోకాళ్ళు ముడిచి ముందుకు తగ్గి యట్లు పైకుబ్బిచెయ్యూని వదన
మెత్తిన నేవెన్క నింపార గూడుచు ముందుకు చెయ్యూది యకందమర్దల
యొడచేత దాని రొమ్మెత్తిపట్టి వరస్వరాధరంబులు బ్రీతి నందుకొనగ
మదగంధి హస్తిచే మావటపం దందుకొన్నచందము దోచు నన్నెలంత
గీ. యిత్తెఱంగున బాన్పుపైన నత్తమిల్లి చతురతచెలంగ బంధసంగతులు దెలసి
నన్నుగూడిక్రీడించిన నాటిహాయులు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మది యకాదె.

సీ. కాసారహ్రదమునఁ బలువురు చెలులతో జలకేళి సలుపుచు సమ్మదమున
వనములందోయిలు గొని మీఁదఁజల్లుచు మునిగి లోపలనుండి మొనసి కాళ్ళ
నించి క్రీడింపుచు నీటిలో దోయుచు నూపిరాడక వెస నుడ్డుకొనుచు
మఱియుఁ జేమార్పుల మర్మముల్ జెనకుచుగళలురేపుచుపెంచి కలసుకొనుచు

గీ. దనిసి మార్గాడి ఛళి సెబా సనుచు నిందువేసవుల బ్రొద్దెఱుంగ వేడ్కఁగీడ
సలిపి యలసి మత్రిణసఖులమరులమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. వనజాక్షి చెఱగుమాసిన మూఁడుదినములు గడఁగి మూఁడేండ్లుగా గడపి జాలి
మొప్పుగానాడి తా నెప్పు డెప్పు డటంచు నింపార నామొద్ద కేగుదెంచి
పైబడి కూడుచు పాడుచు తాళమానమునకు సరితాకు లమఱచేసి
యెక్కుడతగలక చక్కఁగఁ గూర్చుండి కొనను గోరుంపుచుఁ గొంతసేపు
నందున నే లేవ జయ్యన నీటిలోఁబడి నవ్వుకొనుచు సంభ్రమము మీఱ
చమదోయి నా యురంబుననుంచి పెదవందిబిగియించిలో మొగ్గ దగునెనమి
కళ్ళస్రవింపఁగసీత్కృతులు పూత్కృతులు చేసి యూపిరాడకయుండనొవగబట్టి

గీ. నాతి తనివోంది కడువేడ్క నన్నుగాంచి యింకస్సనని యెట్లంచు నేమిసేయు
దనుచు హాస్యంబు చేసిన యట్టి సొంపుమదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. సమరతిచే దృప్తి పవక గ్రక్కునలేచి పిక్కలుబిగియ పై నెక్కి చెలియ
మరుశివం బెక్కిన మాడ్కి దాండవమాడ గళకలుక్కని తీవ్రగతికి వచ్చి
కిలకిల నవ్వుచు గిల్లుచు గరచుచు వదరుచు జచ్చితి నమ్మ? యనుచు
దిట్టుచు మఱి చెంప గొట్టుచు నేడ్చుచు నొగి వెఱ్ఱికేక వేయుచు మమత
జెక్కులుమలుముచు జెయిబట్టుకొని విన్నవిడవింకననుచునవ్వెలది యహహ
యుహూహూ యటంచు నాయురము పైగ్రక్కునఁద్రాలి కన్నులదేలవైచిమేను

గీ. మిగులచమరింప నూపిరి బిగియబట్టి యుంచితంబుగ కళ చిలికించి బాల
సొక్కిసొటసొట బోయిన చక్కదనము మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒక లేమ చిరకాల మపరినాట్యముజేసి యలసినీవింక లెమ్మనుచు చెయ్యి
బట్టి వెనక్కుఁద్రావల బరికించి దివ్వెన నేలేచి కళచలి యింపనుద్ద
జవిగూడ విదితరి యనినన్ను వదలవద్దని మ్రొక్కులిడుచు సయ్యాటమలర

నీసొమ్ము నేనది విడమంచు కడువడి వడిగసేయుము నిల్వ వలదటంచు
నీకళలాడంగ నీకము వెన్కముం దైన నిశా జంపెన నసును మిగుల

గీ గడగడ వడంకుచును దాను గళనువిడచి యెన్ని జన్మంబులకునైననీవెనాకు
బతివి కావలె నన్నయ ప్రకృతిమాట మది దలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె.

సీ. రమణితో నధిక శ్రద్ధ నవోఢను గలసిక్రీడింప వచ్చెలికికామ
6 గేహంబునందు గిల్గింతలు దోచినది యేమొ నాదేహ మిపు డిదొక్క
తిరుగానున్నది తెలియరాదనిన నేనిలిపిన నాతో తు వలదనుచు
కట్టి బట్టి యధిక ఎగంబుగ నూచి నాప్రాణమప్పుడునిల్వ దనుచు కన్ను
గవమోడ్చి పాన్పునం గదలక మెదలక మాటలాడగలేక మాటిమాటి
కూర్పులు బుచ్చుచు నొడలెరుంగక కళను విడువననునక్క భావమునను

గీ. దవిలిబాహ్యప్రపంచమంతయును మఱచి యవిరతంబును బ్రహ్మకర్మమభవము
పేయు యోగితెఱంగున జెలగుదాని మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ, రాజాస్య నేబాహ్యరతినేయ చెయిబట్టి తన కుచకర్క శత్వంబు జూపి
మొనలచిక్కులుజూపిపొనంగనచో నెల్లద్రవముష్టముందుటంతయును జూపి
నెలకుమూడహములు నెఱిఁగూడకుండఁగ బ్రతిబంధ మిదెవెంటబడును గాన
నందాక రతికాంక్ష జెందకుండగ జేయు మన వెసనలు జాము లట్లు నిలిపి
మార్పుకకూడుచు మఱియొసరిల్లుచు నెకనెక సంక్రీడ నుడిగి మధుర

గి, పాకముల్మెక్కి పాల్ద్రావి బాళి మరలగఁనసి గ్రీడించి కళలు విడిచి
సొమ్మసిల్లినట్టి యానాటి బోయగమ్మ మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకదాని పరిమాణ మూహించకేగూడ సుచ్ఛరతం బయిన నోర్వలేక
18 కాళ్ళ ద్రోయుచపొత్తి కడుపిరుచేతులనావి పట్టుక సరియైనమటు
కటు బోవనిచ్చుచు నాక్రమంబున దన్ను జల్లచేయుమటంచు చాలవేడ
నిది బాగులేదు నే నిక ధేనుకాబంధమున గూడ సరియగు ననుచు బల్క
యటు గూడ వరికొల్తలై నొప్పిలేకున్న జూచి యచ్చెరెవొంది సుదతితనిసి.

గీ. యోర, నీవెంతనేర్పరి నైతివనుచు గరము మెచ్చుచులేచి తాఁ గౌగలించి
నన్ను ముద్దాడి యచిచిన నాటిసుఖము మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. పడతి వేడిటు వెక్కు బంధంబులను గూడవలె నన్న, సుఖమేమి కలదుదాన
గడుతీవ్రపతనంబు గలవాడు బాగుసేయగ నది నదుపాయ మంతెగాక
కసిదీర గ్రీడించి కాంక్షదీర్చుకొనంగ నను విపరీత బంధములె గాని
స్థిరకామునకు నీకు జిరతృప్తి గలనాకు చప్పిదిచేతల జనునె తృష్ణ
గీ. యనుచు బైకొనికూడి యా హాయికెన్ని నేర్పులైననుసరి వచ్చు నేయుటంచు
నాతి తనివోంది తనిపిన నాటిహాయిలు మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియుకాదె

సీ. ఒక నెలంతుక సత్వమూహించి యిది తీవ్రపతనంబు గలదని భావమందు
దెలిసి నే నంతంత విఱపుచు మెల్లగ గలసిన నంతకు నిలుపలేక
కళపీడగా జేయ గనుగొని కొనగోట గురుచంబుల మీద దురుకుజేయు
క్రమముచే కళవిల్వ బాగుసేయుచు నెమ్మదిగ నేనుగూడిన తీవరించ
తరుణి, నీకెంతతొందరె? యని నవ్వుచు నుల్లసం బాడుచు నుత్సకమున
మనసునొప్పింపుచు మఱికొంత సేపు నే గలసి తొయ్యలుల దీటులనుపోటు
గీ. మాటలను చెంప ప్రేటుల మోసికాటులను మాటిమాటికి కళనువిలిపి
కూడి తనిసిన నన్ను మెచ్చుకొన్నవిధము మదిదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. కడువేడ్క నొక పెండ్లి కొడుకుతోగూడ నాయంతరంగిక లైన యతివలిద్ద
ఱింపుగా గైవేసి సొంపుగా పేరంటమునకు రా నే వారి కనుగొనంగ
నందొక్కలేమ తా ముందుగా దనపోయగము జూపదానికి శద్దముగనిల్చి
కులుకుచు చాల బెళుకుచు పైటదిద్దుచు వారచూపులనన్ను బారజూచి
చిరునవ్వు నవ్వుచు జెలఁగి యభిప్రాయబోధకంబుగ నొవ్వు మోమ్ముజూప
గీ. తెలిసినే నాఁటిరాతిరి పిలువనంపి నింపు రేగాజు పండు వెన్నెలలుగాయఁ
గూడితనియింపనన్ను మెచ్చుకొన్నవిధము మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకదానికే సొమ్ము లొసగుట కని చేయబనిచిన వేరొక్క పడతి యెరిగి
వాటినందియు దాని నామంబు నుడువక నాయొద్ద జేరి విన్నాణముగను
బహుచమత్కారముల్ బచరింపుచును బ్రీతినొకనాడు కామశాస్త్రోక్త భంగి
దంబుగా దశవిధ చుంబనంబులు జేసి యాచోట బలుమఱు ల్లాచరింప
వేగ నాటను నవ విద్యులాహిరి మించి ప్రతిచేసి యచ్చోట బరగగళను

గలకపొంగగ చేయు కాంక్షతో పైకెక్కి కళలువీడఁగ జేయ గారవించి
వనిత నీకేమి కావలెనని దానికీదలచినసొమ్ము లింపలర నాకు

గీ. దయనొసఁగుమన్న నేమాట దప్పలేక దానికన్యభూషణములీ దలచిసొమ్ము
లొసగమెయిదాల్చివెలసినయువతిముదముమదిదలంపబ్రహ్మానందమదయకాదె.

సీ. నవరాత్రివ్రతముండి నలువొప్ప దశమినాడెప్పు డెప్పు డటంచు వింతిగూడి
౬౩ రమియింప నాకు విల్వక శ్రీవ్రతనంబుగాగని యిక లెమ్ము జాగువలన
దటుపంపమనకుబోద మనిచెయిబట్టి యయ్యతిదోడ్కొనిపోయి యొకరికొకరు
శ్రీశవంబొనరింప గడుకాంక్ష కలదన్నట్లు గావింప నా కంతలోన
కాయజధ్వజము ఛడాయింపగా నిల్వశాలక రయమున శయ్యచేరి

గీ. యిర్వురము బంధంబు లేర్పడంగరోషమునగూడుకొనిబల్ తమాషగాను
సమత గ్రీడించి తనిసిన చంద మెల్ల మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. మఱియొక్క నాఁడు నే పెఱలేమతో గూడి రాకున్న, వతనికి నాకుబుంతము
౬౪ వరిపోయె నవి పండ్లు కొరుకుచు నేమే మొ తలపోయచుండంగ దానికడకు
యిదికాదు పని యని యే మఱుంగునఁ బొంచిపోయ తటూలున బొలతిమీద
బడి కౌగిటగదించి పాలిండ్లు బిగబట్టి నొప్పిపుట్టగజేయ నొప్పుకొనక
తిట్టుచుఁ దన్నుచుఁగొట్టుచు నేడ్చుచు 'విడువిడు, మనిన నే విడువ నొప్పు
కొనియొట్టు బెట్టుకొన్నను వేగవిడిచి నీ యంఘ్రిసేవ యొనర్తు, ననిననొప్పి

గీ. కింతియొర్వక, శఠుడ! నీ కెగ్గుగలదె? యేమిసేయుదు నింక నీయిష్ట, మనిన
నాతితో నేనుగూడిన నాటిసొగసు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకయిందుముఖియు నే నొకనాటి దినమున వలువలు వెలిబుచ్చిబాహ్యరతుల
౬౫ మిక్కిలిపొగరెక్కి పెక్కుఖంగుల గూడుచును గతాగతములఁ జూచి నగుచు
సరికొత్తలేయుచు సరసమాడుచు చుంబనములు సేయుచు సుఖ మమరమటల
గలయగూడుచు జయ కాంక్షలు దెలుపుచునొగి పందెములు వైచుచుండనప్పు

గీ. డటు కళలురేగవెక్కుముందొనొయమచు గడగిమనసొక్కటిగచేసికళలువిడిచి
యలసి యటునిటు బవళించి నట్టిసొగసు మదిదలంపబ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. తొయ్యలి యయ్యెలశయ్య నడ్డంబుగా బవళించియుండ నవ్వరతి నంచు
నకుదీసి నేక్రింద ననువుగానిలుచుంటి పెన దాని పదము లెత్తిపరిజేసి
బొవిపి నాచేతుల స్తనములబట్టుక నయ్యెల నూచుచు నొగివిలిచిన
చోనుండి యెదముజేసుకొని యూపూపున కిసెబోటుల రీతు లెసగ జూపి
వింతలు గావించి యంతమీదట నిల్పియటు మ్రొగ్గిలో గ్రుమ్మ నతమసిదము

గీ. జాపుచే దానికళయు గలంకబారబరగ నాకొను జేతులం బట్టి రుద్దు
కొని కళవిడిచినట్టి యావనిత మోహ మెు దలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. లేమనొక్కొతనుమాలిమి సేయుటకు దానిచంకబిడ్డను నేను సరవ నెత్తు
కొను నెపంబున గురుకుచము చే దాకించి బిడ్డనుగొన ముద్దు బెట్టుగొనుచు
పతక మెక్కడిదని బిక్కి చేనంటుచుసీ మేను చిక్కినదేమి యనుచు
చెక్కులుచేతులు చక్కగా నివురుచు మచ్చెకంటి జ్వరంబు వచ్చినట్లు
తోచుచున్నది యని తొడ్తొన చేనాడిం బదపడి గుండెలు బట్టిచూచి
జ్వరముగాదిది మోహసంబంధమగు కాక పెన సోహంకాతి గా వింతునవచు
బాలకుం దెచ్చిన బాలివ్వమని యిచ్చి మొవళి గ్రమ్ములు వాని ముద్దులాడి
మేనితాకులచేత మెయి చెమర్చియు మటిపులకలెత్తిన నేను గలయంజూచి

గీ. భయమెదలి దానిచేయిగీలు బాళిమీలు నన్నెలంతయు సైగచే నన్నుబిలచి
కూడిక్రీడించి సుఖముగైకొన్న విధము మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. ఒకనాదు శయ్యపై యోచనగానేను పవళించి యుండంగ బదతివచ్చి
యొకవంకశయవింప నొగి ముద్దులిడబోవ మనసులోజేరిన మగువ కొరకు
మవివిదలించి మౌర్ఖ్యము వీడకుండివ బదరిన పనిపొందు పడదటంచు
బలుకలుజూచి యిప్పుడె తనంతనె గూడుననుచు నే నూరకుండివ గటంగి
నేడుకొన్నప్పుడునే మోడెలు చేసితి! ననియది మది నుపాయంబు వెదకి
కలలోన నిద్రచే నలికులికి పడి మళ్ళి పెనుదయ్య మొకటి వచ్చెనని యింతి
కలవరించుచువేగ గౌగిట బిగియంగబట్టివ నే జూచి పడతి! నీకు
బట్టిన దయ్యంబు వదలింతుననిబిక్కి గరిమనట్లనగూడి కళ్ళవించివ

పా. 1 వని యుపాయము మది నరసి రేణు

గీ. చేసి ఘాతంబువిడిచె "చిగురుబోణి! యనిన దినవ్వియడి మోదుప్పగనులతోడ
నన్నుమాటికి గనుకొన్న నాటిసొంపు నె విదలంప బ్రహ్మానందమదియకాదె

సీ. ఒకనాడు జవ్వని యుపరితాండవమాడ నేనట్టు సరిగ నందిచ్చుచుండ
109 ముడిగి దాలో మొగ్గ మొనగదలనదిమికొనుచు దా నబ్బబ్బ యనుచు మిగుల
బరవశత్వము జూపుతటి కుసుంబావన్నె చిలచిల వనిజాఱి సిగ్గుపాడమి
తలవంచుకొనజూచి తరుణి! కానున్నదైనది ఇంకజంకేల? ననుచు నేను
చనవిచ్చి వడిగగూడిన రసాభాసమై లో నొప్పి కల్గ నా లోనమాకు

గీ. కళలు జాఱంగ నేలేచి కడురయమున స్నానమొనరి చివరి మొక్కు కయ్యచేర
ననువిలోకించి నవ్విన నాటిసొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె

సీ. పనిగ నాశోధనంబునకు పేరంటంబు వచ్చినవారిలో వనిత యొకతె
110 వరసలాడుచు నన్ను పడకింటిలోనికి బంపి తానటుబోక పొంచిచూడ
బోసగ నందరునిద్ర బోనిచ్చి తగ యేమరించి వంచించి నే బొంచి దాని
బట్టి లోనికిదీసి పడవైచి యాపనిజేసి చూపించి యాచిన్నిపడుచు

గీ. కాకబుట్టించి దాని సాహాయ్యమున నను కాంక్షదీఱగ నటు నిషేకంబుచేసి
యిద్దరిని నొద్దనుంచుక ముద్దులాడ 'నధికసాహసి" ననుచు వారన్నమాట
మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. ఒకమానవతిని నే నొప్పుమిాఱ ననేకదినములనుండి ప్రార్థింప నొప్ప
112 కున్న "నాయొడలిలో నూపిరిగలిగుండునంతలో నిన్ను సాధింతు' ననిన
నది "చూతమింక బో' మ్మన నాటనుండి నేమదిలోన దరుణంబు వెదకుచుండ
నొకనాటి రాత్రితప్పక దేవుడటుసీధవేంచేయజూడ నవ్వేలదిమగడు
లేచిపోయిన నదిచూచి నేకొంత నిదానించి చీకటిం దరినిబోయి
కూడిన బతియను కొని యదియుండ నాకోరిక దీర్చుక పేరుజెప్ప

గీ. "పద్దుసాధించితివి' యని పలికి నన్ను మమతతో ముద్దులాడి "యీమాటనింక
నన్యులకు నీవు చెప్పవ" ద్దన్న మాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. వనిత యొర్తుకునాకు వైపులే కిరుగూరి తిరిగాళ్ళ గడువుంచి మరియు గొంద
113 ఱొ మునుజన్ని యొక్కయింటిలో నిద్రింప పరగనే లేచి దీపంబు మలిపి

గుణము లేకుండ నొక గరితగూడిన ధనపతి యని యది యేమి పలుకకున్న
నేనొంటు చెలి యని యొత్తిగి కంపించిన నదిగాంచి దొంగని యటుక నుతికి
వాపరిక్కజేరి, యంతు యేమటించి యున్నట్లు సంకేతిత రైనదాని
సోకిగి యూపిరి బిగియించి మెల్లన మొనగాళ్ళ నేలానించి గదిసుబోయి

గీ. సద్దుగాకుండ బక్కలో నిద్దురించుచున్న మగనికి సడిబడ కుండ కూడి
నాతి నేను సుఖించిన నాటివింత మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. కోకియు నేనును జోడు కలిగుటాల్ గట్టిన సారటులో నెక్కి సమ్మదంబు
జెలఁగ జరీనకా షీ బనారసి కనుల్ జేసి మొఖమల్ గలీబు వేసి
సరిగవాల్లుల తమాషాజూచుచును ముచ్చటాడుచు మర్కంటు లంటుకొనుచు
నందులోనికు నొని యటు యొడిలోనుండుకొని మోవిమోర్పుల మొనతికాటు

గీ. లందుచును మిగ్రు పల్లంబు లందు నడ్డగను నిబ్బగ నూగుచు నొకరికైన
గాపికేకుండ గ్రీడించి కళలు పిడదేయుచు విహార మట్లు చేసిన విధంబు
మదిఁ దలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. జలికేణి నవలతా వ్యాల బి సుమకుంజకేలజాప వలుదచన్నులను బట్టి
నగలాడి క్రొమ్మావి చిగురాకు గొనుమన్న నలదని కెమ్మోవి పంటనొక్కి
కమలాక్షి ఘనాగ సుకుమా మారొక్కనుమన్న నిద్దంపు చెక్కిలిముద్దులాడి
గరిత కెంతమ్మిలో కర్ణిక గనుమన్న ప్రీతితో నిధువన క్రీడసల్పి

గీ. లలన ఛాక ప్రకాశ చెలోత్తుంగ దగినచెయ్యి లోనరించి గఱగించి చెట్టంబట్టి
వనవిహారంబు జేసిన వైభవంబు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. తరుణి రాక యొకింత తడవు చేసిన నల్లి ప్రక్కన కనుమోడ్చి పవళింప
వచ్చి నా ప్రక్కలో మచ్చిక గూర్చుండి వదలక పైవ్రాలి పెదవి నొక్కి
కాతక్క్యజము బట్టి కదలించి ముద్దాడి తప్పు సైరింపుమటంచు దండమొసగి
సుకరించి కాళ్ళ పైకెత్తి నను తనపాదములపైనుండి బనిచి దాని
నచ్చోటుకేర్చి యయ్యార్పులతో యటంచు నూచుచు బుజ్జగించి మరియు

గీ. తరుణి తనియించి తనదుహస్తములంసాచి యక్కునను జేర్చి కౌగిటం జిక్కబట్టి
"యత్తుకలీరవా!" యని బిక్కకట్టి సాంత్వ మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియ కాదె.

సీ. ఒకనాడు నే సముత్సుకత నానారత్న మండనాలంకృతాంగుండ నగుచు
117 గజరాజుమీఁద సింగారంబు దీపింప వలనొప్ప గూర్చుండి వైభవమున
రాజమార్గమున రారమణియొక్కతె సౌధమెక్కి చూచి విరాళిఁ జిక్కఁగ
నీ కతిశజ్ఞుఁడవుగా నే డేమిచేసిన నలపటబీసునో తెలియు మనుచు

గీ. చెప్పిపంపిన యాబోటి చిత్తమెఱిఁగి ప్రేమ మీరంగ నారాత్రి పిలువనంపి
వచ్చినను గూడి తనిసిన వనితసొంపు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. అల మహానవమి రే యద్దాలమేడలోపల పైడితఖ్తుపై గొలువుదీర
నపుడు మంత్రులు బడాఆద్మీలు మొదలుగాఁ జాల సజమ్ముజరాలు జేయ
118 వరుసగిరీజా సర్వస్సలామని చోపుదార్లు, పరాకంచు తగువిధమున
కటికెముల్ హెచ్చరికలు దెల్ప లష్కరయందు దీపములు నిండార వెలుఁగ
బల్కచేరి జేసి బర్ఖాస్తు గావించి ప్రియసతి జేటిచేఁ బిలువనంపి
నగ్నులమై భూషణములూడ్చి గద్దెవద్దనె వేడ్కతో నిధువనము సలుప
కెలయు నిర్వంకల నిలువుటద్దములలో నవోన్యవ్య ప్రతిఫలనముచే న
నేక మంచములపై హాకూటముల పరంపరలు జూపట్టిన పరఁగఁ జూచి
'యిట్లనేక స్త్రీల కే ననేకాకృతుల్ దాల్చి రాసక్రీడఁ దగసలిపితి
నింపార మనము నేఁ డిన్ని రూపములుగా నిప్పొంటు క్రీడించు టిది విచిత్ర,

గీ. మందు కెపదెంపలానించి కొంచె మెదురుగాదిరిగి యద్దములలోన గాంచినట్టు
లాడి క్రీడించి తృప్తుల మైనవిధము మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. కోకుండ సందష్ట సుందరబింబంబు పోలికనున్న కెమ్మోవితోడ
119 కరరుహ పరిలూన కరమర్దన మ్లాన ఘనమంజగులు బోలు చనులతోడ
గండేభ విరహణ కలుషీకృతి సరోవరాభ్ర పుష్పాస్త్ర గేహంబుతోడ
ఘనముక్తయూథ సంపర్క పరిశాంత లలితోపమాన గాత్రంబుతోడ
వితతనిశ్వాస మారుతమలినీకృత ముకురంబు క్రియనొప్పు మోముతోడ
గీ. కాంతసురతాంతకాంతయై కనులు దేలవైచుచు మందసవిన్యస్త బాహుయుగళ
యగుచు దొడలపైబవళించినట్టిహొయలు మదిదల ప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. ఒకనాడు భూపుటీరము లోన కెందమ్మి విరులపాన్పున నేను వేడ్కనుండి
120 కనకాంగి యొల్లలోకములఁ దారు గావించువిధము గాదే నొక్క వింత సేయఁ

బరికింపుమని శిర మర్విపై మోపి కాయంబు పైకెత్తి కాళ్ళుముడిచి
వెనుకకుఁ బడకుండ 1 వెసలేచి పట్టుక రోకటిచే రోఁ బ్రిమ్మిగట్టు
గీ. మించి శబ్దంబులొదవ గ్రీడించి యోర్వలేనన సమంబుగా బవ్వళింప జేసి
చెలికి రతిదృప్తి గలుగ జేసిన ఘనుండు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియు కాదె.

సీ. ఇరువురకును బ్రేమ లెసగ నెన్నాళ్ళకో తఱిమైన దన్ని రా తడవుగాల్గ
మరుడేచ నూటికి తెలుపుజూచుచు చీకుచిటుకన్న ఝల్లని చెన్మరించు
నదెవచ్చె నిదెవచ్చె ననిజూచి యుండు గన్నట్టిసుండిన నింటి వారివల్ల
నడరేమి కల్గెనో యని దూతినంపి యేమియును దోచ కొయ్యారి మేనుమరచి

గీ. యుండ నదివచ్చి వటమూడ్చి గొమ్మడిని చేరి సరిగ నదిబట్టుకొనితోన్న స్వప్నమనుచు
నాలికిపడ నవ్వి కూడిన యువతిహాయలు దిసలంప బ్రహ్మానంద మదియు కాదె.

సీ. వ్రేపల్లెకీ వేగి వ్రేతల రాధిక నిళిను సందర్శించి యింపుమీఱ
దుష్టరాజుల నెల్ల దునుమాడి శీఘ్రంబె వచ్చెద సంశయ వగలు దగ్గి
యతిధైర్యమున నుండు డనుచు నామాటగా జెప్పి యూరడింపఁ జేసి వేగ
తమ్మున, నుద్ధవుం డన్నెయి వ్రజమున కరిగి గోపాల సుందరులగాంచి
గీ. పరగ నేకాంతమున వహించి పల్కినట్టి పలుకులన్నియు వినిపి వ వారు మరల
నతనితో నన్నమాటల చతురతయును మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియు కాదె.

సీ. చిన్నవాడని చంక బెట్టుక ముద్దాడ పసకుచంబులుపట్టి పెదవియానె
చిరుత కూకటినాఁడు చెలరేగి మాయింట్లె బత్యతో పారవృతి బాలుద్రావ
వగవారు లేనిచో దగ బొంచుకొనువచ్చి మగపోడుములు చేసి మరులుకొల్ప
భూరిగోవర్ధనోద్ధారణాదులచేత రూపదలణ మమ్మరసి బ్రోచె
కాత్యాయనీపూజ గావించు తఱి మొలచీరలు మ్రుచ్చిలి సిగ్గుగొనియె
విపిన మధ్యంబున వేణుగానము చేసి కామవేదన మాకు గలుగచేసె
పైకొన్న చంద్రుసతులకు పెక్కురూపంబులు లీల గైకొని రాస కేళిసలిపె
యమునాతరంగిణీ హ్రదములో మముగూడి వేడుకతో జలక్రీడలాడె

గీ. మఱియు మధువైరి మము గూడి మమతతోడ చేసిన వైఖరుల్ జెప్పవశమె
మహాత్ముని లీలావిహార మహిమ లెద దలప బ్రహ్మానంద మదియు కాదె.

పా. 1. వెసనిరాచి

సీ. అకలంకమైన మా యౌవనంబంతయు సుందరాకారుడై చూఱగొనియె
124 పతిసుతాదుల వీడి భావంబు తనయందె సన్నిధంబున చేర్చి నమ్మియున్న
మము విడనాడి తా మధురాపురికి బోయె నింత నిర్దయుడగునె యెంచగలము
దానింక రాడు న్యాయముగా నిచ్ఛోటనోడల బ్రాణము దాల్చి యుండలేము.

గీ. స్త్రీహననపాతకంబది చెందకుండ శీఘ్రమువచ్చి మమ్ము రక్షింపుమనుచు
హరికి జెప్పుమటంచు వారన్నమాట మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. అనియిట్లు పల్లవాంగనలుబల్కిన నిష్ఠురోక్తు లాకర్ణించి యుద్ధవుండు
125 గ్రక్కున మధురా పురమ్మున కటుబోయి శ్రీహరి కెఱిగింప జిత్తగించి
ద్వారకాపురి కేగి వరుస రుక్మిణ్యాదిసతుల వివాహమై సంభ్రమమున
చైద్యప్రముఖ దుష్ట సంహార మొనరించి భూభార మణగించి బొలుపుమించి
గణపతి పూజన కాల మందున గ్రమ్మర రాధికను గోప భామినులను
గలసి వ్రేపల్లెకు గడువేడ్క జనుదెంచి వారలగూడి ముద్వారభ గి

గీ. పావనంబున రమ్యబృందావనమున నింపుమీరగ గ్రీడించి సుఖింపుచుండె
నట్టి కృష్ణుని లీలావిహారమహిమ లెద దలంప బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. రతిరహస్యానంగ రంగ కొక్కోకాది సముద్రిక సత్కళా శాస్త్రములను
126 జెప్పినట్టి విదగ్ధ లప్పటి జాతులవిధమును సత్వాది భేదములను
గాంచి స్థాన స్పర్శనుని మణి మంత్రౌషధము లచే నగలకు దరుణులకును
గలరహస్యంబులు దెలిపిరి యనియె నిక్కాలంబునకు సరి గాక యున్న
బరగ నిప్పట్టు కల బహుజనానుభవ సిద్ధామే వివిధోచి తాంశ అను.

గీ. నీశతకమందు మరుగుగా నింపు మెరయ దెలియజెప్పితి నీజాడ తెలిసిచతుర
లంచితముగ క్రీడాసౌఖ్య మనుభవింపు డార్యులార బ్రహ్మానంద మదియకాదె.

సీ. పదియారు కళలును బహురహస్యము లింద్రుపాసంగగూఢంబుగా ఖ్యాతముపర్చి
127 సరిలేని చోటుల జిరకాల మభ్యాస మొనరింప నొక కొన్ని యుత్సుకమున
యున్నవి చక్కగ నుపలక్షించగలవారు యోచించి వేసట నొందకెలమి
గ వచ్చు త్వరలోన ననుభవమున కష్టకారకు వినమాత్రమున భావ
బోధంబు గాకున్న బోంగ విద్వాంసులు గాకున్న విజములు గా వటంచు.

గీ. దగదతలతదు నరకు లీ తెలుగులన్ని దెలిసి సుఖియించి తనిసియత్వలత మేలు
పత్కృపతచింత్యాగు బ్రహ్మసౌఖ్యమొందు డార్యులార! బ్రహ్మానందముదియకాదె.

సీ. సజ్జనులార! యీశతకంబు కేవలశృంగార మని నిరసింపకలదు
శ్రీకృష్ణు డింపార బృందావనంబులో చతురత గోపికాసతులఁగూడి
చేసిన శృంగార చేష్టలన్నియు చాల మోక్షప్రదములని మున్ను మౌని
వరుఁడు వ్యాసుఁడు శ్రీభాగవతంబులో శిష్టసమ్మతముగ జెప్పలేదె.

గీ. కృష్ణలీలావిహారంబు లెవ్వ రెన్ని గతులు గొనియాడినను దప్పుగలదె సాధు
జను లుపాదేయమని విని సంతసింపు దంచితముగ బ్రహ్మానందమదియుకాదె.

సీ. ఈశతకంబున నేపద్యమునను మాకేవిలాసము జెప్ప నిచ్చగలిగె
నావిలాసంబున కమగుణ సంగతులన్నియు స్పష్టంబు లగుట కిట్లు
క్రమ మొప్ప నాల్గు పాదములను విధిమాని వలసినపాదముల్ కలుపుకూర్చి
సీసపద్యంబులు జెప్పితి నరణంబు లెక్కన యని కవు లెంచవలదు

గీ. పదము లధికంబులై నట్టి పద్యములను మాలికలుగా గ్రహించి సముచితముగను
సర్వభావార్థము లెఱింగి చతురులెల్ల ముదముగనుడు బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

సీ. అఖిలలోకేశ్వరుండైన శ్రీకృష్ణుని శృగారచర్యలు రంగుమీఱ
యీశతకంబున నింపుగా గలుగుటజేసి దీనిరచింప జేసినట్టి
పృథివీశునకు నదివినవారలకు విన్నవారికి నర్వంభు భూరికరుణ
యవనిలో దీర్ఘాయురారోగ్యములు బుత్రపౌత్రాభివృద్ధి సంపత్సమృద్ధి.

గీ. ధైర్య గాంభీర్య సద్గుణౌదార్య వినయ విజయ సౌశీల్య సౌజన్య విత్తలాభ
సారధర్మార్థ కామ మోక్షములు గలుగు మదిదలంప బ్రహ్మానంద మదియుకాదె.

(మురువ పద్యము)

సీ. ప్రమదా కళా శ్రీఘ ♦ పతన వారణమును
వరకళా పరిపూర్ణ ♦ స స్వతంత్ర
తయు, బాహ్యరతమున ♦ దరుణి కళాస్రావ
ణము, యోనిసంకోచ ♦ నంబు, యోని

శబ్దాపనము, రజ ♦ స్సందర్శనము కన్న
మున్న శ్రమాంతర ♦ భోగక్రియయు
నాడీ శక్త్యోత్పన్న ♦ స స్వతంత్రతయు
స్థలాంతరగమనంబును ♦ శరణము నతి
తీక్ష్ణగుణంబున స్పర్ధిం ♦ దగ జేసుకొనుటయు
ముందుగ జరిగిన ♦ మూర్ఛా సంగ
మం జెరుగుటయును ♦ వతి భవిష్యద్రజో
జ్ఞానంబు, జలనాడి ♦ ఘర్షణంబు
నల వేణి యోనిగా గా ♦ ధాగాధములను వ్య
త్యస్తంబు గావించు ♦ నదియు. ప్రథమ
మాసంబు నందె భా ♦ మాగర్భవిజ్ఞాన,
మాంతరభోగ నం ♦ ధ్యాన్యావిఘ్న
యంబును, మదన గేహాంతరస్థిత లింగ
మున మకరధ్వజ ♦ మ్మునుం జెలంత
యువతుంగో(ఱి)యుట ♦ యుత్తికోం గ్రీడించు
నపుడు భగాంతర్గ ♦ తామనముల

గీ. నాత్మ యెఱుగుట యివి పది ♦ యాఱు కళలు
మఱియు కొన్ని రహస్యంబు ♦ లరసి తెలసి
యతను నిధువన సౌఖ్యంబు ♦ లనుభవింపుఁ
డనఘులార! బ్రహ్మానంద ♦ మదియ కాదె.

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

రామావధూటీతారావళి.

సీ. శ్రీరాధికాకుచాశ్లేషజ సంతోషవివశుఁడౌ శ్రీకృష్ణవిభుని కెరఁగి
సకలవిద్యావ్యాప్తి సాధనభూతయౌ శారదాంబకు నమస్కారమిడి
యైహికానంద ప్రవాహపూరకమైన శృంగారరసమాత్మ నిరవు కొల్పి
పదనసామ్రాజ్య సింహాసనారూఢులై బరణించు రసిక శేఖరుల నెంచి

గీ. వివిధరతితంత్రపాండిత్యభవమహానుభావములె పదార్థములుగ నేరఁబ్రచి సీస
పద్య నక్షత్రమాలిక భావవిదుల మనములలరంగఁ గూర్తు రామావధూటి.

సీ. చక్కనికెమ్మోవి సరసపు బలుకులు బారైనకురులు బొల్పారుబొమలు
సొగసైనచూపులు సోగకన్నులు తళుక్కుదేరు చెక్కులు కొంకులూను నొసలు
తీరైనచుబుకంబు దిద్దిన శ్రీచూర్ణరేఖయు మృదువైన లేతవగవు
కుదురైన రదనముల్ గుమ్మగుబ్బలు నందమగు నాస నాసికా మండనములు

గీ. కలిగిచెలువొందు నీమోము దలఁచి తలఁచి తాల్మిచెడిపెట్టుకై కొంతధైర్యమూని
గుట్టుచెడకను కాలంబు నెట్టుచుంటి మరునిరతనాలపేటి రామావధూటి.

సీ. కనుమూసినంతలో గలకల నవ్వుచువచ్చి కౌఁగిటఁజేర్చి ముచ్చటలాడి
మోముమోమున జేర్చి ముద్దులనూరార్చి సారెసారెకు మోపి జప్పరించి
'నన్నిట్టు విడబాయ న్యాయమా నీ' కని యతిష్ఠురము లాడు నంతలో న
మేల్కాని నలుదిశల్ మిణుకుచు జూచి కన్నీరు మున్నీరుగా నెగడ బ్రతిది

గీ. నంబు రాత్రులునిటులుండెనాయవస్థ యిట్టికలలోన నన్నలయించకుంటె
వారిజాక్షి నాతోడ వచ్చి యిటనె మమతతోనుండరాదె రామావధూటి.

సీ. నీమోము నీగోము నీమోవి నీతావి నీసొరు నీతీరు నీకుదగును
నీచనుల్ నీకనుల్ నీకొను నీమేను నీతొడలు నీనడలు నీకుదగును
నీతళుక్కు నీబెళుక్కు నీనీటు నీగోటు నీహొయలు నీలయలు నీకుదగును
నీగుట్టు నీబెట్టు నీకురులు నీమురులు నీచెల్మి నీతాల్మి నీకుదగును.

గీ. నీకు దగినట్టి పురుషుడ నేన, నాకు దగినసుందరివి నీవగా దలచి చాల,
వలచి యన్యోన్య మతనుని గెలిచిమిగుల మంచితోనుంటిమిగదె రామావధూటి.

సీ. ఒకనాటి కలలోన సకియ నీ కాలి పాజేవులలో జందెంబు చిక్కినట్లు
ఒకనాటి కలలోన సకియ నీ చేతిపోచీలోన నాజుట్టు చిక్కినట్లు
ఒకనాటి కలలోన సకియ కౌగిట జేర్చి తలిగంటె గడ్డాన దాకినట్లు
ఒకనాటి కలలోన సకియ మెల్లననాదు కూబంలో కుక్కురో కూసినట్లు

గీ. ఇన్ని విధముల కచ్చట నున్ననాటి వన్నెలన్నియు గలలోనవచ్చి యిచట
గాని గూర్చున్నవి నిన్ను బాసి యెట్లుమరులు నిలుపంగ నేర్తు రామావధూటి.

సీ. నమ్మినవాని నన్యాయంబు సేయుట కాశిలో గోహత్య గాదె కలికి
వలచి వచ్చినవాని వంచనల్ సేయుట నరహత్య గాదె పున్నాగవేణి
చెల్మిగోరినవాని జేపట్టి విడుచుట బ్రహ్మహత్యయెకాదె పంకజాక్షి
ఆడితప్పినదోష మన్నిదోషములలో మొదటిదోషము సుమీ మోహనాంగి

గీ. నిన్ను నమ్మితి వలచితి నీవు నన్ను జేరి చేపట్టితివి యింక విడువననుచు
బాసచేసితి విప్పుడే పగిది గూర్మి యణచిపోవంగ దగునె రామావధూటి.

సీ. చంద్రిఖండంబువై జంద్రఖండము రేక నుదుట గుంకుమవంక బదిలపఱచి
కొండలపై మంచు నిండియుంచిన రీతి జనులపై వెలిరైక జక్కపఱచి
కలువరేకులఁ దుమ్మెదలు వ్రాలి యున్నట్లు కనుదోయినంజనంబును ఘటించి
బంగారు ప్రతిమల బటికనార్చినరీతి లలిజిలుగు మల్లుసెల్లాధరించి

గీ. అంగజప్రభు విజయ కాహళులపగిది గాళ్ళ గందెలుపాంజేవుల్ ఘల్లుఘనుమ
మ్రోయ మెల్లగవచ్చి నామ్రోలనిలుచు టీవి మఱువంగదరమె రామావధూటి

సీ. ఒకవాఁడు మేడపై నొంటిగా కిటికీలెల్ల బిగించి నిద్రించువేళ
మెల్లగా నేవచ్చి మెల్ల మెల్లన కోకముడివిప్పబో దుర్రిళ్ళుపడి బిగ్గన
లేచి చెంగటనున్న జూచి 'సెబాసురా' రండి, యటంచు నురంబుపైకి
తిరిగి నాచుబుకంబు దిప్పుచు మధుర వాక్యములనన్ మరులుకొల్పి

గీ. సరసులైనట్టిమీవంటి జాణలిట్లు చెలులమానంబులను బయల్ సేయదగునె
యనుచు మంచిగ బోధించు నట్టినేర్పునకు మఱువంగదరమె రామావధూటి.

సీ. చిననాటినుండి విజృంభించి సఖులతోఁ బొందు లొందిరిఁ గూడరద
యీలాటి మోహంబు లీలాటి విరహంబు లేనాడెఱుఁగనే యిగురుబోణి
నీవంటిచెలియతో నే సమ ప్రేమించ నెరవుగదే జలజగంధి
యిపుడిట్లెడబాసి యేగుట నాభాగ్యహీనత్వంబు గాదొకో లు పువ్వుఁబోణి

గీ. యింత పాపంబు జగతిలో నెవటనైన గలదె నాపాపమటుపండె గాకయైన
దరుణి నీమదికరుణ మాత్రంబు దప్పినోవదన్న నుజాలు రామావధూటి.

సీ. ఒకనాటి కలలోన సుదతిమే నినుబట్టి రతిలోన "నిపుడు నిద్రాభంగ జేయుం
మధ్యాహ్న" మనిచెప్పి మధ్యాహ్నమున నాగ విడెమునుచేయుడ, నినిడెము సేసి
నంతటఁ నిద్రించియావల మీయిమ్మనని కూర్చిలేచిన నినుకని
దుక్కద రమ్మని దుఃఖము రాత్రికి పస, లని చేతిలో చెయ్యివేసి

గీ. యిటుల దంధన సేయునంతటను నిద్రమేలొని గుండెజల్లు మేనుమరచి
సొమ్మసిల్లియొకింతయు చూడుమనుచు వగనినపించునుంటి రామావధూటి.

సీ. బోటినేనూరికి బోవలె, ననుచునే నొకప్పు తపలుకంగ నవ్వుకనుచు
నెపుడు ప్రయాణాలె యేమిసేతు, నటంచు గను లంకలకర్ర కన్నీరొలుకఁ
నేపున, నెపుడు వచ్చెదు మనోహరా! యటంటె యన్నటనున్నటులనుకొని
యుందునో!, యన భయం బొంది నే నెన్నటికి నిట్టివాడగా, నని బలుకగ

గీ. ఒట్టుసుండి మహామహులు హుటికర డి, యనుచుగౌగిట బాష్పంబునొలుకఁ
రేపుపోవచ్చు ననుచుఁ బ్రాణ చుట్టికొనినయుండి గదర నెరామావధూటి.

సీ. ఫలహారమునుచేసి పవళింపగావచ్చి విడెమిచ్చి నేడు నేఁ దలకుబోసు
కోవలె, నిట పండుకొనుడు మీరా, రనిపోయి జలకంబులాడి పూసలుధరించి
లలి జిల్లుమల్లు నెల్లగట్టిరవికె చేపట్టి రాఁ జూచి యా పాదమస్త
కంబు గాన్పింప మోహంబున బైబడి గ్రుచ్చికౌగిట చేర్చి కుచయుగంబు

గీ. బట్టబో రామలక్ష్మి బార్శ్వమునసుండి హుమ్మనుచుబల్కనంత నేనులికిపడగ
దానితోనే, మనుచునీవు పూనుకొన్నదీవి వలవక దరనెరామావధూటి.

సీ. ధరలోన జన్మ మెత్తంగనేమి ఫలంబు సరస విద్యల నెల్ల జదువవలయు
చదివినేమాయె సారస్యమెఱిగిన చెలియతో స్నేహంబు సేయవలయు

జేసిన నేమాయెఁ జక్కిముడిలేక విచ్చలవిడి రతులలో మెలఁగవలయు
మెలఁగిన నేమి యు నెడబాయ దెల్లప్డు దేకీభవించి వర్తింపవలయు

గీ. ఇటులవర్తింప నేమాయె నవ్విధమున గడని ప్రేమలతో దనుల్విడవలయు
హాహా యివియెల్లఁబూర్వ పుణ్యములులేక మనుజులకు నేలుపడునె రామావధూటి

సీ. మేడలో జన్నీళ్ళు మెండుగ జల్లించి తడియొత్తి యటుచాపలిడి సుమృదుల
తల్పంబుబఱచి చెంతల మెత్తగు సర్బతులను సోడావాటరులును గల్గు
సీసాలు చక్కెరకల్ జీడిపప్పులు బాదముపప్పులను మంచిద్రాక్షపండ్లు
కజ్జాయములు మంత ఖర్జూరములు గలపళ్ళెముల్ ప్రేమతో భద్రపఱచి

గీ. భోజనమొనర్చి నేను రాఁగ లోలుపమీఱ నతిశయమ్మున జేర్చి యనంతోపచారములను
వేసఁగిపగళ్ళ సుఖియింపఁ జేసినట్టి యంతసుఖమునంగనదను రామావధూటి

సీ. కమలాక్షి! నీమోముఁ గనుఁగొన్న నాకన్ను లేమియు గనుఁగొన నేవగించు
బింబోష్ఠి! నీదుమోవిని గ్రోలు నాజిహ్వ యేమియు గ్రోలఁగ నేవగించు
కలవాణి! నీపలుకులు విన్న నాచెవు లేమియును వినంగ నేవగించు
కనకాంగి! నీతోడఁగలిసిన నాయంగమే నేమి సుస్పృశియింప నేవగించు.

గీ. సరసిరుహగంధి! నీమేనిపరిమళంబుగొన్న నానాసయేదియుమూర్కొనగఁబోదు
అహహా! పంచేంద్రియములు నీయందెనాటి మరలవిక నేమిసేతు రామావధూటి.

సీ. సౌధంబుపై నీళ్ళు చల్లించి చిమ్మించి చాపలు పఱపించి చారురత్న
కంబళంబులువేసి ఘనహంసతూలికాతల్పంబు బఱపించి తమకమలర
అందుపై నను జేర్చి యగరుగంధములుబూసి చలువపన్నీరులు చల్లి మల్లె
పూదండలను జాజిపూదండ లురమున వేసి చల్లనిగాలి వీచుచుండ

గీ. రమణ నీరీతి వేసవిరాత్రులందు రాగమెచ్చఁగ నిష్టోప భోగములను
నన్ను సుఖియింపఁజేసిన నాటికూర్మి మదిమఱువంగ వశమె రామావధూటి.

సీ. ఉదయమే లేచి నిద్ర వదలలేకైదారు గడియలవరకుంచ కదలి మేడ
దిగివచ్చుచో వాకిటికి మందుగుబగుబ నీవేగి యీవల నావలగని
'హై' యన నేవేగ జని బసలోగల పనులెల్లఁ జేర్చి సాపాటుచేసి
గంధంబుబూసి వేడ్కలమించి కెలకుల నమ్మలక్కలుఁబలు వెఱఁగందిచూడ

గీ. నీటుగా వచ్చు చోఁ జూచి 'నేఁడు దృష్టి తాఁకు!' నని పొద్దిరుంకిన తత్క్షణంబు
జీడిగింజల దృష్టి దీసిన విధంబు మఱచిపోవంగ దరమె రామావధూతి.

సీ. ఊరు నేడేఁబైలు దేఁటట నిశ నుండఁబైనఁబో నెదుట మాటాడలేక
మోము వెల్వెలఁబోవ మచ్చటలాడుచునుండి ధ్యానంబు వేఁడుగాఁ దల్లడిల్లుచు
ఆమాటలేమాట లడుగుచు నుచితోపచారముల్ సేయుచు గారవమున
భోజనాంతరంబునను దమ్మంము గుడాన్వితంబుగ నిచ్చి యవలఁజేయి

గీ. చేతులోనుంచి యూరికి క్షేమముగను బోయి శీఘ్రము బురమ్మని పొలుపుమీఱ
నన్నుఁబంపిన యానాటి నైపుణ్యంబు మఱచిపోవంగ దరమె రామావధూతి.

సీ. కడుపులోఁ గమ్మని కాంక్షలూరుచునుండు నినుఁ జ్ఞాపకము సేయ గనకగాత్రి
కనులకేమో తళుక్రనను తాళ్లుగాఁదోచు నిన్నెన్న సౌదామినీలతాంగి
నిలువెల్ల నేమేమొ పులకరించు నీతీరుస్మరియించ శీతసుముఖి
సారెకు నేమేమొ నోరూరుచుండు నీమాటలఁదలఁప బింబాధరోష్ఠి.

గీ. యోచనగనుండు మదికేమితోచకుండు దిగులుగానుండు మఱుమాయ దెలియకుండు
దైవమీకమ్మందెటులు సేయఁదలఁచినాఁడొ మనకుఁ దెలియంగరాదు రామావధూతి.

సీ. ధరలోన నేకసుదగులుందురైన వారలయందు నెందు సేవలొనరించి
గుణము విశ్వాసంబు కుదురు సత్యము తప్పకుండుట యుక్తము యుక్తమెఱిగి
తిరుగుట వినయవిధేయత లభిమాన మాదరంబు దయా మనోయాంతరంగ
సంబంధంబు చందంబు వలుకును కలుకును సమయంబునమదెంపు పౌష్టవంబు.

గీ. తనిన సరసునిఁ జేపట్టి తప్పు లొప్పు లెఱింగి విడువక ప్రేమచే నేలికొనుట
తెలివితేట లుపాయముల్ లలితవాక్యమాధురియును నిన్ని గలవె శ్రీ రామావధూతి.

సీ. కలగంటి నొకరాత్రి కనకాంగి నీతోటి సమరతిలోఁ గేళి సల్పినట్లు
కలగంటి నొకరాత్రి కలకంఠిరో నీవు పరతిలో నను ఉపాల్పుఱచినట్లు
కలగంటి నొకరాత్రి కలికి గాఢాలింగనాదిసౌఖ్యంబుల నలరినట్లు
కలగంటి నొకరాత్రి కమలాక్షి నీతోడ బంధలీల జాల బడలినట్లు.

గీ. ఒక్కరాతిరి కలగంటి సాక్షి నేను నీదు కౌమారవియోగమునఁ జో నీవు నాదు
పైపెదవి నానుచును రెప్పలేక మన్ముఖము జూచునట్లు రామావధూతి.

సీ. నీయాత్మ నాయాత్మ నిజముగా నొకటంచు నామనంబు జాల నమ్మియుంటి
నాతోడఁజేసిన నమ్మిక లెప్పుడు నాఱిపోవని రూఢి పఱచియుంటి
నెవరెన్ని చెప్పిన నికనన్ను విడనాడ వంచు నామది నిశ్చయించుకొంటి
మనశరీరము లున్న నట్టుకు మనయాన పొరకల్గదని తలపోసియుంటి.

గీ.. వనితరో యిప్పుడీటు కాలవశముచేత మనల కెడబాటు కల్గె నీకు నవిరక్తి
బొరయు లోగడసంగతుల్ మఱచినావ సన్మార్గము గాదు రామావధూటి.

సీ. ఘనమైనమోహంబు గలవాడనౌటచే బలవనే నీకెంత తెలుపవలెను
పటుమైన యభిమాన పడు వాడనౌటచే దెలిసి నీకెంత బోధింపవలెను
ప్రౌఢాంగనల కాసపడు వాడనౌటచే నింతి నిన్నెంత ప్రార్థింపవలెను
జెలిమిమైలత్యంబు గలవాడనౌటచే వనిత నీకింతగా వ్రాయవలెను

గీ. గాక తమతమ యుక్కులిల్ గడుపుకొనెడు వారుదలచిన పోటి వాడనైన
నింతయేటికి ? నీకు నొక్కింతయైన మనము నను దయలేదు రామావధూటి.

సీ. కొంతకాలము నీదు గుణగణంబు లెఱుంగనేరక భయముచే నూరకుంటి
గొంతకాలము నీకు గోపమేమో యని సంశయంబున జాల జంకియుంటి
గొంతకాలము మది గోర్కెలూరఁగ సంతసపురాయబారముల్ నడుపుచుంటి
గొంతకాలము నిన్ను గూడియు పుల్లారుమాటలు మనములో నాటియుంటి.

గీ. గాని యీయూరులోనుండు కాలమందు నైన తమివీరరతులలో నలరనైతి
నేమిసేయుదు నయ్యారో యిప్పుడిటుల మదినిదపియించవలసె రామావధూటి.

సీ నీమోము నేనొక్క నిమిషంబు గనుగొన్న శశియేటి కనిపించు చారువదన
నీమోవి నేనొక్క నిమిష మూనిన దొండపండేటి కనిపించు బల్లవోష్ఠి
నీకనులే నొక్క నిమిషంబు గనుగొన్న పద్మమేలనిపించు దరళనయన
నీబొమల్ నేనొక్క నిమిషంబు గనుగొన్న విల్లేటి కనిపించు విలసితభ్రూ

గీ. నీదు చెక్కులు నేనొక్క నిమిషమైన గనిన నద్దంబులేటికి నను చుద్దోచు
నిట్టి నినుబాసియున్న నాకిపుడు జన్మమే వృథాయనితోచు రామావధూటి.

సీ. శ్రీమించు నెమ్మోము శ్రీమరపద్మంబు కన్నులు విరిసిన కైరవములు
కుదురైన రదనముల్ కుందకుట్మలములు తీరైన నాసిక తిలసుమంబు
తనశాధరోష్ఠంబు దాసాని పుష్పంబు పాలుమైన పొక్కిలి పొన్నపువ్వు
ఆదోళల కుచ జంఘ లరటిపూమొగ్గలు స్మరమందిరము శిరీషప్రసూన

గీ. హహాహా ముదిసిం మంచిపూలరసి తెచ్చిబోదవిని మేనుజేనిగాబోలుబ్రహ్మ
దాన నిల గల యుల్ల సుందరులలోన మాకు స్పృహణీయవైతివ రామావఘూటి.

సీ. కార్యవశంబు దీర్ఘప్రవాసము సేసి రెండునాళ్ళకటిసేయు దండిదేవు
నెవరున నేమరా నిద్రిగన్న నిజముపేదకరణి గొబ్బునవచ్చి కౌగిలించి
బాహ్వంబులురమున బిడిబిడియుత్తుము గళ గద్గదికనోపకలరవమున
నిష్ఠురంబులనాడి నికేళి సౌధమ్ము విడిచి నీవత్తు వోదుకొనిపోయి

గీ. పొమ్ముపైఁజేర్చ వెనుకటి పాటులెల్ల మఱచి యానందరసపూర్తి మనములరర
మనమకైవర్త్త సామ్రాజ్య పదవి నెనవ వెంటులనుంటిమిగదె రామావఘూటి.

సీ. నారంగములు బ్యాన్స్యాగవ ... సువ్యాప విధునను
కాదంబములు పద్మకాననంబులు ... తపరాలు కాసార తటములందు
పర్యంకములు మహాపర్యంకములు గల్గి గణనకెక్కిన సౌధకళలయందు
మణిపుత్రికలు నభో మణిపుత్రికలు గల్గి సౌధమునూటిన చంద్రశాలలయందు

గీ. మనముదనముల మోహముత్కరముగాగ మనకుని బూజించి మించియేమరకరతుల
నతులగతులను దేలి నమ్మతుల మేటి కీవిగనుంటిమిగదవె రామావఘూటి.

సంపూర్ణము

శ్రీ రస్తు.

గణపతీయము.

(స్కాందపురాణాంతర్గతము)

క. శ్రీలక్ష్మీవక్షోంభోజ వి
శాలా స్తనవిలేప – చార్చ్యాంకిత న
వ్యోలావణ్య త్రిలోకీ
పాలనగుణకర్మ గోప – బాలకరేణ్యా!

వ. అవధరింపుము. సకలసువ్రతశీలిని యగు కాంచనమాలిని సమస్తాఖ్య పురాణోక్త కథారహస్యావృత్తవిప్రుఁడగు యజ్ఞప్రియున కిట్లనియె.

ఉ. ఇప్పుడు నీవు చెప్పిన య – నేకములైన రహస్యవార్తలం
దొప్పగ నామనంబలరి – యున్నది విద్యలకెల్ల నొజ్జవై
మెప్పులగన్న వాల్గమువు – మేటికి నిచ్చలు బ్రహ్మచర్యముం
జొప్పడియుండ నేమిటికి – చోద్యముగా వివరించి చెప్పుమా!

క. అని కాంచనమాలిని ప
లికినవిని విప్రోత్తముండు – శ్రీతపోగాధ
న్వినియున్నవాఁడు గావున
మనమున సంతసముఁబొంది – మగువకు ననియెన్

క. వంకరతుండము వేలుపు
పొంకముగా బెండ్లియాడఁ – బోవకునికి నే
సంకలిపెట్టగ నుడివెద
శంకిలకను వినుము మనము – సందియ మెడలన్.

సీ. ఒకనాఁడు గౌరి వే – డుక దనకౌఁగిలి
యందు గుల్కెడు శిశు – వైనగుజ్జు
వేలుపు లతవలె – వ్రేలు తుండము బొట్టి
కడుపుఁ దమ్ములవంటి – కన్నుదోయి

గని భ్రమపడి రహోం – గము తన వ్రేలితో
నాడింప నది పిన్న – యయ్యెనట్టి
పడి నిల్చినను నాకి – పోనవ్వును దాఁ జేరియు
భావించి నివ్వెఱ – పాటుచెంది

తే. గీ. మోహవార్ధి మునింగిన – మొఱగి మారు
డది విలోకించి నగి సమ – యుం బిడే య
టందుఁ దొలివఁగ నిటుదీర్చె – నంచులోకు
లెంచ బూచిలు కెదనాట – నేసినమును

వ. తదనంతరంబ

ఆ. వె. మనసునందు బాడము – మన్మథ వేదన
చేత నమదినంబు – చింతజిక్కి
గారి పవలు తిండి – గానక రాతిరి
నిదుర లేక తమిని – గినుకనుండె

వ. అంత.

ఉ. కడు వేడ్కన్ మలపట్టి గొంక్కతెరి జ – ల్కంబాడి చెంగావి పా
వడపై దెల్లనివల్లెజింగులుదగ – ర్చన్ గట్టి వజ్రంపు మే
ల్తాడవ్రల్ దాలిచి చన్ను చేసిన సుమోమం నక్కనం తాల్చి న
ల్గడలం దెవ్వరు లేరుగా యనుచు జక్కన్ గాంచి లేకున్నచోన్

క. తనహావభావమునకున్
మనమున నగుదండి చన్ను – మఱగి కుడుచునంద
నుని వీనులందు గుసగుస
యను చప్పుడు గాఁగ నిట్టు – లాముని బల్కెన్.

తే. గీ. నిన్ను గడుపునగన్న నా – నిందుడెంద
మిట్లు మరులంది యుండగా – నెంత గడును
లైన తెలి తెలివలు మను – లందు టెంత
వింత నిను జూచినంతనే – వేడ్క కొడిక !

తే. గీ. కాని నీ యీడు లేతయై । కానుపించి
యుండ మర్మావయవము బెం । పొందియుండె
నైన బెంపొందువారల । కైనసుఖము
నీకు నెబ్బంగి గల్గును । బ్రాకటముగ.

క. గజనరవిద్యలు రెండును
నిజముగ గలిగినట్టినీవు । నిపుగైయుంటన్
గజిబిజి నొందక నుల్లము
బుజమార్గంబున న్వసించె । నేమందునొకో?

చ. గొనబుగ నీకు తెల్పె జాలు । కున్ బరికింపుటకై మదీయపూ
తనువునగల్గు వంగముల । దాచక నీదగు చూపుకోవ నే
సనువుగనుంతు నారసి త । దంగములన్ మరు లుప్పతిల్లగా
నొనరిన యంగమొద్ది నెన । రూఢిగ నిప్పుడె నాకుదెల్పవే.

వ. అనిపలికి నిగ్గువంబగు సంతోస్సంపనంబుం నాకుందరవవ లజ్జావనతి వదనాయై కదన ప్రియుండగు మదనప్రదరభాదితహృదయుఁడై లేచి యాక్షణంబ.

సీ. ఎడలేని దడచేన । తడుసు దానున్నట్టి
పోటవుటుప్పరిగెత । లుప్పలు బిగించి
తడబాటుచే గస । గడ వడంకెదు కేల
బాడికౌక్కడపు నడి । తొడవు సీల
సడలించి వడిపోక । ముడివీడ జేసి న
గుడిసువా న్కొనయగు । వెడవపిలుసు
కడగొని మడుగెపా । ల్కడలిని గెలుపులు
జడిగాడ్పు గాడిగ । ప్పెడు వడువున

తే॥ గీ॥ పుడమి నంతెట గప్పన । వ్వాడు బెడంగు
టడలున బడంతి వెడవింటి । గడుసు గిడుసు
టడిదమున నిల్వబడియుండ । బుడుతకొడుక
డుడిగిపోనట్టి వెడగున । జడసికాంచె

శా. అంతన్ పార్వతి పుష్పసెజ్జనయి దా - నాసీనయై జానుగా
నెంతో కూరిమిఁ బారసాచి సుతు - నల్లే తేరగా బిల్చి యూ
ర్వ్యంతర్దేశము నందు నుంచి ఘనమో - హభ్రాంతి జన్మార్ఘ ను
త్యంతాశక్తి దలిర్ప మూర్కొనుచు గా - ద్గద్యంబుతో నిట్లనెన్.

క. కటకట యేమిది యఘటిత
ఘటనా నిర్వాహకుడగు - కాముడితని హృ
త్పుటమందు నిలిచి యాశల
నిటు బుట్టగ జేయుచుండె - నేతలపోయన్.

తే. గీ. అట్లుగాకున్న సీతను - యంద మొలుకు
చుటుకు జూపున నిట్లిట్లు - జూచినాడు
యూరుయుగలత్రిమాయల - నటకదలన
మించుకయు లేక నెందుకు - బొందుచూచు.

వ. అని యిట్లత్యతివల తిలకట్టు తనమతియందు దకిశయ నసుతోకంబు
వితర్కించి చతురోక్తి నగ్గపతి నుద్దేశించి యిట్లనియె.

చ. బాలుడు డి మెక్కవింట వడి - పొంకపుచూపుల కోరి దార్బియ
భ్రమము నటికట్టిమాని విరి పానుపు పోజేసునేల గుత్తునా
తమయుదలింపుకోడ గప - తం తనుబోటులయాట పాటిసే
యుమునను నీదర్పి యటు - లోపమి యెచ్చటి ముద్దుగొమ్మనన్.

ఆ. వె. పలికినంతసేపు - పాపజందెము వేల్పు
పక్కకొండకద్ది - కెక్కవంక
కొండపై చిగుర్చు - గోనబుపాకుడు కిన
యైన మాలగేల - నాడకేసె.

ఆ. వె. అవుకు పకుచు మెఱుపు - టద్దంబు బింకము
గ్రక్కనగట్టుపట్టి - పోక్కలీగు
సెఱమ వెడలి సుతను గలతావి కీడుగు
తావి వానిముక్కు - గోవి సొప్పు

ఆ. వె. సెలమనడుమ బెళుకు – గలచాలునకు నిరు
వంకలందు బొంగు – పరలుమోవి
కెంపుగవ వెలుంగు – గిడసజేజే కన్ను
దోయి కలుకునుంచి – తూలఁజేసె.

ఉ. అత్తఱి పిన్నచే దన ర – హోంగము నాలఁదు యూడ్చిచూడరా
చిత్తఱియైన సత్తిమది – వేడుక లూనుకొనంగ గుండ్రగా
నొత్తుకయున్న స్వోరుయుగ – మెయ్యన దా నెడకొల్పి యూగురా
జోత్తమమందు బుత్రిపతి – నొప్పుగపట్టముగట్టె దిట్టయై.

చ. తనయుని జూచి సంతసపు – తావిపుడెన్నగ నీమచేతికిం
గనులకు లోగియుండ సల – కాయుణఁ డెవ్వరివాడటంచు జ
య్యన గిరికన్యబల్కె వెస – కాయ్యస్మరాలయశీర్షమింపుగాఁ
దన చిత్రవేలం ద్రువ్వ శశి – ధాత్రికి గుండియ ఝల్లుఝల్లునన్.

క. సంతోష మిసుమడింపఁగ
సంతటఁ దనుజూచి నగుచు – యటుగేశుడు త
త్సంతానపురుషుఁ గని య
కాంతాతిలకంబు బలికె – గాద్గద్యముతోన్.

చ. మురిపెపు టెక్కుజక్కునిట – ముందెఱుగందగు యీడు లేదటం
చతిముతి నెంతునే భళి! గ – ణాధిప నీ వరలేక గట్టిగా
నెఱుఁగుదు విల్లు మైకమున – నిద్దరముం బడియున్న వార మి
త్తఱి దడవేల తుండసుర – లం బొనరింపుము కోర్కెదీరగన్.

క. నేనునుడివిన సుదు విదియే
మానని తలపోయబోక – ననువుగ నోడులో
గా నీతుండము సొనుపుము
దానికి శైథసుగుణంబు – తపులు గణపతీ!

వ. అని పలికిన

శా. గండొప్పన్ జననీవచోవిభవ మ । త్కాండంబు యాలించి పై
నిండారన్ ఘనమోహవల్లి యొకం । స్నే ర్వేర్పండగా కన
చ్ఛండాపాశము జక్కదిద్ది గుదె । పోద్యంబుగా జేసి నే
దండాస్యుం డటు తల్లియల్లకడనా । తల్లోర్పగా దీసికన్.

వ. అయ్యెడ.

మ. సరసంబౌ రతిరల్ప నెంతయు మదిన్ । శర్వాణి వాంఛించి త
త్సురతానందము యబ్బెనట్లలరి యా । త్సౌకంబులో వర్తుల
స్ఫురితార్ద్రప్రతియా నితంబము మటిన్ । జొప్పేర్పడ న్విచ్చి త
త్కరివక్త్రోన్నత తుండ కామమును త । ద్భర్తన్ జనంగానిడన్.

కం. అని యివ్విధంబున దా నుడి
విన కథవిని చిగ్గుకజిచి । వెరగందిన కాం
చనమాలిని భావముగను
గొని యుప్పారుండు బలికె । గుతుకితమతియై.

సీ. ఇలగల్గు పడుచుల । నెల్ల శ్రీముడిలిట్టు
గరగను ఇదియె । యబ్బురముగాదు
నిబ్బరంబుగనుండు । సిందారుమరులతో
సి కన్నాడి సి । క్రముగ నుండు
గాని యెన్నడు హాయి । గల్గదు మూడవ
యుగమందు ద్రోవది । సొగసత్తెన
పట్టె దంద్రడిసి దోడ । బుట్టువు జూచిన
లలకు యొడికట్టు । చెన్నగిల్లు

తే. గీ. ననుచు గరివేల్పులోనంట । వినగలేదా
గాననిటువలె కొండరా । కూన బడిన
వెతల్పై సవ్వబోక నీ । వెఱగుమాని
యపలి కతవిను కొనదాక । ననుచుబలికె.

వ. అయ్యవసరంబున,

ఆ. వె. మదను కాకచేత — నదుగు బాబా కాము
మాడ్కి పెద్దయగుచు — మసలుయుంగ
మదనమైనంతమిసి — బొదలుచు కొండుకవ
భాగ్యసుపిరమంచు — బంరగ నదుము

మత్తకోకిల

ఇట్టి కొందరు పక్కటా! భరి — యింప నెవరుయోగ్యవా
రట్టి సీగరికొన్న తుండను — యబ్బ! యుత్తరి నెంచన
నట్టులిట్టులు సేసెనవ్వున — హాళినీ పజకామునో
గట్టిగాగతిసల్పి నన్నదె — కావుమంచనె గాళిదాస్

న. ఇట్లు పలికిన,

తే. గీ. నిప్పులంబుగ నెక్కులు — నిగుడ గౌరి
దిగులుపడి పక్కసని వాని — దెగడు కొడుకు
సెలంగి లెసరును యలుకును — సిగ్గు నెడలి
యట్లు నడిపించె నిశ్చన — వ్యావాతముగ.

ఆ. వె. అప్పుడు నొప్పిచేత — నలిచెడు దుర్గపై
నెగిరి నగియె నసగ — నెసగు మన్మ
ధాలయంపుకొప్ప — యకాకముయదటున
నెగిరి విచ్చుచుండె — నేపుమీఱ.

కం. పాపడు కవపనిసేయుంగ
గోపుర మెగిరెగిరి వెనుక — గుదుకుగలిగి తా
నేపూని కెంపుమొగడల
రూపున నిల్కడనహించె — మటముడలిర్చన్.

ఆ. వె. అట్టివిసువుతల్లి — గట్టిగా గవిసెడు
వేళ సెలమకొప్పు — విరివిగాంచె
సెలమలోని సెలమ — శీఘ్రతరంబుగ
తుంపదండమునను — త్రుళ్ళినడచె.

వ. మఱియును,

క. ఒడిలోనుండి బైటికి
నోడిలోనికి బైటనుంచి – యుబికియడచుచుం
గొడుకడు తడతడయనుచు చ
ప్పుడు లడరఁగ నంబువిడ్లు – బొందెను వేళన్.

ఉ. గారిగఁగుర్వుజెందు నెముడి – కట్టిన జట్టును తొండండముల్
వారక జట్టగానికిక – పట్టుచు వేసుక వేళజూపి పొం
గారెడు కెట్టచన్నవ బ–యుల్పడనగ్గునసొమ్ముబోవ సిం
గారపు చెఱువు నెట్టుటకి గ్రక్కున–నంతటబొల్చెఁ గెంపుకోన్

క. పసుకొలయొడయఁడు బుసకొను
నోడలెల్లెడ నుడు నోడను – యుడుగ కప్పుడు న
న్నదుముఁ విడి వెడలి దొడిదొడి
తడిబడి నోడిముసుగు విడఁ – దడియక జడిగాన్.

వ. అప్పుడు.

సీ. పున్నమగూర్చు నే – ర్పున నొకతబిసితే
డుదుకు కొన్నామగ – కడకుబోలు
యందులో దిగియుడు – కడకు యజ్జల్లున
మఱువుచే గ్రుక్కుచు – మునిగి మునిగి
వేడని నిట్టుల – ప్పిళ్ళారి తన తల్లి
యొడికట్టుచు జాలు – యుదుకునీళ్ళ
మునిగి డోకుచుపట్టి – జన వెండికెనయగు
నట్టిబండేరు యు – య్యానమ్మగొప్ప

తే. గీ. పిఱుఁదులను గారె సెలయేటు – పెద్ద పెద్ద
పడుకులను బారుచున్న యు – ప్పగిదిజూడ
నొకట్టంబుంచుక మేఱలీ – ఖండమరులు
టింతతూడిన కెలిజేజె – కెళ్లియొట్లు.

కం. కొంతపడికి రసముబ్బుట
శాంతించిన దంతిముఖుడు – సంతోషము డా

కింతై ననుబొందక న
కాంతాభాగ్యమున మజిల — గాండవు సొనిపెన్.
తే. గీ. అంత రుద్రాణి మైనొప్పి — నట్టిపిదప
సుకృత సంతోష మత్తుల — సొంపిది నలము
కొనగ నిట్టూర్పు విడ్చి య — త్తనయపతిని
జూచి యిట్లనిపల్కె ప — ల్కాచియాచి.
కం. దంతప్రియం బగు నీ
తుండమునను జంపె — దీసి తోరంబుగ నా
గుండె కదల నాగనీకటై
దండంబిదె నీకు పెట్టె — దను విఘ్నేశా.
మ. అనినం బర్వతనందనీరిత వచో — వ్యాపార మాలించి యా
తనయుండా సురతంబు నిల్పి కృప నా — దండంబు దీయంగనౌ
య్యన నాచండిక భాగ్యరంధ్రమున నా — యం బట్టినేర్పొప్పనే
ప్పున నందున్ వెడలంగనీక సటికెన్ — బొల్పారు మోహంబుతోన్.
ఉ. అప్పుడు తద్రసంబు దప — యుండగ... పల సింహజేర్చి కెం
పొప్పు తల్లి మోవిపడ — ... జిమ్ముసగోవి జిమ్మిన
ట్లప్పురుషోత్తముండు తన — యాము... దిన ద్రొబ్బి ... డా
నప్పటినుండి ... విసుత — యందరికిన్ రుచియాయె గామినీ.
వ. అక్షరాంబ.
తే. గీ. పొట్టివేలుపు తుండంబు — నట్టిద్రొబ్బ
తీసినను శివ మూర్ఖులై — దెరలిపోద
జాతురేతంబు కాల్వలై — సాగిపలిచె
చాన యానందంబునకు దా — సాక్షియగుచు,
సీ. అప్పుడంబిక నిండు — నోయిచే నిద్దుర
కూరినట్టుల వ్రాలి — కొంతవడికి
తిరిగి ధాతువు పుష్టి — దేరి కన్నులు విచ్చి
చిన్నవేల్పు సొలపు — కన్నుదోయి,

గని వేడ్క నవ్వుచుఁ — గౌఁగిలింపుచు నీదు
లేని యానందము — బూని యొసఁగి
నట్టి నీవంటి దయా — శాలి కేకతి
నెనరైన బ్రత్యుప — కృతిని యేమి

తే. గీ. సేయనేర్తును, యిటుగానఁ — జెడుగులైన
యన్యకాంతల నుద్వాహ — మాడి నేను
గొనక నిష్ఠల పటుతత్వ — మెనసి యుండు
మదియె ప్రత్యుపకృతి యగు — నెంచుపుత్ర!

ఆ. వె. నాదు భాగ్యమిట్లు — నను రక్షింపవానిఁ
గాక నేరికైనఁ — గలుగ దెంచఁ
గాన నన్ను మిన్న — నైన నన్నెప్పుడు
నెనసి సుతను దనిపి — మనుము పుత్ర!

కం. అను జననిపలుకు విని కొడు
కనుమతమును బొంది పెండ్లి — లటు దెగి సలుఁడై
జనసీమనోహరుండై
మనె. నమ్మోహము దాఁపవపాల్ — మాకీ రుచి యగునే?

కం. అని చిన్నగట్టు కతఁ జెలి
వినఁ గాంచనమాలి యలరి — విస్మయింపకఁ జిరం
తనవృత్తాంతం బొకటి
వినవలతున్ గరుణఁ జెప్ప — వే విప్రవరా!

కం. శివుఁడా మోహినియగు వి
ష్ణువుతో రతిసల్పి యొక్క — సుతు భైరవు నిం
పుపరలఁగని సౌఖ్యంబుఁ
దివి రెనఁట గణింప దీనిఁ — దెల్పుము విప్రా!

వ. అని యడిగిన కాంచనమాలికి నఖిల మహిమాన్విత విప్రుండగు యవ్విప్రుం డిట్లనియె.

(గ్రంథ మింతవరకు మాత్రము సముపలబ్ధమైనది)

శ్రీరస్తు

శిష్య విజయము

క, "శ్రీకంఠుని తలమీఁదను
కూర్చొంటివి ముతికితొత్త! ♦ కూర్చోఁనటవే
నీ కెల్లు మేనుజిక్కెను
పూకా" యనుసతుల మెచ్చు ♦ పురుషుఁ దలంతున్.

ఆ. వె. గంగ చన్ను లంటు ♦ గా జేయు నత్తంగ
లోన చంకయీఁకె ♦ లూనిపట్టి
లాగు గౌరి నెంతు ♦ వేగ దాసిని తూఁల
గసరు విభుని మెచ్చు ♦ గంగఁదలంతు.

ఆ. వె. పట్టువట్టుమంచు ♦ పదిమఁదినైనను
దెంగగలవె? దూలఁ ♦ దీర్చగలవె?
విడుపవేల నున్న ♦ పడతుల! నను రాధ
మాట కులుకు హరిని ♦ మదిదలంతు

క. "జాలా నీ చనుగొండలు
వాలుటకున్ గారణంబు ♦ వచియింపు' మనఁగ
"మూలమునఁ బట్టి త్రవ్వగ
కూలవె?" యను నట్టి రాధ ♦ కున్నుతిఁజేతున్.

ఆ. వె. జవతపాలచేత ♦ సర్వకాలంబులు
మసలువాని కింట ♦ మంచమేల!
పల్లుతెక్కుటకునా! ♦ నాకొఱకా! యని
వాణి పలుక, నేడ్చు ♦ బ్రహ్మఁగొలుతు.

ఆ.వె. "అబల! యింటనీవు ♦ నరగడియైనను
మొలఁగ పెట్టుకూడ ♦ గలుగుదు! నన

"పప్పు వెల్లబెట్టి ♦ పడుకొందు నీకొఱ"
కంచు దెవ్వవాణి ♦ నాశ్రయింతు.

♦ సీ. వ్యాసునినోటిలో ♦ పాసాకింత విదల్చి
వాల్మీకి కంచులో ♦ భాగమిచ్చి
కాళిదాసుండుంచు ♦ కాంతను కడదేంగి
భోజుని నోట నా ♦ మొడ్డపెట్టి
శ్రీహర్షునిల్లాలి ♦ సిండ్రబద్దలు చేసి
దండి వేలికి నాదు ♦ దండమిచ్చి
భవభూతితల్లిని ♦ పలునూర్లు విమయించి
మాఘుపెద్దత్తకు ♦ మచ్చికపడి
తే. గీ. నన్నయాభిఖ్యసతిగొల్లి ♦ నలగదెంగి
తిక్కకవియాలి చనుమొన ♦ లొక్కి నొక్కి
శప్పవిజయంబుఁ జెప్పెద ♦ చదువుకారి
కేకదంతుండు నిచ్చుత ♦ సింతబొచ్చు.

ఈపద్యము ఇక జేవ మూవిధముగా బ్రచారములో నున్నది.

సీ. ముందుగా వాల్మీకి ♦ మునలితొప్పెను ద్రొక్కి
వ్యాసునిశిశ్నంపు ♦ పాసుకడిగి
భట్టమయూరుని ♦ పట్టలు పూజించి
శివభద్రునాతులు ♦ చిక్కుదీసి
భవభూతి మొదలైన ♦ బహుగ్రంథకారుల
పృషణాలపొక్కులు ♦ వెదికిచితిపి
కాళిదాసుని పింగు ♦ గాగిటగదియించి
మొల్లగొల్లికి నాదు ♦ మల్లజూపి
తే. గీ. మార్తిగవినోట గాడిద ♦ మొడ్డపెట్టి
పెద్దనార్యునిగుద్దకు ♦ పేడుకొట్టి
చెప్పెదను శప్పవిజయమ్ము ♦ చిత్తగింపు
దేకదంతుండు మీకిచ్చు ♦ వింతబొచ్చు

చ. ఒకనికవిత్వము న్వినుచు ♦ నగారక, యుండను, నాకవిత్వమం
దొక రొకతప్పుదిద్దు నెడ ♦ నూకొని చూడను, రంపక త్రితో
సిక మెయిద లంటఁగోసెదను ♦ చెప్పునఁగొట్టెద మోముదన్నెదన్
పక పక నవ్వి వ్రాసెద ♦ న పండితనోటను మొడ్డ వెట్టెదన్

వ. సకలాభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నా యొనర్పం బోవు శిష్యవిజయంబునకుఁ గథావిధానం బెట్టిదనిన.

తే. గీ. అనుఁగుదమ్మునితో రాముఁ ♦ డడవియందు
నున్న, వాల్మీకి చనుదెంచి, ♦ యో నృపాల
చంద్రమా! యన రాముఁడు ♦ సఱగ వాని
సమితవిధులను బూజించి ♦ యనియె నిట్లు

కం. మునివర! నాటకసంగతి
వినుపింపగవలెను సురులు ♦ వేడుకతో దే
విని గొనివచ్చిరి భూమికి
నవయము భూసురులటంచు ♦ ననుచుందురికదా

కం. అన విని నవ్వుచు రాముని
గనుగొని వచియించె నిటుల, ♦ కౌసల్యాసుతా
వినవయ్య తగినసంగతి
వినియుంటిని నేనుతొల్లి ♦ వివిధంబులుగాన్.

కం. పెనమునగల నూనెను చే
గి బూరెవిధాన వార్ధి ♦ కిన్ మధ్యముగా
గనుపట్టు లంకయయ్యది
ఘనద్వీపంబంను రాది ♦ కవిభాంచోతుల్.

ఆ. వె. వాళ్ళతల్లి దెంగ ♦ వర్ణించియున్నారు
యింకనింతయైన ♦ శంక లేక
మగుడ దానినేల ♦ మఱిమఱి వర్ణింప
చదువువారి కక్క ♦ జంబు గొలుప.

ఆ. వె. వినగ గొంతవలదు ♦ నైనను వర్ణింప
కుందు నేని కవులు ♦ మ . . డ . చు
దిట్టగలరు, గాన ♦ నట్టి యాలంకను
బాగడఁ ధాతనైనఁ ♦ దగదు తగదు.

తే. గీ. శుక్రుడును మున్ను గల్గు న ♦ సురలు విశ్వ
కర్మదరి కేగి వానియా ♦ కెలను చిక్క-
దీయఁగా నెట్టకేలకు ♦ దివ్యమైన
పట్టణముగట్టి లంక నాఁ ♦ బెట్టిబేరు.

తే. గీ. మట్టుగల కాంతలను పసి ♦ పెట్టినేని
ముప్పతిప్పల బెట్టుచు ♦ తొప్పదూర్చి
రక్తమొల్కుచునుండగా ♦ రతికి దార్చి
దప్పి విడిచెడి ఘోటక ♦ తతులు గలవు

తే. గీ. అచట యేన్గులు విహరించు ♦ నపుడు కాళ్ళ
క్రిందనున్నట్టి కొండలు ♦ కదలి నలగి
పిండిగా రాలి వారధి ♦ నుండ దాని
విసుక యంచును బల్కుదు ♦ రెల్లవారు.

తే. గీ. పట్టణము స్వర్ణమయము హాచు ♦ భాసిలంగ
మేడలనుగూడ వర్ణించ ♦ నేడ, మాదు
పద్యములు బాదు గానేల, ♦ బాగు బాగు
భవనములు గూడ నట్టివై ♦ వన్నె కెక్కు.

తే. గీ. అచటగల పూలవనముల ♦ యందు గల్గు
పూవులెల్లను రక్కసి ♦ పూవుబోండ్లు
పూసుకొందు రొప్పుకుందురు ♦ పుష్పమాన
వైనచో వానిబాగడ నె ♦ వ్వానితరము.

తే. గీ. లంకగల రాక్షసుల యొక్క ♦ బింకమైన
మిత్రములు పోకమానల ♦ మించియుండ

వారి యాకారముల నేల । వర్ణనంబు
చేయువలె ప్రాజ్ఞులెల్లరి । స్నీ యనంగ.

సీ. గడ్డికుప్పలబోలఁ । గలయట్టి చన్నులు
కరిగర్భములవలె । గర్భములును
బండి చక్రములట్లు । భాసిల్లు పిఱుదులు
గాన్గులంబోలిన । కంఠములును
ఆదికూర్మముబోలి । నట్టి పాదంబులు
మందరగిరివంటి । మధ్యములును
బారలతోఁ గొల్వ । నేరని యూరువులు
జగతిలో లేనట్టి । జంఘములును

తే. గీ. గల్గుకాంతల పూకులఁ । గలిగినట్టి
వెంట్రుకల దీర్ఘములజెప్ప । వేధ తరమె!
యుల త్రికోణపుబిలముల । యావరణలు
లోతులంగన్నఁ గన్పట్టు । నూతులవలె.

తే. గీ. ఎట్టి చలియైన తనకొంగు । నెత్తియుచ్చ
బోయు నయ్యది యొకక్రోసు । పొడవు బడును
పురుషులు గూడ నట్టులే । పోతు లేని
మించుపో యంతకంటెను । కొంచెమంత.

తే. గీ. వంగలంజాకి "గాదెంగు । దెంగు" మనుచు
కొంగు లెగదీసి యాపురి । కోమలాంగు
లంగడులలోనఁ దిరుగుదు । రనుదినంబు
దొంగ మేఢ్రంబు లెల్లను । దోపుకొనుదు.

తే. గీ. పురిని గల రాక్షసులు మేఢ్ర । ములనుజూచి
కొట్టు నెడ తాళవృక్షముల్ । గూడ నేల
వడచు నందుచు కాంతలు । వక్కశేరి
దోపుకొందురు పూకుల । లోపలగను.

తే. గీ అట్టి లంకాపురిని గల్గు - నట్టిదివ్య
భవనములలోన, నొకమహాభవనమందు
వెన్కపాపడి ప్రక్కను - పెద్దపూల
తోటలో కుంభకర్ణుడు - బాగియుండె.

సీ. ముకురంధ్రములనుండి - పోయివచ్చుచు నున్న
గాలిచే తరువులు - గదలు చుండ
తొడలలో తాకుర - మడిచి బాగుగోకగా
రజము కుప్పలుగాక - రాలు చుండ
నవ్వు దప్పుడు పిత్తి - నట్టియా పిత్తులు
గర్జనంబుల బాకి - గానటింప
కనుగొలంకులనుండి - కారుచు పుసినీరు
ముద్దముద్దలు గట్టి - పులియు చుండ

తే.గీ నాపులించిన భూతము - లవలభార
నోర్తిగిల్లిన మృగములు - స వేది
ప్రక్కలంబడి ప్రుగ్గున - పాగిమొన
నిద్రనుండె యారజ - నీచరుండు.

తే. గీ. తనదు కుపకాంత మిక్కిలి - తత్తరమున
పూతపై నీకెలప్పయు - బుగ్గతోడ
దీసికొని మట్టుస్నానంబు - చేసితగిన
భూవలం దొడిగియుండాల్చె - పుట్టమొకటి.

తే. గీ. పుట్టముపగట్టి నుదుటను - బొట్టుపెట్టి
వేచి యుంచిన మాంసంబు - వేడిచింత
నంజుకొంచును చల్దియు - న్నమును గుడిచి
మిట్టమధ్యాహ్నమున రతి - మనసుకల్గి.

సీ. పట్టినొక్కము దల్లు - గట్టిగా చేతుల
సంచుతాకను సడ - లించినటు

ముద్దుబెట్టుము బుగ్గ ♦ మోహంబు రేగంగా
నంచును మూతి కం ♦ దిచ్చునట్లు
కౌగలించుము మేను ♦ కసికీతీరోయను
నగిదినంచును ముందు ♦ నడిచయల్లు
మూత్ప మింగున మొద్ద ♦ దూల దీరెను రీతి
వే యని పూకెళ్ళ ♦ బెట్టి[illegible]

తే. గీ. స్వప్నమంగనె పాపము । స్వచ్ఛమైన
[illegible]టగుమ్మంబులా గున్న । కొమ్మగోసి
కన్నవాకగ గాంచిన । కారణమున
మెదలె నాకుంభకర్ణుని । మేధమంత

తే. గీ. మెదలి యేతమువలెలేచి । మిన్నుముట్టి
నేరు వర్ణింపనేర్తురు । [illegible]
కొలత [illegible]దియేమి య[illegible] । దలచి స్వర్గ
వాను లెల్లరు దే[illegible]ద్ర । [illegible]లికేగి.

కం. దేవా యేమని తెల్ప[illegible]
మీావిట నదేమొగాని । యేర్పడె దాసిన్
భావింపగ నిర్భేద్యము
[illegible] । [illegible]వింపంగన్

తే. గీ. ఇంద్రుడైరావతము నెక్కి । యింపుగులుక
కుంభకర్ణుని మేధంపు । గుండు జూచి
[illegible]గాములో బుట్టి నిదియేమొ । [illegible]
బోధపడకుండెనని తాను । బోయెవేగ.

తే. గీ. మనబృహస్పతి యెఱుగు నీ । మాయ వాని
బిలువ నంపింతునని యెంచి । పిలువనంపె
భటులకొందఱు వారేగి । వాసవుండు
తమకొఱకు మమ్మునంపెనో । తాపసేంద్ర!

కం. అని పలుకగ విని యాతఁడు
మనమున సంతోషమంది – "మానసి! నే నిం
దని కిం జూడఁజోవవలె నీ
తనిఁ జూడుము ప్రీతి" నని – సుధానిధిఁజూపెన్

తే. గీ. ఎవటకేగిన నీతవి – నేల నాకు
నొప్పఁ జెప్పెద రోక మీకే – యుండె నోకో
వీనిపైఁ బ్రీతి నేలేని – దానివలెను
గానుపించెదనే మీఁదు – కన్నులకును ?

కం. అని వానితోఁ డబలికిన
విని యంత నతండు జరుగు – విధు లతయుటలో
మునిగికొని యుండ తారా
వనితామణి యాత్మ నిటుల – భావించుకొనున్.

తే. గీ. పోవఁ డింకేల నీమంది – ముండకొండుకు
జాముగా వచ్చి పిలుపంది – జాగుసేయు
చుండె నని పోనిలేముని – సోగకనులు
చందురుని మీఁదబఱపె – నా చంద్రవదన

తే. గీ. గురువుగా రేగుమన్నారు – గురుని పనులు
బడియె నీ తలపైన నీ భారమెట్లు
మోపెదవో యంచు దరిజేరి – ముద్దుపెట్టి
తారకారాజ నా తార – తాజితాజి

తే. గీ. తారకా రాజవా నీవు – తారనేను
మనుల మాత్రమె యుంచి తా – జనును కాదె
భయముచేతను నిద్దుర – బట్టదికను
నీవునుంగూడ నావంటి – నియతిగొనుము

తే. గీ. పాడు వేదమ్ముతెల్లను – బరనచేసి
చకచదనముఁ గొంతుక – చక్కదనము

బాడుజేయుచు నుంటి — పాట నీకు
నేర్పెదనుగాన నాయొద్ద — నే వసింపు

తే. గీ. అపకర్మంబులను జేయు — నట్టి వేద
మేల చదివెదు ఛీ! నాకు — చాలకష్ట
మట్టి వేదము వినదు వహా! — యిదేమొ
కాంచ గూడదెమటి కొన్ని — గ్రంథములను?

తే. గీ. ఒడుగు చేయింతునో చిన్ని — బుడతవాని
కహాహా! పెండిలి చేయింప — నరుగువాడ
వా? వచియింపుము యేటికీ — పాడువేద
మెవరు బోధించిరయ్య నీ — కిది వృధాగా

తే. గీ. క్రొత్తవారలుదీనిని — గొప్పగాను
భావనలు చేయుచుందురు — ప్రాతవడ్డ
వినుచుకొందురు పసులేరు — వినిన మెత్తు
రక్కటా! కైతగానమూ — హావరింపు.

తే. గీ. కవనమల్లుట నేర్పెదఁ — గాకయున్న
వీణెనేర్పెద సంగీత — విధులలోన
బాల్యజ్ఞునిగ జేతు నేర్పుకో — పాడువేద
మెవరు మెత్తురు? దానియం — దేమి ఘనత?

తే. గీ. కదన మల్లిన సంగీత — కళయెఱిగిన
వరులు కొనియాడు చుందురు — పట్టుపట్టి
కామినులు నీదు కూటమి — కైదఱంతు
రయ్యయో వేదమేల నీ — యందమునకు.

తే. గీ. చదివితిని కావ్యములుకొన్ని — చాలవరకు
శాస్త్రముల జూచినావు ర — సమ్ములెల్ల
నేర్చితివి. గాన కవనము — నేర్పెదను
కాంతతో మైత్రిమాని పై — త్తనము బూను

తే. గీ. తాత పెండిలిఁ జేయగా – తరలునపుడు
పోయెదనె నీవు, బియ్యపు – మూటమోయ
చదువుచుంటివి వేద [illegible] – [illegible]చాలు
వేద మెటువంటిదో [illegible] – లేదు నీకు

తే. గీ. భార్యపై రోతబుట్టించు – భార్యయైన
పతిని మెచ్చని యట్లు చే – ద్వరచు. పరుల
కాంతనై నను మోహింప – గడఁగనేని
వలవ దనిపించు వేదమ్ము – శాస్త్రమ్ము.

తే. గీ. మష్టిన త్రించు తుదకు సం – తుష్టిఁ గ్రాంచి
సొగసు చెడగొట్టు [illegible] – దిగులబెట్టు
ముదిమి గనుపించు రోతను – ముట్టడించు
వెత్తి వెంకన్నలకు దప్ప – వేదమేల?

తే. గీ. తాతతో గూడి నీవును – తాతబుద్ధి
నేర్చుకొనఁబోకు. నావలె – నీవు భార్య
దుఃఖపడు నిన్ను గాంచియే – తుదిని నేను
ప్రాణములతోడ నుంటి ని – ప్పట్టునందు.

తే. గీ అనుచు కన్నీటు తన జాణ – [illegible]
వంతలో చందురుడు వేగ – [illegible] గదికి
తారయుంగూడ – నాతని జేర నరిగి
కంచుకము దీసి యాసుధా – కరుని కొసగ,

తే. గీ. 'ప్రాణమా, వీపుపై జూడు – మబ్బ! చీమ
ప్రాకుచున్నది' యన వాడు – బాల వీపుఁ
జూచుచుండగ పయ్యెద – చెంగుజార్చి
కసరు వంతయు బరికింపఁ – గావలెనని

తే. గీ స్వర్ణమయకాంతులం దేలు – చానవీపు
[illegible]

'అచట గా దిచ్చటగా — దిచట' యనుచు
మెల్ల మెల్లనఁ దనచీరె — నెల్ల విప్పె.

తే. గీ. 'ఇదిగో కంఠంబుపైఁ బ్రాకె — వెదకు' మనుచు
వస్త్రహీనంబుగా వాని — వైపు దిరిగ
పాప మాతండు కంఠంబు — పైని చీమ
వెదకుచుండెను వెదుక నా — విద్రుమోష్ఠి.

తే. గీ. బంగారపుబొంగరాలను — భంగపడఁగ
ద్రొక్కగలయట్టి యా చను — దోయి వాని
యాస్యమునఁ జేర్చి "యదిగో కం — ఠమ్ము దాటి
మధ్య కరుదెంచె చూడు చీ — మనుచు 'తాకి
జూచు' మని జూపె చన్ను తా — రావఘూటి.

తే. గీ. వస్త్రహీనంబుగా యున్న — వనితచనులు
కనులారంగ వీక్షించి — కాని చీమ
ప్రాకనిదె యంచు చన్నుల — బట్టి యెత్తి
పానుపున నుంచి చంద్రుండు — వలకరించె.

తే. గీ. పానుపున బెట్టి చన్నుల — బట్టి మోవి
పలువిధమ్ముల నాని యా — కలికి తమ్మ
లమ్మ పోదను గరచి వే — నెమ్మిరాజ
రతికి దార్కొన శశి యను — రాగమునను.

కం. బట్టినచన్నులఁ బట్టుక
పెట్టిన యాపెట్టు మగుడి — వినుపకె దానిన్
దిట్టముగా రచియించెను
నెట్టిన తమకంబుతోడ — నియతి దలిర్పన్.

తే. గీ అంత నాతార వాసిని — పంతమూని
క్రిందికిం ద్రోసి పై కెక్కి — పొందు చెంద

చేసి తమిహెచ్చి యుపరతి — చేయఁదొడఁగె
నత్తి యాతని నెమరొత్తి — యొత్తుచునుచు.

తే. గీ. పికిలిపిట్టలవిధముగఁ — బెనగి పెనగి
జాగిలంబులపోలిక — సాగి సాగి
పాము లట్టుల మెలికలు — పడుచు విడుచు
సమరతికి సంతసించెను — చాన తాను

తే. గీ. ముద్దునకు ముద్దు తగు వల — పునకు వలపు
దెప్పునకు దెప్పు తిట్టుకు — దిట్టు మఱియుఁ
గాటునకు కాటుగాను చీ — కాకలంది
సమరతులఁ దేలిరంత నా — చాన విభుడు.

తే. గీ. మూఁడురతులిట్లు దేలి యా — ముగుదమిన్న
చన్ను నొకచేత బట్టి యా — చన్ను మొనను
వానినోటి కం దీయఁగ — వాఁడు బాలు
మూఁడుగాఁ ద్రావుచుండఁగా — మందయాన.

తే. గీ. వానితలబట్టి తనచన్ను — వానియెదను
నానునట్లుసేయ వేరొక — చన్ను మొనను
రెండు వ్రేళ్లను నుంపగా — "దుండగి" యని
ముద్దులం బెట్టె వాని నె — మ్మోము తార.

తే. గీ. "మగువ కోరిన చనుబ్రాయ — దగదు యెంత
కైన" నన వానిపుట్టము — రతిరయమున
లాగివైచియు 'దెంగు నే — వేగ' యనుచు
వాని బ్రతిమాలఁదొడఁగె న — వ్వాఁడు వేగ.

తే. గీ. వస్త్రహీనంబుగా నున్న — వనిత నడుము
బట్టి దరి జేసుకొనియె నా — బాల వాని
క్రింద పడద్రోసి తన దగు — క్రిందపెదవి
చప్పరించియు నిలబడె — యొప్పునటుల.

క. నిలబడి నవ్వినదానిని
గని విభు డతిలజ్జ చెంది - కాళ్ళ న్మ్రొకుచున్
వనితామణి విడదీయుచు
గనుగొని చేపట్ట ముద్దు - గన్గొని పెట్టెన్.

తే. గీ. ముద్దు బెట్టినతోడనే - మొదటి తెఱగు
గాను చల్లను నొకచేత - గూని పట్టి
"నీది? నాదా?" యటంచును - వాదగూడి
"నీదె" యనిపించె వానిచే - నెఱతతుదకు.

తే. గీ. "నీవె యివి" యంచు - చన్నులు నేర్పుగాను
చేతులకు నిచ్చి "నాదిది - చేతు" ననుచు
మగుడ సంధింపగాజేసి - బిగువుచూపి
కౌగలించెను దగ్గర - గాను జేర్చి.

తే. గీ. కూరుచుని యుండియే కొంత-గొడవజరిపి
యున్నకాంతను జూచి యా - చన్నుగవను
పట్టి పడద్రోసి పైబడి - బాలకుస్పృహ
తప్పునట్టుగ గూడె పె - త్తనము గాదె!

తే. గీ. చన్నులంబట్టి పడద్రోయు - చున్న యట్టి
సమయమున జ్ఞప్తికలదు, పై - సమయమునను
జ్ఞప్తిమాత్రము లేకయె - తృప్తిగనెను
నహహా ! యెంతటివాడు సు - ధాకరుండు.

తే. గీ వద్దుబెట్టుట యెరుగదు - మోము నెత్తి
పెదవి యానుట యెరుగదు - గదియజేరి
రతి యొనర్చుట యెరుగదు - రాజు పాన్పు
దిగుట యెరుగదు యేమని - తెలుపవచ్చు

తే. గీ. పాన్పు దిగి సోము డు దాని - వలువసర్ది
తాను తనవుట్టముచు గట్టు - తరుణి చనుల

కంఠమున గల్గు చెమ్మట । కండువాను
దుడిచి యాపెన మూతిని । దుడిచివెచి.

తే. గీ. స్పృహ యొకించుక లేపట్టి । సుందరాంగి
పగిది గనుగొని పయ్యెద । పైకిచేర్చి
చన్నుగవ జూచి యివ్విరా । చన్నులనుచు
మొనుల ముద్దాడి మగుడను । మాసివైచి.

తే. గీ. చిక్కులంబట్టి కొనగోళ్ల । చేతసర్ది
ముద్దిపేరులు సవరించి । తొంగిచూచి
తిలకమెప్పటికేతిగా । దిద్దిబట్టు
పూర్తిగా గప్పి తనదగు । మోముసంము,

తే. గీ. కాంత కరచి చుట్టి యూ । కాటులన్న
పరుల కన్నుల బడకుండ । జాగుచేసి
కొంచు తన గోరునొక్కులు । కొమ్మచనుల
యందు గలవేమొ యనుచు ప । య్యంట నంత

తే. గీ. పైకితొలగించి వీక్షించి । పడతియేమి
కోపగించునో యనుచు । కొంతజడిసి
పాలపుమిాఅగ, కస్తూరి । పూసిపూసి
కడువిచారించి చంద్రుడా । గాయములకు

తే. గీ ముద్దులను జెట్టి యలదాని । మోవి యాను
చుండగా వచ్చెనంత గు । రుండు వాని
దక్కించని 'యేమి సెల' వని । 'దండ' మనిన,
'నేమి కనబడ దది యొట । కేగె' ననియె

తే. గీ. ఏడకుం బోవలేదు, నే । డేమొ కాని
పండుకొనియుండె కొలువా । పైనగప్పి
అమ్మగా, రంచు విధు డన । నతడు నేగ
పాన్పుదరి జేరి యి ట్లని । పలుకదొడగె.

గీ. ఏడకేగెద నన్న నీ — చెప్పినట్టు
కడువిచారంబు నొందెదు — కారణంబు
తెలుపుమొకయింత [illegible] — వలెనె నత్తు
నంచు లేపుచు నుండె — యతివనతడు.

తే. గీ. పిలువగా బిలువగా నది — నెలివివచ్చి
కనులు విప్పక నేమనిన్ — గందునంచు
"తారకానాథ! యంచును — తారపిలువ
వచ్చినిలబడ కన్నిచ్చి — నానిగనియె.

తే. గీ పాప మాతాత నేఱుగా — భావమందు
దలంచునంచును 'తిండిపై — వలపునీకు
పుట్టదాచంద్ర బొత్తిగా — భోజనమ్ము
మాను చుంటివ దేమి — కర్మమ్ముగాని.

కం. నీకును నాకు విచారము
చేకూరునటంచు నతిచు — చింతించక పో
దా! కొంచము చింతించిన
పాకారికి మనలపై కృ — పా! జేరాజా!'

కం అనివిభుని [illegible] డను తా
రనుగని గుం డొయి 'కాంతు — [illegible] న నేవ
త్తును గాన కోపమింకేయు
గోవల దని చెప్పినెన్ — కన్ దిరిగ నటన్

తే. వానియాకారమును జూచి — వానినవ్వు
కొనుచు నుండగ నెఱుగం డా — గోల తాత
వజ్రధరు సేవకులతోడ — వాడు పోయె
తారకారాజు తారల — తనివిదీఱ

కం తలకు నొకవస్త్రి మాపై
మొలనొక పొడికాయ ఫాలం మున బూదిదయున్

గళమున రుద్రాక్షలనుం
గలవారలజూచి నవ్వ – గడఁగరె రసికుల్

క. పగలనక రాత్రి యనకయు
తెగఁగూడుచు నుండ విభుఁడు – తికమక పడుచున్
తగురీతి నతఁడు విసిగిన
తగులుకొనుచు జుట్టవిప్పి – తారయునతనిన్.

తే. గీ పూలతోటల మాలతి – పొదలలోన
పాన్పుపై నేలపై చెంగు – బఱచుకొంచు
పట్టపగ లింట తలుపులు – బయలుచేసి
మెలగు చుండిరి యేమన – గలరు పరులు?

తే గీ. అన్నిటికి యేమిగాని యా – యబ్జ వదన
వంటచేయుచునున్న యా – పట్టునైన
మనసు పుట్టిన మడివిప్పి – మరులుకొనుచు
దగులు కొనుచుండు విభుతోడ – దగవులాడి.

తే. గీ ఎన్నడేఁయు మడివిప్ప – దేవికాంత
'తొందరగ నున్న"దనుచు విభుని 'పటంబు
విప్పి ర"మ్మని వంటింట – వివిధగతుల
గూడుచుండురు మితిలేని – కూర్మితోడ.

సీ. స్నానంబు చేయించు – చలువ పన్నీటను
పట్టుపుట్టము గట్టి – పెట్టుతాన
అన్నముం దినిపించు – నదె బ్రతిమాలుచు
విడిచిన యన్నంబు – గుడుచుతాన
తిలకంబు దిద్దిము – ద్దులు మూటగట్టగా
బీటపై గూర్చుండ – బెట్టుతాన
ముస్తాబుచేయును – మురువు కొల్పెడురీతి
విడియంబు నోటను – బెట్టుతాన

తే. గీ. పాన్పు శుభ్రముగా జేసి ♦ వచ్చి స్నాన
మాడు సంగార తనయెద్ద ♦ నతని నుంచు
మనుచు బ్రార్థించి తరువాత ♦ ననుపమాన
మైన తెలుగున ముద్రాబు ♦ లై చెలంగు.

తే. గీ. అంత ముద్రాబుగా తయా ♦ రౌచు తైక
మాత్రమే తోడుక మనుచు ♦ మాటి మాటి
కల్లవానిని బ్రతిమాలి ♦ యతనిచేత
కోరి తొడిగించు కొనుచుండు ♦ కొమ్మసతము

తే. గీ. ఆతఁడే నగలిచ్చిన ♦ యానగలనె
యాత డేచీర లిచ్చిన ♦ యద్దిమాత్ర
మాతడే తైక నొసగిన ♦ నదియుఁ గాని
తానుమాత్రము స్వాతంత్ర్య ♦ మూనదెపుడు.

తే గీ. అది యతండొక్కరీతి త ♦ యారులగుచు
నిలువుటద్దంబు దరికేగి ♦ నిలచి "మనల
లోన బాగుండునది నీన ♦ నేన?" యనుచు
తగవులాండుచు, తుదకెల్ల ♦ తగవు దీఱ.

తే. గీ. కేలు కేలను గాని వేగ ♦ బూలపాన్పు
దరికి జని పైకి యెక్క యా ♦ తెలిపుబోణి
'నీన నేనా' యట చున ♦ నేకవిధుల
బలుక దొడగునుసుధాకారి ♦ మొలకలెత్త.

తే. గీ. దినదినంబును వారిదే ♦ తీరుగాను
సంతతానందవార్ధిలో ♦ స్నానమాడి
మెలగుచుండంగ నట దేవ ♦ తల గురుండు
వాసవుని జేర. నిద్రుండు ♦ వంగి మ్రొక్క

కం. 'అనఘా! యీయుచితాసన
మున నుండు' దనిన దేవ ♦ ముఖ్యుం "డటులే'

యని తూర్పుని పిలిపించిన
పని యెయ్యది' యని దేవ ♦ పతి యిట్లనియె.

తే. గీ. 'మొన్నటను లేదు, నిన్న నే ♦ మొదలి కాశి
కయ్యదో యెఱుంగగఁ గోరి ♦ యిపుడు మిమ్ము
పిలువనంపితి మన మేగ ♦ వలయు' ననఁగ
నాతఁ డా యింద్రు డెదకొంచు ♦ వెంటఁ జనిరి.

తే. గీ. దేవగురుడు మహేంద్రుఁడు ♦ దేవగణము
వారి వెనువెంటనే స్వర్గ ♦ వాసులెల్ల
రేగి రద్దాని గాంచి వ ♦ చించె గురుఁడు
'పార్వతీపతి లింగమె ♦ వచ్చె' ననుచు.

తే. గీ. అనుచు నాటంకభక్తుల ♦ యనుపమాన
మేధముఁ జూచి గురుఁడు "స్వా ♦ మీరా" యనుచు
ప్రొక్కి నత్తరి యందఱు ♦ మొక్కి కడిరి
తగినవిధి బోల్చ గురుఁడని ♦ తలచి తలచి
వ. అప్పు డింద్రుఁడు

తే. గీ. భటులరావించి శివ్వ డింద్రుఁ ♦ పట్టణంబు
గాంచ నరుదెంచి లింగంబు ♦ గాగ మాఱె
నెల్లవారిట పూజించి ♦ 'యేగు' డనుచు
చాటగాబంచె పౌరులు ♦ సంతసింప

ఆ. వె. ఇంద్రునాజ్ఞగాన ♦ నెల్లవారలు మన
సార నిష్ఠతోడ ♦ స్నానమాడి
యింతకంటె భాగ్య ♦ మెయ్యది యని దాని
పూజసల్పు విధుల ♦ బూనుకొనిరి.

తే. గీ. దేవతలు దేవకాంతలు ♦ దివ్యమైన
పగిది ముస్తాబులై స్వర్గ ♦ పళ్ళెరముల

పత్రముల్ పళ్ళు పూవులు ♦ పలు రకముల
ధూపసంభారములతోడ ♦ నేఫ విూాటి.

తే. గీ. అటుల సురలెల్ల గటకేగి ♦ రంతలోన
రంభ యూర్వశి మేనకా ♦ రమణులెల్ల
ననుపమానంబుగాను త ♦ యారు లౌచు
వచ్చుచుండిరి యంచల ♦ వలె చెలంగి.

తే. గీ. ఇంద్రుడైరావతము నెక్కి ♦ వేడ్క విూాఱ
దేవితోగూడ తపవెంట ♦ దేవగురుని
నిల్పుకొని వచ్చె శివపూజ ♦ సల్పుటకయి
వచ్చునత్తరి పలువురు ♦ వచ్చిరంత

తే. గీ. కుంభకర్ణుని మేఘంపు ♦ గుండు మట్టు
కలుగు చర్మముపై దేవ ♦ గణము నిలిచి
యుండ నింద్రుండు కులసతి ♦ నందెనుంచి
గురునితో, గూడ వచ్చె నా ♦ గుండు దరికి

తే. గీ. అట్లువచ్చి బృహస్పతి ♦ యధికవిధుల
మంత్రముల నెల్ల జదివి స ♦ న్మంగళముగ
జేసె నభిషేక మెంతయో ♦ చెలువుమిాఱ
కుంభకర్ణునిమేఘంపు ♦ గుండునకును

తే. గీ. వాసవునినాతి చేతితో ♦ బట్టుకొనిన
యుగరుపుల్లలు చేజాటి ♦ యందుబడిన
కాలెడి నాగుండు దాగాల ♦ కాంతిదప్పి
వ్రాలిపోయెను చెప్పగా ♦ వశమె పైని

తే. గీ. అందుగొందరు గంతలే ♦ కతని మేఘ
మూతగా గొనిజాటిరి ♦ యున్నవారు
స్వర్గమునుండి యాడి ♦ వాయు మొదల
చిక్కుగానున్న నీకెల ♦ జిక్కిరంత.

తే. గీ. ఈఁ కెలంజికిక్క నైకి రా ♦ లేక వనిని
డాఁగి యున్నట్టి మేకలా ♦ పొగ్గు గాను
మెదలఁ చుండగ నంతలో ♦ గదలె కుంభ
కర్ణుడారవమూసాంత ♦ కాలమునను.

తే. గీ. నిద్రమేల్కని క్షౌరకు ♦ ని తనదరికి
బిల్చియాతని చే తల ♦ ముందు బోడి
గాను జేయించుకొని మొఁల ♦ క్షౌరమంత
వానిచేతను జేయించి ♦ వరిలు తలని

తే. గీ. మంగలాతడు నారాచ ♦ మందిరమున
శమ్బముల నెల్ల పొగ్గుగా ♦ చక్కబరచి
వారివీధిలోన నా పొగ్గు ♦ బారవైచె
తేలియే తెంచె దరిగల ♦ దేశమునకు.

తే. గీ. అందులో చిక్కుపడిపోయి ♦ నట్టిసురలు
సాగర ప్రాంతమునమండి ♦ సాగిరాగ
"హరిహరి" యంచు నారదు ♦ డల్ల వారి
సురలుగా బోల్చి వీరు వ ♦ సుధకు నెటుల
దిగిరో యని యెంచి 'మీరలు ♦ దేని చేత
వచ్చినా' రన్న వారలు ♦ పలుక నిజము

తే గీ కుంభకర్ణుని మేఁ(ధంపు ♦ గుంపువలన
భూమికిం దిగు సురు ♦ భూసురు లని
పేరు బెట్టుచు ♦ జేఁమీరు
ప్రబ్రతుకుఁ డంచును వారల ♦ పరముజేసి

తే గీ. ఇటువారిజేసి నారదు
డుటనుండి మహేంద్రపురికి ♦ నరిగిన నతడి
పటుతాడనునకు మొక్కిన
[illegible] జేసు ♦ మా మహేంద్రా!!

తే. గీ. పూని చంద్రమ యోముని - మహావ్రతు
శంకరుకు మొన్న లింగ - మై స్వ హామి
చూడవచ్చెను పూజించి - వాసిబంప
గలిగినారము మా పూర్వ - ఫలము వలన

తే. గీ. పాకశాసనుడీరీతి - బలుకసరికి
పక్కనునవ్వి యొంతటి - పాపకృత్య
మాచరించిరి! యది రావ - ణానుజుడగు
కుంభకర్ణుని మేఘంపు - గుండుసుమ్మా.

తే. గీ. రామ స్వప్నంబునను రాగ - రాక్షసాధ
మునకే మేఘంబులేచి యీ - పురము ముట్టె
దానిశంకరుడంచును - దలచిమీకు
గురుడు పలికెను వైదిక - తెలుగు దోచ.

తే. గీ. అట్టిమేఘంబు వ్రాలుచు - న్నట్టితరిని
మీరలెల్లరు స్వర్గంబు - జేరుకొనిరి
కొండజల దాని నుండి యా - కువలయమున
కరుగుదెంచిరి నేగంటి - నచట వారి.

కం. సురులయ్యును మేఘముచే
బరతెంచిరి భూమికంచు - భావించి భూ
సురులని పేరిడు వారల
నరవరులకు నప్పజెప్పి - నాడ మహేంద్రా!

తే. గీ. అనవిని సిగ్గుచెంది దే - వాధినాథు
డయ్యా తాపసచంద్ర! మీ - రమలమతులు
పలుకులో దీని దాపగా - వలవ దనుచు
సామగ్రి మొక్కుచు సిగ్గుచే - వేగ వచ్చి.

తే. గీ. వేగ నారదు డేగి శ్రీ - విష్ణుతోడ
బలుక నారదు ధాతతో - బలికె నంత

వాడు జని శివునిశోనన నా — వార్తపూర్తి
పారికేయ్యాది దిక్కుల — నైన బాగ

తే. గీ. భూసురాభిఖ్య కిదియెపో — మొదటి కార
ణంబు శ్రీమ యెవరు ని — శ్చయంబుగాను
దీనిజదువుదురో వారు — నూత్నమైన
సంపదలతోడ నుందురు — సర్వవిధుల

కం. ఈకథజదివిన వారును
జేకొనియర్థంబు జెప్ప — గల్గినవారున్
పాలితముగ వినువారలు
శ్రీకరులై యుందురమిత — శ్రేయము లొందన్.

తే. గీ. వరరంగ విభవంబు — బలికి పీర
జనమనోరంజనము జేసి — జగతి కాది
కారణంబైన వేల్పుల — కథ రచించి
శివ్వవిజయంబు చెప్పితి — సత్యమనుచు.

ఆ. వె. పదుమారులెవ్వ — డీకథ చదువఁడో
కుంభకర్ణుని మోక్ష — కాడిచినట్లు!
రామలింగసుకవి — రాయడిట్టుల పల్కె
గాన దప్పవకమె — కలియుగమున!

గద్య. ఇది యాదిపురాణాదిసద్గ్రంథకార కృష్ణరాయదత్త తెనాల్య
గ్రహార తెనాలిప శివవిత్తార్యకసస్త్రోత్ర మల్లికార్జున
తనూభవ రామలింగ నామధేయ ప్రణీతంబగు
శివ్వవిజయంబనుమహాప్రబంధంబు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు!

శృంగార పద్యపంచాశత్తు.

(శ్రీ [illegible])

ఉ. శ్రీకరుగా మహా[illegible]సిత ♦ శేఖరుగా గరుణామయాత్ముగా
లోకకర వేదికాది సత ♦ లాసుకలాప్తునిగా సుమూర్తిగా
ప్రాకట కీర్తిగా [illegible]కల ♦ [illegible]సంద్యగుణ ప్రవర్తిగా
లోకులు నిన్ను జెప్ప విని ♦ [illegible] దలంచితి గద నే నాయకా!

చ. అలుకలు మానరా యకట ♦ [illegible] నమ్ము [illegible]
చెలిమిక బల్కరా నెనరు ♦ [illegible] మొగమోటమి మోర్కరా
యొలమిగ నేలరా[illegible] ♦ [illegible] తాళజాలరా
నెలవు గణింపరా కరుణ ♦ [illegible] వాంఛింపరా.

చ. వలుమరు దూతి[illegible]మితిచే ♦ [illegible] నీ మ[illegible]బులో
పలనెనరింత లేక విరి ♦ [illegible] యా
వలపుల మందుమారి యి[illegible] ♦ [illegible] దా[illegible]మా
యలుకను జిక్కె నాయమ[illegible] ♦ [illegible] శేఖరా.

చ. నిను గనుగొన్నదే మొదలు ♦ నిద్దుర కంటికి రాదు చూపు గూ
రెనయుగ నింపు[illegible] సఖు ♦ లెందరు గూడిన ప్రొద్దు వోదికే
మని తొమద జిల్క[illegible] మది ♦ [illegible] నీమము నిల్వనీదు ప్రా
ణ్ణన విలువ కానిమాట[illegible]ల ♦ [illegible] ప్రాణవల్లభా!

చ నను బిగియార కౌగిట [illegible] బలరారగ [illegible] మించి ప్రా
ణ్ణ సవిలు కానిమాటలను ♦ నర్మిలి గూర్చిన నాటి వేడుకల్
మనమున నెంచి యెంచి మొగమోటము నిన్ను గనుంగొదలంచి నే
బనివడి కాచుకొంటి దల ♦ వాకిలి యిల్లుగ జీవితేశ్వరా!

చ అనఘుడ నిన్ను బాసినది - యాదిగ నే దిగులొంది యుంది న
మ్మనమున గుంది వందిగతి - మాటికి మాటికి వేడుకొన్న నీ
మనసు కరుంగ దాయె నిక - నా ఫలమా నరువంటి బేలపై
గనికరముంచ కిప్పగిది - గాసిలఁజేసితి వేమి సేకరా.

ఉ చిత్తజు మేల్శరాళికి వి- శేషవగాలికిఁ జల్లగాలికిన్
మత్తమరాళికిన్ శశిస-మగ్రకరాళికిని నిత్యముం ద్వా
యత్తమునౌ విరాళికి శుకాళి పికాళికి జిక్కితింక నీ
చిత్తము నాదు భాగ్యమిక - జెప్పెడి దేమి రసజ్ఞ శేఖరా.

ఉ. నీ సముదార బాహువుల - నీటును మాటలు గోలు నూగుదే
ర్మీసము దీరు మోముకళ - మేటి విలాసము నొప్పు బాగు మేల్
హాసము సౌరు నెన్నడ యొ-యారము గన్నులసొంపు గంబు ము
ల్లాసము నెంచి నన్మదిగ - లంగెను తాళనురా మనోహరా!

ఉ. నీ సరసత్వము న్ననరు - నేర్పును నోర్పును నీటుగోములున్
నీ సుగుణస్వభావమును - నీకుప్రభావము నీ రసోక్తులున్
నీ సొగసైన చర్యయును - నెమ్మది నెంచి నిరంతరంబు బే
రాస నినున్ రతింగలియు - నాత్మ దలంచెద నా సుహృద్వరా

చ. ఎలమిని చిన్ననాఁటి వగ - మిద్దెకు మొద్దికఁ బల్లకూటమం
దలి బుధుల ల్గనుంగొనగ - దర్పకసామి ఘటింపుచుండనొ
జ్జలు గని మీకునుం జదువు - నాముని రెండొనగూడెనింక మీ
రలసితి రింటికేగి సుఖ - మందు డటన్నది యాది లేదుగా!

చ. కుసుమశరార్తికి స్మగుం - గుందితి గందితి వేడి నిన్నలం
భసలరసమ్ములం జెప్పులు - బ్రామితి నోమితి మేలు నీకుగా
వినువర నీ కువాదములు - వింటిని నిప్పుడు నీదు పోడుముల్
మసలక నింకనైన రతి - మన్నన నన్నలయింపు మోప్రియా

ఉ. చూడవ దేమిరా మొగము - జూచుకులరంగ జూచిమా
టాడవ దేమిరా మనము - నందున జెందినయట్టి కోపమున్

వీడ వదేమిరా మిగుల – వేడగ, జూడగనుందు వింతె నన్
గూడ వదేమిరా రతులఁ – గోరిన కోర్కెలెత్త నాయకా!

ఉ. బాలి మనంబునం బొసగు – బల్కిన నీదగు నోటిముత్యముల్
రాలునటోయి? నీదగు క – రంటు గరంబు దెమల్చి పట్టగా
బోలదటోయి? నిన్ను బ్రియపూర్వక మొప్ప రతిం గఱింపగా
జాలనటోయి? జాలమిక – చాలిటు రమ్ము విటాన్వయాగ్రణీ!

ఉ. చందురునంన మొంచిన ప – సందగు ముద్దుమొగంబు డంబు ద
ళ్కొందనం బెసంగు నను – కుందనము౦ దిలకించుమేను మేల్
జెందు మ్రాధుస్ఫురన్మధువు – జిందు రసోష్ఠ మొడంద విస్త్రితం
బంధము జూడ నాత్మ నెన – యం దమి మీఱె విలాసమన్మథా!

చ. చిలుకలు గూయు తెరిలఁ – జిత్తజు దమ్ములనేయ గందు తే
టులు విసిమ్రోయు వేడిగ గ – దు న్వడగాడ్పులు డాయు జందురుం
డలయక గాయు నీవిరహ – మగ్గలమాయె బరాకుసేయగా
వలదిక రార నావలపు – వడ్డికి బాఱెడి ప్రాణనాయకా!

చ. సలిపితి వెంతయుం జెలిమి – సంగతిమీఱ ననంగశాస్త్రముం
దెలిపితి వంతరంగమున – దేవతగా నతిగౌరవంబునన్
నిలిపితి వెప్పుడు న్భళిర! – నిక్కము మక్కువ లల్లదాసిపై
నిలిపితి విట్టి నీనునము – మర్మ మెఱుంగగనైతిఁ జెల్వుడా!

ఉ. మారుడు క్రూరుడయ్యె నల – మందసమీరుడు ఘోరుడయ్యె గ
ర్పూరము నీరమయ్యె నలరున్ శుకవారము వైరమయ్యెఁ గం
జారి మదారియయ్యె నిక – నైన నను౦ గరుణించి నాపయిం
గూరిమిమీఱ గూడి రతి – గొబ్బున నేలగదయ్య వల్లభా!

ఉ. ఆసలుగొల్పి నిన్ను విడ – నాడ నటంచు దుటారిపల్కులన్
బాసలుజేసి యిప్పు డెడ – బాసి ప్రియుం బెదరోసి దానియిల్
డాసి మనోజబారి నను – దక్కగ ద్రోసితివౌర యింక నీ
మోస మెఱుంగనయ్యె చల – మీ మది నాపయి నాయకాగ్రణీ!

చ. చిలుకలమూకకున్ గ్నుసుని — చిల్కల తాఁకును నంచరాళకున్
నాఁ బలుకాకకున్ గనిది — వెన్నెల కేవలు వగాలి మూకకున్
జలదవళీశకున్ సుమర — జంబుల సోఁకు గాలిధాటికిన్
గళపళ మందితింక నను — గుమ్ము ప్రేమ భుజంగరత్నమా!

ఉ. కారము నీవు నన్నురు వి — కారము నే నితరాంగనా రతా
చారము నీవు నెంతయు — విచారము నే నలకొమ్మ మెచ్చు సిం
గారము నీవు జాల నయ — గారము నేను వహించి మించి యు
న్నార మటుండ నాయు మగు — నా రమణా! మదనాభసుందరా!

ఉ. చెక్కిలినొక్క మోవిసుధ — చిక్కఁగ్రోలి కవుంగలించి వ
మ్మక్కన సనద్వయము — మర్దనముల్ ఘటియించి యూరువుల్
దక్క బెనంచి మేలి సుర — తంబులలో నిరతంబు దేల్చు నీ
మక్కువ నెందు దాచితివి — మంచిదియె నీకిటు సేతపల్లవా!

చ. సరగున నొక్కయూరువును — సందిట నుంచి వెసం దిటంబుగా
బొరతొడ బైలుసేసి కుచ — పీఠనటం గయి వాప్పి పేస్మి తోం
తదికిట ధిత్త ధింధిమిత — ధాగు తళంగని తాండవాన వి
స్ఫురిత మనోజనాట్యమున — బొల్పుగ నన్ గణిగించ వేమిరా!

ఉ. కోప మదే మదేభవర — కుంభకుచాయనికాయజాత సం
తాప నివారణోచిత వి — ధంబులు నాయెడ కట్టిపెట్టి నీ
వా పలుగాకినాగవతి — యుంచు మనంబిడి దానియింటనే
కాపుర మున్నవాడ విల — కాపురుషంబలె భావజాకృతీ!

ఉ. ఓపడతీ! నిను న్విడువ — నోవ నటం చిట బాసచేసి నీ
వా పగరాలిబాళి గని — యాపగరాని విరాళిబూని నా
పాపము బోసుకోదలఁపఁ — బాడియె నన్నిఁక లేచ నాయమే
రా పగవాడవా యికను — ఆపులు మానర పల్లవోత్తమా!

ఉ. అక్కట! నీవు నన్నిటుల — నాఁడికత్తి జేయఁగా మరుం
డక్కటికంబు మాని చల — మూని కనర్మదిఁబూని తియ్యని

ల్లెక్కడి పూపుటమ్ముల న — హీనత నెమ్మోయి గాథ నేయ నే
నెక్కడు గాసినొందితి నిక — నేమని తెల్పుదు మారసుందరా!

చ. వలచితి నిన్ను నే జగతి — వారిముఖువాడె ఘనంబులోపలం
దలచితి నిన్ను నేగల — దైవముగా దమి గారవంబునన్
గొలిచితి రేబగళ్లు మది — గొంకక నీవిడునట్టియాజ్ఞలో
నిలిచితి నిట్టి నన్నడబాయ — నీకు హితంబటరోరి నాయకా!

చ. కటకట! మన్మథుం డెదురు — గా నిలువంబడి హుంకరించి యొ
క్కన కటక ధ్వనుల్ ప్రభల — గా విరిబమ్ములు జూపజూచితిం
దటడటమంచు బెల్లదరెం — బాకెడె గుండియ యేమిసేతు నీ
విట విటరాయ వచ్చి యిట — పెల్ల హరించి భరింపుమా కృపన్.

ఉ. ఎన్నడు నేర్పినాడవుర — యీ మటుమాయలు? తోటకేగి నే
గ్రన్నన వత్తునంచు నయ — గారపు మాటల నమ్మపల్కి యా
చిన్నలమారి యింటికటు — జేరి రతంబొనరించి ప్రీతిసం
పన్నని బోలె వచ్చితివి — భావజమోహన భావుకాకృతీ!

చ. సరముల చెక్కులుం బెదవి — జాలొక్కనునొక్కులు గందు చెక్కులుం
గర మరగంటి సొక్కులు మెయి — గమ్మిన గుంకుమ చుక్కలున్నహో
త్తరమగు తత్తరమ్మునను — దాలొక్కను వాక్కులు బెక్కులెంచ నీ
సరసత తెల్లమయ్యె నిజ — జాణవు టక్కులమారి నాయకా!

చ. వలచిన నన్ను మోహమున — వారిధి ముంచియు నీళ్ళకంటెబల్
పలుచనచేసినాడవు భ — ళా! నెనరెంచనివాడవైతి నీ
వలపును దాచనైతి మరు — వాడిశరమ్ము లురమ్ము నాటి నీ
చల మిక మానిపూని రతి సంభ్రమ — మొప్పభరింపు మోపతీ!

ఉ. నమ్మినదానరా నిను మనమ్మున నిమ్మున నీకునాదు మే
నమ్మినదానరా నిను న — యమ్మున నొప్పుగ నేలసుండిసన్
గమ్మని వింటిజోడు బల — గమ్ములతో దన పూపుటమ్ముల పా
ల్గమ్మని కంటగించు నల — దానికి నే నెటులోర్తు దెల్పరా!

ఉ. నీదగు కౌఁగిటం బెనఁగ - నీగదరా యెద రాయిఁ జేసుకో
గా దగునా మరుం డలుకఁ - గారియ బెట్టదొడంగె నిన్ను నం
గాదనువారలుం గలరె - గాసిఁ జేసిన నాయ మెప్పుడే
యాదరమ్మ త్రైనన్ను నిక - నాదుకొనంగ నవంగ మోహనా!

ఉ. అమ్మక చెల్ల! ... వింపు - మగ్గలమయ్యెను నాదు మేను నీ
కమ్మకపిల్ల దింక విను - మారడి సేయక వేగవచ్చి నీ
వమ్మక రాంతు కేళి సను - నాదట గూడుము దానిబాసలున్
నమ్మకు రాపులు న్వలన - దమ్మకురా ముకురాననా స్మరా!

చ. ఇల మగవారి మాట మది - నెంతయు నమ్మగ వార్థమాటగా
బలుకుటనిక్కమయ్యెను సు - బద్ధములన్నివి సున్నయయ్యె నీ
వలన నికేమిసేతు జెలువం - బటపిస్థలి గాయునట్టి వె
న్నెలయయు యున్నచో సఖుడ! - నెమ్మనమున్ రతి దేల్చుకుండెనన్.

ఉ. నాయనురాగ మెంచకిటు - నన్నలయించుట నీకు నాయమా
నాయనుమాన మించుకయు - నామదినుంచక యున్నదానగా
నాయపరాధ మెన్నడయి - నా యొనరించితినా దపింపఁ గా
నామె పరాకు సేయదగు - నా యిక నా వెగుళ్ళార్పి బ్రోవరా!

చ. కడకను స్వాతివర్షకణ - కాంక్షవహించిన శుక్తిరీతి నె
క్కుడురతి దాఘనోదయము గోరు మయూరి భాంతి సిచ్చనె
న్నడు సుముద ప్రియాగమము నర్మిలఁ గోరు చకోరిదారి ని
ల్కడ భవదాగమనంబునకు - గాచితిరా విటవంశ చంద్రమా!

చ. నుడివెద నొక్కమాట సుము - నోరతి నారతినాథు కేళిలో
దడయుక నన్నుఁ బంటి సురి - తా లలితాంగని గూడి తేని నీ
కడక సుబ్ర్హాణమున సుగంధము గల్గినయట్లు గాపున
న్విడవక నేలుమా నెపము - నీడకుమా నలకూబరోత్తమా!

చ. చిలుకపలుమాయి రాతు పలుసేతల నాతని కత్తికోతలం
గొలగొనవీను కోయిలల - కూతల తుమ్మెద ధిమ్ముఝమ్మిత్తలన్

వలనగు వాతపోతముల – వాతల వెన్నెల విట్టుఘాతలన్
బలగళనయ్యె నయ్యొ యిక – దద్దయు నొద్దిక నద్దరించుమా!

ఉ. ఎంతని వేడుకొన్న నొక – యింతయు నన్నెనరించ, వార నీ
యంత కృపావిహీనుఁ డిల – నారయఁగల్గునె? నీని బోధనో
దంతము లెల్ల నీమది స – దా సుఖదాయి గురూపదేశ సి
ద్ధాంతములయ్యెనో తెలియ – దాయెగదా వగదార్చబోకురా!

ఉ. కంతు దురాప తాపహతి – గందితి కుందితి నింక నైన నా
చెంతకు వచ్చి యిచ్చగల – చింత యొకించుక లేక మాన్పినీ
పంతము చెల్లగా సురతి – పద్ధతి యుద్ధతి నన్ను గెల్చినం
గాంతుఁడ! నిన్ను మెచ్చనలెఁ – గాక విలాసరితిస్ఫు లేలరా!

ఉ. కంతుల నవ్వసంతుని మృ – గాంకుని సంతుని నావలానసీ
కాంతుని నజ్జయంతుని ము – ఖాముఖి గెల్వగజాలు రూపవహా
వంతుని నిన్ను బాసి వల – వంత నిడెంతని తాళుదాన నా
చెంత నిరంతర స్థితి వ – సించగదే రసికావతంసమా!

చ. మనవి వినంగరాదటర – మాటికి వేడిన నీమనమ్ములో
గనికర మింత లేదటర – కాయజనాయకపీడితాత్మనై
తి నవుగ నీవు వాదటర – తియ్యని నానును వెలావి యానర
మ్మనసి పిలువంగ చేదటర? – హా రసికాన్వయవార్ధిచంద్రమా!

ఉ. నిన్నటిరేయి నాకలను – నీవల నీ ప్రియురాలి గూడి నా
యున్న నికేతనంబునకు – నొయ్యన వచ్చిన నట్లయంత నీ
నన్నలినాక్షి యానతి న – యమ్మున నన్ రతిగూడి నట్ల క
న్గొన్నది నక్కమానుల – కొన్నెలుకూన్ను భుజంగపుంగవా!

చ. మది సుడివోవ కూర్మి నను – మానము మానక సూపకౌర్మ్యక
ప్రదర విలాసఘాతముల – బొల్పడగ్గమువటంమ జాల న
వ్వది గని యిప్పుడుంటి నను – మానమున నా యెడబూనియక్కటా
తుది గరుణావిహీనమతి – దోపగజేసితి వేమిసేతురా!

చ. కామిని నైన నన్నిటుల – గాసిలజేయుట దోషమంచు నీ
యామినికైన వచ్చి మది – వచ్చిన ముచ్చిక నేలకున్న న
న్కాముని ఘాపుటమ్ముల వ – కావకతె యెదవ్రయ్యగుంగు నో
సామి! నెన ర్మసంబున వ – శమ్ముగజేసి యుశమ్మునించరా!

చ. స్మరసమరూప! మున్నువిరి – శయ్యను దీయని నెయ్యమొందగా
నిరువుగ బవ్వళించి మన – మిద్దరమంగజసంగరంబునం
గరము విచిత్రవైఖరుల – గాంచుచు బిగ్గర గాగలించి సౌ
ఖ్యరససుధ న్మునింగిన వ – గల్మది నెంచకపోతివాగరా!

చ. పొలతికి నొక్కరీతి మది – బాసలలోపలి దారమెంబతెన
మెలగు విభుండు గల్గుట సు–మీ తొలినోముఫలంబుభాగ్యమున్
దలకొని యున్న వారలకు – దక్కిన లేటికిగల్గు నావలెం?
బలుచదనంబుగంటి నిను –భావమున న్నెఅనమ్మ సామిగా

ఉ. నీకుజిరాయువున్ బల మ – సింధ్య సరోగ దృఢాంగకీర్తమే
ధాకలనావలబ్ధియు వి – శుద్ధతర ప్రతిభా ప్రభాసముం
ప్రాకటువైభవంబు రతి – రాజగురూన్నత సత్కృపారతిం
జేకురుగాక నన్నరతి . జే . యేలుమయా సుధీమయా!

చ. పొలుపగు వాటుటాకు విడి – నోసకడాని పసిండిపూత పో
కలను లవంగాల్ వలపు – గప్పెడు కప్పురపల్కులెలకుల్
చలువమిరెంపుగింజలు బ – సన్ జెలువొందగ బైడితట్టలన్
వెలయగ నించితిన్ రతుల – నేడె మొనర్తుము రార సామిగా!

ఉ. పుక్కిట వీడెమిచ్చి నను పొక్కిలి జక్కిలిగింత పెట్టి వే
తెక్కిలినొత్తి ముద్దిడి ఖ – చిక్కని చక్కని మోవినొక్కి నా
చొక్కపుగొప్పవట్టి తమి – నొక్కిన నక్కిన నన్ను జెప్ప యా
చక్కెర వింటిజోదు నెర – సాధనచే దనియించితో సఖా!

చ. అవసిని వారకామికుల – కైమ్మదులాలితశబ్దయుక్తి దాం
ట విజయరాఘవుండు ప్రక – టంబుగ నేబది వృత్తపద్యముల్

కవులలరన్ రచించె మీకు ♦ లస్వారాంద్రుడు స్వాయ పల్లవ
ప్రవరులగూర్చు విన్నపము ♦ పల్కగ దానుపయోగపాటకా

స్త్రీవాచ్యము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శృంగారపద్యపంచాశత్తు.

(పురుష వాక్యము)

ఉ. శ్రీపతిపుత్రశాస్త్రము ల ♦ శేష మెఱుంగుచు కూడుచు న్నరా
యోపిక మీద నున్న మన ♦ యొద్దకఁ గన్నులజూడలేక హా
పాపపు దైవమిద్దఱిని ♦ బాపగజేసెఁ గటా! కఠోరుడై
యోపగరాని యీవిరహ ♦ మగ్గలమయ్యెగదే దయాకరీ!

ఉ. అప్రియమాని వచ్చెఁ గను ♦ మాగమి న్ననుతెఱచేసి దా
నప్రతిమ స్వప్రియుచ – యంబడి త్రుళ్ళుచు బండ్లుగోరుచున్
దీవ్రవరాలిన్ శుకాళిపర – తెంచె నదే బంగారు పోల్కి దా
నప్రభుఁడై మరుండు శ్రమ – నందగ జేసె కురంగలోచనా!

చ. అలకలదేంజ్ల నన్నడల – నంచన జూపులదూపు కోపులు
బలుకుల జిల్కల న్గెలిచి – పల్మరుపన్గడురూపహీనుగా
నిలిపిన నిన్నుమర్చుటకు – నేరను మాయము నన్గణించె బు
ద్ధ్యాలముగు నీపరిగ్రహణ – గల్గిన గెల్వను వాని మానినీ!

ఉ. ఆపలనాయు పొక్కటన । హాంకృతి ఝుంకృతిఘంటలు నారిచే
జేపరిహించు సంచు విలు । జేకొనియున్నది పేర్మి రో
షావిల మానసా ప్తి నుసు । మాస్త్రపరంపర నింపు నున్న వై
కో వదియేమొ! నీదు చను । గొండల మాటున దాచితో చెలీ!

ఉ. ఓరు పోకింత లేక దయ । యుంచక క్రొన్నన విల్తుబారికిం
దారిచి తేరకత్తె కను । దారి చివాకు నిరంగ మేల నా
నారక శారికా పిక శు । కాళులు గూయ వినంగ జాలనా
హా రమణీసుమాంబకుని । హారమణీ రతిశాస్త్ర నైపుణీ!

చ. కలుషముల కొండలంత గలు । గం గరినాత్మత పక్షికింత మే
లొల్లయుగ నీక పైగమక । ముల్లగి యాసలు దెబ్బ లోభి రా
జుబుబలె నీదునిబ్బరక్షు । జోక్కపుగుబ్బచను ల్మానంబునం
దలయుగ జేయుచున్న వక । టా యకటా వికటంబు లేలనే!

చ. కడకట నెన్న వంటి మది । గన్నన రాయగ జేసుకొంటి వి
క్కటికిసనమ్మ నాకయి ద । గం దలకొంటివి నేరమున్న నా
క్కట సనుబట్టి నిజడను । గట్టి ఫెటేలని కొంపగొట్టి పు
క్కిట పిడెమిచ్చి కౌగిట బి । గించి సుశిక్షితు జేయరాదటే!

ఉ. కోపము చే మనోజశర । కుంఠిత భావుడ నైన నామన
స్తాపము దీర్ప కూరక వి । తా తతిపుల బ్రొద్దుపుచ్చెదీ
పావము మేరగాదు నయ । భావముతో రతి నేలుమింక గో
కోపమ చాకుపీన కుచ । సోదర మేఘకచా విలాసినీ!

ఉ. తాళఫలోపమానకుచ । తాళగజాల నటన్న నింత కాం
తాళెము బూన నీకు ఘన । తాలలిమీరి రతిం గణించి చిం
తాలసవృత్తి మాన్పక వి । తాలఘు భావము గాంచెబల కాం
తాలవమైన బ్రీతివల । దాకలవా యిటువంటి కాగతుల్

ఉ. చక్కర మెక్క పక్కదొర । జక్కగదా వడినెక్కి పూని తా
జక్కని చిక్కటారి ముల । జెక్కమదం దన దక్క రొయెక్కటన్

మిక్కుటమైన యుక్కుగడు ♦ నెక్కువ దక్కరిమారు డక్కటా!
మక్కను మాతిజూడకిటు ♦ ముంచెగదే శరవాళి బాలికా!

ఉ. నామది నిన్ను జీవముగ ♦ నమ్మినటన్ పగరాలిపోలికం
గాముని కప్పగించితివి ♦ కట్టడిదా! విధాత నీమనం
బేమిటి జేసెనో యొకగ ♦ నింతదలంచినదాన వయ్యయో!
యేమిటి కింతనన్ను భ్రమ ♦ యించితివే వెలికూర్మిలన్ మదిన్

ఉ. నీతనుమోవి నీతళుకు నిద్దపు టద్దపు ముద్దుచెక్కులున్
నీ నగుమోము నీకులుకు ♦ నిబ్బరపుం బ్రబ్బుగుబ్బలో
మానినిదూడ శౌర్యదర ♦ మా కరమా దరమా న మేనియా
మేనున మేనుజేర్చి రతి మేకొను మేనులు మేలు మేలనన్

ఉ. పంకజగంధి! నీపెదవి ♦ పానక మానక తాళజాల నీ
మంకుతనమ్ము నెమ్మదిని ♦ మానకయుండుట నీతిగాదు నీ
వింకరయంబుగోడుత మ ♦ దీప్సితముం గొనసాగజేసి నీ
కింకరుడైన నాపయిని ♦ గిన్కవహింపక ప్రేమనింపుమా!

చ. పలుకులుముద్దు నెమ్మొగము ♦ బాగుపిఱుందులసోయగంబు జ
న్నుల గమకంబు గన్నుల వి ♦ నోదము జేతులసుందరంబుజె
క్కులజిగి కౌనులలేతవగ కొప్పు ♦ విలాసము మోవితీవి మై
చెలువము నామదిం దవిలి ♦ చిక్కులుబెట్టెను నన్నుయుగ్మలీ!

ఉ. భావజు దుగ్రమూర్తియయి ♦ బాపురె! పచ్చని తెక్కపక్కెరన్
తీవివహించు జక్కని వ ♦ డిన్ దుమికింపుచు నట్టిచేరి బ
ల్నావిచిగుర్పుటా ఝుళుపు ♦ లన్నను దల్లడమందజేసె నిం
కేవిధిదాళువాడ గృప ♦ నియ్యవె నాకభయంబు తొయ్యలీ!

చ. పిలుపులయింపు ముద్దుగను ♦ పింపు జనుంగవ యుబ్బరింపు జె
క్కుల చెమరింపు మై ♦ పులక గుంపు వదల్పని కౌగలింపు గ
న్నుల దయసింపు గీలుజడ వొంపు దలంపుల వేడనింపు దీ
కలయిక సొంపు నేమరువ ♦ గా గలనావసంతమా!

ఉ. నీ సరసానులాపములు ♦ నీరతి బంధ కళాకలాపముల్
నీసొగసైన చూపులును ♦ నీ నిజజాతితనంబు కోపులున్
నీ సిరులూను లాసములు ♦ నీ మురిపారు తనూవిలాసమున్
నీమనయానువర్తమున గ ♦ ణింప దరంబె మంజుభాషిణీ !

చ. ననిచిన వేడ్కఁ గోడ నొక ♦ నాడును కాండపటాంతరంబునన్
ననవిలుకాని సాధనయె ♦ నన్నృతిం బరులేఁగుదేర వా
రిని దొబ్బెట నిల్చితగు ♦ రీతి సహుత్తరమిచ్చుచు న్ననుం
గని "వనిజాచుకో" మ్మనుచు ♦ కల్కితనం బెవనెంతు గామినీ!

చ. సిగముడి వీడి క్రొవ్విరులు జారఁ బొసంగ్లు పైకెంద సందమౌ
మొగమున స్వేదబిందువులు ♦ మూగ సరమ్ములు దూగనూర్పు లె
చ్చఁగ కుచముల్ నటింప గటి ♦ సందడిసేయ వలగ్న ముయ్యఁగా
జిగిబిగిమీఱ నీవు మగ సేత యొనర్ప నదెంతు గామినీ!

చ. వెలదిరో! యొకనాడు మగ ♦ వేసము దాల్చి వినోదలీల వె
న్నెల చెలువార గాయుతజ ♦ నీవు ననుంగయి దండబూని స
న్నల నరునాచలేశుతిరు ♦ నాల గనుంగొనవచ్చు నీకు చి
న్నెలు బలువన్నెలుం దలవ ♦ నేర్చిన నెమ్మది బాటలాధరీ!

చ. మదనుని బాణకోరువక ♦ మాటికి నీచనుగట్టు డాసి త
త్పదనము పై గరంబిడని ♦ సర్జన సేయుచు జూడకావలన్
వదనము ద్రిప్పి మొత్తపడు ♦ నన్ను బెదంపడి చూచి వక్షపై
కదనున జేరికూడి నహో ♦ యల్లది యేదికి వచ్చెనే చెలీ!

ఉ. కమ్మలుడాలు చెక్కుల ద ♦ గద్దగలీన దనూరుచు ల్దిశల్
గ్రమ్ముబులాకి ముక్కున ద ♦ ళత్తళలూన లసన్నిటాల భా
గమ్మున దళ్కుబొట్టిగింజ ♦ కచ్చెలాన నటించునాటి నీ
యొమ్మెల నే దలంతు రమ ♦ ణీ తరుణేసులోచనా!

చ. సొరుదొరంగు కాశి బురు ♦ సాపనిచీర ధరించి హొన్నుపూ
దారిహొలుంగుతొక బిగి ♦ దట్టపుగుబ్బపయిన్ బిగించి

బంగారపురంగు చౌకము మం ♦ దంబున గేల ధరించి చాల నొ
య్యారపులీల నాకడ, బ్రి ♦ యమ్మున నిల్చిన దొంతు బాలికా!

ఉ. క్రొంచిబుటాహొరంగుగల ♦ కావడపై గుజరాతి పట్టుసరి
జ్జయంచు రహించుచీర చెం ♦ వారగ మల్లెపువుజంటకుట్లు రా
ణించిన జంట జాలవిక ♦ సిగ్గులు దేఱగ నొక్కనాఁడు నా
యంచున నిల్చి నీదు సొగ ♦ సాత్మఁ దలంచెద హంసగామినీ!

ఉ. గుత్తపు తాపితా రవిక ♦ గుబ్బగవర్బులు డంబు నింపగా
ముత్తెపుమేల్సరంబు యుర ♦ మున్నెలయింపఁగ జాఫరావసల్
హత్తిన పావడం దళత ♦ శన్నపునారణిచీర గుల్కఁగా
జిత్తజు మత్తదంతివలెఁ ♦ జేరవె నన్నును బంధురాలకా!

ఉ. సిగ్గులు దేఱు సొగసు కతి ♦ నీజగిపావడపైని వెల్లడాక
సన్నవివల్వఁ గట్టి బిగి ♦ చన్నుల వెన్నెలపైక బూని మో
మొగ్గసి చాదుబొట్టు దగి ♦ యొప్పగ ముద్దుగుల్కు నాడకిక
డగ్గమనంగ నిల్చిన వ ♦ సంతుఁ దలంచెద సుందరీమణీ!

ఉ. చూపుల కింపొనర్చు నెఱ ♦ సోయగమా కడిందివేడ్కతో
దోపులుగాగ నొక్కనిశి ♦ దొమ్మిగనిద్దర ముద్దిమోఁజవ్వా
దూపున జీరసాధన లె ♦ మర్కొని సేయగ నీవు శైలవా
నొప్పు లెసంగ నిన్ను బయి ♦ కొన్నవగల్ మఱవంగనేర్తునే!

ఉ. జానుబొసంగ మేన జిగి ♦ నాపొడి సల్గిడి కీచుకాబు న
ద్దాసపురాసు పావడని ♦ తంబునం దగ హొన్నరీ కుసుం
బా నెఱిచల్వ మేల్ముసుగు ♦ వైచి తురమ్కవధూటి పోల్కి జూ
నా! నను గూడలేదె యొకొ – నాఁడది నామది నాటుచుండునే!

ఉ. కంపుగినూనె నున్నెలుగు – లొల్కన గొప్పిడి యందు వాసనల్
నింపెడు పూవులం దురిమి – నెన్నుదుటం దిలకంబు గన్నులన్
సొంపుగ గజ్జలం బెసఁగ – పొమ్ములమూని కరాళుపూని నీ
వింపుగ నాదు చెంగటఁ గ – హించిన దెంచెదఁ జంచలేక్షణా!

ఉ. కులుకు మిటారపు న్నడుక – గుబ్బలు కేలనుబాసి తేనియల్
జిలుకు సువాసింపు బెదవి – నూరక బాహువుల్ నెగా
మెలకువతో బెనంచి రతి మేలొన – మై పులకింప బావురా
పలుకులు పల్కగా వినుడు – భాగ్యము గూర్పక పోతి వంగనా?

ఉ. నిన్ను మనమ్మునన్ దలచి – నీరజలోచన సాయకాహతిన్
ఖిన్నతనొంది నీప్రియుస – ఖిన్నతవృత్తిని బాతిమాలి నీ
యున్న నివాసభూమికి న – యోన్నతి దోడుక పొమ్మటన్న నా
విన్నప మాలకింప కది – వేఱుగ జూచెగదే మనఃప్రియా!

చ. అమవసకంచు నీవరుగ – నంతట నుండియు దాళలేక నే
సుమశరుబారిజిక్కి కడు – స్రుక్కి మహా విరహాగ్ని బొక్కి బ
ల్భ్రమి తలనెక్కి ధైర్య మెడ దక్కి దురంతనిరంతరాసుతా
పమున గలంగినాడ నను – బాలన సేయగరాదె ప్రేయసీ!

ఉ. వింటుగదా భవన్మధుర – విశ్రుతవాక్యపరంపర న్సదా
వింటుగదా తవాధర న – వీన సుధారసధార లెప్పుడుం
గందుగదా సుధాకర న – ఖంబగు నీదుముఖంబు నంటినం
గంటుగదా లతాంతము న – గందగు నీనునుమేను కోమలీ!

చ. అతివరొ నీదుపొందు సత – మంచు మది న్నెఱనమ్మియున్న నా
మతి పరికింపలేక పలు – మారు ననుం బెఱవానిగా మనో
గతులం దలంచి నీవు కసి – గారము మాని పరాకొనర్చి బ
ల్కితిం గలంచినావు హిత – మే యిదినీకు? వినీలకుంతలా!

ఉ. కాయజుఁ డమ్ములేయఁ జిలు – కల్ రొదచేయ మయూరకిశోరముల్
దాయ మధువ్రతంబులు ను – దాచెడి మోయ వనప్రియంబులుం
గూయ జకోరకవ్రతతి డెంద – గొంకక వెన్నెలగాయ దాళరా
దాయె మనంబునం దమిత – మగ్గలమాయె సుధాకరాననా!

చ. కుసుమసుగంధి స్వర్ణనిభ – కోమల దేహలతా సుబాహు సా
రసదళనేత్ర కంబుగళ – రాజముఖ న్నవపల్లవాధరా

భసలవినీలకుంతల సు – భద్ర గజేంద్రసమానయాన ని
న్నస దృశమైన ప్రీతి మది – నంగట వర్ణన జేతు సుందరీ!

చ. కపట మొకింతయేని మది – గల్గదు నీకని నమ్మి యుంటినా
కిపు డెరుంగగవచ్చె నిక – నేటికిమాటలు చాలుచాలు నీ
కృప బలమయ్యె నావలపు – కేళియొనర్చితి వెట్టులైన నీ
వపరిమితంబులైన సిరు – లంది సుఖింపగ గోరుదుం సఖీ!

చ, రమణి మదీయ మోహతిమి – రంబు భవన్ముఖ పూర్ణచంద్ర బిం
బము గనుగొన్న! బాయునని – బాళిమొయిన్నిను జేరవచ్చినన్
విముఖత జూప న్యాయమగు – నే? యిక సేవగ నేసహింతు నీ
తనుకనుం నన్ను సాదర హి – తస్ఫురదూక్తుల దేల్పరావటే!

ఉ. సమ్మతిమీఱ నిచ్చెలిమి – శాశ్వతమంచు మనమ్ములోనెంచ న్
నమ్మితిమున్ను నమ్మ నెల – నాగల్పై గల కూర్మిలెల్ల నో
జిమ్మతినన్ను నెప్పుడెడ – జేర్చితి నిట్టి ననుం దుటారివై
గమ్మనివింటివాడిడెడు – గాసికి బాల్పడ జేసితౌగదే!

ఉ. కొమ్మ! నినున్ రతిం గలయు – గోరి సమీపముజేర నన్ను నే
కొమ్మని మేని తాపమఱ – గొబ్బున గమ్మని మోవిపానక
మిమ్మని కామసాధకుల – కిమ్మని నెమ్మని వేడుకొన్న బో
పొమ్మని యీగతిం గసర – బోలునె నన్ను దయావిహీనవై!

ఉ. నవ్వులకాడుమాటల । నమ్మినగిన్క సహించి యూరకే
రవ్వల బెట్టజూడకు తి । రమ్ముగ నామనవాలకింపవే
చివ్వకు కాలు ద్రవ్వక ని । చేసినతప్పు శమింపరాదటే
పువ్విలుకాని బారినను । బొక్కగ జేయకు కంబుకందరీ!

ఉ. మంచిగుణంబు కల్గినది । మాట యొకింతయె దప్పదెంతయున్
వంచనలేను కూర్మమది । వాడగనీను మనంబు నిర్మలం
బంచు దలంచి నీకహార । వాంబొనరించితి సేవ [illegible]నదుకా
వంచశరాంక్రహతి । బాల్పడ చేసితి హారశాలవలీ!

ఉ. కెంపుకనుల్ గనంగ నుడి — కింపకు సారెకు మూరుబారి బో
కింపకు మేలుగాగ బరి — కింపకు నమ్మనవారి నిట్లు జం
కింపకు లేనిపల్కు లోలి — కింపకు నేరములున్న నాత్మనం
కింపకు బల్కితాళి నళి — కింపకు బెంపకు కిన్క తొయ్యలీ!

ఉ. ఇంపుదొరంగి సారె యలు — యింపకు మారుని రేచ నన్ను డా
యింపకు కోప మిచ్చు నెల — యింపకు మున్నటి నేస్త మెల్ల తూ
యింపకు బోవఁ దన్చి విన — యింపకు నీవిరహాగ్ని గాసి నే
యింపకు మార్త్యబుద్ధివహి — యింపకు మొక్కెదనా మనోహరీ!

ఉ. సిద్దరవోవ నిన్నుగని — నెక్కొను మోహము నిల్పలేక నీ
ముద్దు మొగంబుపై మొగము — మోపిన యంతని కన్నువిచ్చి న
న్నొద్దిక గ్రుచ్చి కౌగిటను — నూరక రక్తిగఁ బెంచ కూరకే
గద్దరిపల్కులం గసరఁ — గావలెనా? లలనాశిరోమణీ!

ఉ. కంటకవృత్తి దుంట — విలుకాడు బలంబుల వెంటనంటిపూ
వింటశరంబులూని వెను — వెంట నను దఱుమంగ జొచ్చెవా
ల్గంటిరో! యొంటిజిక్కితిని — గావవె జంటవహించి, యన్న 'న
న్నంటగరా'దటంచు — మొగమావలఁ ద్రిప్పెద వెంత దంటవే?

ఉ. అంటిన మేను గందు నని — యాసబొసంగఁగ మోవి ముద్దునే
గొంటని తేనెచిందు నని — కోరిక లూరగ నీముఖాబ్జముం
గంటని దృష్టి యొందు నని — గాడతముల్ బచరించి సారెకుం
గొంటితనంబునన్ మరుని — కోలలఁ దార్చకు ప్రాణనాయకీ!

ఉ. నా పలుకాదరింపవెదు — నంబుగ ప్రేమను నింప వెన్నొయున్
గోపముడించ విచ్చగల — కోర్కె వచింపవు నాదు చిత్తసం
తాపమడంప వాత్మనను తాపము బెంపవు వేడవేడ రా
రాపులు జేసె దింతపాగ — రా నగరా పగదానవా సఖీ!

ఉ. వేమఱుఁగిన్క బూనదగ — వే మరుధాటికి దాళజాల రా
వే మరులూనినాడ గద - వే మరుగేటికి గోర్కె దెల్పవో

నేమఱపేల నేలకొన - వే మఱుమాటలునైన దెల్పవే
నేమరులున్న వే నుడువ - వేమరలించకె మోము నాదెసన్.

చ. విచికిలగంధి! నీ పెదవి - విందొనరించి విడెంబొసంగి నీ
రుచిర కుచోరుతల్పమున - రూఢిగ నన్బవళింపజేసినన్
ఁచనలుమీఱ బంధనకళ - లన్నను గూడితి వేమిదెల్పుదుం
గనరుచిధూతమేచకఘ - నావిక చాంబుజపత్రలోచనా.

చ. భువి విటకాండ్రకింపు మది - బుట్టగ నోచితవృత్తిమీఱ దో
ట విజయరాఘవాఖ్యకవి - డంబుగ దా రచియించె హృద్యసా
ర్ణవరసపూర్ణ లాలిత సు -ధామధురోక్తుల రక్తిగుల్కగా
రవమున జేకొనుండు కవి రాజులు తప్పులు పట్ట కెంతయున్

(పురుషవాక్యము సంపూర్ణము)

—♦—

......యంత గామరూప దేశాధీశు ననంగుపట్టియగు రతీమంజరి, తనుర కళావిదగ్ధయయ్యును, ప్రౌఢతనంబు మాటుపఱచి ముగ్ధభావంబభిన యించుచు, సగ్గుచే మాటలు తడబడినటుల గద్గదస్వనంబు నెపంబున గళనరంబుల దనకుంగలజాతురత్వము నుజాటుచు, సపత్ని మండలంబును వేడుకల గొంతతడ వాయాసపఱచి, యట్టకేలకు బలవంతంబుననియ్యకో నినదానింబలె ప్రసన్న భావంబున, పొగరెక్కియుక్కుమిగులుగుచంబుల నయ్యంటుసరిదిద్దు నెపంబున నదిముకొని యిటుల మొదలిడినది.

నాతోలికూటమి చిత్రవిచిత్రగతుల చిత్రగతుల జతను పడినది. మాయవాంగనవైన నాకుగన్న చెఱబాపి భోగము నెంగిలిచేసినది, మానవుండుకాదు. సమర్థనాకిన కన్నుప్రాయమున చూపరులనోరూరిం చురూపవైభవంబుతో జెన్నారుచు దలిదండ్రుల కేకైకపుత్రినైనందున లోకమునందలిరాజకుమారికలవలె నంతిపురంబున బడిక్రమగ్గుచున్న నూత్యపశ్యనుగానుండక, వారలనుమంపగా, మగవానివలె, నొంటిమై తలచినప్పుడెల్ల దూరవనులకు విహారముగానేగ నలవడియుంటిని.

నాకప్పటికి పదునెనిమిది వత్సరములు. ఋతుమతినైన మూడు దినంబులు లిలువెడల నందున, నాల్గవనాడు స్నానాంతరము, మిక్కలి యుత్సాహముతో, ననుదినముకన్న నెక్కుడుదూరముపోయి, వాజిం డిగి యలసినదాననౌట, కొండదరినంటి ప్రవహించుచున్న సెలయేటియందు నగ్ననై యిచ్చవచ్చినగతి నీదులాడుచు, వారిక్రీడ మార్గాయాసం బువశమించుచున్నటుల నొనర్చినీరంబులు వెడలి యొడ్డునకుజేరి, నొడలు విరుచుకొనుచు నిలుచుంటిని. నాకన్నుల కదేలకో ప్రకృతి పులకరిం చినగతి, వనీస్థలులన్నియు తొంటివలెగాక నెక్కుడు మనోహరమ్ములై గన్పట్టినవి. నాలమాయకహృదయమునం దనుశుతితో రూపేర్పఱుప రానిమధురభావములు దోచినవి. ఒడలెల్ల నెందులకో బరవశింప జొచ్చినది. కలలు నిండచూపులలో మదాలసతను మందంబుగాసింహావ

లోకన మొనర్చు నాకన్నుగవకు, నన్నాశ్చర్యాంబుధి దేల్చు దృశ్యంబు మొదటిసారిగా యల్లంతదూరమున గోచరించినది.

ఆడులేడి యొకటి గ్రేళ్లుఱుకుచు వచ్చి నదీతీరంబున నిలువంబడి బెదరుచు నటునిటుజూడ జొచ్చినది. ఒకపొదముఱుగునుండి మగలేడి చిలువలుపలవలైన కొమ్ములు తీవలనుండి చిక్కువడకుండ దప్పించుకొనుచు దానిం దరియవచ్చినది. హరిణి పారిపోవుననుకొంటిని కాని యటులజేయక చిఱుతవాలంబు నాడించుచు, నాహ్వానించు నటులుగా నిలచినది. మగది పెదవులతో నాకుదాని మేను దడిమికొనుచు, పిఱుందకు వచ్చి, పృష్ఠంబును మూర్కొనుచు, ముట్టె గదిలించుచు, పైకి మెడ నెత్తుచు, పాదంబులతో నేల రాయుచు, మరల మొదటిచోటనే మూర్కొనుచునుండి ఒక యుఱుకున దానిమీద కెగిరినది. అటుల నొకదానిమీద నొకటియుండి కొంతదూరము పరుగెత్తుటలో వట్టుపడి యాడులేడి పారిపోయినది. మగది యుదరంబుక్రింద నూచవంటిదాని నోటికి మాటిమాటికి సిక్కించుచు నుండినది.

నేనంతవరకు నేయొచ్చెము లేక నమాయకముగా బెరిగినదాన నగుట విరించి యేయేయవయవంబు లెందుకొరకు నిర్మించెనో, వాటి నుపయోగించుకొనుట యెటులో దెలియను. కాని యప్రయత్నముగా నాచేయి భగోపరిభాగంబు దాకినది. అచ్చటనంతయు జెమ్మగిలి తడిసి యుండినది. నాకావఱకు ముందు లెరుగని యావేశములో నొకవింత యాలోచన దోచినది. నే నాడులేడి నైనచో నదియేమి చేయునో జూతమనిపించినది సమీపించి దానితాకుచు నేలకు వంగితిని వంగుటయే తడవుగా నాలేడి నామీదకెగిరి వెన్నున ముంగాళ్ళదిమినది. నా పిఱుందలసందున నేదియో జొరబడి వెనుకకుపోయి కలయగ్రుమ్ముచు స్థానము వెదుకుకొని భగము పెదవులదాకి గ్రుచ్చుకొని లోనికిదిగజొచ్చినది నాకు దమిహెచ్చి వెనుకకు నడుము నూపితిని. అంత మఱి కొంచమెక్కినది. చిక్కినది జారిపోకుండ లో తొడలతో బిగియించి పట్టితిని.

నాకాసుఖ మెంతకాలమో నిలువలేదు. లోననుండి జలజలమని తడిపొచ్చె, లేడి శిక్షము ముడుచుకొని పోయినది అంతసది దిగి యేమియు నెఱుంగనిదానివలె డొనిత్రోవనది పోయినది.

నాకుమాత్రమేమాత్రమును దృష్టి దీఱక యింక నావనికే మొగము వాచితిని. మఱియొకలేడి రాదా యని కాచుకొని యుంటిని.

నానోము వేయి రెట్లుగ ఫలించినది. వచ్చినది. నోరెఱుగని జంతువుకాదు. జవసత్వములూరుచున్న యువకుడు. వేటకైవచ్చిన వాడుకాబోలు. వెంట జాగిలమున్నది. అతనిజూడగానే నాకిక్కడ లేనిభయము కలిగినది. దిసమొలతో నున్నాను. ఏమనుకొనునో! ఏమిచేయునో, ఒంటరిగా జిక్కితి కూకవేటు దూరంబున నెవెవరునులేరు. నాచీరయు రవికయు నెచ్చటనో యావలనున్నవి.

ఏమియుదోపక నటులనే నిలుచుంటిని. అతడుసమీపించుచున్న కొలదిని నాకుకంప మెక్కువైనది.

'నీవు వనకన్యకవా?'

అతనియూర్పు నాచెంపలదాకుచున్నది ఏమియు జెప్పనోరాదక కనులుమూసుకొంటిని.

"ఎవరైనను నిన్ను వదలను. అనుచు నాచన్నొడిసిపట్టి రెండవ చేయి నానడుముమీదుగా వైచి దగ్గరకు లాగుకొని పెదవి కొరికినాడు. నాకాచనుకులో బాధకన్న తీయందనమే యెక్కువగా గానుపించినది. అతనినల్లుకొనిపోవు తీవవలె చేతులుమెడకు పెనవైచితిని.

దేహంబులొకటికొకటి హత్తుకొని పోయినవి. నాతొడసందున కేదియో నిలువుగా నుబుకుచు దగిలినది అస్పర్శ్యకోకలవరమంది కౌగిలి విడచితిని. అతడు నవ్వుచు నిలుచున్న చోటనేకట్టుబట్టదిగనిడిచి నాడు. బాకు పిడివంటిది నిగుడియున్నది అదికొంచము పైకెత్తిక్కుచు నన్నుబిలచుచున్నటుల దోచినది. అంతటతో నాసిగ్గు పటాపంచలైనది.

ఒక్కగంతులో దగ్గఱజేరి యాచికుతకొకలిసి చేత నందుకొనజూచితిని గాని యది యిమడలేదు. చేతిసిగుడుటలో పై చర్మము వెనుకకు పోయి మంచులో దడిచిన మందారపుష్పమువంటి ప్రవసహితమై యెఱ్ఱని తల చిఱుపెదవులతో వెలికి వచ్చినది ఆ తడి నాచేతి కంటిన కొలదిని నాభాగము మఱింత యూటలూరసాగినది.

ఈసందర్శనోత్సవములో నేనుండి యాతడేమియొనర్చుచున్నది గమనించుటలేదు. గాని సుబ్బాయి గోచులు దిగునట్లుగాపట్టుకొని పెదవి కందిపోవునట్లుగా ముద్దుకొనుచు క్రిందకు బడద్రోసినాడు. పాదములు వద్దకూర్చుండి తొడలు విడదీసి, లోనికివరిగి భగము పెదవులంచున నాపాలిటి యమృతదండంబున తాకించి పెదవులు చేతులతో విడదీయుచు మెల్లగా ద్రోయ మొదలిడినాడు. ఆతడటుల జేయుచున్న కొలదిని మేను మఱువజొచ్చిన పారవశ్యములో నేనింతపడజొచ్చితిని. 'నాకంత రంధ్రమున్నదా? బడితవలె నున్నదే! దానినంతయు ద్రోయవలెనన్న నెటులబట్టునో?' ఇంతలో దానిపని యది చూచుకొనుచునే యున్నది. లోనికి చొచ్చుకొనుచున్న కొలది యున్నలావు చాలక కాబోలు నింక పెరుగుచున్నది.

ఆవంచకుడటుల నెమ్మదిగా ద్రోయు వాడటులనే యొనరింపక నొక్కద్రోపుతో సరాసరి దానినంతయూ దూర్చినాడు. నొప్పిచే కెవ్వుమని యఱచి వదలించుకొన చూచితినిగాని యాతడు నాచనుల గుత్తంబుగా పట్టుకొని యిక నేమైన రివట మిగిలినదేమో దానిని కూడ నెట్టినాడు. మాయిరువురి శిష్నమహారణ్యంబులు నేకములైనవి.

వెనుకకు క్రమముగా లాగి యూపుగా ముందరకు నెట్టుచున్నాడు. ఒకొక్కొక్కతాకు నాకు బొడ్డునకు దగులుచున్నది "నొప్పి' అని కేకలు వేయుచు గునియుచుంటినే కాని భయమున నిరుకుకొనిన దానిని వదలించుకొనవలయునని లేదు. క్రమముగా బాధ పులకరింపుగా మారినది. అతని మెడకు చేతులులంకెలు వైచి మీదకు లాగుకొని యదుముపట్టితిని. అతడు 'యిప్పుడెటులయున్నది. ఇంకనూ ద్రోయనా' యాతూపు

చాలునా! యని నవ్వినాడు. నేను చిరునవ్వుతో భగము పెదవులతో నాతని కామదండమును జప్పరించి లోనికి లాగుకొంటిని. ఇక రెట్టించిన వేగముతో ప్రమ్ముట ప్రారంభించినాడు. అబ్బబ్బ! ఆ పోటుల యందలి కమ్మదన మేమనను?

అటు లెంతసేపుంటిమో, కొంతతడవున కాతడు నా యోనిలో జల జల గార్చి, దండంబును వెనుకకు లాగుకొని లేచినాడు. అది తొలుతటివలె బిఱ్ఱబిగిసియుండక వ్రాలిన ధ్వజస్థంభమువలె నున్నది. దానిని జూడగనే నాకింకనుగమిదీఱక భగము గులగులలాడజొచ్చినది.

"ఇంకొకమారు' యంటిని. "నాకు చాలును. నీకు వలయుచో నిదిగో, దీనిని లేపికొని పట్టినంతవరకు దూర్చుకొను" మని నాసరసను కెల్లకిల బండుకొని నతవిమీదికి నన్ను లాగుకొనినాడు. నా భగమ్ము చెమ్మ మొనకు దగులుటతోడనే యాతనిశిశ్నము మఱల నిటారున గడవలె లేచి, కన్నంబు వెదకికొని జొరబడినది. నేను నడుమునూపుచు నాతనికన్న నెక్కుడుతీవ్రముగా లోనబలుకమురునటుల రమింప జొచ్చితిని. ద్రవమూరుటచే ముందుకన్న నిప్పుడు కొంచెమువదులై, లింగము తేలికగా బోవుచున్నది. నాకాలావు చాలదు ఎటులనా యనుకొనుచుండగనే నాపాలివేల్పులు వరమిచ్చినటుల నాతని జాగిలము నా మీదికెక్కి వెనుకనుండి దానిమ్మేఢమును దూర్చినది. అదిమాత్రము లావు తక్కువా! ఈరెండు నిముడక నాభగము చిరికిపోవు ననుకొంటినిగాని దానికి ఒకలెక్కా? ఎన్ని శిశ్నములైనను యవలీల మ్రింగ గలదు.

ఇక జమిలిపోట్లపోటు తగిలినది. వెనుకను జాగిలము, ముందు నాతడు. ఎంతసేపని! ఎంత బిగువుగానని! నా జన్మమున కిన్నటికిని యుప్పటిసుఖము మరువలేను. (సశేషము)

కామగ్రంథమాల—రెండవగ్రంథము

చంద్రరేఖా విలాపము

విశేషుఁడైన కూచిమంచి జగ్గకవి
ప్రణీతంబైన హాస్యరస
ప్రబంధరాజము.

క॥ “ఈకృతికి సమముగాఁగృతి
నే కవులను జెప్పఁజాల రిది నిజము ”

“ జగ్గకవి ”

1922

Copy Right
Reserved

చందాదారులకు మాత్రమే
పోష్టుఖర్చులుసహా
వెల రు 1—8—0.

మొదటికూర్పు

500 ప్రతులు

చుక్కాని.

ధనార్జనార్థమును పాండిత్యప్రకటనార్థమును బహుదేశాటనము జేసి రాజసంస్థానములలో సత్కారముల నంది కీర్తిశేషుడైన కూచిమంచి జగ్గకవి యొకప్పుడు విజయనగరమునకుఁ జని విజయనగర సంస్థానాధిపతు లగు శ్రీపూసపాటి విజయరామరాజు గారి చెల్లెలి పెనిమిటి యగు చింతలపాటి నీలాద్రిరాజు నాశ్రయింపఁగా నాతఁడు తా నుంచుకొనిన వేశ్యను నాయికఁగా జేసి తన మీఁద ప్రబంధమును రచింపుమని కోరఁగా జగ్గకవి యందుల కియ్యకొని చంద్రరేఖా విలాసమను శృంగార కావ్యమును రచించుటయు నంతలో నాడిమళ్ళ వెంకటశాస్త్రి సంస్కృతకావ్య మొండు రచించి యిచ్చెద నని, చెప్పి జగ్గకవి కావ్యమును నిరసించునటులఁ బ్రోత్సాహించి నీలాద్రిరాజు మతిని మరలించుట వలన నా నీలాద్రిరాజు జగ్గకవికిఁ దగిన బహుమాన మిచ్చి సత్కరింపక తిరస్కారమును గనఁబరచుటయు నందువలన జగ్గకవి తాను రచించిన చంద్రరేఖా విలాసమును జింపివైచి చంద్రరేఖా విలాపం బను నిహాస్యరస ప్రబంధమును రచించుటయు దటస్థమైనది. అనంతర మీజగ్గకవి హైదరాబాదునకుఁ బోయి తురక దొరల నాశ్రయించి వారికిఁ దన పాండిత్య ప్రతిభను జూపి వారి దయను సంపాదించి వారి సామంత రాజ్యమైన విజయనగరమునకుఁ బ్రభుఁడగు శ్రీ విజయరామరాజు గారి వద్దకుఁ దన గ్రంథమును నీలాద్రిరాజు సమ్ముఖంబున సభలోఁ జదివించునటున నవాబుగారివద్దనుండి ఫర్మానా తెచ్చి యట్లొనర్చె నని జనశ్రుతి గలదు.

ఈ జగ్గకవి యిరువదిసంవత్సరములు వచ్చునంతదనుక చదువెఱుఁగక పలుగాకివలెఁ దిరుగుచుఁ గాలము గడపుచుండె ననియు, కందరాడ వాస్తవ్యుఁడై బహుళ ప్రబంధకర్తయై పీఠికాపురప్రభు వగు

రావు నీలాద్రిమాధవరాయరాజ శిఖామణిచే కవిసార్వభౌమ బిరుద మంది సుప్రసిద్ధ కీర్తిగావించిన తిమ్మకవి యాతని కగ్రజుం డగుటవలన నవిభక్త కుటుంబ గౌరవమున జగ్గకవికి వివాహమాయె ననియునవంత రము జగ్గకవి మనుగుడుపున కేఁగి యున్నపు డతని ప్రవర్తనమునుజూచి పరమశుంఠ యగు నల్లుఁడు దొరికినందులకు జగ్గకవి మామగా రను తాపబడి తన మిత్రులతో "నా తొమ్మండ్రు కూఁతులను గుక్క లను జంపుకొని తిను కొయ్యలకే యిచ్చితిని" అని యనె ననియు నందుపై జగ్గకవి మామగారి మాటలకు రోషము తెచ్చుకొని దేశాం తరగతుండై మంగళగిరి కరిగి వెంకటాచార్యులను సుప్రసిద్ధపండితుని యొద్దం జేరి యాతని నాశ్రయించి విద్యాభ్యాస మొనర్చి పది పండ్రెం డేండ్లలోఁ బండితుండై యనర్గళముగా కవిత్వము చెప్పనారంభించెనని పుక్కిట పురాణముగా జెప్పుకొందురేగాని కేవల మిక్కథ కల్పితమని తోఁపక మానదు. ఈకథయే నిక్కమగుచో జగ్గకవి కవితము చెప్ప నారంభించు నప్పటికి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల ప్రాయమై యుండ వలెనుగదా! కూచిమంచి తిమ్మకవి తాను ముప్పది సంవత్సరముల వయస్సునఁనే రచింప నారంభించిన "సింహాశైల మహాత్మ్యము" నం దన యీ జగ్గకవిని గూర్చి యిట్లు వ్రాసియుండెను.

క॥ అతని యనుజన్ముఁ డతులిత
మతియుతుఁడు, సమస్తరాజ ♦ మాన్యుఁడు, సుగుణా
న్వితుఁడు, సమంచిత కవితా
చతురుఁడు జగ్గప్రధాని ♦ చంద్రుఁడు తనరున్॥

క॥ ఘోటకలాటకిరాటవి
కాటమరాటాంగ వంగ ♦ రాజన్యసభా
ఝాటవిరాఘాటవట
చ్ఛాటు కవిత్వాంకుఁడరయ ♦ జగ్గన ధరణిన్॥

సీ॥ నిరతంబు నుడి వోని ♦ సిరినర వొందియుఁ
దపుటి నిప్పటి మెక్కుఁ ♦ దలపఁ జేని

సదమలాచార ప్ర ♦ శస్తి గాంచియు వర్ణ
ములు సంకరముగాఁ ♦ గలఁపఁ డేని
ఖలజనసంశిక్ష ♦ గావింపుచుండియుఁ
బతితుల నెప్పుడుఁ జే ♦ పట్టఁ డేని
యురుపుణ్యావర్తియ ♦ య్యును బాడబాశ్రయ
సీమ పిల్లుగను వ ♦ సింప డేని
గీ॥ యల జగన్నాయకుఁడు పాటి ♦ యనఁగబోలు
భోగముగ నిర్మలాచార ♦ మున విశిష్ట
రక్షణంబునఁ బుణ్యమా ♦ ర్గమున నరయ
గంగనామాత్యు జగ్గయ ఘనునితోడ॥

ఈ పద్యములు రచియింపబడిన కాలమునకు జగ్గకవి కించు మించుగా నిరువదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయమై యుండును. ఇరు వదియైదు సంవత్సరముల ప్రాయమునాఁటి కన్ని దేశములు దిరిగి రాజసభలలో ప్రఖ్యాతి గాంచఁ గలుగుటకు కవి యిరువది యేండ్ల వయస్సునకు ముందే పండితుండయి కవనచాతురి గలవాఁడయి యుండవలెను. అందువలన జగ్గకవి యిరువది వత్సరంబుల ప్రాయము వచ్చువఱకును నక్షరజ్ఞానము లేనివాఁడని చెప్పెడి మాటలు నమ్మం దగినవి కావు. ఈ జగ్గకవి తన యన్నయగు తిమ్మకవి జీవించినంత కాలము జీవించియున్నటుల కనఁబడుచున్నది గాన ౧౭౦౦ సంవత్సర ప్రాంతము మొదలు ౧౭౬౦ వ సంవత్సరము వఱకును జీవించి యుండె నని తెలుచున్నది.

మఱియు నీజగ్గకవి చంద్రరేఖా విలాప పీఠికయందు "సీ! రచి యించితివి" అను పద్యమునందు తాను రచించిన గ్రంథములను బేర్కొని యుండెను. అవిగాక మఱికొన్ని గ్రంథములనుగూడ రచి యించి నటు లతని మనుమని మనుమఁడగు వేంకటరాయ కవి రచిత మైన నీ సీసమువలనఁ దెలియుచున్నది.

సీ॥ ప్రతిభమై జానకీ ♦ పరిణయంబును నర్మ
దా పరిణయము రా ♦ ధాకథాను

ధానిధానము ద్విప ♦ దయు సుభద్రాపరి
ణయము సుమారంహి ♦ తయును దండ
కములును బహుశత ♦ కములును గీతప్ర
బంధముల్ ఖడ్గాది ♦ బంధములును
గద్యలు రగడలు ♦ ఘనతర మంజరుల్
బహుసువృత్తంబులు ♦ భాసురముగఁ
గీ॥ జెప్పి శ్రీపురుషోత్తమ ♦ క్షేత్రపతికి
శ్రీ జగన్నాయకులకు న ♦ ర్పించిమించె
ధైర్యగాంభీర్యచాతుర్య ♦ శౌర్యముఖస
మస్తగుణపాళి జగ్గక ♦ వీంద్రమౌళి॥

ఇతఁ డిన్ని గ్రంథములను రచించినను బూర్వప్రబంధ మార్గమునసే తొక్కియుండెను గావున సర్వసాధారణ కవిగా నెన్నఁబడెడి వాఁడే గాని మానవవ్యవహారములను బ్రదర్శించు పాత్రలను జిత్రించుచు హృదయంగముగా నుండి హాస్యరస ప్రబంధరాజం బనఁ దగు నీ చంద్రరేఖా విలాపమును రచించుటవలన నితని యసాధారణ ప్రజ్ఞయు, నపూర్వ కల్పనాశక్తియు, నాత్మగౌరవ పురస్సర మగు పౌరుషాతిశయమును, వేయినోళ్ళ నుద్ఘాటింపఁజాలు శాశ్వతకీర్తికిఁ గారణ మైనది.

క్షీరసముద్రము వంటి యీ గ్రంథరాజమును బూఁతులతోఁ బూరించుటవలన నీ యిరువదవ శతాబ్దమున గర్హింపఁ బడుచుండుట కేవలము కాలముయొక్క దోష మనవచ్చును.

పూర్వకాలమున బూఁతులను నిప్పటివలె దోషముగాఁ బరిగణింపక గుణముగాఁ బరిగణించి నటులఁ గానవచ్చు చున్నది. కావుననే జగ్గకవి "బూతులన్ బూన్తుఁడ" వని ప్రభువు తన్ను నుతించి నటుల వ్రాసుకొనెను. మఱియు సుప్రసిద్ధ కవులగు కాళిదాస డిండిమాదు లంతవారు సైతము సంస్కృతమునఁ దమ ప్రహసనములనుఁ బూఁతులతోఁ బూరించిరి. ప్రతాపరుద్రీయాదు లందలి హాస్యరస

లక్షణములు బూతులతోడనే బూటకాబడినవి. ఇవిగాక యాంధ్రమున—

క॥ నీతుల కేమి యెకించుక
బూతాడక దొరకు నవ్వు ♦ పుట్టదు ధరలో
నీతులు బూతులు లోక
ఖ్యాతులురా కుందవరపు ♦ కవి చౌడప్పా॥

క॥ పదినీతులు పదిబూతులు
పదిశృంగారములు గల్గు ♦ పద్యములు సభం
జదివినవాఁడే యధికుడు
గదరప్పా కుందవరపు ♦ కవి చౌడప్పా॥

క॥ బూతని నగుదురు తమతమ
తాతలు ముత్తాత మొదలు ♦ తరతరములవా
రే తీరున బూఁ తెఱిగిరి
ఖ్యాతిగ మఱి కుందవరపు ♦ కవి చౌడప్పా॥

ప్రాచీనకవులు హాస్యరస పోషణమునకు బూతులే ప్రధానము లని యూహించిరో? నీతిబాహ్యప్రవర్తనముల యెడ రోఁత పుట్టించుట కవి ముఖ్యములని యెంచిరో? రాజ్యసంక్షోభాదులవలన నీతులు చెడిన తమ కాలమునాటి జనతాస్థితిని కావ్యదర్పణములు బ్రతిఫలింపఁజేసిరో? కాని యాంగ్లమున గూడ హాస్యము వర్జిత వికట కవిత్వపు పోకడ లిట్లే యుండునని బ్రౌనుదొరగారే వ్రాసిరి.

సంపూర్ణ వికట కవితా మహత్వమునం జేసి నిరుపమానమై యపూర్వ కల్పనాశిల్ప వైదుషీమనోహరమై ధారాళమై నీతిబోధకమైన యీహాస్యరస ప్రబంధరాజ మజ్ఞాతవాసము పాలు గాకుండ కళాపోషణమునకైనను సురక్షితముగా దాచి యుంచవలె నని మా యుద్దేశము.

మఱియు నా కాలపు బ్రాహ్మణులయొక్కయు కవులయొక్కయు నవినీతులను దెల్పుచు సాంఘిక కల్లోలములను వెలిబుచ్చుచు

సాంఘిక పరిస్థితులను విపులీకరించుచు వ్యభిచారమునం దసహ్యత గలిగించుచు రాఁబోవు చరిత్రకారుల కుపయోగకర మగు నీ గావ్యపు వ్రాత ప్రతులు దేశమునం దంటను ప్రబలియున్నను గొంతకాలము వఱకు నశించు నను తలంపుతో నీ కామ గ్రంథమాలలో రెండవ గ్రంథముగా ప్రకటించి చందాదారులకు నందున ట్లొనర్చు చుంటిమి. కావున చందాదారు లెల్లరు దీనిని భద్రపరతురని తలంచు చున్నారము.

సంస్కృతమున గల కాళిదాస ప్రహసనమును హాస్యైకనిధి యని మావలన బిరుదము నందిన నవీన కవివరుం డొక్కరాంధ్రమున ననువదించి "లంబోదర ప్రహసన" మని నామకరణ మొనర్చి మాకుఁ బంపిరి. కావున కాళిదాసకృతి మగు సంస్కృత ప్రహసన మొక ప్రక్కను యాంధ్రమున ననువదింపఁ బడిన "లంబోదర ప్రహసన" మొక్క ప్రక్కను ముద్రించి యచిరకాలమునసే కామ గ్రంథమాల యొక్క మూఁడవ గ్రంథముగాఁ బ్రకటించి చందాదారుల కెల్లరకుఁ బంపఁ గలమని మనవి సేయు చున్నారము.

పుదుచ్చేరి
10–6–23

ఇట్లు
యన్. చిన్నయ్య
సంపాదకుడు
"కామ గ్రంథమాల"

శ్రీ ర స్తు.

చంద్రరేఖావిలాపము

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీ కంఠుండు భుజంగ భూషణుఁడు భ ♦ స్మీభూత
పంచాస్త్రుఁడ । స్తోకాటోప బలప్రతాపపురర ♦
క్షోదక్షసంశిక్షణుం । డాకాశోజ్జ్వల కేశపాశుఁడు
త్రిశూ ♦ లాంకుండు రుద్రుండు తా । పిఁకంత
జింతలపాటి నీల నృపతిన్ ♦ వీక్షించు నేత్ర
త్రయిన్ ।

ఉ॥ అక్షయ బాహుగర్వ మహి ♦ మానుర దుర్ముఖ చక్షుగోల్ల స
దాక్షసదక్షులన్ సమర ♦ రంగములోనఁ ద్రిశూలధారిచే
శిక్షయొనర్చి శోణిత మ ♦ శేషము గ్రోలిన దుర్గ దుర్గుణా
ధ్యక్షుని నీలభూవిభుని ♦ దద్దయు నిర్ధనుఁ జేయుఁ గావుతన్ ॥ 2

సీ. స్తబ్ధశబ్దగ్రహ ♦ ద్వయుఁడు సంవేష్టితో
త్తాలవాలుండు ♦ కరాళవజ్ర
కర్కశదంష్ట్రాగ్ర ♦ కచభయంకర మహా
విస్తృతవక్త్రుండు ♦ విపులదీర్ఘ
పటుతర కవాకహ ♦ స్ఫుటచటు వికటాట్ట
హాస నిర్దళిత వే ♦ దాండభాండుఁ

దాలోక కాలాన ♦ లాభీల నిస్ఫుర
న్నేత్రుండు శిద్ధస ♦ ఘనశాంత

సీ॥ నఖరుఁడు హిరణ్యకశిపు వి ♦ నాశకుండు
సింహగిరివర్తియగు నర ♦ సింహమూర్తి
యడరు చింతలపాటి నీ ♦ లాద్రి నృపుని
సిరియు గర్వం బడంగంగఁ ♦ జేయుఁగాత। 3

ఉ॥ సుందరనీలవర్ణుఁడు శు ♦ నీవరవాహుఁడు విస్ఫురదాభవి
స్ఫారజటాభరుఁడు బహు ♦ శస్త్ర సమన్వితదీర్ఘ దేహుఁడుం
భోరుమహాగర్భము స్తక వి ♦ భూషిత హాస్తసరోజుఁ డమ్మహా
శైవుఁడిచ్చుఁగాత శు ♦ భంబులు నీలనృపాలమౌళికిన్ ॥ 4

చ। అనుపమవిక్రమక్రమస ♦ హస్రభుజార్గళ భాసమాన సా
ధనజిత సిద్ధసాధ్యసుర ♦ దానవదక్షుఁడు దక్షశిక్షకుం
డనుఁడగు వీరభద్రుఁడు గ ♦ డకను జింతలపాటి నీలభూ
జనపతి పుంగవు న్విభవ ♦ సారవిహీనునిగా నొనర్చుతన్ 5

చ। నలువగు రక్తమాల్యవస ♦ నంబులు డంబుగ దాల్చికన్నులన్
జలజలభాష్పబిందువులు ♦ జాలుకొనంగఁ జెలంగుచుండు న
క్కలుములచేడె యక్కలకల ♦ కాలము నీలనృపాలు నింటిలోఁ
గలిపురుషానుషంగ యయి ♦ ధరణి న్నటియించుఁగావుతన్ 6

చ। అనుదినవక్రమార్గగతు ♦ నై చరియించుచు వైరివర్గముల్
దనరఁ బరస్పరాత్మతను ♦ దాలిచి మన్గుళుఁడు రుండునున్
శనియును రాహువున్మిగుల ♦ సమ్మతి ద్వాదశజన్మరాసులన్
గొనకొనినిచ్చి నీలనృప ♦ కుంజరుని న్గడతేర్తు రెంతయున్ 7

క। భీమకవి రామలింగని
శ్రీమన్మహితై చెలంగు ♦ శ్రీనాథకవిన్
రామకవి ముఖ్యులను బ్రో
దామగతిం జిత్తవీథిఁ ♦ దలంచి కడంకన్

వ ఇట్లు సకలదేవతా ప్రార్థనంబును సుకవి జనవాభి వందనంబును
గావించి యేనొక్క హాస్యరస ప్రధానంబగు ప్రబంధంబు సుకవి

నిరంతర మనోరాగ సంధాయకంబుగా రచియింప నుద్యోగించి యున్న సమయంబున.

సీ॥ తన యపకీర్తిమా ♦ ద్యశశ్శ్రేష్ఠకీర్తికి
గురుతరాజాండంబు గూండుగాఁగ
తనశోభగుణవిమా ♦ నిత దురాలంభరత
కష్టదిశల్ ప్రమాకు ♦ లై చెలంగ
తన పందతనము ♦ ఘనతమోవితతికి
బహుగృహంబులు శైల ♦ గృహములుగాఁగ
తనదు వారత్వచో ♦ దనాక సంకరశర్మ
నాటకం బగ్రాంజ ♦ నంబుగాఁగ

గీ॥ నవఁ దీపించుఁ జంద్రరేఖ ♦ ఖాదిదాన
వారనారీ త్రికోణ సంవర్ధమాన
రసపరిప్లుత సుఖగదా ♦ ప్రణకిణాంక
భూషణుండైన నీలాద్రి ♦ భూమిపుండు

వ. వెండియు నఖండ భూమండల మండలాయమాన మానవాధినాథ సాధుయూథ కీర్తిరోధానరోధ సభాభవనాభ్యంతర నితాంత వర్ణనీయ కాలకూట కాకకజ్జలఖంజరీటకదంబ కోకిలకాల మార్జాల గండోపల ఘనాఘనగంధేభకరికదంబ సంభాసమాన నానాకాంతనిగంతాక్రాంతాప యశోమండలుండును, నుభయుండును మైరావణ రావణ కుంభకర్ణ కుంభనికుంభ శుంభనిశుంభ జంభ హిడింబ ప్రలంబపౌలోమ బకవత్సక బాణ చాణూర ఘటోత్కచ కాలనేమి ఖరదూషణ త్రిశిర మారీచ మాలిసుమాలి మకరాక్ష ధూమ్రాక్ష శోణితాక్ష ప్రముఖ రక్షోదక్ష సత్కృతాక్షుద్ర నిర్నిద్ర దారిద్రఘిప్త దుర్గమ దుర్గుణాధ్యక్షుండును, సర్వావలక్షణుండును, కిరాతగుణ గరిష్ఠుండును, దుర్మార్గప్రవీణాస్పదుండును బ్రాహ్మణద్రవ్య భక్షణ దక్షుండును బాలిండ్ల కప్పసమానకుచాహాలుండును, నిరంత కాననదుర్గాంతప్రాంత కాంతారాంతరాళక రాళమార్గాగ్ర సంచరద్గవయ గోమాయు గోపుచ్ఛ కురంగ

శశ మర్కటోలూక గ్రామసూకరప్రముఖ ప్రకట మృగయా
విహార విశారదుండును, మహోగ్రుండును, సుకవి నికురంబ
విద్వత్కదంబ వందిసందోహ వైణిక శ్రేణికా మనోరథార్థ వ్యర్థీ
కరుణా సంహరణాకారణా నిర్దయస్వాంతుడును, విగత శాంతుం
డును, బహువారనారీ జనాలింగన దుర్గంధ బంధుర భగచుంబన
తాడనపీడన దంతక్షత నఖక్షత మహిష మార్జాల మర్కట
కుక్కుట కృకర ప్రముఖ బంధనైపుణీగుణ గరిష్ఠుండును. దుర్జన
శ్రేష్ఠుండును, శ్రీమచ్చింతలపాటి, వంశపారావార ఘోరజాజ్వ
ల్యమానానూన శిఖా సందోహ సందీప్త బడబానలుండును, చల
చిత్తుండును, సంగరాంగణ భీరుండును, విషయశూరుండును. నీచవాచ
కాధారుండును. పరమ దుర్బల దుర్భర శరీరుండును, ఆత్మీయదాస
విలాసినీజన మనోధనవశ్యాపహారుండును, పతయాళుండును. నగు
సిలాద్రి రాజన్యపుంగవుం డొక్కనాఁడు. 11

సీ॥ వేఁటవేఁపులు పది • వేలు మచ్చిక మీఱ
మూతి నాకుచు దండ • మొఱఁగుచుండ
తొమ్ము తప్పెట లూని • క్రమ్మి రసాలాలు
జోహారనుచు వేఁట • సొంపు దెలుపఁ
దురక నేస్తులు సురా • పరిమళం బెసఁగంగఁ
జెవి చెంత మనవులఁ • జెప్పుచుండ
రసపొక్కు లడర వా • ర స్త్రీలు ముంగలఁ
దార్థై యటంచు నృ • త్యంబు సలుప
గీ॥ వినయ మెఱుఁగంగఁ గుంటెన • పనులు సేయు
సేవకులు దాసికలు డాసి • క్రేవ నిలువ
నలరు కొప్పాక గ్రామసిం • హాసనమునఁ
గడఁక దళుకొత్తఁ బేరోల • గమున నుండి॥ 12

మ॥ సరసాగ్రేసరుఁ గూచిమంచికుల • భాస్వద్వార్ధి రాకావిధున్
జిరకీర్తిన్ బహుళాంధ్ర లక్షణవిదున్ • శ్రీమజ్జగన్నాథ సు

స్థిరకారుణ్యకటాక్ష! బుధవితా - ధీయుక్తిః న్ జగ్గరా
డ్వరనామాంకితునన్నుఁజూచితివి కే - వాల్లభ్యలీలాగతిన్॥

సీ॥ రచియించితివి మున్ను - రసికులౌనని మెచ్చ
సురుచిర జానకీ - పరిణయంబు
రచియించితివి కవి - వ్రాతము ల్పొగడంగ
ద్విపద రాధాకృష్ణ - దివ్యచరిత
ముచ్చరించితివి వి - ద్వచ్చయంబు నుతింపఁ
జాటుప్రబంధముల్ - శతకములును
నడి ఘటించితి విసిరు - నదిరేఁడువర్ణనల్
రాణింపఁగా సుభ - ద్రావివాహ

గీ॥ మాంధ్రలక్షణలక్ష్యంబు - లరసినావు;
భూరిరాజన్య సంపత్తి - పూజితుఁడవు;
భళిర! నీభాగ్యమహిమ చె - ప్పంగఁదరమె!
జగ్గరాజమహేంద్ర! వా - చాఫణీంద్ర! 14

ఉ॥ అర్ణవమేఖలంగల మ - హాకవికోటులలోన నెంతయున్
బూర్ణుఁడవీవు సత్కవిత - బూతులరీతుల గోరుకొండగా
వర్ణనసేయునేరుతువు, - వాతెముఁజల్కఁగఁబల్కు మూర్ఖు న్
దూర్ణమె తిట్టిచంపుదువు - ధూర్తవు, పౌరుషశాలివెంతయు న
నిర్ణయమిత్తెఱంగెఱిఁగి - నేర్పుసనిన్ను బహూకరించినన్
స్వర్ణవిభూషణాంబర గ - జధ్వజచామరగోధనాశ్వదు
ర్వర్ణవిచిత్రపాత్ర బహు - రాజ్యరమారమణీయవృత్తి సం
కీర్ణసమస్తవస్తు వర - గేహ సమంచిత భోరభాగ్యముల్
కర్ణసమానదానము, న - ఖండపరాక్రమశక్తి, సత్యదృ
క్కర్ణ కులీనవాగ్విభవ - గౌరవ, మాశ్రితబంధురక్షణో
దీర్ణకృపారసంబును, న - తిస్థిరబుద్ధి, చిరాయువున్, సుధా
వర్ణయశంబును న్గలిగి - వర్ధిలఁజేతువు జగ్గసత్కవీ॥ 15

వ॥ అని యనేకప్రకారంబులం గొనియాడి యాడుఁలేని వేడుకం జం
ద్రరేఖాభిధాన వారవారణరాజయాన యూరుపరిదేశంబున

శిరంబుమోపిపరుండి క్రిందుమూచుచు గారాజాత్మజుండిట్లనియె.

క॥ వేంకటశాస్త్రులు మాకు న
లంకార గ్రంథ మొకటి - లలితరభాషన్
బంకించె నాంధ్రకావ్యం
బంకిత మొనరింపుమీవు - నిట్లనె మాకున్॥ 17

క॥ అని మున్ను సత్ప్రబంధం
బొనరింపుమటంచు జెప్పి - యుంటిమి వెస న
ట్లనె రసముగ జెప్పితి వది
గొన నిప్పుడు ధనంబులేదు - కొదవ లభించెన్। 18

సీ॥ వినుమదియెట్లన - మనుజులు నామీఁద
బిట్టుగఁ జలమూని - విజయరామ
ధరణీశుతోఁ జెప్ప - దండుగ పన్నెండు
వేలరూపాయలు - వేగఁగొనియె
నిచ్చాపురంబులో - నేనొక్క లంజతో
భోగించి నిద్దుర - బోవఁ జోరు
లెలమి దేరాజొచ్చి - బంగరునైన గుజ్జంబు
వెండిపళ్లెముఁ బది - వేల్వరాల

గీ॥ సొమ్ము దొంగిలిపోయి - సొమ్మొక్క
సాటిదేశంబు రాయధూ - మనుఁడు ద్రొబ్బెఁ
దప్పె భాగ్యంబు నిర్భాగ్య - దేశ లభించెఁ
దవిలి సంతకృతిఁగొన పదా - ర్థంబులేదు! 19

తే॥ గీ॥ సత్కృతులు మున్ను రాజులు - సంఖ్యగాఁగ
నంది రవియెల్ల జగతి నం - దంద యుణఁగె,
ఘనత జగదేక విఖ్యాతి - గలుగ దయ్యె
వ్యర్థమయ్యె, బదార్థంబు - వారిదెల్ల। 20

క॥ అంకీర్తియు కీర్తియు భువి
నిర్మలకంబౌకంబు కీర్తి - యున్ వలయున్

విపులముగ ధనము, మాకిపు
డుపకారము గాఁగ జెప్పు - మొకకృతి సరగన్॥ 21

క॥ చెప్పెదము హాస్యరసముగ
గప్పున ముందెవరుఁ జెప్పు - కొన వినవిదిగా
నిప్పుడు నాకను నొప్పుల
కుప్పకు నీచంద్రరేఖ - కను మదమొదవన్॥ 22

క॥ గంగిసుమీ మాను పేరున.
భృంగిసుమీ నాట్యకలన - వేరొక్కసమదుజా
రంగిసుమీ దీనమ్మను
దెంగిసుమీ గానురితులు - దిట్టఁడ నైతిన్॥ 23

తే॥ గీ॥ వారకస్త్రీక యని నీవు - కేరవలదు,
దీనితో నాకు నేస్తంబు - పూనఁజేసి
కడకమై నాడిమళ్ళ వేం - టమనిషి
దీనితల్లిని విషయించు - దృష్టికలన 24

క॥ భోగమువారందఱు న
చ్చో గుంభనమెనఁగ వచ్చి - చూడఁగ, నతఁడా
యోగాయతనము లో సం
యోగము గావింపఁజేసె - నొగి విద్యూరకున్॥ 25

క॥ అతనికిఁ గూఁతు రగుటన్
జాతుర్య మెలర్ప నేర్పె - చౌశీతిగతుల్
ఖ్యాతిగ నిది నా మదికిన్
జేతప్పంజాతిసుమని - రేఖమై నా ఔర్! 26

ఉ॥ దీని మొగంబుడంబు మఱి - దీని విలంబకుచంబులందమున్
దీని ఘనోరుకాండయుగ - దీర్ఘవికీర్ణసుకేశపాశమున్
దీని మధుస్ఫుతాధరము - దీని మహోన్నతరోమరాజియున్
దీని సుబాహుమూలరుచి - తెల్లమనా కెదఁ జాయ చెప్పఁడున్। 27

ఉ॥ పానులఁగూడనో! మునుపు - చక్కనిచిక్కనిసిక్కుముక్కుపై
నానులఁజూడనో! కమ్మ సము - జ్వలపంకజపత్రవిభ్రమా

మానవిలాసపేశల మ ♦ నోహరయోనికి సాటి సేయఁగాఁ
గానఁగరాదు వస్తువది ♦ కన్నులఁ గట్టినయట్లు తోఁచెడిన్।

సీ. చంద్రబింబస్ఫూర్తిఁ ♦ జౌకసేయఁగఁ జాలు
 ముద్దుఁగారెడి నవ్వు ♦ మోముతోడ
కలువరేకులసాలు ♦ గడికొ త్రాఁ జాలు
 సోరంపువిదుదకం ♦ దోయితోడ
కరటికుంభంబులఁ ♦ బరిభవింపఁగఁ జాలు
 కర్కశకుచయుగ్మ ♦ కంబుతోడ
బాహుజీవములతోడ ♦ బ్రతిఘటింపఁగఁజాలు
 రాగరంయోగాధ ♦ రంబుతోడ

గీ. సొగసు గులుకంగ సురపతిఁ ♦ జొక్కఁజేసి,
తొలరి నా మానసంబెల్లఁ ♦ గొల్లలాడి,
నన్ను దాసునిగా నేలె ♦ నన్నిగతుల
దీని వర్ణింపుమా నన్ ♦ దీక్షముగను। 30

క. ఎన్నివిధంబుల దెంగిన
దన్నదు తిట్టదు, వరాలు ♦ ధాన్యము సొమ్ముల్
సన్నవుఁ గోకలుఁ డెమ్మని
నన్నడుగదు, యిట్టివార ♦ నారులుఁ గలరే? 31

క. భగముబిగి మొగము జిగియును
జిగురాకన్మోవి కావిఁ ♦ జెప్పఁగఁదరమా
తగ నన్నును దీనిని గను
సొగసుగ వర్ణింపవలయు ♦ సుకవితంసా। 32

వ. అని యత్యంతప్రేమాతిరేకంబున వేఁడిన నే నిట్లంటి 33

సీ. అది పురోహితు ♦ లైన దేజోమూర్తు
 లనుగతాయుల కడ ♦ కనిపినావు
సాధు జయంతి మ ♦ హాదేవుమాన్యంబు
 తెలమి తాసా లంద ♦ కిచ్చినావు
సామువరంబు మి ♦ రాశిదారులవెళ్ళఁ

సీ॥ బాహుకండలఁ బది - వేలు మరుల్గొల్పి
కోర్కె దీరఁగ మున్ను - గూడినాఁడ
మగవాండ్రఁ బెక్కండ్ర - మచ్చికల్గావించి
కొంచక రతులఁ జొ - క్కించినాఁడ
దాసికాజనులకుఁ - గాసువీసం బీక
వెసఁ గొల్లవంపులు - వెట్టినాఁడ
సానిభోగము వాండ్రఁ - జనవుబల్మిని బట్టి
పలుమాఱు రతికేళి - గలసినాఁడ
గీ॥ కాని యీ పోయకమును నీ - కలికి మీఁది
ప్రేమమును బెఱచోట ల - భింపలేదు
మఱి మాయా : కారమో! - మగునమచ్చు
మందుచల్లెనో: నామది - మందగించె। 81

క॥ ఈ మాపీ యింతిని నా
కామాతురత మెల్లఁ దీఱ - గాఢతరమహో
స్తోమాయత ఖరబంధో
ద్దామత మెఱయుంగ దెంగె - దను వలపాఱన్ 82

శా॥ పుణ్యాం జేసిన నేనసి, జనులు గుం - ఫుల్గూడి కా దంచు గా
ర్పణ్యప్రక్రియఁ దెల్పినం దెలుపనీ - రాజుల్మహాదుర్గుణా
గణ్యం బంచును బల్కినం బలుకనీ, - కౌతూహలం బొప్ప నీ
పణ్యస్త్రీమధురాధరోదితసుధా - పానంబు గావించెన్। 83

ఉ॥ చెక్కిలినొక్కి ముద్దుఁగొని, గ్రీ - చిక్కని చక్కని గుబ్బచన్నులం
దొక్కట గోరులుంచి, జిగి - యూరువు లటంచు, గోర్కె దీరగాఁ
గుక్కటబంధవైఖరులఁ - గూడిన గాక మనోజధాటిచే
నిక్కడనిల్వఁగాఁదరమె - యించుకనే? బెరమాట లేటికిన్।

క॥ అని యనివారితమోహము
మనమునఁ బెనఁగొనఁగ నతఁడు - మఱిమఱి చూడ్కి
వనితయు నాతనిఁ దప్పక
కనుగొని యనురాగ మొదవఁ - గడఁక నుతించెన్। 58

సీ॥ పసువంపు బాయింపు - దుంతి బిడ్డని రీతి
 మట్టుమీఱగ బాగ జుట్టినాడు
తలుకు జన్వనపు బ - ల్లుజరాతి పాపని
 వీలుగా బ్రోగులు - వెట్టినాడు
ఆదుభాగవతుని - జాడ గడ్డము మూతి
 నున్నగా గొఱిగించి - కొన్నవాడు
దుబుడక్క కొమరుండు - దంట నిజాముని
 బుడమి జేరెడి నగ - ల్దొడిగినాడు
గీ॥ మడుగులో బడ్డ మహిషంబు - మాడ్కి మేన
నందముగ మంచిగంద మ - లందినాడు;
భళిర! యీ సింహపతితో - గలయ గలుగు
బాలికామణిదే కదా - భాగ్య మరయ। 86

క॥ ఖరఘృష్ణి సదృశ తేజుడు
పరమాత్మజతుల్యరూప - శాలి సుధగభా
సురవదనుడు, హరిసన్నిభ
గురుతిరగుణు డిట్టి రాచ - కొమరుడు గలడే!

ఆ॥ వె॥ గుహ్యకేశతుల్య - గురువైభవుండు, పీ
నోరుశాలి, సమర - భీరు, దుర్వి
జనుల నమలుబుద్ధి - జనువాడితని దేతి
వాసుదేవు డెట్లు - చేసె నొక్కొ॥ 88

క॥ ఆ వాలుగన్ను లందము
పీవరభుజదండములును - బృథుగండములున్
గేపల శోభాతమ డి
భూవరు డస్మిల్లి నాకు - బాజ గగు నొక్కొ?! 89

సీ॥ బూరుగుపెనుమ్రాను - పాడవు, గానుగ అోటి
 వలయు దేహము, దాక - వంటి నోరు
పెనురసపుం బొల్లి - పెదవులు, వలమైన
 బుజ్జముక్కను, గ్రొత్త - బోడిగడ్డ

మల జ్యేష్ఠ కిరవగు - నెళువు మొగంబును,
బోడకంత తలకాయ, - కుడితిగూనఁ
బోలెడు బొజ్జయుఁ - బోలుసు గన్నులులావు, లావు
నడుము, రా పాడెదు - నకుగులార!
గీ॥ పెద్దయేనుఁగు కాలంత - కద్దు శిశ్న
మిట్టి సౌందర్యనిధి భువిఁ - బుట్టఁ జేసి
నట్టి తామరపట్టి నే - ర్పరయ దరమె
చాలఁ జదివిన వేంకట - శాస్త్రికైన 90
క॥ నా పూర్వపుణ్యఫలమున
నీ పురుషునితోడ నేస్త - మొనసిన గూర్మిన్
నే పిచ్చెద మా పిచ్చెదఁ
గాపట్యము లేని నిండు - కౌఁగిలి తనివిన్। 91
చ॥ జడ కటిసీమ దూఁగ, నిడు - జన్నులు ఱొమ్మున వ్రేఁగొప్ప వె
న్నడరుచుఁ జిందులాడ, బుధ - పాయితబంధకళా ప్రవీణతన్
జెకుగుడు లాడి వీని ఘన - శిశ్నపటుత్వమహత్వ మెన్నుచున్
విడువక వీనిఁ గూడి మది - నెట్టి దగుల్కొన జేయుదెన్నఁడో? 92
సీ॥ కూఁతుబుడమ, మర్ల - మాతంగియాకును
మాత్రంబుతోనూరి - ముద్దఁజేసి
పచ్చిపసుపుతోడ - బాగుగామర్దించి
నూనెతోడను గూర్చి - మేననలుగు
వెట్టిన, నుమ్మెత్త విత్తులు గుండెత
ల్లడపాకు పసరు ను - ల్లాసముననుం
గాల్మడిగలిసి పో - కలు నానిలోపల
నానించి యెండించి - లోని కిముడ
గీ. పీడియముతోడఁ బెట్టిన - విడువ కితఁడు
బంటు తెఱఁగున నావెను - వెంటఁ దిరుగు
నట్లుసేయుగ నతఁడెన్న - డబ్బునోకొ
మెల్ల మెల్లన గెదసఁ - జెల్లదొ? 93

క. కొందఱు మలయుక్తముగా
మందిదుదురు మరులుకొనఁగ - మావార సతుల్
మందతఁ జెందును విటుఁ డటు
నిందగదా యటుల సేయ - నృపపర్యాటకున్। 94

క. ఏలాగు మాటలాడుదు!
నేలాగున మఱుఁగొలిపి - యొలయింతును? నే
నేలాగు లోలుఁ జేయుదు
నేలాగునఁ గలుగు విత్త - మెల్ల హరింతున్। 96

క. అనిచాలఁ జాలినొందుచుఁ
జనుగుబ్బల పైటజార్చి - చక్కఁగ నొత్తున్
మొనవాఁడిచూపుఁ జూచును
బెనుకొప్పటు జాఱఁజేసి - బిఱబిఱ ముడుచున్। 95

తే.గీ. ఆవద్రావిన వసర మ - ట్టది మెలంగఁ
జూచి నీలాద్రిభూపతి - సొమ్మసిల్లి
మెల్లమెల్లన తెలివొంది - కల్లుద్రావి
పరవశత నొందు చండాలు - వగిది దోఁచి। 97

సీ. పలఁబడ్డ మీనుకై - పడి విప్పఁ ద్రొక్కిన
కోఁతి భాతిని, వెఱ్ఱి - గొన్నకుక్క
పద్ధతి, గుడితిలో - బడిన మూషికమల్లు
శ్లేష్మంబులో నీఁగ లీల, సన్ని
పాతి చందంబున, - వాతంపుగొడ్డు వి
ధంబున, లాహిరీ - దళము మిగుల
దినిన పాశ్చాత్యుని - తీరున, నురివడ్డ
పక్షికైవడి, జెను - పాము పగిది

గీ. భూతమూనిన మనుజుని - పోల్కి, చెట్టు
మందు మెసవిన మానవు - మాడ్కి, దేహ
మెఱుఁగ కంతయుఁ గళవళం - బెసఁగ దాని
పైఁ దలంపిడి కన్ను మో - డ్పక యతండు। 98

క. తలనొప్పియుఁ దాపజ్వర
మలసటయును మిగులఁ బోడము - నసురను రనుచున్
నిలువంగ బలము చాలక
తలిమముపై వ్రాలి దానిఁ - దలఁచుచు నుండెన్। 99

క. అని నంబి నారసింహుం
డను వొప్పఁగ నిట్టుచెప్ప - నాతంబళి పీ
రన యూవలికథ లెస్సఁగ
వినయంబునఁ జెప్పుమనుచు - వెస వేఁడుటయున్। 100

ఉ. నీచచరిత్ర! వారరమ - ణీభగరుక్తతగాత్ర! నిత్యదు
ర్యాచకమిత్ర! సజ్జన - పదార్థ పరిగ్రహణైకసూత్ర! దు
ష్కాచపిచంగనేత్ర! నృపకర్మ - మహాలతికాలవిత్ర! శ్రీ
రాచినృపాలగోత్రపన - రాశికనద్బడబాగ్ని హోత్రమా। 101

భుజంగ ప్రయాతము

దురాలాపమర్త్యోష - దుర్మార్గవర్తీ!
ధరామండలఖ్యాత - ధౌర్త్యాపకీర్తీ!
పరస్త్రీరతాసక్త - భావప్రపూర్తీ!
స్థిరాయుష్కిరాజాత - దీర్ఘోగ్రమూర్తీ!। 102

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీమజ్జగన్నాథదేవకరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణసంలబ్ధసరస కవితావిచిత్ర సలలితాపస్తంబసూత్ర కౌండిన్యసగోత్ర కూచిమంచి కులపవిత్ర గంగనామాత్యపుత్రి మానితానూనసమాననానావిధరంగ త్రిలింగదేశభాషావిశేషభూషితాశేషకవితావిలాసభాసురాఖర్వసర్వలక్షణసారసంగ్రహోద్దామ శుద్ధాంధ్రరామాయణ ప్రముఖ బహుళ ప్రబంధనిబంధనబంధురవిధానవీన శబ్దశాసనబిరుదాభిరామ తిమ్మకవిసార్వభౌమసహోదర గురుయశోమేదుర వివిధవిద్వజ్జనవిధేయజగన్నాథ నామధేయప్రణీతంబైన చంద్రరేఖావిలాపం బను హాస్యరస ప్రబంధ రాజంబునం బ్రథమాశ్వాసంబు.

సంపూర్ణము.

శ్రీ ర స్తు.

చంద్రరేఖావిలాపము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీవనితాగేహా! చంద్రీ
వారసుధాబాధన సదన - వర్ధిత సుఖసం
గారూఢిత మృదుదేహన
నీరంద విహారిసాంద్ర! - నీలనరేంద్రా!॥ 1

వ. ఆకర్ణింపుము తావకీన కథావిధానంబు యథార్థంబుగాఁ దొల్లి శ్రీ శివబ్రాహ్మణవర్ణాగ్రగణ్యుండైన వీరభద్రభట్టారకునకు శ్రీమద్వైఖానస వంశోత్తంసంబగు నంబి నరసింహాచార్యుం డవ్వలి కథ యిట్లని చెప్పందొడంగె. 2

క. అక్కమలేక్షణ యదిగని
చిక్కెంబో వీఁడు నాకు - చేతికటంచున్
నిక్కుచుఁ దల్లికడకుఁ జని
మక్కువ నక్కథ యెఱుంగ - మఱుపునఁ దెలుపన్॥ 3

వ॥ ఇట్లు దెలుప వేంకటసాని యిట్లనియె. 4

క. నీతండ్రి క్రతువు కనుఁగొన
నాతతగతి నీలనృపతి - యరుదెంచి నినున్
రాతిరి గని మోహించుట
లాతులలోఁ దేనపుట్టి - నట్టయ్యో గదే। 5

క. ఏ మేమి? నీలాభూపతి
నీమీఁదఁ గన్నువైచి - నిష్ఠురజనన
కామశరజాలనిర్గళి
యమేయస్వాంతు డయ్యో - నా? మేలు భళీ। 6

క॥ కూఁతా! యీసురపడి నీ
వారిని జేరంగ బోకు – మటు కాఁపులు, వాఁ
డేరెంచు సంచులను ధన
మాలితగతి పించుకొంచు – వ్యామోహమునన్। 7

క॥ సలపెంత నీకుఁ గలిగినఁ
కులధర్మము తప్పరాదు – కుమ్మరి పురువుం
బలెఁ దిరిగి పొట్టఁ బెంపగ
వలెఁ జుమ్మా! ముద్దుగుమ్మ! వగనాయమ్మా! 8

వ॥ అని యనేక ప్రకారంబుల లాలించి మేలెంచి తనకాలంబు నాఁటి నాటకంబులు బూటకంబులు బోటిదనంబులు విటులు కూటంబులు మాటలు చాటుమాటు లేక తేటతెల్లంబుగా నబ్బోటితో జాటం దొడంగె. 9

క. వేంకటశాస్త్రులవంటి వి
రంకుశులను మరులుకొల్పి – యర్థము చాలన్
లంకించి నాకు నమ్మిన
కింకరులుగఁ జేసికొంటి – గిమ్మనకుండన్। 10

క. మున్నెంతవాఁడు వేడిన
గన్నెరికం బీక మీఁదు – గట్టితి నీకై
మన్ననఁ గైకొమ్మని విటు
లన్నిత్యము మాయచేసి – లంకింతు వరాల్। 11

ఆ.వె. ఒకఁడుగానకుండ – నొక్కని రావించి
యొకని చెంతకేఁగు – చుండి నడిమి
దారి నొకనిఁగూడి – తబ్బిబ్బు గావించి
ధనము కొల్లగొందు – దవిలి ముందు। 12

క. మందుల మంత్రంబులచే
విందులచేఁ బూతుచేత – వీడెంబులచే
చందన పదముల నాటల
మందులఁ గావించి విటుల – మానక దోతున్। 13

ఉ॥ అందలముల్ శతాగములు - నశ్వచయంబులు పాలకీలునుఁ
మందర శైలరాజనిభ - మత్తగజంబులు వెంట నంటి రా
ముందఱఁ బొందుగా ధనము - మూటలు మేటులు కాన్కలంపి నా
మందిరసీమ గాఁగు రస - మానవృపాలకుమారు లెప్పుడున్॥ 14

క॥ నీకేమి చెప్పవలయును?
లోకు లెఱుంగుదురు, నాటి - లో మగనుఁ డహో
నా కనుసన్నల మెలఁగును,
కాకుండిన, నింత సొమ్ము - గడియింతు నఁటే॥ 15

క॥ అప్పారాయుని సభలో
మె ప్పొదింత సాటి సాని - మేళంబులలో,
చెప్పినఁ బగ్గగ నీమది
కిప్పుడు తోఁచును, మరెవ్వరి - చ్చట సాక్షుల్॥ 16

క॥ చెలమకుఁబిల్లలు చేరెడు
పొలుపున నా యింటి చుట్టు - భోగాభిరతిన్
వలుగు గులాములు తురకలు
వలుగోవి కానుకలు గొలుచు - వత్తురుసుమ్మా॥ 17

క॥ కట్టిన కోకలుగట్టక
పెట్టిన మణిభూషణములు - పెట్టక, సిరులుం
దొట్టి విటకోటి కొలువఁగ,
దిట్టతనంబునకు గొలువు - దీర్తుఁ గడంకన్ 18

క॥ జూదంబులఁ బటువీణా
నాదంబులఁ దండలాస్య - నటనముల మతుల్
భేదించి విటజనంబుల
చే దండుగఁ గొందు ధనము! - చెప్పగనేలా? 19

సీ॥ వలిప చెంగావిపా - వట కటిస్థలిఁ దాల్చి
జిలుగైన సరిగంచు - చీరగట్టి
కలువ, గుబ్బలవిరాడ - మలయజాతము పూసి
కట్టువావని కంబు - కంచు దొడిగి

లీలగా సిగవేసి - పూలదండలు చుట్టి
ముత్యాల తాటకం - ములు ధరించి
కడియాలు కుంటెల్లు గంటలొడ్డాణంబు
బవిరలు బావిలీల్ - బన్నసరులు

గీ. ముంగరంబులు కెంపుల - ముంగరయును
మొదలుగల సొమ్ములను దాల్చి - మురిపె మమరఁ
దిరుగుచును విటకోటుల - ధృతి గలంచి 20
హొన్నులు గడింతు మనునాఁ - చిన్నదాన॥

క॥ నా వగ నా యొసపరినడ
నావాలుంజూపుగోపు - నామాటలతీ
రౌ వంతయు నీ వెఱుఁగ; వ 21
హా! వన్నెలకానికూఁతు - రా! యిది మేరా!॥

క. చండ్లు పడె బండ్లు కదలెను
గండ్లకు జత్వార మొదవె - గాయము ముదిసెన్
గొండ్లును భంగము బిగిచెడి 12
దిండ్ల తిరుగ నేర్పుదప్పె - ధృతిమఱపూనెన్.

క. వృద్ధత్వమివ్విధంబున
సిద్ధించెను గాని, యిపుడు - చిల్లరవిటులన్
బద్ధానురాగులుగ నని 23
రుద్ధజనకుఁ గేళిఁ దేల్చి - రోవెల గొననే!

క. కాన నీవును నావలెఁ - గాముకులను
వంచనము చేసి విత్తమా - ర్జించవలయుఁ
గాక, యాతనిపై మోహ - కాంక్షపూన 24
జనునె! వాఁ డెంత సౌందర్య - శాలియైన,

చ. అసదృశకామునిడోటచే తను దదీ - యాంగంబుఁ దెంతయుఁ
రసపాకబ్బలుబిళ్ళలు స్పృహుళ్ఖులే - రస్నాగజాగ్రత్ప మే
హానుఖవ్యాధులు మానకుండును దగా - హా! వానిపొందూఁకన్
నెన వంటుంగదు! నీధగస్థితి భయా - నిర్భాతిభావంబునన్. 23

క॥ అది చెడుట నీవు చెడుటయే
కద; యెవ్వరు నిన్ను జేరి - కనుగొనకయే న
వ్వరు, రోక కాసు నొసంగరు,
తుది నీ బ్రతు కేమి యగునో - తోచదు నాకున్॥ 26

ఆ॥ వె॥ అనుచు బోధసేయు - నట్టి మాయల మల్లి
జేసబెల్లి వగల - వేసవెల్లి
నలిపి తెలుగుబొల్లి - నుల్లసిల్లెడు తల్లి
జూచి యాబోజంగు - జొట్టిపల్కె॥ 27

క॥ అమ్మా! నామానస మిపు
డమ్మానిసితేనిమీద - నంటివదల, దిం
కిమ్మాడ్కి జెప్పనేటికి!
బొమ్మామర నేటికీలు - బొమ్మా! సరగన్॥ 28

క॥ ధనమేమి! బ్రాలి నా కది
ఘనమే! ఘనమేచకప్ర - కటకచ! వాడే
పెనుమేటి పెనిమిటిగదా,
వినుమే నిక్కంబువిన్న - వించెద దల్లీ 29

ఆ॥ వె॥ పిల్లుకల్లలల్లి - బొల్లిమాటల జల్లి
మెల్లమెల్లనిల్లు - గుల్లచేయు
తల్లి గలుగ లంజె - నుల్లోలమతి జేరు
పల్లవులకు సౌఖ్య - మిల్లజగతి।

క! రమ్మంచును నమ్మించును,
బొమ్మంచుం గోకులాకు - పోకల్ రూకల్
గ్రొమ్మించు సొమ్ము లెమ్మిం
జెమ్మంచును లాగు లంజె - కీగవిటవరులన్! 31

సీ॥ లఘువర్ణ గురువర్ణ - లక్షణం బరయుక,
సరసపదార్థముల్ - సంగ్రహించి
వృత్తభంగమునకు - వెఱపింతయును లేక,
గలనిర్ణయంబురాధి - ఘనత గనక,

యపశబ్దములకు రో - యక, సంధివిగ్రహ
ప్రాణహాని విచార - వరత దక్షి
భావం బెఱుంగక, - పండితోత్తములతో,
గలయ నొల్లక, - మహా కపట మూని
గీ॥ యతులఁ బోనాడి, మార్గసం - గతి వహించి
తిరుగు నెలబోటి జీవన - స్థితి గణింపఁ
గుకవికృతకావ్యరూపాతు - గుణతఁబూని,
యరచు మూచిన నిస్సార - మగును బిదప॥ 32
క॥ లంజయును బీఱకాయయు
ముంజెయు బాల్యమునఁ జాల - మేహాత గొలుపుఁ
రంజన - చెడి ముదిసినవెను
కం జూడరు, ముట్టఁబోరు - కద వరు లెందున్
చ॥ పలువలు చెంతఁజేరి రొయిక - పాతికనేబులు చేతికిచ్చి ఛీ!
మొలఁ గల బట్ట విప్పి తగ - ముందుగఁ బాన్పుననుండి వారలే
పలుగుదనంపు గూటముల - బాధలు పెట్టిన నోర్చి, పూనికఁ
గలుగుచు నుండు నప్పుడుపుఁ - గూటి వెలందికొలంబు పెద్దయో!
సీ॥ పరధనాకర్షణ - ప్రాంతంబు ప్రాంతంబు,
వ్యర్థమాయావచో - వ్యసన రసన,
శఠవిటోచ్ఛిష్టాది - సదనంబు వదనంబు,
పలుబొంగులు చొంగ - బావి మోవి
పల్లవభయద కృ - పాణులు పాణులు,
కుటిలాఘవితతుల - కోపు చూపు,
కృత్రిమగుణగణ - గేహంబు,
పిడ్డసంఘంబుల - పెజ్జబొజ్జ
గీ॥ పంచసాయకరోగ పర్వ - పంచఘోర
యాతనాదూతమాన ప్ర - యాతి విటప
మదసలిలయుక్తమగు దోని - మలవుతోని
కనుగొనఁగ వేశ్యహేయభా - జనము గాదె॥ 35

తే. గీ. ఇట్టి వేశ్యాకులంబున - దిట్టవైన
నీకు జనియించి యున్నాళ్ళ - నేక విటుల
బలు తెఱంగున బాధించి - బహుధనంబు
గూర్చితిఁక నిప్పుడుపఁగూడు - గుడువనొల్ల. 36

క. పట్టి నని నన్ను దయఁ జే
పట్టి యతనిఁ దెచ్చి కూర్చి - బహుభాగ్యంబుల్
గట్టిగఁ గొననొల్ల, వయో
కట్టేఁడివి గదమ్మ, లేచి - కడ కటు పొమ్మా. 37

క. మాతా జామాతవయిన్
బూతులపాతరలు దీసి - పోయుదురట వే
ఖ్యాతా సద్గుణగణ సం
ఘాతా! పూతా! విలాస - కలనోపేతా! 38

మ. చతుర్థున్ బుణ్యజనున్ సదాగుణయుతున్ - సౌందర్యసాభాసమ
న్వితుఁడిన్ జింతలపాటివంశభవుఁడిన్ - నీలాద్రినామ ప్రజా
పతి నిట్టూరక నిందసేసెదవు, నా - పట్టూన లే, కయ్యయో
మతి దప్పెంగద నేఁడు నీకు జననీ - మాయామయోద్యోగినీ. 39

క. ఏలాగున నైనను నే
నీలాద్రి నృపాలుఁ జేరి - నెయ్యమెలర్పన్
లీలాలోలత నుండుదు
జాలును నీ లంజెజాతి - సంబంధ మికన్ 40

క, అని తల్లిమీఁద గసలుచుఁ
గనుగొఁవలను బాష్పవారి - గడువడి జాఱన్
జని నిజశయ్యాతలమునఁ
దను వొయ్యన జేర్చి యతని - దలచుచు నుండెన్ 41

క, అత్తఱి జంద్రిని జిత్తజ
దత్తమహోన్మత్తనాయ - కావళిగ్రోధా
యత్తమతి నింప బెం పతి
వత్తి చిరంగి కిందవిరిగి - పడిమూర్ఛిల్లెన్. 42

ఆ. వె. ఆర్చి పేర్చి మారుఁ - డారీతి నేచంగఁ
గూర్చి కూర్చి సొడుఁ - గార్చుకొనుచు
మూర్ఛఁ దెలిసి తపదు - ముంజేయి యోనిలో
దూర్చి యతనిఁగూర్చి - దుఃఖపడుచుఁ। 42

ఉ. హా! యతిపారసుందరత - రాంచితవిగ్రహా! నిన్నుఁజూచి నే
నాయతమోహపాశవశ - నైతిని; సన్నకసన్న నిప్పుడే
మయఁగ వచ్చినా భగత - టస్ఫుటఘట్టితపంచసాయకా
మేయకళీసుఖచ్ఛటల - మీటి రమింపుము నీలభూవర। 44

క. వారస్త్రీలకు మెచ్చగు
మారుంక వటంచు జనులు - మతిమతి యెన్నం
గా రూఢిక విధియుందు; ను
దార విరహతాప మార్ప - దగదే నీకున్॥ 45

క. చూచినయప్పుడె పైఁబడ
జూచి మరులుకొంటి వార - సుందరి నగుటన్
నీ చతుర కార్యపద్ధతు
లేచొప్పున నొప్పెననుచు - నెంతయుఁ బ్రేమన్। 46

క. వాచె మొగంబు భగంబు
నీచరణము లాస యింక - నీవిట నాకున్
గోచరుఁడవు గమ్ము వెసన్
రాచ నృపకుమార! వార! - రమణీమారా! । 47

క. వలరాజు చేత యాతన
బలువయ్యెను, దాళఁజాలఁ - బ్రియ్యత్నుండవై
చెలిమిని రమింపు మిందున్
గులుకును నీలాద్రిభూప! కోమలరూపా! 48

క. చలమేటికి రాకొమరా
బలుపుగ జూడంగ నాదు - పజ్జకువేగన్
గులుకొప్ప వచ్చి భగము బ
గల దెంగుము చన్గుపట్టి - కసిదీరంగన్ 49

క. సొమ్ములు కోకలు రూకలు
దెమ్మని నినుఁ జిక్కు-సేఁతు - దీకొని ఖరబం
ధమ్మున దెంగుదు వడిగా
నమ్మును పెక్కేల! వార - నారీలోలా! 50

క. చలమేటికి! రమ్మింక, కో
మలరూప! పింగళనేత్ర! - మన్మథబాధల్
తలపంగ మనసుఁ దీరఁగ
బలుపుగ దెంగంగ నాడు - వజ్జను వేగన్ 51

వ. అని మహోన్మాదాసక్తచే దేహస్వాస్థ్యంబు లేక చీకాకు
పడుచు దుర్గంధ బంధురంబై గొత్తెముక్కువలె ననవరతంబు ద్రవించు
తన యుపస్థంబు జూచి యుపస్థతో నిట్లనియె. 52

ఉ. నమ్మినవేశ్య-వ్రాతవని - పావడపై కెగదీసి వైచి చొ
క్కమ్ముగ గుద్దక్రింద నొక - కమ్మలదుప్పటి నెత్తుపెట్టి మే
ధమ్మునిగుడ్చి లోనికిఁద - మలున నంచులు మోయదూర్చి నీ
తిమ్మరిఁదీఱ వాఁడెపుడు - దీకొని తాకునొ యో త్రికోణమా! 53

ఉ. ఎండలు పొందుఁగూడి విప - ఋంచిన నిర్ద్రవమై నితాంతముఁ
గెందలిరాకుడా ల్వాయులు - గీల్కొనఁ బొంగుచు దెంగుమంచు లో
గందరఁ దీటలీఱ వి - తాసత నొందెదు నీకు తృప్తిగా
మందుఁడు నీలరా జెపుడు - మర్దము వెట్టునో! యో త్రికోణమా!

క. ఆహా! పోఁకా రూకా
కోకా! మేఁకా! మఱేమి - కోనియిచ్చెను తా
నీ కాతనితో నేవని
వూకా! యీ కరణి నేల - పొరలెద వయయో! 5

సీ. తురకల మొద్దలు - దూదేకు మొద్దలు
గులాపు మొద్దలు - గొల్ల మొద్ద
లాబోయ మొద్దలు యులకావు మొద్దలు
చాకలి మొద్దలు - సాలె మొద్ద

లబిసీల మొడ్డలు వలువుల మొడ్డలు
బావస మొడ్డలు - భట్ల మొడ్డ
లింగిలీజుల మొడ్డ - లీడిగ మొడ్డలు
పింజారి మొడ్డలు - బెస్త మొడ్డ

సీ. తెన్ని దూరించి దెంగిన - నించుకైన
జడియు కుండెడిదాన, వా - శ్చర్యమిపుడు
నీల నరపతి చచ్చు మొ - డ్డేలనీకు
కాంతు డైకొను మో దోఁగ - కాదెపూకు। 56

ఆ. వె. తృప్తిపడితె దేల - చిల్లిలోపల వాని
మల్ల పెట్టినన్ను - గిల్లుకొనుచు
నల్లిబిల్లి దెంగ - నుల్లవిల్లెదవు నీ
గుల్లిపాయచాఁట - గొల్లికాయ। 57

వ॥ అని మఱియు మనోజాత నిశాత చూతనాయకవ్రాత ఘాత యాతనాధూతచేతోరవిందయై కందికుందుచు, గొందలం బొందుచు వైవర్ణ్యంబు జెందుచు, బొన్నుబయిఁ బడుచు, బొరలుచు, లేచుచు, వంగుండుచు. దొంగుండుచు, దెంగుండు దెంగుంటనుచు, వెక్కి వెక్కి యేడ్చుచు, వెడవెడం గన్నులు తేలవేయుచు, విహ్వలించుచు, విసువుచు, విన్నంబోవుచు, వీణం బాటల ముట్టక, బట్ట కట్టక, బోనంబు మెసపక, సురాపానంబు సేయక, ప్రాతబాజంగులం బలుకరింపక, నాయాసంబు పొందుచు, నారాటంబునం గుందుచుఁ జింతించుచు. జేతులు పిసికికొనుచు, జనఁబోవుచు సీత్కారంబు సేయుచుఁ జిడిముడి పడుచుఁ జీకాకునొందుచు జెమ్మటలన్ దోఁగుచుఁ బలవరించుచుఁ బండ్లుగొరుకుచు, దైలు కౌగలించుచు, బరవశం బగుచుఁ బెంగగొనుచుఁ బిసరుపోంబకుందిట్టుచు, బిరబిర శరీరం బెఱుంగక మరుమందిరంబునఁ గిఁకొని గాఢంబులై వంకరత్తెపరలు నిడుదసాగపొరంగు మెఱుంగు వెంట్రుకలు దెగలాగి పాఱవై

చుచు, నలుదిక్కులు కలయంజూచుచు, నవ్వుచు, "హా! నీలాద్రి నర పుంగవా! వచ్చితే" యని లేచి "నా కుఱువుపయిం గూర్చుండు" మనుచు, బరిపరి విధంబుల మతిదప్పి, వెఱ్ఱిగొనిన వేఁపి తెఱంగున నాడె సాలెపురువు చందంబున, మర్గంబులో నాడెడి నాడెక్కైనడి మధుపానంబు చేసిన వానరంబు పోలిక, మానికఱచు నక్కటెక్కను బిడుగు మొత్తిన జనుని చందంబున, మూఁగ లాగున, ముల్లెపోయి పొరలు ముండవిధంబున, ముక్కుచు, మూల్గుచు, ముఱికి పిత్తులు పిత్తుచు, మూఁకుఁడువంటి మూత్రద్వారంబు మొగివిప్పుచు,ముడుచుచు మొగంబు దిగవైచుచు, మూర్ఛిల్లుచు, దెలియుచు, మోహదాహాతి తాపంబునం దల్లడిల్లుచుండె, నయ్యవసరంబున, 58

క. వేంకటసాని కినంతయు
గింకరు లెఱిఁగింప దుఃఖ - కీలితి మతియై
కొంకుచుఁ గూతురి నునుప
ర్యంకము చేరంగఁ బోయి - హాహా! యనుచున్। 59

తే. గీ. బిడ్డకో! నీకు మునుపుండు - నడ్డగరలు
పెక్కుమాఱులు తగిలిన - సుశిక్కకీవె
మాన్పుకొంటివి; యిటువంటి - మమత న్నాఁడు
కలుగదయ్యెను వట్టి దు - ష్కర్మ మొదవె। 60

క. అరయ నీలనృపాలుని
బేరును బెంపేమి? యతని - పెద్దలు మున్నే
తీరున నుండిరి? యారసిరి
వీరాగ్రణి విజయరామ - విభు డొసగఁగదా। 61

తే. గీ. ఇంతెకాని, జమీందారుఁ - డే యతండు?
పరమ మూర్ఖుండు, బహులోభి, - పాపచిత్తుఁ
డాత్మ దాసీరతుఁడు, వాని - కాసచెంది
విహపర సుఖంబు లేదు; నీ - దేటి వలపు!॥ 62

ఆ. వె. ఎదురు పెట్టివేడ్కఁ - జదరంగమాడెడు
పగిది నీకు గల్గు - నడుపుకూటి
నొమ్ముసంగి చేర - రమ్మన్నఁ గైకొను
పట్టివాఁడు ముద్దు - పట్టి వినుము! 63

సీ. పండ్లుతోమఁడు గుద - ప్రక్షాళనము సేయఁ
దమవసనాఁ డైన - వారిదినంబు
వందైనఁ గడు నూఱ - బందిమాంసము లేక
కూడు భుజించఁడు, - గురుముఖంబు
గాఁడు తమ్ముల, జేర - నీఁడు, సత్కవులకు
వైశ్యుల పెండ్లిండ్ల - వలన వచ్చు
కట్నముల్ తా దురా - గ్రహమున లంకించి
లంజెలకిచ్చును - లజ్జమాలి,

గీ. వినయమునఁ దండ్రి తద్దిన - మునను విప్రు
బిలిచి యొకకాసు తవ్వెడు - బియ్యమీఁడు
పతితుఁడును, లోభి, చింతల - పాటి నీల
రాజు, ఛీఛీ యతనిమీఁద - మోజదేల?! 64

ఉ. పూచిన శాల్మలీద్రుమము - బోలిన లోహిత దీర్ఘదేహమున్
గాచసమానపీతరుచిఁ - గ్రాలెడు కొంచపుఁ గన్నుదోయి, శ్వే
షాచపలాక్షి! క్రేలెడు వి - శాలతరాస్యముఁ గల్గువాని సం
కోచము లేకచూచి వల - గొంటివె! వారవధూశిరోమణీ! 65

క. సానులకు గబ్బి బెబ్బులి,
పూని కనుంగొనినవాఁడు - పోనీఁడు గదే.
హాని యొనరించు, హా! రతి
కూన! నరగఁ బాతిపొమ్ము - కొట్టామునకున్! 66

ఆ. వె. నలమందును గంజాయి - కలుఁ బోతు
పిచ్చికల మెక్కి నిను వాఁడు - పిత్తదెగు
పత్త చినిఁగిల విడువఁడే - పాపి; వాని
దుడ్డువలెనుండు మొడ్డపై - దుంగలెత్తె! 67

క. కుత్తయు పత్తయుఁ జినఁగగ
మొత్తును మత్తిల్లి, నీదు - మొత్తకు దండం
బొత్తకుమని వేఁడిన వినఁ
డత్తులువబోజుంగు, వాని, - కాసింతుంచే? 68

క. పాపి. విను, వట్టియూసలు
చూపియ్యఁడు డబ్బు లంజె - సొమ్ముభుజించున్
పాపాత్ముఁడు పశుకర్ముఁడు
మావని రేపని భ్రమించి - మగ్గమువెట్టన్ 69

క. పిచ్చిలు వడివడి రాయఁగ
గుచ్చులు మెయ్యంగ వాఁడు - గొనకొని తాఁకెన్
గచ్చంత పగిలి సలుపుచుఁ
జచ్చేవే చంద్రరేఖ - సాంద్రసురేఖా 70

క. పెద్దల నెఱుఁగడు. మాటలఁ
బద్దులు పచరించు, గర్వి, - భామకు రతిలో
నెద్దుపలె మెలఁగు, నీకా
బుద్ధివలదు. మానుమమ్మ - పుత్తడి బొమ్మా 71

క. ఖలుఁడైన నీలన్నృపుఁ డీ
యిలపై నెన్నాళ్ళు బ్రతుకు - నే! నరసాంబా
గళకలతకసకమయమం
గళనూత్నోత్కృష్టమహిమఁ - గాక కుమారీ 72

తే. గీ. కొక్కెఱిచ్చెదు నిటుఁజూచి - దక్కినట్లు
తక్కుచును బొల్లిమాటలఁ - దనుపుఁగాని
నిక్కముగ మానసంబిదు - నిశ్చయించి
వారకన్యక యారీతి - వలచు నటవె? 73

క. ఎక్కడి సిలాద్రినృపుం
డెక్కడి యుడియూసరి వలపు - లివికూడ, సఁకెన్
గుఱిక్కిన పేను తెఱంగుః
గిక్కురు మనకుండఁ జనుము - గేహంబునకున్. 74

వ. అని వినయ విస్రంభగంభీరసంరంభంబులు గుంభింపఁబలుక నచ్చెలుకలకొలికి కంతకంతకు వింత వింతలుగ దురంత నితాంతవిప్రలంభవేదనాభరంబు భరింప రాకుండఁ గరంబు దళంబుగాఁ బరవశత్వంబు నొంది మాఱుమాటాడనోడి, రోడిన కోడిచందంబునఁ దల వ్రేలవైచుకొని; కదలమెదలనేరక కన్నులు మూసికొని, యూరక శరీరంబు నీరు విడువ శయ్యనొయ్యనవ్రాలి తూలం గనుంగొని బెంగను లొంగి దుఃఖాంబోధి మధ్యంబున మునింగి కన్నీరు లేఱులై పాఱి వెల్లివిరియ డిల్లపడి తల్లడంబున నుల్లం బవియ మెల్ల మెల్లన నప్పల్లవముఁ భూతంబున కాత్రగతిఁ జల్లని పనులు సేయం దలంచి తన దాసీజనంబులును దానును దాని నిజశయ్యాతలంబునఁ జేర్చి.

సీ. భగముఖ్యమున మంచి - చిగురుప్పఁ గూరించి
పైఁ గొండనల్లేరు - పరిస్తరించి,
లంబస్తనప్రదే - శంబున రేవడి
దూలగొండి చిగుళ్ళు - గీలుకొలిసి
కన్నులలోన న - ర్కక్షీరములు నించి,
ముక్కుగూండ్లను నావ - ముద్దలుంచి
వీనులలోపల - వేఁడి నూనియపోసి,
నాలుకఁ జెముడు పా - ల్వాలఁ బోడిచి
గీ. మేన జాసున్న మెంతయు - మెత్తి, నత్తి
గొత్తిగి, నిమ్మపులుసు గంట్ల - గ్రుమ్మి, లోని
కిముడ నేపాళము లొసంగి, - యిట్లు శిశిల
కృత్యములు సేయ, నప్పుడ - క్కతన వనిత 76

క. బడబడఁ బిత్తులు పిత్తుచు
బడిబడి బహుభంగిమీఁఱఁ - బాఱుచు మత్రితా
నొడ లెఱుఁగక పెనుమూర్ఛం
గడు సోలఁగఁ దల్లిగాంచి - కటకట పడుచున్ 77

ఉ. వేంకటసోమయాజి కిది - వేగమెఱుంగఁగఁ జెప్పకుండినన్
గింకవహించి దుఃఖపడు - గేవల మాతఁడె దీనిగన్నవాఁ,

డింకట మండనేల! యని - యేడ్చుచు నాతనిఁ జేరి యంతయున్
జంకక చెప్పు నాతఁడును - సంభ్రమదుఃఖభయార్ద్రచిత్తుఁడై।

తే॥ గీ॥ వెఱ్ఱి లంజెవు, కాకున్న - విషమబుది
శిశిరకృత్యంబు లీరీతిఁ - జేతువటవె!
చల్లయును నన్నమును బెట్టి - నల్లమందు
లోనికిప్పించి చేయింపు - తానమిపుడె॥ 79

క. ఈచందంబున జేసిన
నీచిన్నది బ్రతుకు నిపుడు - నిక్కము దానిం
జూచెది నన గతు వ్రాసితి,
నీ చోటుం దరలిరాగ - నిది చెడునుగదా॥ 80

ఉ. చన్నుల జందనం బలది - జానులవంటి చిగుళ్ళుగప్పి వా
ల్గన్నుల గప్పురంబు గలి - కంబిడి, బాహువులందు బొందుగా
దిన్నని తూండ్లుజుట్టి. నను - దేవియు మోవిఁ జేర్చి, వేగమే
చిన్నది తెల్వినొందునిక - చిత్తములో వగబూననేటికిన్। 81

క. అది తెల్వగ నున్నంతట
మనమున నీలాద్రిరాజు - మోహంబున నీ
సదనమున కరుగు దెంచును.
పదపడి మనకిరువురకును - భాగ్యము లిచ్చున్। 82

క. వస్తాడు నీలభూపతి
తెస్తాడు ధనంబు, నీక - తి ప్రమదముగా
నిస్తాడు, విరహ వేదన
జస్తాదా? నమ్మమదిని - సందియమేలా। 83

ఆ. వె. అనుచు దెలియజెప్ప - నామోదహృదయుఁడై
సరగ నరిగియట్లు - సలుప, చంద్ర
రేఖ రేగుబుద్ధ్వ - వైఖరి దెల్పచే
పలవు గులకరింత - పలరుచుండె॥ 84

క. లీలాద్రినృపుం డచ్చో
సోలుచు విరహాశలార్తి - స్రుక్కి వగచుచు

జాలింబొందుచు నేడ్చుచు
వాలారుచు నింక నేటి - వలవనుకొంచున్॥ 85

సీ. దాని జానగు మోవిలో - నటింపనిమహో
ద్దండ దర్పితకామ దండమేల?
దాని కోమలసుధా - ధరము గ్రోలని మధు
రస రుచివ్యాలోల - రసనయేల
దానిలంబస్తన - తాండనం బబ్బని
పరికవాటోపమ - వక్షమేల?
దాని జానయుగ మ - ర్దనముసేయని దీర్ఘ
దర్వీ సమాన హ - స్తంబులేల?
గీ. దాని నిర్ఝరమధుమదా - హీనదేహ
గాఢ పరిరంభసంభోగ - కలనలేని
భూరివిస్తారశాల్మలీ - భూజతుల్య
పుష్టియుతఘనమద్దేహ - యష్టియేల? 86

క. దానిని మక్కువఁ దొడపైఁ
బూని కనుంగొనని రాజ - భోగంబేలా?
యీ నెఱవయసేలా? యని
మానని చింతాభరమున - మఱఁగుచు మఱియున్! 87

ఉ. చందురుకావిపావడయు, - సైకపుబంగరు వ్రాతచీరయుఁ.
ముందులకుచ్చుగచ్చు, తెలి - ముగ్గలకంచెల. మించుచేమపూఁ
గుందనపుంగడేలు, వగ - గుల్కెడి క్రొమ్ముక్కడి, పట్టుబొందు. సోం
పందెడు దాని మేనిసొబ - గద్దిర! నామదిఁ గొల్లలాడెడిన్। 88

వ. అని దురంత చింతాక్రాంత స్వాంతుండై, 89

సీ. గ్రుద్దుల్త్రిప్పును, బండ్లు - కొఱుకును, మూల్గును.
నీల్గును, మిగుల గ - న్నీరునించు,
ఆసురసురను, పింగు - పిసికికొనును, నోరు
మోఁదుకొను. "నంజె - ముండ యిచటి

కేల వచ్చెను? దాని నేల చూచి విరాళి
చెందితి" వనుకొను - జెడితి, బడితి
నెవ్వరిబంపుదు? - నేరీతి వదివచ్చు
నేమిసేయుదు? - దైవమిట్లు వెతల
గీ. పాలుగా జేసె, నాటి వృ - పాలకోటి
లోన నగుబాటు లయ్యె గా - లూనరాని
విరహపరితాపభరమున - వేగదరమె?
యంచు బలవించు దలవంచు - నార్తిగాంచు. 90
సీ. తములంబు తినడు, భోగమువారి నాడింప
డన్నంబు కుడువడు - సన్నవన్నె
కోకలు గట్టడు, - కొలువుగూర్చుండడు
జలకమాడడు, గంద - మలదుకొనడు
వేపులతో వాదు - వేటకు బోవడు
ననుపుకత్తెలగూడి నవ్వుకొనడు
వేంకట ముఖ యజ్ఞ - వీధి, గనుంగొనడు, భా
గవతుల వేష మై - ఖరుల గనడు,
గీ. కటకటా! చంద్రరేఖావి - కటకటాక్షి
వీక్షణాక్షీణవాతూల - విజితదేహ
శాలభూరుహ మవుచున్న నీలవృపుడు
పరవశత లేచి, వనలతా తరుల చూచి? 91
క. కమ్మవిలుకాని తూపున
నమ్మఖశాలాంగణమున - నగపడిచనె, నో
యమ్మొత్తకొమ్మ! నీవా
క్రొమ్మెత్తని మేనిపాని - కొమ్మంగనవే. 92
క. వింటివో లేదో, శుకవపు
దంటెమువలె బిట్టుబిగిసి - తలగని వలపుల్
గొంటిని గనిపది మొనలుగ,
తంటెపు మోహా! యిదేమి - తబ్బిబ్బొ కా?

ఆ. వె. కప్పు నిప్పు గలుగు - గొప్పకొప్పులరారు
నప్పొలంతి చొప్పు - త్రిప్పకిప్పు
డొప్పు మీఱ మీరు - చెప్పరే గుప్పున
మెప్పులిత్తు నుప్పి - తుప్పలార, 94

క. మీరంద ఱొకటి ధైపొలు
పాటింగల మూన బల్కి - యతిరయమున నో
కోరింద డొంకలారా!
సారేందుముఖిలలామ - జాడ దెలుపరే. 95

క. మారాత్రి నెంతవేడిన
మారాకడ దెలియజెప్పి - మా రాడక యో
జోరీగలార! మీ రా
నారీ రత్నమును దెచ్చి - నాకొసగరుగా! 96

క. చింతలపాటి కులీనుడ
చింతాసంతాపచలిత - చిత్తుడ నను నే
జింతామణిగా నెన్నద
చింతా! యక్కాంత తెరువు - చెప్పుము వాకున్. 97

సీ. వ్రణికిణాంకితయోని - గణికాలలామ నా
లోకింపరే తుమ్మ మ్రాకులార!
తుంబీఫలమాన - లంబమానోరోజ
బాడగానరే బట్ట - కదుములార
యింగాలకంబళ - శృంగారతర కేశ
పాశ వీక్షింపరే - పాశలార
క్రకచదంష్ట్రాంకురా - గ్ర మృదుత్వ సంయుక్త
దేహ గానరె తిప్ప - తీగలార!

గీ. ఉష్ట్రరదసచ్ఛదోపమా - నోష్ఠబింబ
నీడ జూడరే మీరు - జిల్లేడులార
మర్దళ సమాన విపరీత - మధ్య జంద్రి
గాంచరే వికృతముగ నేడు - గారలార. 98

ఉ. పొదలఁబ్రాఁకులార! కడు - బూఁచిన పీతిరితుమ్మలార! బల్
బాఁకిన చెట్టులార! ఫలభాగ్యసముష్టికుటుంబులార! యా
వేమరుఁ గత్తె చిత్తమున - వేడుక మీఱఁగ వేగిరంబు మీ
నెడకు నీడకొక్క సర - సం బతెంచదుగా వచింపరే! 99

క. బెండా! మూర్కొండా! యా
దొండా! మీ యండకిపుడు - దొరమునిరాజున్
దాండవ మాడుచు మెలఁగ
సిం డందండెల చంద్రిరాదె - చెప్పర జెపుడా! 100

క. నా కెదలోపల విరహము
చీకాకుగఁ జేయుఁ జొచ్చె - జెప్పర యివుడో
కాకీ! మూకీ! కేకీ!
పూఁ కీదగుమేని సాని - పొడ జూపరుగా! 101

క, కృకవాకులార! మాద్య
త్కృకలాసములార! గవయ - కిశకశకునీ
వృకజాతులార! జోగపు
సకియలతలమిన్న చంద్రి - సానిం గనరే! 102

క. ఉరుతాపకరణ కారణ
ఎరతామర పాకుగములు - వైచి మరుఁడు, లి
స్ఫురితాంగిఁ జూపుమింపు, డో
యురుతా! మామాట సేయు నొప్పునఁ గొఱతా! 103

క. వందీ! నీగాత్రసద్వ
త్సౌందర్య కళావిలాస - చంచన్మార జి
న్నందనమందిర యగు నా
యిందీవర పత్రనేత్రి - నిటు చూపఁగదే! 104

క. నీతికి గలుగు రూపము
చేతన్ విటకోటి నవము - జేయుచు గడకన్
జాతర లాడెడి వడుపుం
గోతిని వీక్షించినావె - కోత్రిప్రీతిన్! 105

క॥ కల్లు కడుఁ ద్రావి ప్రేలుచు
హాలికుల మాడుకొనుచు - నది యిచ్చటి కు
ద్వల్లీల రాదె? బల్లి!
పిల్లీ! కడుముద్దుఁజిలుకు - పిల్లలతల్లీ!॥ 106

క॥ నీలాద్రి రాజనాముఁడ,
వాలెంబున దాఁకఁజూచి - వలచితి నేఁడా
స్థూలోపస్థాన్వితగణి
కాలలసత్ చంద్రరేఖం - గంటివె? ఖరమా?॥ 107

వ॥ అని మఱియును 108

చ॥ మనసిజమాయలం దగిలి, - ప్రాఁకులఁ దుష్పులన్. బక్షిజాతులన్
వనమృగకోటులం దలఁచి - వారక యాగతి వేఁడి, వేఁడినీ
రు నయనపాళి జాలుకొన - రోదనమెంతయుఁ జేసికొంచుఁ, జూ
చిన విషముష్టిభూరుహము - చెంగట నీలశిలాతలంబునన్। 109

క॥ చేరి కళేబర మచ్చోఁ
జేరిచి, హా! చంద్రి! నాకుఁ - జెప్పక పఱవం
గారణమేమి? మ ఱెవ్వని
కోరిక దీర్పంగఁ దలఁచు - కొంటివొ చెపుమా॥ 110

క॥ కోకలు రూకలు నాకులు
పోఁకలు మేఁకలును బట్టు - బొందులు సొమ్ముల్
నాకంటె మిక్కిలీగల
రాకొమరుఁడు గలఁడె యీ ధ - రావలయమునన్! 111

క॥ చక్కనివాఁడ, రభసమున
కుక్కుట మార్జాలశునక - కూర్మరతులచ్చోఁ
జొక్కంపంగలవాఁడ,
జిక్కులుపెట్టంగ నీఁకు - జెల్లునె? చంద్రీ!॥ 112

క॥ రమ్మా, నాయభిమత మిపు
డిమ్మా, యిమ్మాడ్కి నేఁచ నేటికి? హోన్నుల్

గొమ్మా సమ్మతి నిచ్చెద
గొమ్మా! నెల ముద్దుగుమ్మ! - గుబ్బలగొమ్మా॥ 113

ఉ॥ జాలముచేసి మారశరం - జాలము పాలుగ జేయ నాయిమా
తాళగజాల, నీ విరహ - తాపభరంబు కరంబు హెచ్చె, నీ
శ్రీఫలోపమానకుచ ద్వయకు చద్వయ మక్కజేసె నీ
లాలలితోపగూహనక - లాలలనన్ సుఖయింప జేయుమా॥ 114

శా॥ శోషించెన్ మదనోపతాపమున న - క్షుద్రోన్నతిస్థూలస
ద్ధోషోద్యత్తనుయష్టి. పుష్టిగను మం - దుల్ చేసినన్ గాఢహృ
ద్రోషం బూనక నేడపారకరుణా - రూఢాత్మవై కేడనై
యోషిద్రత్నమ! చంద్రి! నీయధరపీ - యూషంబు నాకీయవే।

క॥ పెక్కు తెఱంగుల నిక్కున్
మ్రొక్కెద జలమేల? నాదు - మోహము తీఱన్
చక్కెరవిల్తుని కూటమి
మిక్కుటముగ గేల్చి యేలు - దాసునిగాన్। 116

క॥ మేలెంచెద, సామ్రాజ్యం
బేలించెద దొంటిసతుల - యెల్లసికం బున్
లాలించెద. బాలించెం,
దేలింపుము రతుల నన్ను - దేశావ మీాజన్। 117

క॥ చక్కెరవిల్తుని బానన్
జిక్కితి నీపాదయుగకు - శిరయములర్తు
మ్రొక్కితి, దక్కితి, సిరి నీ
తక్కులు దిగద్రోక్కి నన్ను - దయజూడగదే। 118

తే॥ గీ॥ గంధ మత్తరు జవ్వాది - కస్తురియును
దొడ్డయొడ్డాణమును గమ్మ - ద్రోయి క్రొత్త
పట్టుచీరలు కుచ్చుల - బావిలీలు
రొక్కమిదె గొమ్మ నీలంజె - టక్కు మాని। 119

తే॥ గీ॥ తాళజాలను, నీవింత - జాలమేల

నేలుమీ వేగ మాటాడి ♦ ఫాలలసిత
సరరసవచంద్రరేఖ! యో ♦ చంద్రరేఖ! 120

ఉ! తియ్యని ముద్దుమాటలును, ♦ దేయగారెడు బొల్లిమోవియుఁ
బయ్యెదకొంగులో బొదలు ♦ బల్చను గుబ్బలు, మంగలంబుతో
గయ్యముసేయుమోము, నులి ♦ గన్నులు, తోరపుగొనునాకుజా
పియ్యెడ మాయకేళి గదు ♦ నేలము. జాలముసేయు కింతయున్

మ. అమలంబై, తరుణారుణద్యుతిసమే ♦ తాశ్వత్థపత్రాభ మై,
రమణీయస్ఫుటదీర్ఘలింగయుత మై, రంగద్ధ్రిషోపేత మై.
సమనమై రోమవిహీనమై, వెడదయై ♦ జానొప్పు నీ మారగే
హాము, నాకిస్లిలి జూపి ప్రౌఢరతినో ♦ ల్లాడించు చంద్రీదయన్

వ॥ అని మఱియును, 123

ఉ॥ హా! యను. జంచరీకనిచ ♦ యాంచితకుంచిత రోమకామగే
హా! యను, దానవమానితను ♦ హాద్విపమోహనమోహనైకబా
హా! యను, గంకకాకమహి ♦ షా శితమూర్ఖగాతిదే
హా! యనుచంద్రి! తాళనహ ♦ హా! యెమభీతిశిరోరుహా!యనున్

ఉ। డాయగ రాకు నన్ను మను ♦ డా! యను, నేచగ లనే రిక్కతే
డా। యను, వద్దు వద్ధు చను ♦ డా! యను, సోకక పొమ్ము గాలిపీ
డా! యను, చంద్రితల్లి పఱ ♦ డా యను, వెంకటశాస్త్రి నేమరా
డా। యను, కూతుగూర్పదగ ♦ డాయను, నేగతి! దేవుడాయనుఁ

క। ఆకరణి నుడివి డేరా
మేకువలెఁ బిఱ్ఱబిగిసి ♦ మిట్టిపడు నిజా
స్త్రాకసుమకామదండము
జేకొని చీకుచును బుద్ధి ♦ జేప్ప దొడంగన్। 126

ఉ॥ చాపలమోపు చంద్రిని ♦ జక్కఁగ జక్కెరవింటిదంటపెన్
గాపురపింటిలోపలికి ♦ గ్రిక్కన దూరి సుఖంపకుండ సం
తావ మొనర్చి,యేగె నటు, తాళుమటన్ననుదాళకేల యు
ద్యాపనశక్తిజూపెదవు ♦ దండము నీకు మనోజదండమా॥ 127

ఉ. గచ్చులు మచ్చులచ్చెరువు - గాగడలన్ వెదఁజల్లు జంద్రిబల్
పచ్చని తొక్కదోయి గల - పక్కి హుమాయిఁ బజీరు సందిలోఁ
జొచ్చుచు వచ్చునిమ్ముగలఁ - జొక్కుచు గీడయొసర్చుచుండగాఁ
నిచ్చలు దృష్టిచేసెదను - నిల్వవె కొంచెముసేపు దండమా.

ఉ. పెక్కు తెఱంగులం గరని - పీడన మే నొనరించి వంచనన్
ద్రుక్కక మిట్టిమిట్టి తల - జూపుచు సన్నిపంచెఁ జెంచుచున్
మొక్కలపాటుఁ జూపెదవు - మున్ను త్రికోణము లెన్ని జూపినన్
ద్రొక్కెద నిక్కు మానుమతి - మూర్ఖమనోభవదీర్ఘ దండమా.

ఉ. కాయలు గాచె నీదు తల - కాయ యహా! సుకుమారవారిక
న్యాయత కచ్ఛపోపమభ - గాంతరసిత్యగతాగ్రమో
ద్రేయసమగ్రఘట్టనవి - శేషతరాపద నైన నింక నో
కాయజదండమా! వినువుఁ గైకొని యూరక నుండ లేవుగా. 130

ఉ. పంకము లంటె నాకు బహు - భంగుల నీ కతన స్వలాసవ
త్సంకజపత్త్రినేత్రలను - బల్మిని బట్టగఁ దద్విశాలమో
నాంక గృహాంతరాళభరి - తాత్మజలప్లుతపాంసుసమ్మిళ
త్పంకము నీకు నంటెఁ గద - పాపపు మేఢ్రమ! యిట్లు సేతురే.

ఉ. ఎందఱి వేఁడుకొంటి? మఱి - యెందఱి పాదము లంటుకొంటి? ముం
దెందఱి నాశ్రయించితి? సఁ - కెందఱికిన్ బ్రణామిల్ల జేసెదో!
కొందల మందెడి మ్మనను - గొబ్బున నా మన వాలకించి, యా
బందెలమారి చంద్రి భగ - భాగ్యముఁ గోరను మారదండమా.

సీ. కమలపత్రస్ఫూర్తిఁ - గనుపట్టు భగములు
మించుటద్దమ్ముల - మించుభగము
లశ్వద్ధపాండుద - లాకార భగములు
పనసతొనలఁ బోలు - ఘనభగములు
దింటుఁ పూవుల - వంటిభగంబులు
సీతగింజలరీతి - నెసఁగుభగము
లలపందిముట్టెల - నలెనుండు భగములు
కాకిపిల్లలనోళ్ల - గతిభగములు

గీ. పెక్కు జూపితి నీవును - నిక్కుకొనుచు
నన్నిలోడఁ బెట్టి వెడలితి - వకట యిపుడు
చంద్రభగ మేమి! భాగ్యమా! - సైపుమా! ము
ముంగులింగమా! చాలహా - ముంగుమాని. 133

క. తులువలు వడివడి దాకఁగ
లటి, జినిగిన పూత దెంగు - లకు వెలచున నీ
తల బ్రద్దలగును రానిం
దలచి నిగుడబోకు మదన - దండము యింకన్. 134

సీ. కొంకేది బానిస - గుడిసెలు దూఱుట
పరికించిచూడ నీ - కొఱకుగాదె!
బత్తిని దొమ్మరి - తొత్తుల నిల్పుట
గానకొని యున్న నీ - కొఱకు గాదె?
గోడిగలను గొని - గూడులగట్టుట
కొంచ కెంచెగ నీ - కొఱకు గాదె?
బాలవిధవలకు - నోలిమాన్యములిచ్చు
టరసిచూడంగ నీ - కొఱకుగాదె!

గీ. వారకన్యకలకు సేవ - వారితముగ
గోకలును రూకలిడుట నీ - కొఱకుగాదె
కూళతనమాను పిల్ల నీ - కొఱకుగాదె
మోమకారోత్సవమా! శాంత - మూనుకొనుమ! 135

ఉ. తేనియకంపు పెంపుగల - తేజము ఝల్లున జెల్లువారగా
గోనెలలీల దేరు చను - గొండలు సిండయు దాంకవింపగా
గానుగబోలుబోలు మొయి - కంపిల బైకొని మేఢ్రదండమా
దాని వకార కొమ్ము నెగ - దాకక వ్రక్కలుసేయు పిన్నకో!

ఉ. కుక్కుటచూళికా భగన - గొల్ల నఖంబులగిల్లి మెల్ల నే
చొక్కపు మన్మథాలయము - జుంబన మొంతయు జేసి దానిలో
గ్రక్కున మోపిదూర్చి వగ - నైకొని పిల్చిన జంద్రి మిక్కిలిం
జొక్క రమింపనిచ్చుగద - సొంపుగ నో లవడా తడాలునన్.

శా. ఆభూతాకృతిచంద్రిసాంద్రతరకో - మాంచత్త్రికోణంబుగో
నాభోగస్ఫుటచండతాండవమహా - వ్యాపారకేళీకలా
లాభం బందెర నంచు నిక్కి నను నే - లాసార్చి గారించెదో
శోభ స్తంభము దాని - పొందెటుపలెన్ సిద్ధించు నీకిత్తఱిన్.

ఉ. గొల్లెనకంభ మంత నిను - గొల్లి, చోకారపు నల్లతీగెల
ట్లల్లికగొన్న రోమములు - నద్రిగుహోపమ మా బిలంబునన్
తెల్లని కొఱ్ఱగంజి పన - మించు ద్రవించును గల్గు చంద్రి మా
టెల్లెపు డీవుసొచ్చెదవొ - హెచ్చరికన్ బహుదీర్ఘ శిశ్నమా. 239

ఉ. నీచతకోర్చి బంధుజన - నిందకు నోయక దొల్లి గార్దభిన్
జూచియు నీవు మిట్టిపడ - జొచ్చిన నీచవలంబు దీర్పగా
లోచితవృత్తి గైకొనియు - నొద్దికమీఱగ దాని యోనిదూ
రించినాడగాదె! నిను - రిత్తగజేయుగ నాదు మేఢ్రమా.

చ. వినువిను, వద్దువద్దు. యు - వివేకము బూనకు. చంద్రి పూకుపై
మనసిడకంచు జెప్పినను - మానక మిట్టిపడేవు జొచ్చినన్
ఘనమగు పుంస్త్వమున్ సెగయు - గద్దలు వంటి చెడేవు మానుమీ
యనుపమరూపనిర్జిత మ - హాగజదండమ! మారదండమా. 141

వ. ఇట్లనేక ప్రకారంబుల మనోవికారంబుచేతం జేతనాచేతన జ్ఞానహీనుండై యాసీలాద్రిరాజన్యశతమన్యుం డుద్దండంబు గదండ నుండి గండుకొని వచ్చు కుసుమాయుధవిధునులయాచల సమాగత వాతపోతమధువ్రతపరభృతకీరశారికావారంబుల గురించి దూషింపం దొడంగె. 142

క. మదనా! మదనాశుగ చయ
మదనా! చెలరేగి యేయు - నాతతశశభృ
ద్వదనా! మృదులోపస్థా
సదనా! యెదనాటెనిపుడు - శంబరమదనా! 143

తే.గీ. సకలపురుష హృదయార్తి - సంఘటించు
సాని నీచంద్రరేఖాభి - ధానమూస

కేఁగుచున్నది, దానిపై - గినుకమాని
తద్విరహిఁ నన్ను నేచంగ - దగునె? చంద్ర 144

క. ఫణిరోమరేఖ యగు న
గ్గణికాంగన మీఁద బోవ - గా వెఱ సమరా
రణమా! మేము నేచగ గా
రణమేమి? తెలుంగు సత్వ - రత సన్బుద్ధిన్. 145

ఉ. మిమ్ము జయించు మించుగల - మేలినునుం బెనుగొప్పు చేతనే
మమ్మనునోభవ ప్రకట-మార్గణజాలము పాలుచేసి తా
గిమ్మనకేగె దానిదరి-జేరకు, చంపకగంధి యంచునో
తుమ్మెదలార! మీరిచట త్రుళ్ళెదరక్కట! శౌర్యహీనులై.

క. ఆవెల పొలంతి గని నే
నేవల విరహాగ్నిచేత - కృశియించెడిచో
నీవు చెవుల్ చిందరగొన
గోవెల! కూయుదుము నిన్ను - గొఱతన్ వేయన్

క. పరమ పురుషార్థంబంతయు
హరియించును నేచు చంద్రి - యంచితబింబా
ధర మాని సుఖింపక, త
త్పరపడి నను నేచ నేమి - ఫల మగు? జిలుకా! 148

చ. అనయమనివార్యమానమన - నాపదచే సకలప్రపంచమున్
దనువును బేరునన్ మఱచి - తన్మహనీయవియోగవార్ధిలో
మునుగుచు దేలుచున్, బరమ - మూర్ఖతచే బలవించుకొంచు, న
జ్జనపుంగవుండు కడు - సత్త్వము పెంపుదొరంగ మూర్ఛిలెన్.

తే.గీ. అనుచు శ్రీనంబి నారసిం - హార్యవర్యు
డానతిచ్చిన, శివభూసు - రాగ్రగణ్యు
డైన వీరన విని యద్భు - తాత్ముడగుచు
బిదప కథ చెప్ప డతులిత - ప్రీతి ననుడు 150

క. మారాకారా! కారా
గారాంతర విహరణోగ్ర - కర్మఠ! పాపా

వారావృతధరణీతల
వారవధూజాల! నిత్య - వర్ణితశీలా!। 151

మాలిని:—హరిగుణగణఖేలా! యంగజివ్యాధిలోలా!
పరిచితవిటజాలా! బాలరండానుకూలా!
నిరతరచితజాలా! నీచదాసీనుపాలా!
దురితచయవిశాలా! దుర్గుణౌఘాలవాలా। 152

—♦ గద్యము ♦—

ఇది శ్రీమజ్జగన్నాథదేవకరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణసంలబ్ధ సరసకవితా
విచిత్ర సలలితా స్థంబసూత్రి కౌండిన్యసగోత్రి సూచిమంచి కుల
పవిత్ర గంగనామాత్యపుత్రి మాంతా సూనసమాస నానా
విధసంస్క్రితలింగ దేశ భాషావిశేష భూషితా శేషకవితావిలా
సభాసురా ఖర్వసర్వలక్షణసారసంగ్రహోద్ధామ శుద్ధాం
ధ్ర రామాయణ ప్రముఖబహుళ ప్రబంధ నిబంధన
బంధుర విధాన నవీనశబ్ద శాసన బిరుదాభిరామ
తిమ్మకవి సార్వభౌమ సహోదర గురుయశో
మేదుర వివిధవిద్వజ్జనవిధేయ జగన్నాథ
నామధేయప్రణీతంబైన చంద్రరేఖా
విలాపంబను హాస్యరస ప్రబంధ
రాజంబునం ద్వితీయా
శ్వాసంబు
సంపూర్ణము.

—:0:—

శ్రీ ర స్తు.

చంద్రరేఖా విలాపము

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ
రతి సతీ - మనోహర
చారుతర స్పృహయమాన - శప్పావృత వి
స్తారభగాన్విత చంద్రీ
నీరంధ్రాశీవ్యలోల! - నీలనృపాలా॥ 1

వ॥ ఆకర్ణింపుము తావకీనకథావిధానంబు, యథార్థంబుగాఁ దొల్లి శ్రీశివబ్రాహ్మణవర్ణాగ్రగణ్యుం డైన వీరభద్రభట్టారకేందుం డనకు శ్రీమద్వైఖానసవంశోత్తంసం బగు నరసింహాచార్యపర్యుండవ్వాలి కథ యిట్లని చెప్పం దొడంగె. 2

క॥ అంతటఁ బటుఘటితగృహా
భ్యంతరమహిపానువృష్ప - బంధురబలవ
ద్ధంతయుతశయ్య నమ్మహి
కాంతుఁడు లేకున్న దాసి - కలు డాసి కడున్। 3

క॥ కళకళ మందుచు, మన మిటఁ
గొలగొల మనుకొంచుఁ జుట్టు - కొని యుండఁగఁ గో
మలగతి నేడకుఁ జనెనో?
తెలియదహా! దైవమాయ - తీరెట్లగునో?॥ 4

సీ॥ పిక్క లూగులు కాళ్ళు - పిల్లసేవకులచే
గ్రుద్దించుకొనుచుండెఁ - గొంతసేపు,
పాటకు ల్బజతేజఁ - బాడించుకొంచును
గొల్వు దీరిచియుండెఁ - గొంతసేపు,

హితవు మీఱఁగ భాగ - వతుల మేల్వాల
వింత కన్గొనుచుండెఁ - గొంతసేపు,
మద్దెల మ్రోయంగ - గుద్దద్రిప్పుచు నాడు
నింతి గన్గొనుచుండెఁ - గొంతిసేపు,
గీ. మంచ మెక్కి యొక్కతోడ - మదనకదన
మెంతయును జేయుచుండెను - గొంతసేపు.
తమలము మెసంగి పొగచుట్ట - ద్రాగెఁ గొంత
సే, పతం డంతె నెం దేఁగె? - జెప్పరమ్మ!! 5
క. ఏ లంజెయింటి కేఁగెనొ!
యే లీలావతిని బలిమి - నెనయించెనొ? తా
నేలాగు మాయ మయ్యెను?
నీలాద్రినృపుండు కామి - నీలోలుఁ డహా!! 6
క॥ వేంకటశాస్త్రిల యజ్ఞము
పొంకము చూడంగ లేచి - పోయెనొ? కే దా
వంకఁ బులి మ్రింగి పోయెనొ!
జంకయ్యెడిఁ జెప్ప రమ్మ - జవ్వనులారా!! 7
సీ॥ ఇంగుఁ దా వెల్వడి - యెందు వేంచేసెనో
మా సామి జూపరే - మ్రాఁకులార!
సన్నకసన్న నే - సకి గూడి యుండెనో
మా తేని జూపరే - మదులార!
వేఁపుల బట్టుక - వేఁటకుఁ బోయెనో
మా గొరఁ జూపరే - మడుఁగులాల!
యిందఱ భ్రమియించి - యేటికిఁ బోయెనో
మా రాజఁ జూపరే - జాజులార;
గీ॥ మమ్ము నేలిన నీలాద్రి - మనుజవిభుఁడు
పూలపాన్పునఁ బెనునిద్ర - పోయిపోయి
లేచి యొక్కఁడును మా క - గోచరముగ
నెచ్చట నడంగెఁ జెప్పరే - పచ్చులార!! 8

క॥ ఎల్లీ! మల్లీ! పల్లీ!
పుల్లీ! మా రాజు కూను - పోవక మీమీ
గొల్లెలకై రాఁడు గదా?
కల్లలు పలదింకఁ జెప్ప - గదరే వేగన్॥ 9

సుగంధి॥ నేలఱేఁడులార! మంచి - నేస్తులార! విక్రమా
భీలశూరులార! పిన్న - పెద్దలార! గుప్పునన్
బూలపాన్పు డిగ్గి యేడఁ - బోయినాఁడొ చూడరే
నీలకాశ్యపీ వరుండు - నిన్న రేయి యొక్కఁడున్॥ 10

మ॥ అని గద్గోలుగ వారు రోదనము సే-యన్. నాయకుల్ గాయకుల్
చనవర్లున్ గణికాజనంబు లనుజుల్-సామంతులుఁ మంత్రులున్
వినిశోకాకుల చిత్తులై కదిసి, త - ద్వృత్తాంత మాలించి, యా
యన నన్వేషము సేయఁబోయిరి సమీ-పారణ్యమధ్యంబునన్ 11

క॥ గట్టుల దరిఁ, బుట్టల కడఁ,
జెట్టుల చెంగటను, జెఱువు - చెంతల, బలు, పె
న్గుట్టల సందుల గొందులఁ,
బట్టుగఁ బ్రవహించు నేటి - పల్లము లందున్॥ 11

క॥ రోయుచు హో యని కూఁకలు
వేయుచు, హా! నీలభూప! విస్మయముగ నీ
వే యెడ కేఁగితో? వెస రా
వే యనుచును మోఁదుకొనుచు - విహ్వాలు లగుచున్॥ 13

క॥ మూఁగి అరయంగ, నాతని
జాఁ గూడం జనిన వేఁట - తోరపు కుక్కల్
సైగలు సేయుచు సాగగ
నా గతి గని చనిరి వార - లందఱు వెంటన్॥ 14

క॥ చని కనిరి చంద్రరేఖా
తను రూపవిలాసవహ్ని - దగ్ధశరీరున్
ఘన చింతాభావున్ నా
తన జనిత దశావికారుఁ దన్నృపమారున్। 15

వ॥ ఇట్లు కనుంగొని సకల పరివారంబు లతనిం జుట్టుకొని యాక్రందనంబు సేయుచు నాశ్చర్యఘుర్యమానసంబుతో నిట్లనిరి,

క॥ వాతము పట్టెనొ? వనిఁ బెను
భూతము గొట్టెనొ? మ ఱెట్టి - పొద గుట్టెనొ? హా
హా! తెలియ దేమి మాయయొ
యీతఁడు పడియున్న చంద - మెంచి కనంగన్॥ 17

సీ॥ బహుళద్విజద్రవ్య - భక్షణోద్భవ మహా
పాతకంబున నోరు - పడియె నొక్కొ?
కవిమాన్యహరణ దు - ష్కర ప్రభూతాతి
కలుషంబుచే జిహ్వ - పలుకదొక్కొ?
పరసతీవ్రతభంగ - కరణప్రభవపంక
గతిదుర్బలాంగంబు - గదలదొక్కొ?
సుజనులఁ బెడఁ జూచు - చూడ్కిఁ జుట్టినకోలఁ
గడుఁగనుంగవ మూఁత - వడియెనొక్కొ?
గీ॥ నితర నిజదాసికాజన - నికరములను
బలిమిమై పట్టపగలింటఁ - బట్టి మిగుల
సమరతులఁ దేలఁ బొడము దో - సమునొక్కొ?
నీలనరనాథుఁ డిట్లొంటి నేలగూలినాఁడు॥ 18

వ॥ అని మహాదుఃఖావేశంబున నిట్లనిరి. 19

సీ॥ కొలువు దీర్ప వసేమి - గురుతరతరుసార
భాసురలక్ష్మి వి - లాసమునను?
కూర్చుండ వది యేమి - ఘుమఘుమామోదగుం
భితసుచందనకాష్ఠ - పీఠమునను?
తేఱి చూడ వదేమి - దృఢతరలావణ్య
గణ్యపణ్యస్త్రీని - కాయములను?
పలుకరింపవ దేమి - బహువేషభాషాది
బంధురాశ్రితబాలఁ - భాగవతుల?

గీ॥ అకట! నీలాద్రిరాజ! భో ♦ గానురక్తి
మాని యీ ఘోరకాంతార ♦ మహిని బండఁ
గారణం బేమి? యేరిపైఁ ♦ గాఁక వూని
తెగి యిటకు వచ్చి యిట్లు ని ♦ ద్రించె దివుడు
క॥ కేళీభవనాంతర వర
కేళిమతల్లికాంత ♦ కేసలశయ్యా
లోలుఁడవై యుండక
నేలపై బండ నేల ♦ నీల నృపాలా! 21
సీ॥ విజయరామక్షమా ♦ విభుఁడు పిల్వఁగఁ బంచె
రాచ రాజకుమార ♦ లేచి రమ్ము
యెఱుకవాఁ డిదె పంది ♦ నేసి మాంసము దెచ్చి
కాచుకయున్నాఁడు ♦ లేచిరమ్ము
వేఁటకుక్కలఁగాన్క ♦ వెట్టిపంపిరి దొరల్
చూచువత్తువు గాని ♦ లేచి రమ్ము
కొత్తపారావారు ♦ కొలువంగ వచ్చిరి
రాచయేనుఁగుఁ గున్న ! ♦ లేచిరమ్ము
గీ॥ దాసి! యొక్కతె నీ పొందు ♦ కాస చెంది
వాఁచియున్నది వినయింప ♦ లేచిరమ్ము
సలుపుఁ గొల్పెడి పుండ్లు బా ♦ చులకు మందు
రాచికొన నీలనృప! వేగ ♦ లేచిరము లే! 22
వ॥ అని మఱియును.
క॥ కదలఁడు పలుకఁడు ధాతువు
పదకరముల నుండఁ జూచి ♦ బ్రతుకునో! లేదో!
పెదరకఁ జెప్పు మ దెట్లు
న్నదొ! యీతని కో ముడింబి - వరసాచార్యా! 23
తే॥ గీ॥ అనిన, నాతండు దగ్గఱి ♦ కరిగి ధాతు
గతి పరీక్షించి, యితనికిఁ ♦ గామరోగ

మంకరించిన, దీక్ష మీరు । జంకు మాని
సరగ శిశిరోపచారముల్ — సలుప, లేచు। 24

క॥ అని చెప్పిన వా రందఱు
జనితామోదంబుతోడఁ — జల్లని పను లే
ర్పనఁ జేయఁగ సమకట్టిరి
మనుజాధిపు చెంతఁ జేరి — మక్కువ మీఱన్ 25

క॥ పసుపును నూనెయుఁ గరపద
బిసరుహముల రాచి, విసముఁ — బిండి శిరమునం
దిను మంత గోఱిగి వడి విడి,
వెసఁ జెవి వెల్లుల్లి యూద — వేగమే తెలిసెన్। 26

ఆ॥ వె॥ తెలిసి యుస్సురనుచు — నలుదిక్కులను జూచి
సైగ సేయు, వారు — చల్లఱగంజి
వంటకంబు బిసికి — బోయ, మెల్లన
గుటుకు గుటుకు రనుచు — గ్రోలి సోలి। 27

క॥ తెప్పిఱి కూర్చుండి యతం
డప్పుడు తన చంద మెల్ల — నాప్తులతోడన్
గుప్పున స్వేకాంతంబున
జెప్పిన విని, లంజె యెంత — చేసె న టంచున్। 28

క॥ బొక్క నాసి గడ్డ సెగయును
నకటా! యీ నీలవిభుని — కంటించిన యుం
టికి నొంటికి హానిగదా!
ప్రకటంబుగ బుకుగు లురలి — వడి చచ్చుగదా। 29

క॥ పట్టుడు కట్టుడు కొట్టుడు,
గట్టిగ దల బోడిచేసి — గాడిదమీఁదన్
బెట్టుడు; పురి వెడలంగా
గొట్టుడ" నిరి యందఱొకట — గోపము మీఱన్॥ 30

వ॥ అప్పుడు నీలాద్రి భూమిపుండు 31

ఆ॥ వె॥ దాని బట్ట బూను - తఱిబీజు గనుగొని
సాని నిట్లు సేయు - జనదు, నాకు,
గూర్మి మీఱ మీరు - కుస్తరించిటు తె
తెచ్చి కూర్పవలయు - నిశ్చయముగ॥ 32

క॥ తల గొఱిగించుట కంటెన్
మొలగొఱిగించుటయె మేలు - ముగ్ధయగుట జల్
సలుపున కోర్కెక యుంచిన
దిల విటులకు నింత భాగ్య - మేదీ జగతిన్ 33

క॥ సమమై రోమ రహితమై,
యమిత మృదుత్వంబు గలిగి - యశ్వత్థదళో
పమమై, స్నిగ్ధంబై, వెలు
పమరెడు భగమిచ్చు భాగ్య - మందురు శాస్త్రిన్॥ 34

ఆ॥ వె॥ ఇన్ని లక్షణంబు - లెన్న దాని త్రికోణ
పాళి నుండు డనుచు - పాళి నాదు
నంతరాత్మ దోచె; - నయ్యది సౌభాగ్య
వతియె సుమ్మి. పెక్కు - వాక్కు లేల?॥ 35

ఆ॥ వె॥ దాని యోని తీరు, - దాని చన్నుల చెన్ను,
దాని మోము గోము, - దాని మోవి
కావి లీవి చెప్ప - గా మాకు శక్యమే?
రోమములు వడంకు - భీమరాజ!॥ 36

క॥ సిద్ధాంతివి, పండితుడవు,
సద్ధర్ముండవును, నాకు - సఖుడ వెపుడు నే
నుద్ధతి దాని రమియించెద?
శుద్ధగతిం జెప్పు కొంత - సుబ్బయ్య మాకున్॥ 37

వ॥ అని పలుకునప్పుడు, పండితుండును నిష్ఠాగరిష్ఠుండును సుజ్ఞాననిపుణుండును హితుండును బ్రహ్మణాగ్రగణ్యుండును శాంతుండును సకల జన సమ్మతుండును జతురుండును ప్రయాగవంశోత్తముండును, నగు బాపన్న, రూపన్నుంజూచి యీ పగిది వాపోవుచు

గన్నులు తేలవైచుచున్న యా నీలాద్రిమన్నుజేనిం గనుంగొని, వినయవిసంభ్రభగాంభీర్యంబులు గుంభింప గంభీర భాషంబుల మెల్ల మెల్లన యిట్లనియె. 38

క॥ పరనారీసోదరుఁడవు,
పరతత్త్వవిశారదుఁడవు, - బహురాజసభాం
తరనుతకీర్తివి, వేశ్యా
తరుణీమైథునము సేయుఁ దలంపఁ దగునే? 39

సీ॥ చెఱువు చేసితివిగా - చెలఁగి బాడవ, క్రింద
సద్రాజ లెన్న స - ముద్రముగను,
వనము నిల్పితివిగా - వర్ణింప రాకుండ
వీఁక నరట్లకు - ప్పాక నడుమ
మాన్య మిచ్చితిగా - మహిమి మాలంబున
శొంఠి సుబ్బయ్యకు - క్షుద్రభూమి
నా కిచ్చితివిగదా - నాలు గైదు వరాలు
పీకలగతిని వ - ర్షాశనముగ
గీ॥ వివిధసంగ్రామ జయరామ - విజయరామ
రాజకరుణాకటాక్షని - ర్వ్యాజలబ్ధ
సకలసామ్రాజ్య ఖనివి; ని - వకట! యొక
పుష్పి భోగపులంజకై - పొగులఁ దగునె!॥ 40

క॥ ఇల్లును నొళ్ళును గుల్లగు,
బెల్లడరెడు రాజ్యలక్ష్మి - పెంపు హరించుఁ
గుల్లావు సాని దానిన్
మశ్ళితనితమిఁ గోరి నీవు - మఱి రతి సలుపన్। 41

క॥ వద్దుసుమీ, యిది కూడని
పద్దుసుమీ, నాదు మాట - పాలించితివా
ముద్దుసుమీయా సానిది
మొద్దుసుమీ దాని దెంగు - మోహం బేలా। 42

క॥ జగ్గకవిరాజు చేతం
బగ్గయు సిరి నోవఁ దిట్లు - వడితివి చంద్రిన్
మగ్గము వెట్టిన, మొదలే
నెగ్గవమో! నీలభూప! - నృపసుమచాపా! 43

వ॥ అప్పుడ ప్పలుకులు విని కటకం బడి కట మదరఁ బండ్లు పెటపెటం గొఱికి చటులభ్రుకుటిలారుణలోచనుండై తదీయ ప్రధాన ప్రధానుం డగు నాదు_భీమనామమంత్రి యతని కిట్లనియె,

క॥ ప్రభుచిత్త మెః క్రోధనంబున?
ప్రభవించునో యట్టి నీవుఁ - బలుకక వడి ని
ట్లు భయము మాని పలికెదవు
సభలో వా రెల్లఁ గడు న - సహ్యత పడగన్॥ 45

క॥ ఓంభూలు చేసికొంచును
జంభంబులు గొట్టుకొనుచు - జడమతి నశుభా
రంభము లరయుచుఁ దిరిగెడి
దంభపు విప్రునకు నీకుఁ - దగ దిది చనుమా॥ 46

ఆ॥ వె॥ పప్పుదప్పళంబు - లొప్ప దప్పొప్పులు
సెప్పుకొంచుఁ దడక - విప్పుకొంచుఁ
జదుపుకొంచుఁ దిరుగ - ఛాందసుల్ మీరలు
రాచకార్యములకు - రాగఁ దగునె?॥ 47

క॥ వైశ్యం బేరా విధనకు!
వైశ్యునకున్ సమర విజయ - వాంఛల వేలా?
వశ్య యయి కులికి పైఁ బడు
వేశ్యారతి సుఖము వేద వేద్యున కేలా॥ 48

వ॥ అనిన నమ్మంత్రిజన పుంగవున కాతం డిట్లనియె. 49

క॥ నిష్ఠాహీనుండవు, ఘన
నిష్ఠురమాయాప్రలాప - నిపుణుఁడ, వీవే
జ్యేష్ఠ వితనిని నియోగి
శ్రేష్ఠుల లోపలను జెప్ప - జెప్పఁగ నేలా॥ 50

క॥ తిరుమణియు దులసిపేరులు
తిరునారాధనయు బెద్ద - తిరుగూడ వెసఁగ
ధరించి ముష్టి కిప్పుడె
తిరుగుము మంత్రాంగ ముడిగి - దాసరి వగుచున్ 51

గీ॥ బంధుడును బండితుఁడును గూర - పాటిరాయ
మంత్రివర్యుం, డతని దోలు - మడత వెట్టి
కొట్టి సన్యాసి జేసితి, - విట్టివాడ
వితని గుల శేఖరుని జేయు - టెంత నీకు!॥ 52

సీ॥ ఇయ్యనీయవుగదా - యెంత సత్కవి వచ్చి
ప్రస్తుతించిన బూటు - బహుమతైన
నుండనీయవుగదా - చండపండిత రాజ
మండలంబును సభా - మండపమున
నిల్వనీయవుగదా - నిమిషమాత్రం బైన
నాశీర్వదించు ధ- రామరులను
చూడనీయవుగదా - వేదశాస్త్ర బాహు
గానవిద్యాప్రౌఢ - గాయకులను

గీ॥ కూసుమతమార్గరతుఁడవై - కులము విడిచి
తిరుగు నీ విందు జేయ మం - త్రిత్వ మూని
త్రిప్ప. నీలాద్రిరా జిట్టు - ముప్పె యయ్యె,
భీకర వ్యాజ! యాదుర్తి - భీమరాజ!॥ 53

శా॥ సామం బేమియు లేదు, సాంత్వవచ - సందర్భమున్ నాస్తిదు
ర్గామణ్యం బధికంబు, కాముకతయు - న్నాపట్యము న్మెచ్చగా,
భీమామాత్యుండ వంచుబల్కు నరుని - నృధ్విన్ యదార్థంబహో
నీ మంత్రాంగంబుచేత, నేడు చెడియెన్ - నీలాద్రిరాజెంతయున్।

క। గణిక శ్రేష్ఠుడ వయ్యో!
గణికాంగన పొందు రాజు - గాదికి దగ దం
చణుమాత్రము జెప్పవు, నీ
గుణము తెలిసివచ్చె. బుద్ధి - కుశలుఁడవు భళీ। 55

క॥ అని వా రిరువురు నిటువలె
ఘనఘనరవసదృశనాద - గద్గదగళులై
కినుక వివాదింపంగా
విని చింతలపాటి నీల - విభు డిట్లనియెన్। 56

క॥ మీ రేటికి వాదించెద?
రూరక యుండుండు, చెలిమి - యొప్పారంగా
గౌరవము న నా మది గల
యారాటము దీర్ప బాప - డనుమస్థుఁడుగా?॥ 57

క। రతి చింత చేత నిప్పుడు
మతిపోయిన రీతి నుండు - మాకున్ సుద్దుల్
హితమతి జెప్పెదు, హాహా!
పతిచిత్త మెఱుంగ లేవు - బాపడ వయ్యున్॥ 58

వ॥ అని యతనిమీద కోపసంఘటితచిత్తుం డగుట గనుం
గొని తత్సన్నిధి గల వార లేగుమనిన నతం డాగె నంత భీమరాజుం
జూచి యేకాంతంబున నిట్లనియె. 59

క। బాపడని నేను దనియును
నోపిక జేసితిని గాని - యొఱుతును జుమ్మీ
పాపమున కోడ కిమ్మెయి
బాపన్నను భీమరాజ - పటు కోపమునన్॥ 60

వ। అనిన భీమరా జతని కిట్లనియె, 61

క। అదినైన బంది బోడవవో
యెదురించు పులిని బోడవో - యేన్గు బోడవవో
కదనమున శత్రు బోడవవో
వదరుచు నెమ్ము రాడు నట్టె - పారు బోడవవో॥ 62

క॥ అని భీమరాజు పలికిన
విని మనమున సంతసించి - వేడుకతో ని
ట్లనియెను జంద్రుని వేగం
బనుకూలము సేయు మన్న - హా! యెట్లోర్తున్॥ 63

ఉ॥ కోకిలకీరశారికల - కూకలకున్ గళహంస కేకికిన్
భీకరసిద్ధ్వాగ్భటికి - బెగ్గిలితిన్, మఱి చెప్ప నోప, నెం
దాక సహించువాడ, నెస - దాని త్రికోణముదెచ్చి చూపుమా
నా కెదలోని మన్మథక - నద్ఘన పావకతాప మాఱగన్। 64

గీ॥ మఱి విచారింప నది యాఁడి - మళ్ళ వేంక
టాభిధానప్రజావతి - యంశ బుట్టి,
సకలరతిబంధచాతుర్య - సరణి గనియె,
పూని వర్ణింప దాని కే - సాని సవతు?। 65

క॥ కావున వేంకటశాస్త్రికి
నా వల పెఱుగంగ జెప్పి - నను, నాతఁడు తా
నావలి పని సమకూర్చును
వేవేగమే భీమరాజ! - విచ్చేయు మయా। 66

వ॥ అని చెప్పి.

చ॥ పనిచిన, నాత డేగి గని - భంజితనీలతరాజగాయసం
జనితకరోటికూటము స - సాసఘృతప్లుతసత్ప్లాశమాం
సనికరవర్ధమానవిల - సత్పటువహ్నిశిఖాప్రకాటము
త్యనుపమమంత్రతంత్రకర - యాజకఘాటముయజ్ఞవాటమున్

క॥ కనుంగొని తచ్ఛాలాంతర
మున దక్షుడు బోలె యక్ష - ముగ్రంబున దా
నొనరించు వేంకటమఖిన్
జనవున గని రాజ్యకార్య - సంగతి దెలిపెన్॥ 68

క॥ తెలిపిన, మఖ యత్యంతము
బులకువొందము, భీమంత్రి - పుంగవ! నెన దా
దలచిన పని సమకూర్తును
జెలిమి వెలయు. నీ ముఖంబు - తెల్లిన పిదపన్। 69

క॥ దాతయు, దైవము నేతయు
నే తీరున గన్నతడే - యెప్పుడుగానన్

నీతోడు, భీమరాజా!
యీతని పనిసేయు టుచిత - మగుఁ గద మాకున్। 70

క॥ అని రాజుగారి దలతయు
వినయంబునఁ దెలుపు మనుచు - వేఁడిన, నతఁడున్
జనియట్ల చెప్ప, నీలా
వని విభుడుఁ గుడారమునను - వసరుచునుండెన్। 71

వ॥ అనంతరంబున నయ్యార్యరామద్రావిడ బాడబాగ్రగణ్యుం డగు వెంకటసోమపీథి నిరతపర్యుషితాన్నదాన విధానసంక్రుద్ధసుప్రసిద్ధ వృద్ధభూమీసుర వారానివారితభూరితరదారుణభాషా విశేష దోషితంబును, ప్రచండతర చండాలసరోవర పరిసరపరికల్పితానల్పవిశాలశాలాతటతటుల కుటిలాచ్ఛమత్స్య పుచ్ఛాచ్ఛాదిత కృపీట సంపాద్య మానాహీనపురోడాశ ప్రముఖాయోగ్యవస్తుయాగభాగానురాగా రహితవిహిత మహితబృందారకర బృందంబును, యథావిధివన్నిర్గాగిత దక్షిణాక్షీణ పదార్థపంచనాగుణనిరస్తోత్సాహసాహసధానవమ్రహాసోమయాజి విరాజితంబును, జామాత్యమూర్ఖమహా కఠినవాక్యతర్జనభర్జనపలాయిత సకల దేశసమాగతవివిధవిప్ర ప్రకరంబును, పరమపరిహాసక పరికల్పిత స్వచ్ఛచ్ఛాగ నాదామోదిత వేదితలాంతరపరిస్రుత ధూర్తపండిత పామరజనసమూహంబును, బ్రాహ్మణార్థ సంపాదితబహుళసత్ఫలశాక పాకభక్ష్య భోజ్యదధిఘృతగుడాదిక వస్తుసోమచౌర్యక్రియా కౌశలయాతాయాతాతతాయి శ్రేష్ఠకుమార నారాయణశాస్త్రి విశ్రుతంబును, సంభావనా సంభ్రమాలోకనార్థసమాగతవితతవారాంగనాభుజంగ పుంగవశృంగార కేళీగృహాయమానశాలావమానప్రదీప్తవిశాలకాయమాన నికాయంబును, విపులాపూపకరావోపమానపీనోపస్థాసలవికీర్ణాసోకానేక దీర్ఘతరశ్యామలకోమలరోమస్థామోద్ఘాటనపాటవ ప్రోల్లసద్బాల విధవావిరాజితతాంతగ్రేహంబును. విదార్యమాణపశువిసరకళేబర సంజనితఘనతరక్షరీతక్షతజ ప్రవాహ బిందుసందోహగ్రసనవ్యసన సంభ్రమభ్రమదభ్రభ్రమద్గృధ్రకాకఘూక కంకకాలేయక గవయగోమాయ ప్రముఖ వన్యఖగమృగజాలకోలాహల బధిరీకృత జనసమూహంబును, పరమ

నిర్భర నిర్భాగ్య దామోదర దురోదర మృగయావినోదామోద ఖేల
న్నీలాద్రినృపాల బాలిశదుష్కరకరాగ్ర సమర్పిత యాగఫలదానధారా
పూరంబునుంగా, క్రతువు సమాప్తంబు గావించి. "జన్మంబు జన్మంబు
లేకుండం గడతేఱె, మఱియు పుత్త్రియు నిజముఖకళా విలాస తిర
స్కృత చంద్రరేఖ యగు చంద్రరేఖను, గోమలాలంకార భవ్య
యగు నా కావ్యకన్యకకును నుత్తముం డగు నీలాద్రి నృపుండు
వరుం డయ్యెడు సమయంబు నయ్యె; మామకీ భాగ్య మహిమంబు
చెప్ప దరంబె?" యని సంతుష్టాంతరంగుండై చని చని 72

సీ॥ పూతిగంధాధార - పురఖాత డిండీర
భరితమై రేయకుం - భద్రవజంబు
గ్రామసూకరమాంస - ఖండకోరణవార
కంక వాయసగృధ్ర - సంకులంబు
మేకురఖాదనా - మోద సంపాదిత
తామ్రచూడాసహ్య - తటతలంబు
రతిరాజసంగరో - త్థితషిద్గజనశుక్ల
మూత్రార్ధగేహాళీ - చిత్రితంబు
గీ॥ ఘంటివీటీజనసంధాన - విహితవచన
పచనా రచనా నిపుణకుట్ట - నీ సహాయ
కరణ కారణ కౌలేయ - కంబు; వేంక
టాభిధానాతిసీచ వే - శ్యాలయంబు। 73

క॥ ఇటు నటుఁ గనుఁగొని లోనికి
లోటలోటఁ జని మంచ మెక్కి - లోలత నవి త
త్తటమునఁ గూర్చుండిన, న
కుక్కుటిలాత్ముండు కౌగలించు - కొని యి ట్లనియెన్। 74

తే॥ గీ॥ ఎంత భాగ్యంబు చేసితి - మిరుపురమును!
కాను విడకుండ యజ్ఞంబు - కలిగెఁ, జంద్ర
రేఖను దలఁచి నీలాద్రి - ఱేడు మిగుల
మోహితుఁ డయ్యె, భాగ్యమా - మోద మొదవె॥ 75

క॥ నీలాద్రి రాజు మిక్కిలి
లాలిత కృపయించె విరహ - దహనముచే, నీ
వేళం జచ్చును, వేగం
బాలో లతఁ జంత్రి నంపు - మాతని కడకున్। 76

తే॥ గీ॥ పూలమ్రాఁకులు నీవు నీ - పుత్త్రికయును
చూమువల్ల యెఱింగి బో - జుగుల వలపు
వెల్లి గొలుపుచు బలువుగ - విత్తమెల్ల
లాగుదురు, ధాత్రి మీవంటి - లంజె లేరి?॥ 77

తే॥ గీ॥ నేఁడు నీ కల్లుఁడాయెను - నీలనృపుఁడు
కూఁతురును నీవు నేనును - గొదవ లేని
సిరులఁ బొదలెద మింక, నీ - చిన్నదానిఁ
గడఁక గ్గైసేయు, మని చంద్రి - గాంచిపలికె। 78

తే॥ గీ॥ బాలరో! నీవు మిగుల సౌ - భాగ్యవతివి
వొక బొజుఁగు వోవమతి యొక్కఁ - డుత్తముండు
దొరకె, సీలాద్రిరాజు న - చ్చటితుఁడిపుడు
నిన్ను గోరి పిలువనంపె, - నేఁడు నీవు॥ 79

క॥ ఏలాగున నలయించెదొ?
యేలాగున నీలవిభుని - వలయించెదొ? మ
మ్మేలాగున రక్షించెదొ
బోలెఁ దెగడు నీదు భగము - పుణ్యముచేతన్ 80

వ॥ అనిన చంద్రరేఖ యిట్లనియె. 81

సీ॥ చూపుఁగోపులచేత - జుంబనంబులచేత
దంతక్షత నఖక్ష - తములచేత
తాడనంబులచేత - బిడనంబులచేత
గాఢపరీరంభ - కలనచేత
నుపరతికతులచే - గపట వాక్యములచే
దాఁబూలదాన వి - ధంబుచేత

కలవంబుఁబూతచేఁ - గారవింపులచేత
గాన నాట్య ప్రసం - గములచేత

సీ॥ మందు మంత్రింబులనీల - మనుజవరుని
లోలుగావించి కలధనం - బోలి లాగి
పిడవ జోగిగఁ గావించి - డించి
తెత్తు మీాసన్నిధికి నా ప్ర - తిజ్ఞ వినుఁడు॥ 82

ఆ। వె॥ దొడ్డదొడ్డ తురక - బిడ్డల నా కోడ
లందు నిరకఁ బట్టి - యడుగనెత్తిఁ
బెట్టి" లోలుఁ జేసి - వెట్టివానిగఁ జేతు"
నీలనృపుఁడు నాకుఁ - జాల గలఁడె। 83

తే। గీ। అనిన, నీవంతనేర్పరి - వగుదువమ్మ!
లెమ్మ! ముస్తీబు గమ్మ, శీ - ఘ్రమ్ముగాను
బొమ్మ యారనితమిఁ దీర్పఁ - గమ్మ విల్తు
చేతబంగరుబొమ్మ! యో - చిన్నకొమ్మ॥ 84

క। నావుడల చంద్రి యప్పుడు
భావం బలరార లేచి - పరిపరిగతులన్
వేవేగఁ జేయ దొడగెన్
గేవలశృంగార మొసలఁ - గీలుకొసంగన్ 85

క। నీలాద్రిరాజమోమున
గ్రాలెడుగడ్డంబు రీతిఁ - గనుపట్టి మహా
నీలోపస్థా భాసా
భీలతనూరుహాము లన్ని - బిరబిర బెతికెన్। 86

క అతని పెనుబాలీసుల
భాతిన్ గడుపొడవు లగుచుఁ -బ్రబలు కుచము లం
దాతత మలయాచలసం
జాతసుగంధంబు మిగుల - జానుగ నలఁదెన్। 87

క। ఘుగఘుగసుగంధబంధుర
మగుచుండెడు దూప మింకియొ - నానందమునన్

నిగనిగ నీలెపు తన ఘన
భగదేవత కాత్మవాంఛ ♦ ఫలియించుటకున్. 88

ఆ. వె. గొఱ్ఱెబొచ్చుకంటె ♦ నెఱ్ఱనై చిఱ్ఱిలా
కుఱ్ఱ వెంట్రుకలను ♦ గూడదువ్వి
తొఱ్ఱకొప్పు వెట్టి ♦ నఱుమూగను జాల
విఱ్ఱవీఁగుచుండు ♦ బిఱ్ఱబిగియ. 89

క. హరి మొగము కెగయు మొగమున
హాదళమును దళముగాఁగ ♦ నలది మహాసిం
ధురతర నేత్రయుగంబున
గరమరుదాతంగ మందు ♦ కాటుక వెట్టెన్. 90

క. సక్కి సింగారించిన
యిత్తడి సొమ్ములనుబోలి ♦ యెఱ గగ మేనన్
బిత్తడి సొమ్ములు తన కా
పత్తారణ కారణముగ ♦ బాగుగదాల్చెన్. 91

క. కంచెలలోపల గట్టి బి
గించెన్ జనుగట్టుదోయి ♦ గిరినాగులనా
డించక హితుండికుడు వడి
వంచనతో బెట్టివట్టి ♦ నైఖరిదోపన్. 92

క. ఈలీల నలంకృతయై
యాలోల వెలింగినప్పు ♦ డాశ్చర్యముగా
నీలాద్రిరాజు బట్టం
బోలోలత మెరియు పెద్ద ♦ భూతమొ యనగన్ 93

ఉ. అప్పుడు సోమయాజులు త ♦ దాకృతి వేంకటసానియుక్తుఁడై
తెప్పలు మోడ్చ కర్మిలి న ♦ టింగని, కూతుర! నీకు దుల్యయా
నొప్పులకుప్ప నిప్పుడమి ♦ నొక్కెడ జూడము, లోలవయ్యు, బా
గొప్పెదు బాలలీల గడు ♦ నూనితి మేల్బళి! యంచు మెచ్చగన్.

క. నీలాద్రిరాజు వార
స్త్రీ లోలుండయ్యెనింక ♦ జెడి వైతరిణిన్

గూలు నిటు లనుచు దెల్పెడి
పోలిక సంబోధి గ్రుంకె । బ్రొద్దు రయమునన్. 95

క. అపకారి నీలభూపతి
యపయశో మల విస్తృతముల । నలమె ననంగా
విపుల మగు కటికచీకటి
విపులాస్థలి సంబరమున । విప్పగ గప్పెన్. 96

శా. అంతన్, దారలు దోచె నంబరమునం । దా నీలభూపాధముం
డెంతే జంద్రిని గూడ దత్తరువుచుం । దిం బైన సందీయు క
త్యంతంబున్ రసపాకపు ల్లిట్టువాడమున్ । దర్పం బటంచున్ సభ
కాంతారత్నము దెల్పనో యన మహా । గాఢాతిధ్వాంతచ్ఛవిన్. 97

ఆ. వె. తాను జంద్రరేఖ । నా నెసంగుదు నంచు
సాని పుష్పితోత్తు । లోన నుబ్బ,
దాని నేతునంచు । దా గోపమున వచ్చె
నో యనంగ జంద్రు । డుదితుడయ్యె. 98

వ. అయ్యవసరంబున

ఉ. వేంకటసోమయాజియును । వేంకటపాపయు శ్రద్ధులై, కడన్
బొంకపుమాటలున్ వగలు । బుద్ధులు దద్దయు జెప్పకొంచులో
గొంకక నీలభూవిధుని । గొల్లెనలోనికి దాని దూర్చి పూ
కంకటి చెంగట న్నిలుప । గన్గొని యానరపుండు వేడుకన్. 100

ఉ. దిగ్గున లేచి దండ మిడి । ధీవర! యజ్ఞము జేసినావు మున్
బగ్గెగ, మేము మన్మథ వి । పద్దశనుండి తొలంగనిప్పుడీ
సిగ్గటికన్న దార్చితివి, । చెప్పగ శక్యమ నీ ప్రభావ? మీ
వగ్గవి గాక బాపడవె । యారయ వేంకటసోమ పీథిరో. 101

ఆ. వె. యెద్దుమానసుడవు, । యోదా తడదువు, సో
మాదుగుటవు, నీవు । మామ వైతి,
మాకు బున్నె మెలమి జే । కూరె నో! చంద్ర
రేఖ మీరు చంద్ర । రేఖ నలన. 102

క॥ నావుడు నత డిట్లనియెను,
దేవా! తావక కటాక్ష । దృష్టివలననే
కావించితి గ్రతువు; విప్రుడిది
నీవన్నియు జూచి వలచె । నీలనృపాలా। 103

సీ॥ కైశ్యంబు కందంబు, । ఘనగోధి చంద్రమః
ఖండంబు, భ్రూద్వంద్వ । కము ధనస్సు,
చక్షుస్సులు చకోర । పక్షు, లోష్ఠంబు పీ
యూష సరస్సు ప । యోధరములు
మాతంగకుంభముల్, । మలినరోమాళి పి
పీలికాశ్రేణి, గం । భీరనాభి
విషనిధి, కటి మహా । విపులసువేది. వ
క్త్రామరసంబు, మ । దన సదనము

గీ॥ పాండురాశ్వత్థభూరుహ । పత్ర, మిట్టి
సరస సౌందర్యవతి యగు । చంద్రరేఖ
నీకు దొరకెను. సంభోగ । విహితలీల
దక్కు నేలుము నీలాద్రి । ధరణిపాల॥ 104

ఆ॥ వె॥ దీని తల్లి యీమె । నా నేరస్తురాలు, మే
మిరువురమును నీకు । హితుల, మెట్లు
సాకెదవో? యటంచు । జంద్రిహస్తము దెచ్చి
యాతని చేత నుంచి । యప్పగించి। 105

క॥ ముప్పదియారేండ్లది, ముం
దెప్పుడు నొక్కరుని బొంద । దేలాగున నీ
విప్పుడు దిద్దుకొనియెదో?
మొప్పెతనము మాన్పవలయు । ముందఱ పనిలో॥ 106

వ॥ అని మరియును

శా॥ కం పేపారెడు మంచిగంధమును బు । క్కా క్రొత్తపన్నీరు క
ప్రంపున్వక్కలు నాకులున్ దబుకుతో । బర్యంక మం దుంచి తా

దంపత్యోశ్చిరకాలభోగ్య మను వృ । త్తంబుల్ మహోపస్వరం
బింపారన్ బఠియించి వేంకటమనీ । షీంద్రుండు మోదంబునన్
శా. తారామార్గము జూచి మంగళముహూ । ర్తంబిప్డే తెంచె గా?
యో రాజాగ్రణి! పుస్తెకట్టుమిక జా । గూనంగ నేలా? ధ్రువం
తే రాజా నరుణోయటంచు నుడువన్, । దేజంబు దీపింప ద
న్నారీకంఠమునన్ ఘటించెను సువ । ర్ణ ప్రస్ఫూర్తిసూత్రముల్.
క. తలబ్రాలు నోయ నవి జిల
జిల జాల్కొని మదనసదన । స్నిగ్ధస్థలిపై
బొలిచెను భావిసురత సం
కలి తేంద్రియ మిల్లుపెని । గప్పు ననుగన్. 110
వ. అనవరతంబున వేంకటశాస్త్రి యిట్లనియె. 111
శ్లో. యుభయస్వపుషి ణేం చంద్రరేఖామలముఖీమిమాం
చంద్రరేఖాం బగవతీం త్వాం నీలాద్రి ప్రజాపతే. 112
శ్లో. త్వన్మందిరే బహుళ కాంచనసిద్ధిరస్తు
వంశాభివృద్ధి రథ కాస్తు శివారవోఽస్తు
బలార్కకోటిరుచి రస్తు మలేత రాస్య!
నీలాద్రిపుణ్యజనవర్య హరిప్రసాదాత్. 113
వ. అని యాశీర్వదించి యిట్లనియె. 114
క. స్మరమందిరాంగణంబున
కరదంతక్షతము లుంచి । గాఢరతుల భీ
కరభంగి జేయ కిప్పుడు
తురతుర న వ్వేనుక మెల్ల । ద్రోయుగవలయున్. 115
ఆ. వె. ఆకు పాక చెట్టి । లోకువగా బట్టి
పూకు మెల్ల నిమిరి । నూకవలయు,
డాక జేసి వేగ । డాకంగ బోవద్దు,
నీకు దక్కె జంద్రి । నీలభూప. 116
వ. అప్పుడు వేంకటసాని యిట్లనియె. 117

క. బాలసుమీ, గోలసుమీ,
జేలసుమీ, గాఢరతులఁ । జెందెదఁ గడున్
బోలింపక తూలింపక
పాలింపుము, చంద్రి! నీవు । పాలయ్యెనికన్. 118

క. డా సిందు విడెము మరుచే
గాసిం దగ్గఱక మున్న । గా మచ్చికఁగా
జేసిందు పొమ్మి పిదపన్
నీ సేతల కెల్ల నోర్చు । నీలన్నృపాలా! 119

వ. అని చంద్రరేఖం జూచి యిట్లనియె. 120

క. నచ్చోడా! పలు వీతఁడు
మెచ్చమునకు నచ్చమునకు । యిచ్చల యుడీగా
యిచ్చును, హెచ్చుగఁ గొలువుము,
నచ్చు యిటుల సేరబోక । నందరలేకా. 121

క. దేవేరిఁ గేసదవు న
ద్భావంబున సితఁడు చేగఁ । బట్టిన నీ, వో
పూవుంబోడిరొ! విటసం
భావన పైదలపు విడిచి । బత్తి గొలువుమా. 122

సీ. పాటపాడు మటన్న । బాడక యెలుగెత్తి
పదిరిరోదనము చే । సెదవు సుమ్ము,
కాళ్లొత్తు మని వేడ । గడువడి నొత్తక
నెదురొత్తమని ఎలి । కెదవు సుమ్ము,
తమలమందిమ్మన్న । దమినీక క్రిమ్మఱు
నా కిమ్మటంచు బె । నగెదవు సుమ్ము
రతికి రమ్మని పిల్వ । రాగిల్లి డాయక
యెదనున గడకు బో । యెదవు సుమ్ము,

ఆ. వె. తురక దుండిగాడు, । దూదేకులియుగాడు
పసువులవాడు గాడు । బట్టుగాడు,

మనల నేలుచుట్టి । మనుజనాథుఁ డితండు
సెప్పినట్టులేవు । సేయు చంద్రి! 123

వ॥ నావుడు నతం డిట్లనియె. 124

ఉ। పుత్త్రిక కీలుబొమ్మ యనఁ । బోలెడు మోవి చందిరిక్
హత్తఁగఁ దోడి తెచ్చి విర । హాగ్ని హరింపఁగ జేసినావు
కుత్తమ భూషణాంబరస । ముత్కర మిచ్చెద వేగ నందు. మో
యత్త! వలన్న నిర్జితవి । యత్తల వేంకటనాను జానుగ 125

క॥ అన నవ్వుచు వారిద్దరు
జని రంతట నీలవిభుఁడు । జంద్రిని గని నూ
తన మదనకేళిఁ దేలెద
నని కోపల మోహ మొదవి । హస్తము పట్టెన్॥ 126

క॥ తలపంచి పట్టుకంకటి
గల దండము పట్టి పరలఁ । గా నొల్లక తా
వెలవెలఁ బోవుచు సిగ్గుం
గల బాలిక నోలెఁ బెనఁగఁగా నాతండుఁ॥ 127

ఉ॥ ముంగటికుచ్చు పట్టుకొని । మోహమునన్ దశయ్య గేల్చి వా
రాంగన వింత సిగ్గుపడ । నర్మమే! యెందఱఁ జిక్కి నెట్టితో
దొంగతనంపు టీ నగలు । గ్రోధి హసన్ముఖ నయ్యెఁ గౌఁగిలన్
లొంగఁగ బట్టి నన్ను రతి । లోలుఁడు జేయుము నీకు మ్రొక్కెదన్

ఉ। చంద్రుఁడు మింట నంటి నర । సంబుగ నగ్ని కరాళ విస్ఫుర
చ్చాంద్రి దిశఁగా యఁజొచ్చెను । చావుఁడు బాణము లేయఁజొచ్చెనో
చంద్రి! విలాసవిభ్రమవి । శాలకళారసలీల మీఱఁగా
సాంద్రకృపాకటాక్షమునఁ । జక్కఁగ గన్గొని కోర్కెఁ దీర్పుమా

సీ। సకలభాగ్యము లిత్తు । చక్కెర కెమ్మోవి
చవులు చూపింపవే । చంద్రరేఖ!
శంబరాంతకు చేతి । శరముల కోర్వను
జక్కఁ గౌఁగిట డాఁచు । చంద్రరేఖ!

చలమేల పూనెదు? । వలపు నిల్పఁగఁ జాలఁ
జన్ను లంటఁగ నియ్యి । చంద్రరేఖ!
తాళజాలను నీదు । కాళికి మ్రొక్కెద
స్మరమందిరము జూపు । చంద్రరేఖ!

సీ॥ కడకుఁ బోవకె నెమ్మోము । ముడుచుకొనకె
సిగ్గు విడనాడి ననుఁ గటా । క్షించి నీదు
కన్నెపాయంపు రతికేళిఁ । గలియుమి మ్మె
జాగు సేయకె కపటపుఁ । జంద్రరేఖ! 130

క॥ నీకున్ దాస్యము చేసెద,
నాకున్ గల ధన మొసంగి, । నానాగతులన్
బైకొని రతి నన్నేలుము
ప్రాకటముగఁ జంద్రసాని! । పల్లవపాణీ! 131

చ॥ సిగ విడి జాఱ, మోమువయిఁ । జెమ్మటబిందువు లూర, గబ్బిచ
న్నొగచలు నిక్కి దేఱ, దెగి । ముత్తెపుపేరులు శయ్యఁ జేరఁగా,
భగ మతిసాంద్ర మూర, జల । వంక కళంకత జిలువారఁగా
వగఁ బురుషాయితంబున న । వశ్యము నేలుము చంద్రరేఖరో!

క॥ నా విం శరాసనసన్నిభ
కేవల సుస్నిగ్ధమదన । గృహము చెమర్పం
గా వాలు బెళుకు జూపులఁ
దా వలనుగ నతని మోము । తప్పక చూచెన్ 133

క॥ ఇటువలెఁ జూచిన నాతఁడు
తటుకున నదె సమయ మనుచుఁ । దమిదీరఁగఁ గౌఁ
గిట నొత్తి మోవి మధు వటు
గుటుకు గుటుకు రనుచుఁ గడుపు । కొలందిన్ గ్రోలెన్॥

సీ॥ బుడ్డికుండలవంటి । బుగ్గలు చింబించి,
గొఱ్ఱెబొచ్చును గేరు । కురులు నిమిరి,
కప్పచిప్పలవంటి । కన్నులు ముద్దాడి,
యూద బొడ్డున కరం । బూది నిలిపి,

కొలిమి తిత్తులఁ బోలు - కుచములు పీకించి
మరగాళ్ళఁ దెగడెడు - కరములంటి
కొంగకంఠముఁవంటి - కుతుక గోరులవించి,
పులిబోను బోలెడి - పూకు చమిరి
గీ. వెడద కుంచముగో ౖవేలు - వెట్టినట్లు
యోనిలో గామదండము - నొత్తిదూర్చి
వెనుకకును ముంగలికి నూగు - కొనుచు నీల
ధారుణీశుండుఁనడి వడి - దాఁక నదియు. 135
క. ములు నల్లమందు మాజుము
తిని యున్నది గాన మేను - తిమ్మిరిగొని యా
తని తాకుఁలకుఁ జలించక
తన నేగుపు గోపు జూవ - దలచి కడంకన్. 136
క. భగము వికసింపఁ జేయుచు
బిగ బట్టుచు లోన జొర న - భేద్యంబుగ ద
వ్వగ ౖదోయుచు బెణకించుచు
బిగి తొడలం జుట్టి పట్టి - బిట్టులరించెన్. 137
సీ. పారదోపమపీర్య - ధారపతిత భగం
స్తనచర్మభ స్త్రికా - తాండవంబు
కక్షప్రదేశ ని - ర్గతఘర్మ సలిలంబులు
చక్రక్రమచపే - చాలనంబు
భూరితరాపాన - మారుతోద్ధూతంబు
ఘన దేహ దుర్గంధ - గంధిలంబు
శునకబంధ విశేష - వినమిత మేఢ్రంబు
క్రీడారచితపాద - తాడనంబు
గీ. గార్దభస్వరనిస్సర ద్గ్రామ్యవచన
మమితరోదనజలపూరి - తాననంబు
చంద్రరేఖాభిదానవే - శ్యాజలాస్య
ప్రథమ సురతంబు నీలభూ - పతి గరంచె.

వ॥ ఇవ్విధంబున సమరతిఁ గావించి నప్పు డప్పాడు పుంబో
టిమిన్న మున్నెరికంబున నన్నీలాద్రి రాజపుంగవుపై లంఘించి హుంక
రించి జంకించుకయు లేక సంకోచంబు మాని 'ఇంక నాచేతం జిక్కితి'
వెక్కడికిఁ బోయెదవు? నిలు నిలు, నా యువరతి చమత్కారంబు
తోరంబుగాఁ జూపెదఁ బరాకుగాకు, రాకొమారా మాటాడక నా
కేమి మెప్పులిప్పు డిచ్చెదవో మది నెంచుకొమ్ము" అని చెక్కిలి
నొక్కి యక్కునం గ్రక్కునం దన లంబమానపీన స్తనంబులు గది
యించి నునుదొడలఁ గుదియించి సడలని మదంబున మదంబునం
దన మదన సదనంబున నతని మేహనంబును నమోఘంబుగాఁ దగిలిం
చుకొని ముమ్మరమ్ముగా దొమ్మరికొమ్మ గడ గడసియాడు చందం
బున సంభ్రమించుచు లాగివైచు చందంబున నొత్తుచు మేను మేన
హత్తింపుచుఁ దత్తరింపకఁ గొంచెపడకఁ దిట్టతనంబుఁ దెచ్చుకొని
విచ్చలవిడి ముచ్చటలెల్లం దీరఁ జనుమిట్టల గట్టిగ బిగఁ బట్టి యిటట్టు
బెసంగకఁ దడంబడక గుట్టు చెడకఁ జేతులు పట్టువిడక నెదురు
కట్టింపు మని చేయి మూర్పు మని. యదుగు తప్పె నని మించఁ
బలుకుచుఁ గులుకుచుఁ గోడె పాయంపు సాడింపు సాలెవాఁడు ఘుళుకు
ఘుళుకు మన బలక చుదలుగ దాటించు వాటంబున నోటుపడక
నీటు జూపుచు, బరిభ్రమణ వేగంబునం గరపాదభూషణ విశేషం
బులు ఘల్లు ఘల్లు మని భీషణంబుగ ఘోషింప నవ్యాకరోపాల
లామంబు పెదవి పెదవిం గదియం దనసదుద వాడి మొన వంటం బట్టి
పీల్చుచు చిట్టికుట్టి వెంట్రుకల తొట్టికొప్పు వీడి యక్కటి వ్రదేశం
బున నటియింప గుండలంబులు గండతలంబునం దాఁడవింప గోద్ద
కంప సొంపునం బెంపారు కంపుమేనుల ననూనంబుగా గ్రమ్ము
ముమ్మరింపు జెమ్మటసోన లతని దుర్భరతరసంపృథమాన దేహ శాల్మ
లీద్రుమంబు నందు దిగజాఱి వీరుల సివం బెత్తిన లాగున నూగు
లాడు చుండం గని యా వ్రజాపతిసేత దీర్చుకొని క్రమ్మఱ నమ్మరు
దురంబున కెదిరించి వలవని చలమ్ము హెచ్చ బెచ్చు పెరుగు
మచ్చరంబున సమదమ్ముగ నదుముకొనిన నదియు వదలక వదరుచు

గుది గొన్న తమకంబునం దలంకక నెదురుదాక ధాక నిద్దఱుఁ దద్దయు
సంభ్రమంబును జలంబును జయకాంక్షయు మనంబునం బెనంగొన
నగ్గలంబుగ నిగ్గుచు వెనుకకుం దగ్గుచు మొగ్గరించుచు బగ్గెలు సెప్పు
కొనుచు జెండు చెండుగ బండబండగ దాకులాడు నెడ న చ్చంద్ర
రేఖ బవిటజనసంయోగ జనితచాతుర్య కళాధుర్య కావున మొగ్గ
వేసి యోటుపడం జేయ సమకట్టిన నాదిట్ట మట్టితేసును బహుగణి
కా విలాసినీదాసికాసంభోగ సంభృతనైపుణిగుణ గణ్యుండు గావున
వెనుదీయక ననుదొడలం దాని నడుము బిగించి మూ త్రొడ్డుచు
దెబుకు తెబుకు మను చప్పుడు లుప్పతిల్ల బిట్టట్టుసేతల నెట్టుకొని
గుట్టువదలక పట్టువట్టి నూటి దప్పకుండ గండుమీఱి మారొర్కొన్న
మహోషంబుల డంబున, జిత్తకుక్కల విధంబున, చీంబోతుల భాతి,
మాలమూసటేండ్లం బోలె, మార్జాలంబుల కైవడి, మరకంపు పెను
బాముల చందంబున, మదించిన కోడిపుంజులమాడ్కి, లకుముకుల
లాగున, గొత్తెపొట్టేళ్ళ భాతి, గుంటుక దోలులీల. కొత్త చేసిన
కైవడి, చిట్టాముదము గుమ్మ్మ నేర్పున గొంకుజంకు లేక,
సమరతి యుపరతి బంధంబులం దేల జిలజిల మరుజలంబును జాలు
కొని తదీయకయ్యాతలంబున బడి వెల్లి విరిసి సెలయేరు లై పాఱ
మహామైధున సంకల్పసంభోగ క్రీడావినోదంబులు నూపి యలసి సొలసి
తొడల తొడలును, బాహువుల బాహువులును, మోవిని మోవియు,
మొగంబున మొగంబును, పదంబుల పదంబును, నురంబున నురం
బును, భగంబున లింగంబును, గదియ గాగలించుకొని దీర్ఘ నిద్రా
సమాయుక్తనేత్రులై పడియుండి రనంతరంబున. 139

క। తమ్ముల జక్రమ్ముల నధి
కమ్ముగ బాధించు రాజు ♦ కాంతి దొరగి వే
గమ్మున గ్రుంకెన్ దద్గతి
గ్రుమ్మరు నీలాద్రిరాజు ♦ గ్రుంకక యున్నె। 140

క। అల నీలాద్రి మహీపుం
డెలమిని జంద్రిని రమించి ♦ యొంతయు దేజో

బలహీను డగుట దెలుపన్
దెలుపు వాడమి నట్లు తూర్పు । తెలతెలవారెన్॥ 141
క॥ ఇనవంశ సంభవుండై
ఘనసన్మార్గంబు దొరగి । కాముకుడౌ నీ
లన్నృపతి గా దన గినుకన్
జనుదెంచె ననంగ నపుడు । సవితృడు దోచెన్॥ 142
తే॥గీ॥ అంత జింతలవాటి నీ । లాద్రిరాజు
మొగము వెల వెల బోవంగ । సగుడి లేచె
చంద్రరేఖయు ముఖకాంతి । సడలి కనుల
నుసుమురొంచును మేల్కాంచి । మసలుచుండె॥ 143
వ॥ అత్తరి నా రాజోత్తముండు దానిం గూర్చి యిట్లనియె. 144
క॥ నావంటి రసికు డెందము
గేవలముగ గరగ జేసి । కేరుచు, మిగులన్
భావభవకేళి దాను ని
గావించితి, నీకు సాటి । గారే సానుల్॥
క॥ నీ మొగము నీ త్రికోణము
నీ మెఱుగుం గన్నుదోయి । నీ నునుదొడలున్
నీ మోవి నీ కుచంబులు
నా మది నిక మరువ జాల । నమ్మును బాలా
క॥ సొమ్ములు చీరలును వరాల్
సమ్మతమున నీకు నిత్తు । సత్యం, బిక నా
సొమ్మోయి యుండుము విట సం
ఘమ్ములతో జెలిమి మాని । కలికీ! యెపుడున్॥ 147
ఆ॥ వె॥ సానిదాననంచు । బూని లోలో వెచ్చ
కాంద్ర గూడ నేను । గాంచినపుడె
చన్ను ముక్కు మోవి । నున్న గొల్లియు జిత్తి
కొప్పు గోసి వెళ్ళ । గొట్టువాడ॥ 148

క. రాయవరంబున నీ క
ళ్యాయత గేహంబు గట్టి । యుం దుంచెద. నీ
వే యెడకు బోక యుండుము,
నీ యండనె యుండువాడ । నే నచ్చోటన్. 149

తే. గీ. నాపుడు న దిట్టు లనియెను । దేవ! నాకు
నీవు దయ దండ జిక్కుట । కేవలముగ
సకల సామ్రాజ్య మిచ్చుటె,। సంశయంబు
లేదు. నీదాననై యుందు । మోదమునను. 150

క. నీకంటె లోని చుట్టము
నా కిచ్చెదు నాడు గలడె? । నానా గతులన్
జేకొని కాపాడుము నను
గాకర! యెవ్వరిని జేరి । నరుగక యుందున్. 151

వ. అంత నంతకుమున్నె గోతియొద్ద నక్క చందంబున ద్వార బంధమ్మునకడ గాచుకొనియున్నవాడు గావున వేంకట సోమయాజి యు దంతయు నాలకించి పక్కన లోనికిం బ్రవేశించి యిట్లనియె.

క, ఇషు వినుము చంద్రరేఖా!
భమరకమువలె నిన్ను జేత । బట్టి, యెవనిన్
విషయింప నీయ గట్టిగ
మృష గాదని పలికె మిగుల । బ్రేమదలిర్పన్. 152

వ అయ్యవసరంబున,

సీ. ప్రాతపుట్టము గట్టి । పూత చెందిర వెట్టి
పాగ చెప్పులు మెట్టి । చేత గట్టి
కోలపోలుచు బూని । చాల మధ్యం బాని
ప్రేలుకొంచును, గూను । గ్రాల యోని
పుండ్లు కీగలు వ్రాల । జంజ్లు బొడ్డున దూల,
గండ్ల వునులు గార, । రొండ్లు వ్రేల,

నోర దేగు గాఁ ౹ యూర బేరము మీఱ,
సారె వయ్యెద జాఱి ౹ యూరఁ జేర,
గీ. జారి సెముకుచు బడబడ ౹ దగ్గుకొనుచు
నప్పుడు వేంకటసాని నీ ౹ లాద్రిరాజు
గొల్లెనకు నాతులటు పాయఁ ౹ గొనుచు లోని
కరిగి చే మొత్తి మ్రొక్కి యి ౹ ట్లనుచుఁ బలికె. 155

క. నీ బానిసతొత్తిది, దయ
చే బాసల నిచ్చు చాలఁ ౹ జేపట్టు మిఁకన్
గాబాగూబిగఁ జేయక
నీ బంతిపఁ గూడు గుడువు ౹ నీలాద్రినృపా! 156

వ. అనిన నతం డత్యంత రంతోషస్వాంతుండై యట్ల చేసెద
నని దానికిం బీతాంబరాదికంబు నొసంగి చంద్రియె లోకంబుగా
మెలగుచుండె. 157

సీ. రతిఁ జేసి యలసిన ౹ ధృతి దాని మన్మథా
గార ద్రవం బెల్లఁ ౹ గడిగి తుడుచు,
నాఁకఁ జుట్టి యొసంగి ౹ లది తమ్మలము సేయఁ
దమ్మగైకొని నోరఁ ౹ గ్రమ్మి నమలు
నది మదిర గొనంగ ౹ నది మంచిదే యని
తచ్ఛేషహాల యా ౹ దమున ద్రాపు
నిదురించు తఱి దాని ౹ పదములుఁ దొడలు త్రి
కోణంబు సుఖముగా ౹ గ్రుద్ది పిసుకు
గీ. మెల్లనే దాని మంచము ౹ నల్లిజంపు,
లావు గుబ్బల గంధ మ ౹ లంది, నిడుద

క్రొమ్ముడిని పూవుబెత్తులఁ - గూర్చు, వలపు
గులుకు నీలాద్రిభూపాల - మలహారుండు. 158

క. ఇల్లెఱుగక వట్టెఱుగక
యెల్లధనము దానికిచ్చి - యెగ్గును సిగ్గున్
జెల్లఁగఁ దత్పాద ద్వయ
పల్లవముల దండ మురిసి - పడి కాపుండెన్, 159

తే. గీ. పుడమిపై గూఁదలంచెను - బుడ్డవేడ్క
కాడఁనెడు మాట చంద్రరే - ఖకును నీల
ధరణీవరునకుఁ జెల్లెను - కత్కథా వి
ధాన మెఱిగించితిని నీకుఁ - దథ్యముగను. 160

తే. గీ. అనుచు దంబళి వీరభ - ద్రార్యమణికి
నంబినరశింహుఁ డతులితా - నంద హృదయు
కమల్కుఁడై చెప్పి యంతట - సముచితగతి
నతని వీడ్కొని చనె దేవ - తార్చనకును. 161

క. వాచాగోచరముగ భువి
నాచంద్రార్కంబు గాఁగ - హాస్యరసముచే
నా చంద్రరేఖ కథయును
నీ చరితయుఁ జెప్పినాఁడ - నీలనృపాలా. 162

క. ఈ కృతికి సమముగాఁ గృతి
నే కవులును జెప్పఁజాల, - రిది బిరుదము, భూ
లోకము రాజుల లోపల
నీకు దొరకె హాస్యలీల - నీలనృపాలా. 163

చ. ధరణియు మేఘమార్గమును - దారలుఁ దామరసాప్త చంద్రది
క్కరటిగిరీంద్ర శేషఫణి - కంథికిటీశ్వర కూర్మనాయకుల్
స్థిరముగ నెంతకాలము వ - సింతురు, తత్క్రియ నీ ప్రబంధ ము
ర్వర సరసోత్తముల్ కవులు వర్ణన సేయఁగనుండుగావుతన్.

క. చేటీవధూటికాకుచ
కోటీరంలబ్ధవిపుల - వంకో
త్పాటనకరఖరనఖర! ని
కాటోపమ ఘోరరూప! - యార్యమపా. 165

స్రగ్విణి. రాచిరాజాన్వయా! రామదావానలా!
యాచకస్తోక మేఘౌఘఝంఝానిలా!
నీచవారాంగనా నిత్యరత్యాదరా!
పాచకాభార! నిర్భాగ్యదామోదరా. 160

— గద్యము —

ఇది శ్రీమజ్జగన్నాధదేవ కరుణాకటాక్షవీక్షణానుక్షణసంలబ్ధసరసకవితా
విచిత్ర సలలితా స్థంబసూత్ర కౌండిన్యసగోత్ర కూచిమంచి కుల
పవిత్ర గంగనామాత్యపుత్ర మానితా నూనసమాన నానా
విధరంగత్రిలింగదేశ భాషావిశేష భూషితాశేషకవితావిలా
సభానురాశిర్వసర్వలక్షణ సారసంగ్రహోద్దామ శుద్ధాం
ధ్ర రామాయణ ప్రముఖబహుళ ప్రబంధ నిబంధన
బంధుర విధాన నవీనశబ్ద శాసన బిరుదాభిరామ
తిమ్మకవి సార్వభౌమ సహోదర గురుయశో
మేదుర వివిధవిద్వజ్జనవిధేయ జగన్నాధ
నామధేయ ప్రణీతంబైనచంద్రరేఖా
విలాపంబను హాస్యరస ప్రబంధ
రాజంబునం తృతీయా
శ్వాసంబు
సంపూర్ణము

కామగ్రంథమాల—నాలుగవ గ్రంథము.

శృంగారపంచకము

ఇందుగల గ్రంథములు

జాబులు
గ్రంథకర్త
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం

సరసోక్తియుక్త
కృష్ణశతకము
గ్రంథకర్త
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం

రసికాభిలాషము
గ్రంథకర్త
కవిసార్వభౌమ
శ్రీనాథుఁడు

సరసచాటువులు
గ్రంథకర్త
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం

పూర్వకవులు
చాటువులు

Copy Right
Reserved

చందాదారులకు మాత్రమే.
పోష్టుఖర్చులు సహా
వెల రు 1-4-0

భూమిక

మ. రా. రా. శ్రీ సెట్టిలక్ష్మీనరసింహము గారిచే రచింపఁబడిన 1 జాబులు – మొదటిభాగము. 2 జాబులు – రెండవ భాగము. 3 వరసోక్తియుక్త కృష్ణశతకము. 4 వరచాటువులు, 5 కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథకృత మగు – రసికాభిలాషము. ఇంక నితరకవులచాటువులు. ఈయైదింటి నిందు ముద్రించి శృంగారపంచక మని నామకరణ మొనర్చి 4వ గ్రంథముగా వెలువరించితిమి. కావున మాచందాదారు లెల్లరు సాదరముగా నాదరింతురని తలంచు చున్నారము. మాకు సర్వహక్కుల నొసంగి యీశృంగారపంచకమును మాచే వెలువరింపఁజేసిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి కెంతయు కృతజ్ఞులము.

స్వవిషయము:— ఆంధ్రరతిరహస్యము కొఱకు చందాదారులందఱాత్రముతో వ్రాయు జాబు లందుకొను చున్నారము. రతిరహస్యమున మేము ప్రకటించిన యర్ధశౌశీతి కాక మిగిలిన యర్ధ చౌశీతి బొమ్మలు మా యశ్రద్ధవలన చెదపురుగుల పాలాయెను కనుక సంభోగసమయమున నిజముగాఁ దీయ బడిన యన్యదేశీయుల ఛాయపటముల నుండి చేయఁ బడిన చిత్రములతో నాంధ్ర రతి రహస్యమును వెలువరింపఁ దలఁచితిమి. ఇంక నారుమాసములలో 5 వ గ్రంథముగా నాంధ్ర రతిరహస్యమును వెలువరింపఁగల మని చందాదారులకుఁ దెల్పుకొను చున్నారము.

10-12-1922 }
పుదుచ్చేరి }

ఇట్లు
యస్. చిన్నయ్య.

శ్రీ ర స్తు.

★ జాబులు ★

మొదటి భాగము

శ్రీ మద్రమాకుమార స
తీమహితవిలాసవతిని దీర్ఘాయువుగా
ప్రేమంబున దీవించుచు,
ఆమీఁదటఁ బ్రియుఁడు వ్రాయునది యేమనఁగా.

ఉ, ఏనిమిషంబునందు నిను నేఁ గనుఁగొంటినొ యంతనుండి నా
మానసమన్యచింతలను మాని, యదేమి కతంబొ గాని, నీ
పైనె స్థిరంబుగా నిలిచి, పంతము పట్టినయట్టి మాడ్కి నీ
ధ్యానముతప్ప వేఱువిషయంబులు తోఁపగ నీయదో చెలీ. 2

చ, రమణుని నాల్కపై నౌశ సరస్వతిమాత్రమె సంతతంబు వా
సము నొనరించు నందు; రది; సత్యముకాదు, మదీయజిహ్వపై
రమణీ చిరనితనంబుగ నిరంతరమున్ వసియుంతు వీవు ధ్యా
నము జపమున్ ఫలించి, మఱి నాకు లభించుత నీదు పొందికన్. 3

ఉ. ఇంగిత యోర్తె తాను హృదయేశుని డెందము పాయ దన్న పే
రొందె నటంచు లోకు లనుచుందురు, నీవును గాపురంబు నా
డెందము నందుఁ బెట్టి కదలింపవు కాలిని నిన్ను నాదు భా
గ్యేందిర వందునో, స్మర జయేందిర వందునో! సుందరీమణీ. 4

ఉ. నగముశరీర మొక్కటె కొసంగ, శిరంబునఁ దాల్చె నొక్కఁడైన్
తగులము కల్గి యీశ్వరుఁడు తన్విరో, నేనును నీ నిమిత్తమై
నగ మయితిన్, భవచ్చరణ సారసముల్ శిరమందుఁ దాల్ప నం
టేఁ గనుకఁ గైకొనంగదవె నీ హృదయేశ్వరుఁగా గృపన్ ననున్

ఉ. కన్నులు వేయి యింద్రునకుఁ గల్గుట నిక్కము గాదొ గాని, వే
గన్నులు నేను బెట్టుకొని గౌతమనాతిని బోలు రూపసం
పన్నను, నిన్నుఁ గందుజుమి, భామిని నీ యెడ లెల్ల రాయి గా
కున్నను,నకటా! హృదయ మొక్కటి మాత్రము రాయియే
యగున్. 6

ఉ. చాలరు నీకుఁ గంతు దొరసానియు, మంతన కెక్కినట్టి యా
వేలుపుసానియున్ నరస విభ్రమరూప విలాససంపదన్,
లోలవిలోచనా, జగతిలో దొరసానులు సాను లెల్ల నీ
కాలిని గల్లు గోళ్ళ కెనగా రిఁక జక్కనిచుక్క లైననున్ 7

—♦ (గొలుసు సీసము) ♦—

సీ. ఓ బళా! యో యబలా నీ కులుకులు! రూ
పునకు గోవునను నిన్ బోలరు వర
లోకమున కలుకులును, వేలుపుఁ జిలుక
లకొలుకులు, నహాబళా! మదనుప
దను ములుకు లగుఁ గదా నీ కనుబెళుకు
లు ? బళీబళీ ! నీ జిలిబిలి పలుకు
లు? పులకండపలుకులు, బళీ! నీ మెయి తళు
కులు తొలి మెఱుపులకుం గరపుఁ గ

తే. గీ. ళుకులు, మొగము వెన్నెలలఁ జిలుకును, పెదవి
నుండి కెమోదవి! మధు వొలుకును, వృథివిని ని
తీకురు లసిత కాంతులతో నలుకును, ముంగు
రు లళికులమునకు సమకూరుచు నళుకును. 8

ఉ, సమ్ము సుమాస్త్రి నానగ ఘనమ్ముసుమా నెరవేణి, మేను నూ
నమ్ముసుమా, ముఖమ్ము నళినమ్ముసుమా, చిఱునవ్వు నవ్య ఫే
నమ్ముసుమా, మెఱుంగు రతనమ్ముసుమా యధరమ్ము, చూపు మీ
నమ్ముసుమా, మృగాక్షి గగనమ్ముసుమా నునుగౌను నీ కహా। 9

ఉ. చిల్వలరాయ దూడిగము చేయఁగ వచ్చును నీదు వేణికిన్,
కల్వలవిందు నీ మొగము కన్గొని సంతసె జో హుకమ్మనున్
కొ ల్వొనరించు నీదు తళుకుంగనుదోయికి గండుమీలు, నీ
చెల్వము నెన్న నల్వకును చిల్వలతేనికి నౌన చెల్వరో. 10

ఉ. కోకిలకాకలీధ్వనులకున్ గురుపీఠము నీదుకంఠ మిం
తీ, కలహంససంతతికి నీ గమనం బుపదేశకర్త, నీ
యాకృతి మేనకాదిలలనాంగులకున్ బడి పెద్ద, యద్దిరా!
నీకడనేకదా యొరులు నేర్పులు తీర్పులు నేర్చుకోవలెన్. 11

సీ. కడుపునఁ గన్నట్టి గారాబుబిడ్డలు
మొలకతుమ్మెదలు నీ ముంగురులకు,
దరిఁ జేరి తుళ్ళెడి దగ్గరచుట్టాలు
గండుబేడిసలు నీ కన్నుఁగవకు
చెవిలోన మంతనాల్ చెప్పునేస్తంబులు
పదరుకోయిలలు నీ పలుకులకును,
అడుగుల మడుగులొత్తెడి పనికత్తెలు
చిగురుగుత్తులు నీదు చేతులకును,
ఆ. వె. ఒదిగి మెదిగి తిరుగు చున్నట్టి యాశ్రితు
లంచగములు నీదుయానములకు,
జాతిబందుగులు వసందైనజాజులు
కలుకులాడి, నీదు పలువరుసకు. 12

ఉ. చాన సువర్ణదానమును సల్పును నీదు శరీర కాంతి, భూ
దానము సల్పు నీ కటి, సదా తిలదానముసల్పు నాస, యౌ
రా! నిరతాన్నదాన మమరాళికి సల్పును నీదు మోవియున్,
నే నిను నీవి వేఁడితిని నీవిక లే దనఁ బోకొసంగుమా. 17

చ. రజమును దాల్చు పుష్పనికరంబును, చెమ్మను బూను పల్లవ
వ్రజమును, తేజముం గల సువర్ణము, గాలికి నూఁగు తీఁగ ల
భ్రజనితమైన గ్రొమ్మెఱుఁగు పంక్తియు నీ తనువందుఁ గూర్చి ని
న్నజుఁడటు పంచభూతనిచయంబునఁ సృజియించెఁ గోమలీ. 18

ఉ. తేనె యనంటిపండ్లఁ గల తియ్యఁదనంబల దొండపండ్లలోఁ
గానఁగ వచ్చునేని, యటుగాక యన దొండపండ్ల కెం
పైనను గల్గెనేని, సరియౌ ననవచ్చును మోవికిన్,
మానిని! నీ బెడంగు లసమానము లై విలసిల్లు సృష్టిలోన్. 19

ఉ. తామరతూండ్లటంచును, లతాయుగమంచును, బువ్వుదండలం
చీ మొయి నీదు బాహువుల నెన్నుదు రన్నివిధాల నందఱున్,
కాముఁడు నీకునాడ నను గట్టిగఁ గట్టిన మోహపాశము
ల్గా మది నేఁ దనంచెదను గామిని, గంధగజేంద్రగామినీ. 20

చ. ఇలపయి నీదు కౌను గుఱియించి వివాదము లుద్భవిల్లఁగా,
కలదని, మింటికిం బయిని గ్రాలు నటంచును కొందఱాస్తికుల్
పలుకుదు రద్ది కేవల మబద్ధ, మొకింతయుఁ గాను నీకుఁ దా
య్యాలి, సఖీ, లేదు, లేదనుచు నాస్తికవాదము లేను సల్పెదన్. 21

చ. మదమునదంతి వాటకు సమంబుగ నీనడ లేన్గు నెన్నడల్
గద, తొడ లేన్గుతుండములె, గండరుచుల్ కరిదంతతుల్యముల్
గన, మరి యొక్క-సామ్యమును గద్దది చెప్పితినేని, నీకు ని
ౘవపు నటంచు జంకుమోయి నూరకయుండుఁ జకోరలోచనా, 22

ఉ. లేతగులాబిరేకుల వలెం జెలువారును నీ కపోలముల్,
వాతెఱ జాతికెంపవలెఁగ వచ్చును, సంపెంగ వాస, చంద్రులో
పాతిక నెన్నొసల్, కనులు పద్మదళంబులు. శ్రీలు కర్ణముల్
నాతి, భవన్ముఖంబు నలినంబుల వైరియె యెల్ల రీతులన్. 23

శా. పట్టాకత్తియె సుమ్ము నీదుజడ, యాపై కన్బొమల్ విండ్లె, య
ట్టిట్టుం బర్వెడి చూపులమ్ములె, యయారే! నీయొయారంబులే
కొట్టన్ వచ్చిన యట్టిమాడ్కిగను నాకుం జూడఁ జూడంగఁ జా
పట్టెన్. నిన్ శరణంటి నన్ గరుణఁ జేపట్టంగదే యంగనా. 24

సీ. గిరగిర నీదు ముంగురుల సుళ్ళంబడి
మరలలే కుండె నా మానసంబు,
బిరబిర నీదు బిత్తరపుఁ జూపుఁదూపు
గుములు నాఁటెను నాదు గుండెయందు,
గరగర లాడు నీబిగువు పయ్యెదవల
లోఁ జిక్కుపడియె నా లోచనములు,
జరజర నీదు కేశంబులం దొరఁగు చీఁ
కటి నాకు కామాంధకార మయ్యె,
గీ. పరపరన్ గుత్తుకను గోయు కిరుసుకత్తి
యాచు నీదు కీల్జడ నాకు దోఁచు చుండె
చుఱుచుఱన్ వెన్నెలట్లు నీ చిఱునగవును
సోఁకుచుండె నా మేనికి సుందరాంగి. 25

చ. దిరిసెనపూవె చూనె భవదీయశరీరము, నీదు నేత్రముల్
విరిసిన కల్వపువ్వు, లరవిందము నీవదనంబు, మల్లెపూ
వరుసను బోలుఁ బల్వరుస, వాతెఱ మంకెన, పువ్వుబోఁడి, నీ
దిరిసెన మబ్బు మున్ను సుమధ్వనుని బువ్వులఁ బూజచేసినన్. 26

సీ. చక్రసామ్యంబు నీ జఘనప్రదేశ మొ
కట్టికె కా, దింక రెండిటికిఁ గలదు
దాడిమీబీజయము నీ దంతవితాన మొ
కట్టికె కా, దింక రెండింటికిఁ గలదు
కరులతో వాదు నీగమనవిలాస మొ
కట్టికె కా, దింక రెండింటికిఁ గలదు,
బింబరూపము నీ పెదవి చక్కఁదన మొ
కట్టికె కా, దింక రెండింటికిఁ గలదు
గీ॥ తరుణి, సంఖ్యచే రెండని ద్వైతముగను
చెప్పుటే గాని, సరిగ చర్చించి చూచు
వారి కెల్ల నభేదభావంబు తోఁచు
చుంట నద్వైతముగఁ జెప్పు టుచితమేమొ. 23

శా॥ నాణెం బౌ రత గాలదుద్దులును, సొన్నాటంకపుం బేసు, వి
న్నాణంబౌ పుదుచేరిచేత జిగినీ నానున్ సువర్ణంపు టౌ
డ్డాణంబుం, దళమైన నాగరము మేల్పంకీలునున్.-కంకణాల్
రాణింపం మదరాసివాడ మన నారాణీ, విరాజిల్లవే. 24

ఉ. కామిని, పచ్చపట్టురవికన్ బిగి గల్గ ధరించి, మేలి బా
లామణిచీరఁ దాలిచి, తళత్తళ లాడెడి దుద్దు లాదిగా
హేమవిభూషణప్రతతు లెన్నిరొ మేనున బూని నట్టి నీ
గోము తలంచుచున్ మఱపు గొందుఁగదే యితరప్రపంచమున్.

శా. జాకెట్టున్ జలతారుచీరయును భూషల్ దాల్చి, దోషాకరుం
చేకొట్టం గలమోముతో వెలయు నీ చెల్వంబు వీక్షించినం
వాకట్టుఁ గద మెట్టివారికిని, చెల్వా విల్వకే యిత్తువో,
కాకట్టింతువొ? నీమనంబు వశ మొనరింపఁజేయుమా నాఁకికన్.

చ. విపులము గాఁగ కుచ్చెళులు వీడలమవ్వవ శోభచుండ పైఁ
టవరికిణీఁ కట్టుకొని, దగ్గఱిపింజలు కల్గినట్టి వ
న్నెపు తెలిరైకయుం దొడిగి, నాడెపుగుమ్మటమట్లు నీవు నా
కెపుడును దోఁచుచుందువుగదే జగదేక విలాసినీమణీ. 27

ఉ. జాఱుగ కేశముల్ ముడిచి చక్కనిదొక్క గులాబిపువ్వు పై
జేర్చి, బాగుగా చలువచేసిన తెల్లనిచీరకట్టి, క
ట్చాగవికన్ ధరించి, మెయి భారపుసొమ్ములులేని నీదు సిం
గారము కన్నవారలకు కన్నులపండుగ కన్నెమిన్నరో. 28

చ, వదులుగ వల్లినట్టిజడ, వంగి మొగంబున మూఁగుముంగురుల్
నుదుటి సిలాఖుచుక్కయు, కనుగవ కాటుకరేఖ, సన్నపై
పొదలెడి తెల్లవుట్టమును ఫుక్కిటవీడెము చేత నెఱనా
పెవవియు, నీకు పెట్టియును బెట్టనిసొమ్ములు కావెకొమ్మరో. 29

ఉ. బాపురె! నీ మొగంబునకు పౌడరుచల్లుటయేల! సబ్బుతో
రాపిడియేలమేని! కధరంబునకుం దనులంపుఁ గెంజగిం
దోఁపగ జేయనేల! కనుదోయికి కాటుకయేటికి? కో వదం
తీ! పునరుక్తిదోషమున కివ్వి యుదాహరణంబు లౌఁ జుమీ.

చ. దిటముగవల్లి గుండ్రముగ దీర్చినకీల్జడ యొక్కమారు, వ్రేల్
జట యొకమాఱు, గుత్తముగు జార్ముడి యింకొకమాఱు, మేలిము
చ్చటముడి యొక్కమారు, కడుచక్కనికొప్పుగ యొక్కమారుగా
కుటిలకచా, ధపత్కచము గూర్తువు నామది చిక్కుపొందగన్. 31

చ. విరియని మల్లెమొగ్గ లొకవేళను, వీడిన యుట్టిసంపెఁగల్
మఱియొకవేళ, చక్కని గులాబులు వేరొకవేళ, గేదగుల్
మఱియొకవేళ గాఁగ కుసుమంబులు వేణినిదాల్చి పువ్వుబోఁ
డిరో, పువ్వువిల్తునారసము సేవను నాఁటెదు నామనంబునన్. 32

చ. సగము శరీరమున్ దలుపుచాటున దాఁచి, సగంబు వీధిలో
కనపడు నట్లుగా నహరహంబును నిల్చినయట్టి నిన్ను ర
క్తిగఁ గనుచుండుటన్ భ్రమరకీటక నీతిని నాశరీరమున్
ముగుద సగంబె యయ్యెఁ బరిపూర్ణకృపం గనిపింపుమా యిఁకన్ 33

ఉ. పేశలవారి, స్నానమయి పెన్నెరులం దడియార్చి మేడపై
కేశచయంబు చిక్కుఁ దొలఁగించుచు నీవు పచారుచేయుచో,
రాశిగనున్న మబ్బులఁ దొరంగు శశాంకునిబోలు నీ మొగం
బాశ మదీయదృక్కువలయంబులకుం గలిగించు టబ్రమే, 34

శా. డాబామీఁదను సందెచీకటితటిన్ డాబొప్పఁగా నీవు ము
స్తాబై చల్లనిగాలికై తిరుగఁగా, స్వర్లోకమందుండి రం
భాబింబోష్ఠియె యేగుదెంచెనని విభ్రాంతిన్ దలంతుంగదే?
యో బాలా! నినుఁ గోరకుండెడి శుకుం డుర్వీస్థలిం గల్గునే. 35

ఉ. అద్దము ముందుపెట్టుకొని యందముగాఁ గనునీవు పాపటన్
దిద్దుచు నుండగా, తెరువదేయుచు చొచ్చిన నాదుచూపులో
ముద్దియ, రెండుచెంపలకు మూఁగి నొసంటకిసాఁగి చెక్కులన్
గొద్దిగ, నాఁగి, మోముపయి గ్రుమ్మరిసాగెను జాపలంబునన్. 36

ఉ. గానకళావిశారదవు గావున చల్లనివేళ, ముందు హా
ర్మోనియమీవు పెట్టుకొని మోహనగాత్రిరో, జంత్రిగాత్రముల్
వీనులకోకరీతి వినిపింపఁగఁ బాడిన పాటచేత నా
మానసమందు కోర్కె పలుమారుచిగిర్చె, ఫలించు టెన్నడో. 37

ఉ. బాలిక స్నానమున్ సలిపి, పట్టుదుకూలముఁ గట్టి నీవు దే
వాలయ సీమచేర నువవాసముచే పసివాడి ముచ్చటం
జాలఁగ గొల్పు నీ మొగము చందము కన్గొని మోహమొందితి, యా
వేళను నీదుపొందు నొదవింపుమటంచును సేవఁ గొల్చితిన్. 38

ఉ. చేతను బుస్తకంబులను జేకొని మెల్లగఁ బాఠశాలకై
యో తరళాక్షి, నీ వరుగుచున్నెడ, మన్మథబాధచేత నా
చేతము ప్రేలుచుండ, నినుఁ జేయుఁ గుట్టినయట్లు కాదయో
భూతదయాగుణం బెవను బుట్టని నీచదు వేలఁ జెప్పుమా? 39

చ. నెలఁత, కొళాయి కీవరిగి నీళ్ళను బట్టుచు నిల్చియుండఁగా,
బొళబొళ మంచు గొట్టమున బుట్టిననీళులు నీదుబిందెలో
పలఁ బడినట్టిరీతి నతిపాత్రమవౌ నిను జూచి నామన
స్థలిని ద్రవించుకోరికలు ధారనుగట్టి స్రవించెనీపయిన్. 40

ఉ. బోటికో, మొన్న నాటకము చూచుటకై చనుదెంచి, యచ్చటన్
బోటులలోల నిన్నుఁగని బుద్ధిమరల్పఁగ లేనివాఁడనై,
నాటక మేమియో యెఱుఁగ, నాయకివీవగు చిత్రనాటకం
బాటగ మన్మథుండు నను వాఁడగ జేసెను సూత్రధారుఁడై. 41

ఉ. సంబరమీావు చూచుటకు చక్కనివేషముతోడ బండిలో
నం బయి కాస్యమించుగ కనంబడునట్లుగ వంగియున్నచోఁ
శంబరనేత్ర. నేత్రములు నాపుగవిప్పుచు నిన్నుఁజూచుటే
సంబరమయ్యె నాకు, పయిసంబర మతయు వ్యర్థమీసుమీ. 42

శా. బొట్లుంజెప్పఁగ భూషితాంగి నగుచుం బువ్వొల్తు పట్టపులే
న్గట్టి వేగుచునుండ. దీపపువెలుగందున్ నినున్ గాంచి, చీఁ
కట్లన్ నీమొగుఁగారునవ్వులె తొలంగంజేసెనో. లేక గా
స్లైట్లమూలకుఁ ద్రోసెనో, యెఱుఁగ నాశ్చర్యంబు కంటింజెలీ. 43

ఉ బందుగులింటి పెండ్లికయి బాలరొ నీవును నేనుఁబోయి యం
దముఁ బెండ్లిసందడుల యందుమునింగి మెలంగఁగా, నదే
సందడియంచు నంటి మదిజ్ఞాపక మున్నదో లేదా? నాఁటి యా
నందము నిన్ను నేఁ గలిసినంగద క్రమ్మరఁ గల్గగావలెన్. 44

చ. చిలుకలు పిల్లుగాఁగ రొదసేయుఁ, బికంబులు కూయ, షట్పదం
బులు కడు మ్రోయఁ దీవగమిపూయఁగఁ బూవులు తావులీయఁగన్
గలిసి విహారమున్ సుమవనంబుల సల్పఁగ నేర నేని తో
య్యాలి, మఱి యీవసంతము నిరర్థకమే ఋతురాజమయ్యునన్.

ఉ. ఆతపతాప మొక్కదెస, నంగజతాప మింకొకదిక్కునన్
నా తను వేర్చు చున్నయవి నాతిరో, గంధపులేపపూతలన్
శీతలమైన నీ యెదను జేరిచి తాపము బాపకున్న, నే
రీతిగ నాతరం బగును గ్రీష్మదినంబుల నెల్ల దాటగన్. 46

చ, జలదము మూసిపెట్టి దివసంబుల రాత్రులఁ జేయుచుండ, లో
పలియడు గించుకేనియును పైకిడ నీయని వాన జోరుగా
ఇలఁబడుచుండ, వెచ్చఁదన మిచ్చెడి యింటను రేపవళ్ళు నిన్
గలిసి సుఖింపగా మదిని గాంక్ష జనించెను గామినీమణీ. 47

ఉ. నీరదపంక్తిలేమిని వినిర్మలమౌ గగనస్థలంబునన్
శారదపూర్ణచంద్రముఁడు చల్లెడి చల్లని చంద్రికల్ భవత్
స్మేరముచే నిరర్థకత చెందుచునుండఁగ, నిన్నుఁగూడి యిం
పాగసుభాంగి, వెన్నెలబయిళ్ళ సుఖించుట యింద్రభోగమే. 48

ఉ. ఇంతయు సందు లేక బిగియించిన గాఢపు కౌగలింతలన్
సంతస మీవు నా కొసఁగ సమ్మతిలవ వలె నల్లు కానిచో.
కాంతరో. మంచుచే వడఁకుగల్గగచేసెడి దీర్ఘమైన హే
మంతపురాత్రులం గడప మార్గము లేదు మఱేది యేనియున్. 49

చ. కుటిలశిరోజ, దట్టమగు కుంకుమచర్చలచేత రక్తిమన్
దిటముగఁ బూనినట్టి భవదీయకుచద్వితయంబు లొమ్మొకం
పటులవిధాన కట్టుకొని, మానినొ యీశిశిరంబునందు వ్రా
త్పుటమునసుండిపుట్టు చలి పోవున యింపు కెపాటుపడ్డటుల 50

ఉ. వీథినిబోవ తెప్పలను వేయకవన్ కనుగొంచుగాని, నా
బాధయెఱింగి నీదు మది భావము తెల్పు తెల్పఁ దలంపవేమి? శ్రీ
నాథుని ద్రావిడాంగనల నైజముచూపక, యేసియేసియున్
సాధనముగ వచింపగదే సారసలోచన, గూడి కేళికిన్. 51

ఉ. ఇష్టము నీకుగల్గినటు లించుకయేనియు నీవుపల్కు ని
స్పష్టము చేయకున్నయెడ, బాకులు కత్తులునై సుమంబులే
కష్టముపెట్టు నామదిని కామిని, నీదుకటాక్షమున్నచో,
ముష్టిశరంబులన్ మరుఁడు మూలకు పాఱఁగవైవఁగావలెన్, 52

ఉ: ఏర్పడజేయకుంటివికదే భవదీయమనంబు నీదు ని
ట్టూర్పులు, పైఁటజార్పులు నొకొక్కపుడాకనుగొల్పు, నంతటను
మార్పులు నీప్రవర్తనమునం గనుపట్టి నిరాశపుట్టు నే
నోర్పువహింప, దర్పకుఁడిఁకోర్పు వహించునె దర్పహీనుఁడై?

చ, అడిగినయంత నొప్పుకొనునట్టులె కన్పడి, వేడి నంత ని
వ్వెడఁ గడుబెట్టొనర్తు వహా! యియ్యదితొయ్యలి నీకెకాదు, మీ
పడఁతుకజాతికంతకు స్వభావము, భావమెఱింగి నిన్ను నే
విడువకయుంటి, నేలుకొనవే, యిటు బెట్టొనరింప నేటికే, 54

చ. అభిమత మున్న యట్లు లొకయప్పుడు, లేనటులొక్కయప్పుడో
యిభగమనా, కనంబడెద వేటికె? కాంతలచిత్తముల్ జగత్
ప్రభుఁడె యెఱుంగఁ డా నలయు తాపకత్తము తెల్పుకుంట, బె
ట్టో, భయమో? యిట్లుచంపఁగనెటుల్ మనుదున్ మనసిచ్చియేలవే

ఉ. నోటను నాకు తావకమనోవిధముం దెలుపంగ నీకు మో
మోటము కల్గె నేని, మునుమున్ కనుసైఁగలు లేవె? లేవె వ్రేల్
మీటులు? మందహాసములు లేవె? యవేవియు చేతగానిచో,
చీటులు లేవె? పంపుటకు చేటులు లేరె? యుపేక్ష యేటికే. 56

ఉ. సిగ్గును గొంతనుంగలుగు చేడియ లుండరు? వారు నీవలెన్
దగ్గఱ జెంతె చేరఁగనె దాఁగఁగ తుఱ్ఱునఁ పాఱిపోదురే?

ఇగ్గతి యిప్పుడైన, మఱియెట్లుగ కౌఁగిట నుండనేర్తువో?
దగ్గిన నూఁకుముక్క వనితా, యెటుతుమ్మిన నిల్వనేరుచున్ 57

ఉ. సిగ్గునఁ గొంకు చుంటివో? కా చిన్నవయస్సును జేసి వెక్కుకున్
తగ్గుచు నుంటివో? చతురతన్, మఱియున్ మురిపించు చుంటివో
యొగ్గును జూపుచుంటివో? కా! ముద్దియ, మత్కృతమైన దెద్దియో
యొగ్గు ఘటిల్లెనో? దయవహింపుము, దోసిలియొగ్గి వేడితిన్ 58

ఉ. గుట్టును నేను దాచనని కొంకుచునుంటివో? యట్టులైన, నే
నొట్టును బెట్టుకొందు వినుమో చెలి, నామది కాముఁడమ్ములన్
గట్టిగ గ్రుచ్చిచూచినను గన్పడకుండెడి లోతునందు నేఁ
బెట్టి, భవత్స్వరూపమును బ్రీతిని గాంచెద దైవసాక్షిగన్, 69

మ. నెలఁతా, కాళ్ళకుఁగఁగ నేఁ దిరిగితిన్, నిల్వంబడఁగా, వదే
నిలజాంటింజామి నిల్వబత్తెముగ, నే నిద్రింపనే, లేదు రా
త్రిలయుం, దిట్లుగ నాశ్రయించినను, నాకోఁ బల్కనుంబల్క, విం
దలిబాధన్ సగమేని వద్దయెలన్, స్వర్గంబె సాధింపనా. 60

ఉ. రోజునకొక్క రీతిని సరోజముఖీ, చరియించుచుందు, న
వ్యాజకృపావిశేషము నొకప్పుడు చూపెద, నొక్కయప్పుడే
దే జగడంబు పెట్టుకొని యొద్దకునైనను జేరనీయ, వ
న్నా! జవరాండ్రచిత్తగతులన్న, క్షణక్షణముల్ నిజంబుగన్ 61

ఉ, సమ్మతి నీకు లేదని నిటమ్ముగఁ దోఁచిన. లేదటంచు స్ప
ష్టమ్ముగఁ జెప్పకుండ నను జంపగ నేటికి. చెప్పినంత, ప్రే
మ మ్మొదవింపఁగాఁ గలుగు మందులు మ్రాకులు నెల్లఁ దెచ్చి న
శ్య మ్మొనరించుకొందు వనజాస్య, యవశ్యముగాఁగ నిశ్శకన్. 62

శా. అంగీకారము లేనిచోఁ దెలుపగాదా? పామునున్ చావకుం
డగాఁ, గఱ్ఱయు సైతమున్ విరుగకుండగా నిటేలా? ప్రసూ
నాంగీ, నీనిరపేక్ష తెల్పఁగనే, నిన్నర్థించు కష్టంబు నా
కుం గోపంబున జూపుకష్టము కనీకు, గల్గకుండుంగదా. 63

ఉ. దూతికతోడ నీకడకు తొయ్యలి, నేఁగబురంప. దానిసన్
బూతులుతిట్టి కొలితఁట! బుద్ధిహీనతయే, మఱొక్కతో
ఈ తెఱఁగౌ రహస్యమును నేనువచించుట; తప్పువచ్చె నేఁ
జేతులుమోడ్చి మ్రొక్కితిని, జేసినదోసము సైఁచియేలుమా. 64

శా. సంకేతస్థలి కేనుముందుచని, యో చానా, ఇంకన్ వత్తువో,
ఇంకేవత్తువో?" యందు కాచుకొని, నీవెన్నింటికిన్ రావు "ఆ
టంకంబేదియొకల్గి మానితివొ, యిష్టంబుడమిన్ రావొ?" యన్
శంకంబొందితి, మాకుకాగకలునిరాశల్ చేయ న్యాయంబటే? 64

ఉ. రాతిరిరాఁగ ప్రొద్దుటను రమ్మని, ప్రొద్దుటరాఁగ నింక నే
నీదోతతి రమ్మటంచు, నిటులో తరుణీమణి, నన్నుఁద్రిప్పుటే
తియఁటే! యేదోయొక నిర్ణయమౌ సమయంబు తెల్పినన్
చేతులు నేను గట్టుకొని చేరనె, యెట్టియకాలమైనన్. 66

ఉ. కోకలుకోరెవో, నగలుకోరెదో, కానుకలేవికోరెదో.
సూకలుకోరెదో, చెలియరో, తెలయుంగను జేయకీవు న
న్నీకరణిన్ శ్రమంపఱచె దేమిటికే? ఫలిజన్ము నేఁయయున్
కోకములెల్లఁజూచి తృటిలోఁ గొనివచ్చెద నీవుకోరినన్. 67

మ. ఉవిదా, యక్కర తీరునంతవఱకే యచ్చికల్ బుచ్చికల్
చెవికిష్టంబునఁబల్కు, యావెనుక నిన్ చేరంగ నేరానొ యు
న్న విచారంబును బెట్టుకోవలదు, మేనం బ్రాణముల్నిన్నినా
ళ్ళు విధేయుండను నీకు, నావలపు నేండ్లుంబూండ్లు తగ్గించునే. 68

ఉ. మక్కువనీకు కద్గసన మాత్రముచేత లాభమేమి? నా
యక్కర దానఁదీఱెనఁటె? యక్కట, నీయిదు ముద్దులబ్బెనో?
అక్కవనిన్నుఁ జేర్చుకొనుటబ్బెనొ? నీమధురాధరోష్ఠమున్
నొక్కుట యబ్బెనో! మఱి మనోహారి, పట్టిప్రియంబిదేటికే. 69

ఉ. వారికి వీరికిం దెలియ వచ్చునటంచును జంకుచున్న, నో
నీరజనేత్ర, యెన్నఁటికి నేనియుఁ గార్యము సానుకూలమౌ

నే? రమణీజనంబులకు నిండుగ సాహసముండు సందు; తే
దారియొచూపి, నాదుసరదా తీర దావడకుండఁ దీర్పుమా. 70
శా. పాతివ్రత్యము కల్గుదానివలెనే భాషించుచున్ నిష్ఫలుల్
నీతుల్ పల్కిన, ముద్దరాల ననుచున్ నిన్నెంచు రే? యెన్నియో
చేతుల్ చూచిన జాణవంచెరుఁగనా? చెల్వా, యిదేరీతిగా
చాతుర్యంబులు చూప కేలుకొనవే సంప్రీతిచేతస్కవై. 71
చ. మగఁడు మనంబునందు ననుమానముపొందెను గాన నన్నురాఁ
డగదని వార్తపంపితివి, తప్పుకొనన్ మిషగాని, నిశ్చయం
బుగ మదిలోననీవు వలపుం గలదాననయేని, భర్తక
న్నుఁగవనుగప్ప నేరవె మనోహరి, యింతటిజాణ వయ్యునున్, 72
శా. గోడల్ గొందులుదాటి, జంకుమతి నింతుగోలేక, కన్దోయికె
వ్వాఁడింపై కనిపించినన్ సరియె యవ్వానిను మదేచ్ఛను రతి
క్రీడం దేల్చిన ప్రౌఢవీవని ధరిత్రిన్ నీదువిఖ్యాతి వి
న్నాఁడను; నేఁడు ననున్ వరింతువని యున్నాఁడను వువుబోఁడిరో 73
ఉ. చెప్పెద నింటివారి కనిచీకటినన్ బెదరించెదేల? యే
తప్పును మోపి చెప్పెదవు? తావకకూనను చూడఁగూడదో
యొప్పమటంచు వేఁడనగదో? యటు చెప్పెదుగాని, ముందుగా
త్రిప్పులుపెట్ట కేలుముగదే జగదేక విలాసినీ ననున్. 74
చ. అతివరో. యింటఁ దెల్పెదనటంచును నన్ బెదరింపఁబోక, నీ
వు తెలుప, నేనుమాన, తగవున్ వినువారలె తీర్పుగాక, యె
ట్లు తొలుత నాశపెట్టితివో, లోఁకువయైతి నటంచు నెట్లునా
హితముము దీర్ప మానితివో, యూసకలంబును బైకి చాటెదన్. 75
శా. పాపంబీవనియుంచు నన్నిపుడు చేపట్టంగ రావేని? నీ
కే పాపంబయి, నాకు కాదె, నరకంబీవొంద, నేనొందుదుం
దాపం బచ్చటఁ బొందఁగా వలయు నన్నం దాపమిచ్చోట శే
నే? ప్రాఁబోఁడి భయంబు పోవిడిచి, నన్నేలంగదే సత్కృపన్. 76

ఉ. పాపమటంచు నన్నుఁ బరిపాలన చేయు కొప్పవేల! తా
రావతి నేలినట్టి గురురామకుఁ గలగని పుట్టిపాపమున్
గోపకుమారు గోపికలు కూడఁగ గల్గనియట్టి పాప మో
సీ పువుఁబోఁడి నీకొకతెకే యిపుడబ్బెనె యబ్బురంబుగన్. 77

మ. అతివా, అంగననమ్మురా, దనెడి పద్యంబెన్నడో మున్న చి
న్నతనంబందు పఠించినాఁడను, నదే నమ్మించి నమ్మించి, యి
ట్లుతుదన్ నీవొనరించు మోసమిపుడు డాలోకించుచును, దానికిన్
స్తుతి కా, దక్షరలక్షలీయఁదగు నంచున్ నేడు నేనెంచితిన్. 78

చ. నెలఁతరో, కన్నె ప్రాయమున నీవు మదంకమునెక్కి, నీమచం
కల గిలిగింతగొల్పుచును, కాయమునెల్ల స్పృశించి బుగ్గ ము
ద్దులుగొనుచున్, ననున్ వలచితివో వగలాడి! యటన్న విన్ "నా
వలపుల కాంత"నంటి; వలవాక్యము నిక్కము సేయుమియ్యెడన్. 79

ఉ. ఈడుకు నీవు వత్తువన, నింటనుగల్గినవారు నిన్నుఁ గా
పాడుచు చేడియాఁ బయట పాదము పెట్టఁగ నీని వేళ, నిన్
చూడఁగ నేను బద్ధశ్రమ చూచితి వేనియు, నిప్పుడైన నా
వేడుకదీర్పకుండుదువె వేవురు కాఁపుగ కూరుచుండినన్. 80

ఉ. ఎన్నటికింక నీ వెదిగి యీడుకు వత్తువొ యన్న వాంఛతో
కన్నులనీదు సొట్టవ మొగాదిగఁ జూచుచు వత్సరంబులే
న్నెన్నుచునుండ, నిప్పటికి నీవు రజస్వలవైతి, వింక నో
కన్నె యుపేక్షమాని వడిగా మదపేక్షను దీర్చిపోవుమా. 81

ఉ. సుందరి, పెద్దదానవయి శోభిలుకాలమునందు నొంటిగా
నందు లభించినంత, కనుసైగలు, నవ్వులు, మేనిరాపులున్
తొందరపాటు ముద్దులును దొంగతనంబుగ మాన్చుకొన్న యా
చందము నీకొకించుకయు జ్ఞప్తియు లేనటులుంటి వియ్యెడన్. 82

చ. ఇఱుకుగలట్టిదారి మనమిద్దఱ మొంటిగ తాఁకసిల్లఁగా,
చిఱునగవొప్ప నీభుజము చేనమఁ జెచ్చెరఁ ద్రోసికొంచు నీ

వరిగిన నాటిచందమును నందము డెందమునందు నాటుటన్
మఱవకయున్నవాడను సుమా కుసుమాంగి సుమాస్త్రినాగరా
ఉ. అంటెనో నీకు నూత్నముగ ఇచ్చుట నేదియొ? భాగ్యమత్తవా
రింటికిఁ బోయి వచ్చిన యిటీవల బాల్యపు నేస్తకానిఁన్
కంటను జూడనైతివి, ముఖాముఖియైన, మొగంబు వాల్చుకొం
చుంటివి, బాల్యకాలపుప్రియుల్ కనిపింతురె భర్తవచ్చినన్. 84
చ. పొరుగున కీవువచ్చుటను బుణ్యమువండెను నాకటంచు సం
బరపడుచుండ నన్నుఁగన వైకినిరా, నొకవేళ వచ్చినన్
శిరమును వొత్త, వత్తినను, జేసిన సైఁగకు మారుచేయ, వీ
విరుగునఁ జేరినట్టిఫలమే కనిపింపక తూన్నదో చెలీ. 85
సీ. బొట్టు పెట్టమి మచ్చకట్టకుండఁగఁ దేట
యై ముచ్చటం గొల్పు మోముతోడ
నగలు క్రిందను మీఁద దిగవేతుకొనమి న
ల్లొందక జిగి గల్గు నొడలితోడ
నూనె వాడుకను మానుటఁజేసి జిడ్డును
బొరయకయున్న పెన్నెఱులతోడ
రవికలేమిఁ దెలిచీరను స్పష్టమౌ నటు
కనిపించు మేని పొంకంబుతోడ
గీ. తరుణీ, యిప్పటి బాలవితంతురూప
మే! వెనుకకంటె నెక్కువ హితముగొల్పె
భర్తకంటెను నీకువభర్తనాచు
నెక్కువహితంబు కూర్చు నే నింకమీఁద, 86
మ. విధవాత్వంబున కీవు చింతిలకుమీ వీరేశలింగంబుగా
రు ధరన్ మీకొరకేజనించి రలవారున్ దారిచూపింపకు
న్న, ధృతిన్ మానఁగఁబోకు, నీకుదయ యున్నంజాలునో బాలికా
వృథగా నీమెల్ల ప్రాయముం గడపఁగా నీయంజమీ యెన్నఁడున్. 87

ఉ. బొట్టును బెట్టుకోఁ దగిన పుణ్యము పోయెనటంచుఁ గుందకే,
ఇట్టులు లేఁత ప్రాయమున స్వేచ్ఛ లభించుట భాగ్యమే గదా!
ఎట్టివిధంబులోప ముదయింపని యట్లుగ, నీకు బొట్టునుం
బెట్టి ప్రియంబునం బిలుఁతు ప్రేయసి, రాఁగదె నాదు ప్రక్కకున్.

సీ. ముంగురుల్ నొసటిపై ముసరితుం పెసలారఁ
గను నీవు నాట్య మాడిన తెఱంగు
వీనులఁ దేనెల సోనలఁ గురిపించు
చను నీవు పాట పాడిన తెఱంగు
కరకంకణముల నిక్వాణ మనుక్షణము గ
ల్లనఁగ నీవభినయించిన హొరంగు
తూపుల రూపున చూపఱ హృదయముల్
కలగించు నీదు చూపుల మెఱుంగు

గీ. మేళముల తోడి వారకామినుల తోడఁ
గూడి నీవున్న యట్టి యందును గనుంగొ
నంగనె యనంగుఁ డేచఁ గడంగె; నంగ
నామణీ నీమఱుంగు నొందంగ నిమ్ము

శా. శ్లోకంబును నేర్చి, వాక్కులను టక్కుల్ పెక్కుగా నేర్చి వే
శ్యాకర్త్రివ్వతె నీకు సాటియగు నోహో! వేశ్యలందేనియున్
రోకం బెంతయునర్ణ సరే యొసగెదన్ రో చేడెనో, వన్నికన్
చొక్కింపంగదె, నేర్పులెన్నికలవో చూపించుచున్ నుక్కవన్. 9

ఉ. కాంతలె మాయకత్తెలనఁగా వెలకాంతయు మాయకత్తె లం 10
చింతరో, వేఱె చెప్పనలెనే! యిది స్పష్టముగా నెఱింగియున్,
స్వాంతము నందు నిన్ వలచి వచ్చితి, తక్కిన వేశ్యలట్లె కా
వింతువొ, నమ్మకంబు నొదవింతువొ యీపయిఁ జూడగా వలెన్.

మ. మగవారల్ వశమౌట కెల్ల గణికల్ మందుల్ ప్రయోగింతురం
ట! గుణంబిచ్చునటంచు నాకెవియొ పెట్టంబోదు వేమోసుమీ;

వగలాడీయటు పెట్టుకున్నపుడె యోర్వఁగరాని యీబాళినిం
డెఁగదా! పెట్టిన, మన్మథుండసువు లేనిన్ నిల్వంగాఁచ్చునే! 92

సీ. చవిచూపితినె కాని చాన, నీయధరసు
ధల్ పల్మారులుగ్రుచ్చి త్రావనైతి,
ఆనించితినె కాని యతివ, చెక్కుటమోవి
ననుకొన్నరీతి ముద్దాడనైతి.
స్పృశియించితినె కాని చెలి, నీయురోజముల్
గట్టిగా పలుమారు పట్టనైతి,
తగిలించితినె కాని తరుణి, మేఁమేను న
ల్లికఁగొనఁగాఁ గౌఁగలింపనైతి,
గీ. మచ్చుచూచితినె కాని మగువ, ప్రథమ
నిధువనంబౌటఁ దృప్తిజనింపఁగా ర
మింపనైతిని, గాననేయింపుమై పు
నస్సమాగమనంబునకు నింతగఁ దపింతు. 93

ఉ. కౌఁగిట నిన్నుఁజేర్చుకొనఁ గల్గెడిభోగము నింద్రభోగముం
గా గణుతింతు, నెంతనినుఁ గౌఁగిటఁజేర్చినఁ దృప్తికల్గదే.
దో గజరాజయానా! యిఁకనొక్కపరిన్, మఱియొక్కమాఱు, త
ద్భోగము నేనుబొందఁదలఁతున్ వినువుంగన కట్లొసంగుమా 94

ఉ. కాముకవృత్తిపై రకరకంబుల భామలతోడ నేస్తమో
కామిని మున్నసల్పితివిగాని. యొకర్తుకతోని నేర్పునన్,
గోమున, నిన్నుబోలఁగలకోమలి కన్పడలేదు, నేనిఁకన్
కామునిసాక్షిగాఁగ నినుఁగాక మఱొక్కతె నొల్లనెన్నఁడున్. 95

ఉ, ఓ ఫణిరాజవేణి, మనమొండొరుమోములు చూచుకొన్న వే
ళాఫలమో, మఱేమిరొయొ, బళా! నినుఁ గన్నులఁగన్నదాదిగా
సాపుగ నన్యకామినుల సంగతిటన్ మనసొగ్గదాయె, ద్వై
రేఫము వేఱుపువ్వులఁజరించునె, నీరజమే లభించినన్. 96

చ. జలజదళాయతాక్షి సరసంబునకుం బొలయల్కయుండఁగా
వలయునటంచు నల్గితివొ? వ్యర్థపుఁగోపము తెచ్చుకొంచు, నీ
వులుకకపల్క కీరణి యూరకయుండుటనీతికాదు, నన్
సిలిచి. యథాప్రకారముగఁ బ్రేమనుగౌఁగిటఁ జేర్చుకొంగదే. 97

ఉ. ఇంకొకకామినిన్ మరగి యిప్పుడుపోవుచునుంటివటంచు నో
పంకజనేత్రి! యట్టియపవాదమునాపయి మోఁపెదేల? యి
ట్లింకులుగొన్న మోహమునవిప్పుడెకా, దిఁకనెప్పుడున్ భవత్
కింకరుఁడన్, మఱింకఁ దొలఁగించుకొనంగదె నీదుశంకలన్. 98

శా. ఏమాటంకములెన్నికల్గినను నిన్నే నేను, నన్నీవు కాం
తా! యున్నాళ్ళను నాశ్రయించుకొని యున్నా, మింతో
యంతో సుఖం
బే యెల్లప్పుడుఁ బొందనారముగదా! యిట్లున్న యన్నాళ్ళనున్
హాయింగూర్పఁగ నిన్నవేఁడుకొనెదన్. దైవంబు,
బాధ్రించెదన్, 99

సీ. మంగళం బగుఁగాక మానిని తారకా
సఖములౌ తావకనఖములకును!
మంగళంబగుఁగాక మగువ, చక్రప్రతి
బింబమౌ నీదునితంబునకును!
మంగళంబగుఁగాక మహిళామణీ, కోక
రాజములౌ నీయురోజములకు
మంగళంబగుఁగాక మదిరాక్షి. శశికళా
సదనమౌ భవదీయ వదనమునకు!

గీ. మధుపుక్రోవియౌ మోవికి మంగళంబు
మల్లెపువ్వులగు నవ్వులకు మంగళంబు!
మరులు గనులగు కనులకు మంగళంబు!
మధుకరులగు ముంగురులకు మంగళంబు!

ప్రథమ భాగము సంపూర్ణము.

—0—

★ జాబులు ★

రెండవ భాగము

శ్రీనందన సమసుందరుఁ
డైన మనోహరునకుఁ బ్రియురా లనురాగం
బూని కవుంగిట గాఢము
గా నణఁచుచు మ్రొక్కి, చేయఁగల విన్నపముల్.

ఉ. కంటికి నింపుగాఁగ నినుఁ గన్నది యాదిగ కామబాధచేఁ
గంటసమయ్యె నా బ్రతుకు, కంటికి నిద్దుర రాకయుండె, ఆ
కంటికి నన్నమైనఁ దినఁగా వెగటయ్యెను, నిన్నుఁగానమిన్
గంట యుగంబు కైవడిని గప్పుడుచున్నది ప్రాణనాయకా. 2

చ, అల దినమందు నా సమయమం, దల, చోటున, నీటుగోటు, లిం
పులు పలు సొంపు, లందమును బొల్పగు చందము, షోకుతీరు. లే
పులుబలుకోపులుంగల యపూర్వపు నీ చెలువంబుచూచి, నా
తలఁలు నీవయిన్ నిలిచె, తపవరో! యెటు ద్రిప్పుకొన్నను న్.

సీ. లేఁతవెన్నెలను బోలిన చిఱునవ్వుతో
మురియుచునున్న నీ ముద్దుమొగము
కర్ణరంధ్రములడ్డుగా రాఁగ నిల్చిన
గతిఁ బొల్పుచున్న నీకన్నుదోయి,

వలరాజు పూర్తిగా వంచిన విండ్లనై
ఖరిఁ జెలువారు నీ కన్నుబొమలు
మోవి తేనియ మీఁద ముసరు తుమ్మెదలట్లు
మిసమిసలాడు నీ మీసములను
గీ. నీవెడఁదఱొమ్ము వటియు నీనిడుఁదభుజయు
గమ్మ నీనడల్ నీయొడల్ గాంచి మది
రించి, తపియించుచుంటి నో ప్రియుఁడ యెట్టి
గతిగఁ బ్రోతువో? యిఁక నాదుగతివి నీవె. 4

ఉ. చక్కదనంబునన్ సరిగ సంపెఁగ మొగ్గయు, తమ్మిపువ్వు, నీ
ముక్కు, మొగంబు వానిఁగని మోహముపొందితి, నాదుప్రాణముల్
దక్కకయుండ, సంపెగలుఁ దామరలున్ మదనుండు నాపయిం
గ్రక్కున వేయసాగె, ననుఁ గావుము నీమనుగిచ్చి నాయకా.

ఉ. సంపెగమొగ్గతో తగవుసల్పెడిముక్కును, మల్లెమొగ్గలన్
చెంపలగొట్టు పల్వరుస, సింగములన్ బెదరించు మధ్యమున్
కెంపుమ నీరసంబనుచు గేలియొనర్చెడి మోవిదగ్గి, నీ
వింపుఘటింతువోయి హృదయేశ్వర, నాకనుదోయి కెప్పుడున్. 6

ఉ. తుమ్మెదఱెక్కజోడ తులఁదూఁగఁగజాలెడు నీదుమీసమున్,
తమ్ముల నేను నీకనులు, తల్పునుబోలె వెడందయైన నీ
ఱొమ్మునుగాంచి, మోహము నెఱుంగని నామది యిప్పుడక్కటా
కుమ్మరిసారెలోవల తగుల్కొనునట్లుగ నాయె నాయకా. 7

ఉ. నాపెనుమోహమంతయుఁ గనంబడునట్లుగ మాటిమాటికిం
జూపులఁ దెల్పుచుంటి, ననుఁజూచుచు నవ్వుచునుంటి వీవునన్
నాపయికూర్మి పుట్టి యటునవ్వితివో, యటుగాక నాదు సం
తాపముగాంచి బేలవని నవ్వితివో, యెఱుఁగన్ మనోహరా. 8

చ. సరిగను, మోడిగాఁగ, సరసంబుగ, తేలికగాఁగ, నోరగా
చుఱుకుగ, నన్నుఁజూతువు నల చూపులభావము నేనెఱుంగ; వల్
తెఱవక, యించుకే తెఱచి, లేఁతగ పూర్ణముగాఁగవిప్పి సుం
దరముగ నవ్వుచుందు, వలనవ్వులభావము నాకు నేర్పరా. 9

శా. నీ వెవ్వాఁడవు, నే నెవర్తె? నహహా! నీమీఁద నీమాడ్కి నా
భావం బేటికి నిల్వ, కల్వవిరికిన్ బద్మారిపై రీతి? యా
పూవుం బోలిక దూరపుం జెలిమి తాఁ బొందక నా కబ్బునో?
నీవున్ నేనును బూవుఁదావియుబలెన్ నెయ్యంబు మైకొందుమో. 10

చ. ఒకరికి మెచ్చుగొల్పు సొగ, సొక్కరికంటికి నచ్చదోయి నా
యక! భవదీయరూపము, మదక్షులకుం బ్రియమైనయట్టి పో
లిక గనె, నాదురూపమున లేని విలాసము లేని నీదు కం
టికిఁ గనిపించుత, న్మరుఁడు నేర్పు మెయిన్ ఘటియించు మాయచే! 11

ఉ. ఒక్కొకకాంత కొక్కొకప్రియుంగనువంతకు లోకమంతయున్
నిక్కముగా నెడారివలెనే కనుపట్టును, కన్నదాదియున్
చక్కని నందనోపవని చందమునం గనుపట్టు, నీవు నా
దృక్కులపడ్డయంతటనె, దిక్కులు పుష్పమయంబు లయ్యెరా 12

ఉ. ఓరమణుండ, స్త్రీపురుషులొండొరులన్ సమవాంఛ నేలఁగాఁ
బో "రతిజన్మవాసనయొహో" యని పెద్దలుపల్కలేదె! తా
గోరిన పూరుషుండు తనుఁగోరుటకంటెను భాగ్యమున్నె? నిన్
గోరితి, నీవు నాకు ననుకూలుఁడఁ వౌదువొ, లేదొ, యక్కటా! 13

చ. వలపెదలేనియట్టి మగవానిపయిన్ మనసుంచి, వానితోఁ
గలయఁగ గోరుకంటె నరకంబిక స్త్రీలకు వేఱె కల్గునే!
తెలియవె నీపయిన్ నిలిపితిన్ మది, నీవయి నీదుచిత్తవా
చెలువుఁడ నాదుభాగ్యమిదె చేతులుమోడ్చితి యేలుమా ననున్. 14

మ. వలపుం దాఁతురు గాని, పూరుషులతో వాయెత్తి స్పష్టంబుగం
దెలుపంజాలరు స్త్రీలు, నాదువలపున్ నేనాపుకోలేక, ల
జ్జిలకుండన్ వెలిఁ బెట్టుకొంటి ననుచున్ సిగ్గయ్యె, నెమ్మోమునిం
కిలలోఁ జూపఁగలేను, దాఁచుకొననిమ్మా నాథ నీగుండెపై.

ఉ. కన్యనొ యన్యకామినినొ కావలెనంచుఁ దలంపఁ బోక, సా
మాన్యగ నెంచి ప్రాపకము మాటతలంపుము నిన్నుఁ దక్కనే
నన్యుల కంటనైన నరయన్ రతివేళనె వేశ్య నౌచు నిన్
ధన్యునిగా నొనర్తుఁ, గులనారు లెఱుంగని యట్టినేర్పుతో. 16

మ. నినుఁజూడన్ వలెనంచు, వీలయినచో నీతోడ సంభాషణం
బు నొనర్పన్ వలెనంచు, వాకిటనె తేపున్మాపు నేఁ గాఁపురం
బొనరింపం దొరకొంటి, మోహమున నోహో! సాహసం బెక్కువా
యెను: నే నే చనుదెంచి, పైఁ బడెదజుమ్మీ నీవు రాకుండినన్.

ఉ. నిన్నుఁ గనంగ, నామనము నిక్కముగా సెగపొంత వెన్నయౌ,
"వెన్నవలెం గరంగు నలవేణుల కౌఁగిటఁ జేర్చుటే సుఖం,"
బన్న వరూథినీ వచన మారసి, నన్ వరియింపు, మట్లుగా
కున్నను, నామన స్సుమకునో నవమన్మథ, మన్మథాగ్నిచే. 18

మ. మగరాజా, బిగువేల? బ్రహ్మభవదాత్మం జేసెనా హేమఱా
యిగ? నేనే మగవాడనై, మఱియు నీవే కాంతవై, నాపఱుల్
మిగులన్ మోహముచేతఁ గ్రాఁగుచును నీకే నున్నచో. నూరకీ
వగిదిన్ బెట్టొనరించి నీయసురులన్ బాలాటకుం జూతునే.

ఉ. నమ్మిక మైనదాన ప్రియనాయక, నాహృదయంబు నీకు నే
నమ్మెద రమ్ము నీదయను, నయ్యది చాల ప్రియంబటంచు బే
రమ్మును బెట్టి నీవు కొసరం దొడఁగన్, వయిపెచ్చుగా మఱం
గమ్ము నొసంగెదన్ వదలఁగా వల దింతటి సౌకబేరమున్. 20

చ. అవసరముండి నేఁబలుకుమన్నను బల్కవు. పంచదార చి
ల్కవంటర! నిశ్చయం బగు శుకంబుగ నాభుజపంజరంబునన్
వివిధవినోదవాక్కులను వీనులవిందుగఁ బల్కుచున్ వసిం
తువనిన్, నీకు నాపెదవిదొండనుతిండిగఁ బెట్టెదం బ్రియా.

చ. వనిత దనంతఁ దా వలసివచ్చినఁ జుల్కనయంచు. నన్నుఁ జు
ల్కనగను జూడఁబోకుమురు. కాదని చుల్కగఁ జూడ నెంచుకొ
న్నను, పురుషాయితంబులను నామెయిభారముగాఁగనుండఁ బో
దసి యయినన్ ననుం గలయరా వలరాయనికేళి నాయకా.

చ. మగఁడన కంటకింపగుచు మక్కువగొల్పు నతండెయంచు ము
న్నగవును దెల్పెఁదార, యలతారకుఁ జంద్రుఁడునోలె నీవు నా
మగఁడవు తాఁడులేని యనుమానము తీఱఁగ, బాహుపాశమున్
బిగువుగ నాగళంబునను బ్రేమను గట్టఁగదోయి నాయకా.

సీ. ముద్దాడెదను రార మోహనాకార నన్
ముద్దాడ నీకు మోమాటమైన,
పెదవి నొక్కెద రార ప్రియనాయకా నాదు
పెదవి నొక్కుట నీకు బిడియమైన,
కౌఁగిలించెదరార కామినీమార నన్
కౌఁగిలించుట నీకు కష్టమైన,
సరస మాడెద రార సరసుఁడా, నాతోడ
సరసిమాడుట నీకు శంకయైన,

కటకటా! నోటవ్రేల్ వెట్ట కఱవలేని
కరణి నున్నావుగాని, యొందఱి పెదవుల
గఱచినట్టి భుజంగశిఖామణివి వౌరా!
ఎట్టిపుట్టలో, నేపాము యెవరికెఱుక?

శా. నీసౌందర్యము గాంచి యాశ వడితిన్ నీ చిత్తమేతీరొ నీ
మీసం బట్టుప్రసన్నమై తనరునో? యారీతిగాఁ గాక, నీ
మీసం బట్టులు వక్రిమో యెఱుఁగ; నీమీసాలలో నవ్వులున్
నా సందేహము వృద్ధిచేసె; నది మాన్పం జిత్తమిమ్మా ప్రియా.

ఉ. నాయక, నీవు నన్ వలచినాఁడ వటంచును నాకుఁ దెల్పఁగా
నే, నొడలెల్ల జల్లుమనియెన్, వలిగాలికి తీవకై వడిన్;
కాయము దాల్చినందులకుఁ గల్గె నదృష్టము నేఁటి: కింక నా
ప్రాయము ధన్యమయ్యె; నిటుపై మఱి యే దెటులైననున్ సరే

ఉ. ఎన్నఁడు నీకు మోహముదయించునొ నావయినంచు నుండగా
ఇన్నిదినాల కద్ది లభియించెను కాంతల ప్రాయమున్ననో
క్రొన్ననవంటి దోయి 'యిదిగో' యన నాఱునెలల్ గతింప కుం
డ, న్నను ధన్యురాలిఁగ నొనర్పఁగ రాఁగదవోయి నాయకా,

ఉ కోకలు గోర, రూకలును గోరను, సొమ్ముల బెట్టఁగోర, నే
శోకముగోర నీకరుణ సోకుటయే పదివేలు నాకు, నీ
రాకనె కోరుచుండెదను రాకను జెందొవ గోరుమాడ్కి న
ఱ్రాకలు నన్ను బెట్టకుమురా. కలకాలము నేలరా కృపన్. 28

చ. తనప్రియుఁ గూడకుండ వసుధం గులకాంతకు నత్తయంచు, మా
మని, మఱియాఁడుబిడ్డలని యడ్డులు గంగకు నొడ్డులట్లుగా
కని కనినాదు కాఁపురము గంగను దింప తెగింపు పుట్టెను, గం
గను శివుఁ డేలుకొన్నటులుగా నను నేలెద వన్నచో ప్రియా.

చ. పురుషవరేణ్య! స్వాతికయి ముత్తెపుఁ జిప్పలరీతి నాకనుల్
త్వరపడుచుండె తావకవిలావము కన్గొన స్వాతిబిందువుల్.
కురిసినగాని ముత్తియపు కోవ జనింపదు శుక్తులందు ని
న్నరయనికాలమందె యుదయంబగు నాకనులయందు ముత్యముల్

మ. నిదురన్మాని మెలఁగంగగా నలికితిన్ నీవచ్చుదారుల్ పదిం
బది నాకాలుకికన్నులం బఱపి, రమ్మా, నాకు కన్పించుగా,
ఎదురుం జూచుచు నుంటి 'ఇల్లలుకఁగానే పండుగా?' యంచున
వ్వేదవేమో? యొకయిల్లెగా, కలికతెన్ హేధిన్, మఱిన్వ్యాడయున్.

ఉ. మందులు మంత్రముల్, వలెనె మామకచిత్తము మెత్తఁజేయు నీ
సుందరమందహాసములె చొక్కఁగఁ జేసెడి మందులౌ, భవ
చ్ఛందసశీతలోక్తులె ముదం బిడు మంత్రము లౌనుఁ డెందమా
నందముఁ బొంద నట్టి కలిపి నవ్వుచు కేరుచు నుండరా ప్రియా.

చ. రమణుఁడ. నాదు మానస సరస్సుదరిన్ వలరాజు నీదు మీ
స మనెడి మేలిగాలపుకొసన్ ననుమోవియెరం దగిల్చి నే
ర్పు మెయిని వేటలాడఁగను. మోసమెఱుంగనిదై మదాత్మమ
త్స్యమకట! యందఁ జిక్కువడి యట్టిటు కొట్టుకొనంగఁ జొచ్చెరా.

శా. నాకున్ నీకున్ గొంత యున్నదని నానారీతులం బేరులన్
లేకుల్ వెట్టిరి, వాదు రాఁదగిన దెట్లుండ్ వచ్చె. హో దెన్నఁడున్
కాకుల్ లోకులనంగఁబోకు, జనవాక్యంబద్ది కర్తవ్యమే,
కైకొమ్మా ప్రియకాంత గాఁగ నను నేకాంతంబునం గాంతుఁడా.

ఉ. రోసముకల్గినట్టు లతిరూక్షముగాఁ గను నన్నుఁ జూచుచున్
మీసముత్రిప్పె దేమిటికి? మేటిమగండవె యైన జంకుశే
కో సుకుమార, రమ్మ తనుయుద్ధము నందు పెనంగి చూత. మా
యాసమటంచు ముందెవర మందుమొ వారలె యోడినట్లగున్.

ఉ. వ్యాకులమేల? వల్లభ, పరాంగనఁగూడినఁ బాపమంచు తా
టాకులలోన వ్రాసిరనియా? యల వ్రాతలెటున్న, నేమిరా
నీకును నాకు బ్రహ్మముసు నిక్కముగాఁగను వ్రాసియుంచె, నే
పోకలఁ బో యిసన్ జరుగుఁ బోతుద కాతని వ్రాఁత రీతిగన్.

ఉ. వాసనచూడ నట్టి పరివసంబు న టించును గొప్పలేల? వి
న్నాణ్ణ, సరసాళులకు వలపునం దనియించినదాన; నీవునున్
వాసిగ నిన్ని పూవులనొ ప్రాలిన తేటివి యూటచేత, ఏ
దీ; సరసుండ, నా పెదవి తేనెచుకల్ చవి చూచి చెప్పుమా.

మ. అనురాగం బెదసేకు నావయిని లే దన్నట్టి లోపంపు మా
టను బల్కంగనుబోకు; కుంకుమ కోడం గూడి వాసించు చం
దనపుం బూతల నెట్టినైన యురముం దాకించిన నిన్ గౌగిలిం
తును ప్రాణేశ్వర, దాన నీ హృదయమందున్ రక్తికల్గుంజుమీ.

శా. ఆకాంక్షన్ నిను నేంగనుగ వలచి నిద్రాహారముల్ మానుటం
జేసూరెన్ శివరాత్రి జాగరణసం సేవాఫలంబున్, విను
దైకాదశుపవాసపుణ్యఫలముం; బ్రాణేశ, కైలాసమున్
వైకుంఠంబునుగాంగ నీ కవుంగిలిన్ వాంఛించి నేం గాంచెదన్

చ ముదుపులు గట్టుకొంటి, మతి మ్రొక్కులు మ్రొక్కితి, దేవుండెవ్వండె
క్కడం గనంబడ్డ నీ గులిమి కల్గంగం గోరి: లభింపదాయె నా
ముదుపులు నీవె కైకొనుము, మ్రొక్కులుం గైకొను, మీవె నాదు దే
వుండవు, దయాస్వభావుడవు ప్రోవుము నన్నిక జీవితేశ్వరా.

చ. ఇలవయి నాండు దాచు ఒనియుంపంగరాదు, జనించె నేనియున్
వలపును బొందంగూడ, దనవా, కలపొందిన, లోనం గుళ్లంగా
నలయును నే కాని దాని మగవానికి జూపంగరాదు; చూపినన్,
చెలువకు రోంత మై బ్రిదుకు ఛీ యనిపించుం గదా మనోహరా.

చ. వదనము నైనం జూప; విడివాడంట రా? "యిటరార" యన్న నీ
"నదెయిదె" యందు; విద్దిమరియాడంటరా? స్ఫుటరాగమూనునన్
కదియవు: భార్యకౌగిట నెకైదటరా? కట! రాతిగుండె దా
ల్చెదవు; మదీయసంగమము చేదంటరా. విటరాజశేఖరా. 42

సీ. కంటిని కన్నులఁ కఱవు దీఱఁగ. నుమ
శరు ధిక్కరించు నీ చక్కదనము
వింటిని రతిశాస్త్ర వివిధరహస్యంబు
లెఱింగిన నెఱజాణ వీవ యనుచు
అంటిని "కరుణామయీ, నీకు నే దక్కి
తిని, నీవె నాకిక దిక్క"టంచు
ఉంటిని, "నీకృప యొకనాడు గాకున్న,
నొకనాఁటికైన నాకొదవు" ననుచు,
గీ. వింటిని శరాళిసంధించి విషమబాణుఁ
డొంటిని జుఱుక్కనం గొట్టుచుండె, వాలు
కంటి, నిదే కేలుమోడ్చి నేగతుల వేఁడు
కొంటిని, కవుంగిటంగప్పుకోడెగాఁడ.

ఆ. వె. నిన్నుఁ గన్న మొదలు నిముసమున్ మగనితో
అంకుతన మొనర్ప జంకుపుట్టె
నన్నుఁ జెట్టవట్టె నాదుపాతివ్రత్య
విధిని నిలుపు మయ్య విటవరేణ్య 44

ఉ. హేయపుమాట లన్యులన నీ, కులబంధువు లెల్లకున్ వెలిన్
వేయగనీ, చెలుల్ విడువనీ, పతి మున్నగువార లల్లరుల్
చేయగనీ, భయంపడను. చిత్తము నీకయి దాఁచియుంచినా
నోయిమగండ, వేరు మనముందము రమ్ము యథేచ్ఛగానికన్.

ఉ. సామి, యిదేమిపాప! యొక జాబునకైన జవాబు వ్రాయ వే
మీ! మృదులాంగుళంబులకు మిక్కిలి కష్టమటంచు వ్రాయ లే
దేమొ? యిదొక్కకష్టమని యింతభయంపడుచున్న నాయుర
స్సీమను జందనద్రవము చిక్కగ రాయుట కేమి యందువో!

ఉ. చిత్తజరూప నీవు కృపనుతను నాకిపుడంపినట్టి నీ
యుత్తరమందినంతనె, ప్రియున్ నినుఁగన్నటులాయె, జన్మమే
నెత్తుట రిత్తవోక, ఫలియించిన యట్లునాయె, నేలపై
హత్తక మిన్నుముట్టినటు లాయెను, చింతలన్నియున్.

తే. గీ. అక్షరము లమృతకణంబులౌచు మాట
లమృతపుం దేటలౌచు, వాక్యంబు లమృత
ధారలౌచు, నా జీవనాధారమయ్యె
నీవు వ్రాసిపంపినచీటి నీటుకాద.

ఉ. కంటిని నీదుజాబు వగకాడ, కనుంగవ కద్దుకొంటి, జె
క్కిటను జేర్చుకొంటి, నలుక్రేవల ముద్దిడుకొంటి, మానసం
బంటగ నొత్తుకొంటి, శిరమందిడుకొంటిని, దుంటవింటివాఁ
డింటను బంటుగాఁగనిక నేలగ నుంటిని నేఁటినుండియున్.

ఉ. సామిగ, నన్నురమ్మనుచు జాబును బంపితి, వట్లుసేయ, వ
మ్మో! మరియింక నేమయిన నున్నదె? యెందఱుకైన నేను కన్
బ్రాముదు? నా రహస్యమును పైఁబడకుండఁగ నీవుదాచెదో
యేమనియుంట గోర్కెగల దేని దలంపకుమిట్టి కోరికల్.

ఉ. వింటివా, లేదా? పైకడుగు వెట్టఁగఁ గూడని క్రొత్తకోడలన్
వెంటనె నీదు కోరికకు వీలొదవించుట కెట్లునేర్తు? పు
ట్టింటికి పోవు నంతవరకించుక యోపికపట్టితేన, నా
వంటిది యాటకత్తెల ధ్రువంబుగ లేదనిపింతు కాంతుఁడా. 51

ఉ. చాలును జాలు పూరుషుల సంగతి, యే సతులేని మీఁదయిన్
బేలతనంబునన్ మనసు పెట్టిన, వారల గుట్టు వీధిలో
నాలవనాటి కుండుగద! నానదు నోటను నూవుగింజయున్
బాలిశ, మీఁక, గోలనగు బాలను గానుర గోతిలో బడన్. 52

చ. సరసుఁడవయ్యు నన్ను వెతసల్పఁగఁ జెల్లునె? చిన్నవాన నే
మెఱుఁగను సిగ్గువీడు, కవి యెన్నివిధంబుల పాటపాడినన్,
మఱిమఱి ముట్టడించెదవు మామక చిత్తము నీదుపాటలం
గరఁగునొ? నీదుపుణ్యమగుఁ గాని, నను౯ విడుమయ్య జాణఁడా

చ. ఎవరిఁక నిన్ను నమ్మఁగల? రింటికి నింటికి మ్రుగ్గునెట్టినా
వవసర మంతయుం గడచి నంతటనే సుడిపెట్టినాఁడ; నె
ల్లవిభులు నూతనప్రియు లిలాస్థలి నన్నటులే చరించు చుం
టె నవుర! నీదు చెల్మికిని నీకును దండము జారశేఖరా. 54

మ. ఒకరా, యిద్దఱ, ముగ్గురా, మొదట నెందఱో నీవు నమ్మించి గొం
తుకలం గోసిన యాఁడువారు? పనులన్ నూల్లంగదా? వారు చా
లక, వన్గోతిని ద్రోయ నెంచితివొ? బేలంగాను, నా మోహ మా
పుకొనం జాతునుగాని, యెన్నఁడును నీపాత్రొల్ల జారాగ్రణీ

శా. నీపైనే తమయాశలెల్లగల కన్నెల్ వేనవేలో ప్రియా!
ఆపై నేనిఁక నేల? మీ చెలిమి కేనడ్డంబుగా వచ్చినన్,
పాపంబబ్బుచు, వారలన్ వదలి, నాపైనే తమిన్ నిల్పి, న
న్నే పాలింపుమనంగ న్యాయమగునా? నీనైనఁ బాలింతువా?

చ. విభుడ నను న్వరించుమనువిన్మకసంగతి, యివ్వనున్న యీ
రభసము తగ్గినంతటని రాకెడపెట్టితివేని, న్యాయపు౯
సభలకు నెక్కనేఁదగవు సల్పకమానను నిశ్చయంబుగా,
ఉభయుల మప్రతిష్ట వడకుండెడు మార్గము చూడుమిప్పుడే.

శా. న్యాయంబైన తెఱంగు నేఁ దెలిపెదన్, నాకీవు నీమానసం
బియన్ వచ్చును, మానవచ్చు నది నీయిష్టంబెయౌఁ, గాని వి
న్నా, యాదిన్ మనసిచ్చి, యా వెనుక మానంబోవ, నేనొప్పుకో
నోయీ నాయక, చక్కగా మొదటనే యూహించి నన్గోరుమా.

చ. పరవశమయ్యె నాయొడలు, భాగ్యవశంబున నిన్ని నాళ్ళకున్
దొరకిన నీదుపొందున. మనోహర యయ్యెడనొత్తుకొని మేల్
పరుపున మెత్తనౌవిరుల పైనెపరుంటిమొ, చాపమీద ని
ర్వ్యార మెడమీఁది గుత్తపుగవంగిట నుంటిమొ నేనెరుంగరా.

చ. ఒడలిని చేతితో నిమిరి, యొయ్యన చెక్కులు ముద్దులాడి, నీ
తొడఁ వసింపఁ జేసి, తమితోఁ బ్రియవాక్కుల బుజ్జగించి, నా
జడుపుడుగంగఁ జేసి రతిశాస్త్రము నేర్పిన యొజ్జవౌట నీ
కడఁకువతో నొసంగితి ప్రియా గురుదక్షిణగాఁగ కౌఁగిలిన్.

ఉ. నీదుకవుంగిలింతలును నీ గిలిగింతలు, నీదు వేసమున్
నీ దరహాసముల్, వగల నేర్పులు దీర్పులు, నీ సయాటలున్
నీ నయగల్లు మాటలును, నీమురిపెంపులు బుజ్జగింపులున్
నేఁ దలపోయుచున్ మఱవనేరనురా ప్రియ, నీదుకూటమిన్.

సీ. కను విప్పి నను నీవు కనుఁగొనం దెలికల్వ
విరులు జల్లునరాలు కరణిఁదోఁచు
మోవి విప్పి యొకింత నీవు నవ్వనఁ బండు
వెన్నెలన్ మునిఁగిన విధము తోఁచు,
పలువిప్పి తీయు పల్కులు నీవు పల్కిన
అమృతధారం రోగినట్లు తోఁచు,
కేల్గన విప్పి కౌఁగిట నీవు నను జేర్ప
స్వర్గంబు నందున్న సరణిఁ దోఁచు,

ఆ. వె. మనసువిప్పి నీవు మన్నింప, నాదు జ
న్మంబు ధన్యమైన మాడ్కిఁ దోచు
నీదు పొందు కంటె పైదలులకు లేదు,
లేదు, లేదుభాగ్యమో దయితుడ.

సీ. నీ పల్కులను విన్న నిమిషమందే నాకు
జల్లునఁ గన్నీరు చిమ్ముచుండు,

నీ కేలుతాకిన నిముసమందే, తను
వెల్లను నాకు జల్లుమనును
నీవు ముద్దాడిన నిముసంబునందె, చె
క్కులు మిక్కిలిగ నాకుఁ బులకరించు,
నీకౌగిలింగన్న నిముషమ్మునందె, డెం
దమ్ము దట్టమ్ముగా జెమ్మగిల్లు,
ఆ. వె. నిన్నుఁ గూడి నపుడె నెమ్మేను కంపించు
చేత లుడుగు గనులు మూతవడును.
హృదయ మదరఁ దొడగునది సుఖమొ, కష్ట
మొ, యెరుంగజాల నోయి సామి. 63

సీ. పలుమారు నిన్ను ముద్దులుగొంటి, నీదు చె
క్కిళ్ళు కందు నవిశంకింపకుండ,
ప్రియమారగా నీదు పెదవి నొక్కితిని, బ
ల్మోన నాటునంచు మోమోటపడక.
గాఢంబుగా నిన్నుఁ గౌగలించితిని, నీ
యురము నొచ్చునటన్న యూహలేక,
కసితీర నీతోడ గలిసి పెనంగితి,
వలయుదు వసియును దలఁపబోక
గీ. మున్ను నీ పొందుకై వాచియున్నదాన
నౌట, నివ మెత్తినటుగా నైతిఁ గాని
యింతయొత్తుడు కలిగింప నింకమీఁద,
బెదరు మాని క్రమ్మఱను రాగదర స్వామి. 64

చ. హృదయములోన భావముల నెల్లను దెల్పఁగఁ బోవ, భీతి నా
పెదవులు దాఁచియుంచి మన ప్రేమను సఫ్లుగవచ్చె, వాని నీ

పెదవుల బిగ్గఁ బట్టి పలుపీడ లొనర్చుచు శిక్షచేయరా
బెదరును మానుదుర్గ మణితభేదములన్ హితమున్ ఘటించురా,

శా. స్త్రీవశ్యంబు లెఱింగి, నామనసు స్వాధీనంబు కావించు కో
న్నా! వంచించెద? లేనిచో నెచట నైనన్ నావలెన్ సర్వమున్
నీవేయంచు దలంచి, యొక్కమగవానిన్ నమ్మికొన్నట్టి స్త్రీ
లీ విశ్వంబున నుందురా? చెపుము, నీవే యోయి ప్రాణేశ్వరా.

చ, తనివి జనింపకున్నయది తావకరూప మదెంత చూచు చు
న్నను, పలుమారు చూతు ననినం, జను దేఱక యుంటివీవు నన్
విను, నదుపాయ మొండు వినిపించెదఁ బూర్తిగ నిన్నుబోలు చ
క్కని మగవాని నొక్కరుని గాంచుము నావలనన్ మనోహరా.

సీ. అల్లంతదూరంబునందుండియే నేను
విన 'ఈలలఁ' వేసికొనుచు వత్తు,
నెవరినో వీథిఁ బోయెడివారలం బిల్చి
నటు గట్టిగను చప్పటు చఱచు,
వింటిగుమ్మమునకు నెదురుగా నిలుచుండి
కేండ్రించి యుమియుగా కేకరింతు,
వేను గన్పడినంతనే స్పష్టముగను జే
తుల నెత్తి నాకు సైగల నొనర్తు
గీ. నెవరు చూతురో యనియు నూహింపవేర?
మాయురే పండువంటి నా మనువునకును
నీళ్ళుపోయకయున్న చో, నీవు నాకు
రంకుమగడవు కావటర! విటకాడ. 68

చ నలువురిలోన నన్నుఁగని నవ్వుచు నిల్తువు, కంటిసైగలం
దలఁపు లెఱుంగజేసెద వెదం జెయిచేర్చి శిరంబు వంతు, వూ

స్పులు నిగిడింతు, వోష్ఠమును ముద్దుల కొగ్గెద, విట్టులైన, నె
ట్టులు మనగుట్టు నిల్చు? మగడుర్ బసివట్టుఁగదా మనోహరా!

చ. గడె కొకజాబు నంపెదవు, కన్పడకున్నను మాటిమాటి కి
క్కడ కరుదెంతు, వింతతమకంబున వేగిరపెట్ట నాకెటుల్
గడచును? నీవు కోరిన ప్రకారముగా నను రేపవళ్ళు నీ
కడఁ బడికావులుండుమనఁగా, వశమా? మగనాలరా ప్రియా.

చ. రమణుఁడ, నేను రామికిఁ జిరాకును జెందకు, కర్త్రికోత కా
డు మగఁడు బ్రహ్మరాక్షసునటుల్ ననుఁ గాఁచియెయుండు నెట్లుగా
సమయము చిక్కునో యెఱుఁగ, సందొకయించుక కల్గెనేని, నీ
సముఖమునందు వ్రాలుదును చప్పున రెక్కలు దాల్చియైననున్.

ఉ. ఇంచుకయేని పై కదుగ నీయవు, పై మగవారితోడ భా
షించుట కొప్ప, విల్ వెడలఁ జేరవలెన్ నిను, పుస్తెకట్టి పో
షించుమగండు నీ యమలు చేయదలంపడు, నీకు లొంగినా
నంచును, వింత లోకువటరా యొనరింతువు జారశేఖరా!

ఉ. అమ్మక చెల్ల! కంచు పదునైనది నీ మది యం చెఱింగి, నా
నమ్మతి మెల్లఁ జంపుకొని, సాధ్య మసాధ్యము నెంచ కీవు న
న్నెమ్మెయిఁ ద్రిప్పుకొన్న నటులే తిరుగాడుచు నుంటి, నిట్లుగా
నమ్మతిఁగాన, నెన్నడును నన్నడబాయకుఁ బ్రాణనాయకా.

చ. "వలవదు నీదు చెల్మి, మగవారల నమ్మఁగరా" దటంచు నేఁ
బలుకఁగ, నమ్ము మంచు పలు బాసలు సేయుచు నాదు నమ్మతిన్
బలిమిని బుచ్చుకొంటి, విటుపైఁ గద నీదు నిజం బెఱుంగఁగా
వలెఁ? వగకాడ, "నమ్మి చెడువారలె" రనుమాట నిల్పరా.

ఉ. అసలు పుట్టునట్టులుగ నచ్చికబుచ్చిక లాడి, యెన్నియో
బాసలు చేసి, యూపయి సెబాసు? మొగంబును జూపవైతి వో

యీ సరసుండ, మోసము సహింపను నీవిటు కృష్ణవేషమున్
వేసిన, భామవేషమును వేసి జడన్ నినుఁ గొట్టెదంజుమీ 75

చ. సరసుఁడవంచు నిన్ గని పసందొనరించితిఁ గాని, సందులం
దిరుగు పదారవిందములు నీవన, నెందుకు మోహమొందుదున్!
దిరిగెడికాలు నీ దయినఁ దిట్టెదు నట్టిది నాదునోరు, వే
గిరి మరుదెంచి, ముద్దుల బిగింపుము నాపెదవుల్ మనోహరా.

ఉ తప్పిద మీవు చేసియును దప్పులు నాపయి మోఁపి చప్పనం
జెప్పక లేచిపోతి వతిచిత్రముగా! నిను నేను వేఁడుకొ
న్నప్పుడె రాఁ దలంచితివొ? నట్టుగ బెట్టుగకూరుచున్న, నే
నొప్పను నీవె ముందుగఁ బ్రియుండ, ననున్ బ్రతిమాలుకోవలెన్

ఉ. ఏమిటి నేను తప్పు ఘటియించితిఁ గన్నుల నెఱ్ఱచేసి నె
మ్మోము ముడించి పోవుటకు? ముక్కున నింతటికోపమా? యిదే
ప్రేమకు లక్షణంబొ? యిటు బెట్టొనరించినఁ దాఁళఁజాల, రా
రా మఱి యల్క పెండ్లికొడుకా! బ్రతిమాలితి నేనెముందుగా

ఉ. ఆఁడుది యల్గినం బురుషుఁ డామెను దేర్చుటపోయి. నావయిన్
నేఁ డిటు నీవె యల్గుటయి నేను నిను బ్రతిమాలుకొంటయుం
జూడఁగ వాడవాడలను సుందరు లందఱు నవ్వకుందురా?
మోడిని మాని రాఁ గదర మ్రొక్కెద నీదు పసిండికాళ్లకున్

ఉ. అట్టి విశేషమోహమున నాఁడుదియు న్మగవాఁడునుండ, గన్
కుట్టును ముండదైవమునకున్ మన యిద్దఱప్రేమఁ జూచి, యి
ప్పట్టున నన్యదేశములఁ బటఁగఁ జేసెను నిన్ను దేవుఁ! డే
నెట్టు భవద్వియోగము సహింపఁగఁ జాలుదురా మనోహరా!

ఉ. లేచిన దాది నిద్రకయి లేచినగాఁకను నిన్నుఁ గూర్చి యా
లోచనయే కదా! కలలలో నినుఁ జూచుటయే కదా! నినుం
జూఁచిన దాఁక తాళననుఁ జూడగ వీలుఘటిల్లినంతనే
వే చనుదెమ్ము, క్షేమమును వెంటనె వ్రాయుము మోమునాయకా.

చ. ఉదయమునుండి రాత్రివఱకుఁ బ్రియ, నిన్ను గుఱించి నేఁబవిం
బదిగఁదలంచుచుండెదను, బాపమెటుల్ వలబాఱుచుందువో
గద? యొకమాఱు నే వటులుగాఁ బలభాషలు లేను. నన్ను నీ
వు దలఁచుచుందువో, తలఁపవో వయివింతలలోన ముగ్ధమున్!
ఉ. ఆ వయిచోట కుల్కు జవరాండ్రును జక్కసిమాయలాండ్రనుం
గాఁపుర ముండ్రు, వారలు వగల్ కురియింతురు, లేనిమోహమున్
జూపుదు, రిచ్చకంబులకుఁ జొత్తురు, వారలమాయ లందు నీ
వేపగిదిం దగుల్కొనక యిచ్చటికిన్ మరలంగ వత్తువో! 83
ఉ. ఆ నెవ, రా సమాదరణ మానల, నాయభిమాన, మా ప్రియం
బానయ, మిన్నియున్ సతములంచుఁ దలంచుచు పొంగుచుంటినే
గాని, హతాత్తు రాఁగ మన కాఁపుర మిట్టులు తెల్లవారునం
చే నెఱుఁగన్ దినంబులిఁక నెట్టుల దాటుదు నాదువల్లభా 84
ఉ. కన్నులనీటిచే కరఁగి. కాటుక రేఖలు నాదు చెక్కులం
దున్నవి నీవు నిర్దయఁ బ్రియుండ నమున్ విడనాడినంత నుం
డి, న్నిరతంబు నే బడిన నెవ్వగ నియ్యవి లేఖలొచుఁ దె
ల్పు న్నయనంబులం దెఱచి, పూర్ణకృపం దిలకింపు నాదెసన్
ఉ. కోరినవ్రాకుష్షుండు సమకూరెను, గోరిన యట్లతండు నా
గూరిమిఁ జూచుచుండె, రమణుల్ మఱియెవ్వరు నాకు సాటి? యం
చూరక నేను గొండనయినుండఁగ, నన్ విడనాడి నీవు నా
కోరికలెల్ల నేలకును గూలిచినాఁడవు నిర్దయాత్ముఁడా 86
చ. వలచితి నిన్ను, నీ వలపు వాంఛ యొనర్చి గడించితిన్ నినుం
గలిసితి, నీవునన్ కలియఁగా సుఖవార్ధిని మునిఁ తేలితిం
జెలువుఁడ, జన్మ సార్థకత చెందితి, నీ వెడఁబాసి తంచుఁ జిం
తిల, నలనాఁటిసౌఖ్యమె మదిం దలపోయుచుఁ దృప్తిఁ జెందెదన్
చ. [illegible]చితి వారు పీరవక విశ్వము నీకొఱ కట్టి నన్నుఁ బో
[illegible]! యొకప్పుడును వీడను టన్న ప్రమాణవాక్యముల్

విడిచితివా? ధరాజనులు నిన్నను సిగ్గును నన్నభీతియున్
విడిచితివా? సరే, విడిచిపెట్టుము దోసెడు నీళ్లు నాకు నై.

మ. పిటరాయా, మటుమాయమాటలను వేవేలాడి మున్నీవు న
న్నెటులో యిప్పుడుఁ జేసినాఁడ, వదినేఁడేమయ్యె? మానాన్నాళేము
చ్చటకా నిన్నటు విధిఁ బెట్టితి? వెడగా జంకై ననుం బుట్ట లే
దటరా? యిప్పుడె క్రొత్తమింత చెడి యాహా! ప్రాఁతిరోతయ్యెనా

ఉ. వేళ లభింపదాయెనని, వీలుఘటిల్లక యున్నదంచు, ని
ల్లాలికి కోపమంచు, మిషలన్ వచియించెద వేర నా పయిన్
జాలి నశించె నన్నదెని బద్ధిర నీకిపుడొక్క చొక్కపున్
బాలికయే తటస్థ మయినన్ గ్రహింపక మానుకొందువా?

చ. మనసు నొసంగనో మిగుల మక్కువ చూపనో? భక్తిఁ గోడ నీ
పనుపు లొనర్పనో? హృదయపద్మములోపల నిన్ను దేవుఁగా
ననుదినమున్ స్మరింపనో! ప్రియా ననుఁ బాయుట కేమిదోష మే
నొనరించితిన్ ప్రమాద మెగిరొ ఘటిల్లిన సైఁపఁజెల్లదే?

చ. కుతికము గట్టె మున్న ననుఁగూడుట కాతమి యెల్ల నిప్పుడ
ద్భుతముగఁ బోయె నో ప్రియుఁడ దూరపుకొండలు చేసునై నఖ
క్షతముల నున్నపాయుటనో? కాక తినం దినగా రెలందుఁ జే
దు తగులు నల్లుగా నరుచి దోఁచెనొ నామధురాధరంబునన్

చ. ఒడఁబడకుండ నే బిగిసియున్న దినంబుల నాదు పొందు కై
పడఁగను రాని పాట్లుపడి పల్మరునన్ బ్రతిమాలుకొంటి. వి
య్యెడ మొగమైనఁ జూప విదియేమిరా యక్కఱ తీరినంత, నె
క్కడ ప్రియు లన్నపాట నగకాఁడ, యదార్థము చేసినాఁడవా

ఉ. నొచ్చునటంచు నీ పెదవి నొక్కఁగనైతిని, నొచ్చునంచు నిన్
గుచ్చి కవుంగిలింప మదికోర్కులు తీఱఁగ కాల మున్న దం

చిచ్చు యడంచుకొంచుఁ జరియించుచు నుండఁగ, నింతలోన నే
తెచ్చు వియోగ మయ్యెయొ! విధిన్ మఱియెవ్విధిఁదిట్టుదుం బ్రియా

మ. సరసుండై సరిగాఁగఁ జెక్కుసతులన్ సంప్రీతి శ్రీకృష్ణుఁ డొ
క్కరుఁడే నల్పఁగఁజాలె, తక్కురుల కక్కార్యంబు శక్యంబె? "యు
ద్దటి పొందేలర? మద్దువ" ద్దనిన, మున్ దర్పంబు వీవాడి య
ద్దిర! నేఁడింటిధయంబు నొక్కమిషగాఁ దెల్పంగ నెట్లొప్పుదున్

మ. ఎలమిన్ నీవిటులుండ, నేసవతి యో యేరాలొ యీనూని క
న్నులలో నిప్పులు పోసికొంచు మన పొందుంబాపె, నీకోఁగిటం
గులుకం గోరియొ? దాని నాయుసు రిఁకం గొట్టన్వలెన్నాథ! నా
వలెనే యద్దియు నీకు దూర మయి తీవ్రగ్లాని పొందన్ వలెన్॥

శా. నీవింకొకతెమీఁద రంగుపడి దానింగూడి యుప్పొంగుచున్
వేవేభంగులకిందమీఁదఁబడ మీస్వేచ్ఛావిహారంబులన్
నేవారింపగనుగాని, యొక్కటి మదిన్ సక్కంబుగా నెంచుకో
మ్మావంతైనను నీకు నాయుబును లేదన్నటులుండన్ వలెన్

ఉ. వింటెని వింటి నీకిపుడు వేఁడుకకత్తెయొకర్తు క్రొత్తగా
నంటనవుమ్యోనంట! యటులౌటను నన్నడఁ బెట్టి తంట నా
యింటికి రాకయుండ నదియే మొలలోఁ జెయివెట్టియాఁపెనో!
వెంటనె యాఫలం బనుభవించెద, వుండర నీవుధూర్తుఁడా 98

ఉ. ఓరి, ననుం ద్వజించి మఱియొక్కతెకుం దగులాట మైతివా!
కూరిమి మీరలిద్దఱును గుల్కఁదలంచితిరా! సరే మిమున్
దూరము చేసి, నాసవితి తుళ్ళడఁగించి కలంపకున్న నా
పేరును బెట్టి నన్నిఁకను బిల్వకురా సరివారి లోపలన్. 99

ఉ. మంగళ మేను నీకుఁ బలుమారును గోరెద, నీవు నన్ను నే
భంగిఁగఁ జేసినన్ సరియె, పాలనుముంపుము, నీళ్ళముంపు, మా
సంగతితోడ నాకొకప్రసక్తియు లేదు, శుభాంగ, నిత్యమున్
మంగళ మహాలనీకు, జయమంగళమున్, శుభమంగళంబునున్. 100

జాబులు రెండుభాగములు సంపూర్ణము.

సరసోక్తియుక్త

కృష్ణశతకము

గ్రంథకర్త:

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహ్వాము.

సరసోక్తులు.

— (౦) —

'రామాయణము అంటె, భారతము బొంకు'

'బూతుమాటలాడితే, కాళ్ళకు సంకెళ్ళు పడతవి'

'బూతు లేదు; ఆతు లేదు; కాలెత్తివమ్మా కర్ర పెడతాను'

సరసోక్తియుక్త

కృష్ణశతకము.

శ్రీరమణీకళత్ర, సర
సీరుహాపత్ర విశాలనేత్ర, వి
స్తారకృపారసంబునఁ బ్ర
జాపరిరక్షణ మీవొనర్ప భూ
భారము వృద్ధి గాక, నది
పాపఁగఁ గృష్ణుడ వై జనింపవే?
'నేరక వచ్చినన్ గఱుపు
నేరుపుఁగోడనె దించుకో వలెన్',

క. హరిహరి! 'గాడిద మొడ్డయె
గరుడస్తంభంబు' గాగ గాడిద కాళ్లన్
శిర మిడె వసుదేవుం డది
యఱచిన నీకారి, గల్గ నని శ్రీకృష్ణా.

క. ప్రియమున దేవకి కనె ని
న్నా, యశోదకు నేగతిం దనూజుండవు నీ
వయితో? "దెంగులు గుఱ్ఱము
నియుఁ బిల్ల దివాణము' దను విధమున గృష్ణా. ౩

ఉ. అంగన లెల్ల గొడ్డు ముసలమ్మ యశోద కుమారు గాంచె నం
చుంగమలాయతాక్ష, నిను జూడగ నాగిరి యద్భుతంబు హె
చ్చంగ 'విచిత్రవిప్రునకు చన్నులు పుట్టగ నిప్ప నందు, వం
చాంగపుబ్రాహ్మణుండు సారులు జూచుచు నవ్వి నట్లుగన్.

ఆ. వె. నీదుబొడ్డు తమ్మిని విరించి యుంట నీ
బొడ్డుకోయ, నతని మొడ్డ తెగునొ?
"బొడ్డుకోయ, బోయి మొడ్డ గోసిన యట్లు"
లనుచు జంకె దాది యబ్జనాభ. ౫

తే. గీ. కంసువంపున నిన్ జంప గా దలంచి
యురుగు వెంచిన పూతన యాదిగాగ
నసురవితతి నీచే గూలె నౌర! 'వెంగ
ళాయి వెగించుకొను' టిదే లోయజాక్ష. 6

తే. గీ. చక్కని యొయారి యై వచ్చి చన్నుగుడుపు
పూతనను నీవు గూల్ప బెన్భూతి వాగుచు
మడిసె. 'ఇల్లాలియొడిలోని మర్మ మంతి,
విప్పిచూడ చుల్లుకుగల చొప్పన' హా. 7

మ. ప్రకటంబౌ సుడిగాలిచందమున నీకా శైశవప్రాయ... చం
పకయున్ నొంపకయున్ దురాత్ముడు తృణావర్తుండు నీకా వాలి
గకముల్ గప్పెను, 'దేంద్రునాకొడుకు వెంగన్ లేడు; నంగన్ లే
డిక బూ కెల్లను పాడుచేసె' నను టిట్టెకాదే దామోదరా!

ఉ. బాలుడ వైనకాలమున బల్లిదు గొల్లనెలందు లుట్లపై
వేలగ గట్టు చట్టి గల వెన్నను సంటికి ముద్దచొప్పనం
గ్రోలగ నీకు దృప్తి గలుగుం గద! 'ఇంటికి నొక్క యూర. యి
ల్లాలికి నొక్కగొంగళి' గదా? నవనీతహరా. పరాత్పరా. 9

ఉ. పెట్టిన యుట్టి గొంపెములు వేసిన బీగము లట్టె యున్న, నె
వ్వట్టున నీవు నీజవని పట్టనె యున్నను బాలు మాయ నా
నుట్టిని! "మూద్ర ముద్రితమై నుండగ, ముగ్గురుబిడ్డ లెట్టులో
పుట్టి" రటన్నమాటయిది పోగదు వీధ్వజ. యో యధోక్షజా

చ. దుడుకొదనంబునన్ గడవ దొంతుల మీగడ లీవు పూర్తిగా
గుడిచి పరున్న వేల యగు కోడలిమూతికి రుద్ది, దానిన
ప్పు డడచె నత్త! దొంగకొని పోయిన వారికి వెంగులే, కరం
దడకను దీయు నాతనిది తప్పను చొప్పది నందనందనా. 11

ఆ. వె. నీదు చిన్ని బొజ్జ నిఖిలలోకము లెట్లు
పట్టె? అత్త పూకు ప్రతిగింజ,
మామ మొడ్డ దొడ్డ మంచపుకోడను
నట్లుండె, తల్లి యరయ కృష్ణ. 12

చ. మునులమనమ్ములందు, సిరి ముద్దియుసందు కవుంగిటన్ సత

మ్మను మునుకట్టి పొందు నిను మూషతనోడ యశోదపోట బం
ధన మొనరింప నెంచినఁట దాన భయంపడినాఁడవే హరీ!
"చిరిఁగినపూరకు దొంగ యకసీ జనుపుం గనునే" యె కప్పుడున్?

శా. రాకాసుల్ నిను వేనవేలు బరిమార్పన్ బృంద యందుంటచే
నీ కేళిసమయంబు లందొకొకఁడే నిన్నా ఖలుల్ దాఁక రే?
కాకుల్ గల్గినయూర నేకులను నేకం, గాకియే తెంచి తాఁ
బూకుం బొడ్చె' న టన్న సామెతగతిన్ భూమీద వా, మాధవా

క. నినుఁ బరమాణుసమానుని
జను కుక్షి నిలుపుకొనఁగఁ దలఁచి జతుఁడు మిం
గె నహా! గం పంతటివృ
షనా గాడిదమొడ్డ చిక్కుకొను నెమురారి! 15

క. కరంమదిగిన యెడలను
శరంబును దెగ దటన్న సామెత యోహై
కుంతా, యేమయ్యో బకుడ
కుంటితగతి నిన్ను (గోట) కూలినవేళన్ 16

చ. మదమున నిన్ను బట్టిపరి మార్చ నెదం దలఁచి కాళియుం
డెమురుగొనంగ, వానితల లెల్లను బిప్పిగ నీదు కాళ్ళతో
జదువగ లేదె నీవు? సరసంబునకున్ సరసుండునోవ, జ
న్ను దలిగి కన్న వోపుట కనుంగొన నిట్టివె? గోపడింభకా. 17

— మ త కో కి ల —

ఈతపండ్లకు బెట్టు నెక్కెగ, నిత్తుపైములునాఁటిన
స్త్రీత లాడ గళిందజానది నీవు మున్జగ గాళియుం
డీతముల్ ఎఱుగంగ దెంగఁగ నెంచునన్ నడిబట్టి, యా
హా! తుదన్ పగనొంచె శేషపయాన యోగరుడధ్వజా 18

గిలకకు నీకునున్ దిగిన కేవలబాలుని నిన్ను బిల్చి, నీ
తళుకు మెఱుంగు చెక్కిలి ముదంబున నొక్క, స్తనద్వయం బుర
స్థలమునఁ గ్రుమ్మి, రాధ రతి సల్పఁగ, అవ్వకు దూల తీఱిన
ట్టులు, మనుమందు నేర్చిన యటులు గనుపట్టెను గాదె మాధవా?

ఉ. మాధవ, పక్కెలలో మలకసంచముపై నిను వేసికొంచు తా
బాధలు చిన్నటంబడియె, బాల్యమునం బురుబొమ్మ మీఁద ని
న్నే ధవుకిశాఁ జేర్చికొని యొంటియు మాన్యకటాక్షములు గనన్
రాధిక కచ్చు నుచ్చయును, పైకను జేయు యటన్న నైఖ్యాన్

ఉ. కొంచెపువారియ మందె సిసిరం డగుమం గసి దీప రాధికన్
దంచెను చిన్నికృష్ణుఁడు మురిం బోనఁ గూర్చుచు సన్నవాస్త చా
టించిన యప్లు ధాత్రిఁ బ్రికటిల్లెను. పూకను దెప్పచేసి వా
యించుట" యన్నమాట కిదియే యగు కారణ మంధ్రిధారకా

చ. వలు విరహాంపునొప్పులకుఁ బాల్పడి మోహముగన్న గోపికల్
కటకట! నీవు ప్రక్కఁబడఁగాఁ గనుఁ గోరియు, వస్త్రహీన లై
తెలుకునఁ బిలుఁ గన్పడఁగఁ దద్దయు జంకిరి "మంత్రసానిముం
దటనె యిపస్త దాఁచిన" విధంబున గోపవధూమనోహరా 22

తే. గీ. 'సదిని నెల్యడి చేయెత్తి నాకు మ్రొక్క,
చేలముల నిత్తు', నని నీవు చెప్ప, గొల్ల
పడఁతులకు "పూకులోఁ బురు, బావగారి
వైద్య" మాను పట్టు లాయె నో వారిజాక్ష 23

—♦ రత్నావళి ♦—

"అమ్మ ఘువ్రజాతరిన్ మానినచో నాపద వాటిల్లు నటంచుఁ
నెమ్మది భయపడనేల? "పూకు పెండ్లికి నగరకలుగ పురుఁ బొజా
నుమ్మా, మొడ్డపెండ్లికి ముఖలింగపుసాన్నాయిను"మ్మనుటయిదియే
నమ్మా." డని నీవు గొల్లలన్ మాన్పు, నగము నెత్తితివే శౌరీ

తే. గీ. వ్రజి సంరంభమున జాల వాన కురిసి
తుదకు. 'నత్త, నీకొడుకు గందోళిగాఁడె,
పత్తమీఁద చేతిని వేసి పల్కకుండు
నను నటులచేసె, కృష్ణ, నీ వదినెత్త! 25

తే. గీ. వనజనాభ నీ మొగముసొం పునకు వలచి,
పడఁతు లెందఱో నీవయిఁ బడిరి "మొగము
తేట పూకుకు చేటను మాట గలదు,
మొగము తేట మొడ్డకును జేటగుటగ్రొత్త 26

ఉ. అవ్వలిమాట మాచుకొనరా! మగరాజుల కేమి? మొడ్డకుం
బువ్వుంగ మట్టుఁ బెట్టుకొని పోదురు ఎన్ జతగూడ యుండినం
ద వ్యాఘకాంపుగంబునుఁ సదా తలవంపులు మీకుఁగల్గునో
జవ్వనులారా” యన్నను వ్రజప్రమదల్ విసిరా రమావరా? 27

తే. గీ. గొల్లతలు స్నానమున నీ బుల్లిపండు
గుడిచి, ప్రియంబునన్ మోవి కొఱికిరి. యమున
శాల. అసలున కన్యోష పానము, మఱి
వష్టికిన్ శిశ్నపాన మన్ నడుస మార్చి 28

చ. ... తిమిరెంపుఁ బ్రగా మమునం బైఁబడ వచ్చిన గొల్లయన్నుమి
న్నలుఁ గవగూడుచున్. ముదమునన్ యమునాతటభూములందు వ
ర్రెలుదు రావె నీవెపుడు? దెంగఁగ నేర్చిన మొడ్డ...రే
ఖల వరతమ్ముఁ గాంచు నను పోలిక సుందరగోపబాలకా 29

ఉ. ఉద్ధవసుత్రఁ గొల్లెతల యొద్ద పరుండి, భగంబులం గనన్
బుద్ధియు. ఎంతి వారవలి మోమయినన్ గటు లాటుఁగా గుణం.
లిద్దరిన్ జయింపఁగని యేర్పడి నీకహా? ప్రాకుఁ జూచినన్
బుద్ధియు, గుద్దఁజూడ గుణయుడె మది కన్నది టున్వయించితో

క. పెరిగిన గొల్లల నెన్నను,
మరిగితి వా గోపసతుల! మఱి వే కేలా?
ఇసు గమ్మ నండిపెట్టఁగ,
పౌరు గమ్మయు దెంగిపెట్టు ...ల్కి యిదె హరీ 31

ఆ. వె. “పత్త్ర దేవళంబు, పై సిండ లింగంబు,
వంకు లోని సాడె యమ్మ' మగుసు
నాదు శిశ్నభక్త” కటంచు గోపకాం
తలకుఁ జెప్పదువుగదా? ముకుంద 32

శా. కాళిందీతట సైకతంబుల రతుల్ గావించి నీతో, వ్రజ
స్త్రీలెల్లం దుడువంగ నీయవుగదా దేహంబు లందంటు తె
ద్ధూళుల్, ద్వద్వమరాంఘ్రిచిహ్నముల నొందుం గావునన్ శ్రీహరీ
జోలీ! 'అంకుమగందు వీపు తుడువం' డం చుల్లసం బాడుచున్

ఉ. వేణుకళాంచిత ధ్వని వనవీథిఁ జెలంగి చనంగ, గొల్లపూ
బోఁడులు నీదు వేషమున బూనుచుఁ గొందఱుఁ, గొందఱతి తుకై
క్రీడ యొనర్చినారఁట! హారీ, విరహంబున నేమిలాభమూ!
బోడియు బోడియుంగలియ బూడిదరాలు వటం చెఱుంగరో!

ఆ. వె. బృంద యందుఁ దిరిగి పెనుగానిన్ సాధింప
నేగ కాంచి! కంసి నృపతిచేత
కాని మగఁడు పూఱుపైని గ్రుద్ధివయ్యల్లు
నీమపితలఁ జెఱను నిలిపె కృష్ణ 35

చ. అవయము గోపికాజన సహస్రముతోడను రాసకేళిఁగోఁ
దవరుచు బృంద నున్న నినుఁ దా మధురన్ వధియింపఁ బిల్వ బం
పిన యల కంసు డిత్తె గద? వెన్గున గ్గిన కొరుగ్రి తీసి గు
ద్ధను దిగ గొట్టుకొంటను నీ దర్పన మిద్దె సుదర్శనాయుధా. 36

తే, గీ. అదనువాకు వస్త్రగంధమాల్యాదులు లభి
యింపగ గ్రహించి కుబ్జతో నింపున రమి
యించి, కంసుని బరిమార్చ నేగితి వాఁడు
ఆడవితో వెంగి యాకున దుఃఖిచి నట్లు. 37

శా. ఓరీ బాలకా, వజ్రకర్కశమదీ యోరస్థలం బైన గ
న్గోరా పోరక పోర యంచుఁ బను చాణూరుం డనన్, వానితో
నిరేజేక్షణా, పూకు పూకెదురు, పైనిర్దోసె దన్నట్టులే
రారా రావు లోసర్ప? పోరగను రా రా, యంచిలం గూల్పవా.

తే. గీ. దుష్టులగు వారు నీకు బంధువులెయైన,
నవని గూల్పవె వారి? మేనత్త కొడుక,
మెల్లగా దొంగరా యన్న మిన్న కుండు
నట్టి వెఱ్ఱియు గలడె కంసాసురారి, 39

ఉ, గోకులభూమికిన్ మగుడగొబ్బున రామిని నీదు రాకకున్
రాకకుఁ గల్వలట్లు ప్రతిరాత్రియుఁ జూచుచు మన్మథజ్వర
వ్యాకులలైన గొల్లజవరాండ్రకు నక్కట! మిక్కుటంబుగా
పూకునఁబోటు, బుజ్జనలుపుం" గలిగెన్ మధురాపురీచరా

తే. గీ. మిగుల మఱుగుజ్జు గాన నివ్వెలంత మేన

నెగువభాగంబు కంటెను దగువకుఱుచ,
నాడె మగువాయరాలికి నడుమ బొక్క-
టంచు నెగనెత్తవేకుబ్జ నబ్జనాభ? 41

చ. ఘనతరులైన మాగధముఖప్రతికూలనృపాలపాళిచే
దినదినగండ మౌటను మదింగని, రాధ వరాధరామృతం
బనయము గ్రోలు చుండువట! అత్తనుదెంగిన నాయువెక్కువౌ
ననియెడిమాట నిక్కముగ యాదవశేఖర, రాధికావరా. 42

ఉ. "ఇక్కడయుద్ధమేల, జయ మేటికి? వీనిని నాదువెన్కనే
కుక్కను బోలె త్రిప్పి ముచికుందుని జేర్చిన జచ్చు, 'గొట్టగా
నక్కఱలేదు, తిట్టుటయు నక్కఱ లే, దని పట్టి వట్టలన్
నొక్కినయట్టు కాలయవనున్ వధియింపవె? యో చతుర్భుజా.

తే. గీ. పెంచి యుశోద రాధిక నీకు పెండ్లిచేయ నిన్ను; రాధికం,
బాసి యాకన్నె నీల్గదొడగ, పెంచుకోదియె యిత్తు
పొడిచి నట్టి లీల దయమాలి, యోవనమాలి మున్ను. 44

చ. రమణుడ, నన్నుజేకొనగ రమ్మని రుక్మిణి వ్రాసిపంప, నా
కమలదళాక్షి నాకరణి గైకొని, యచ్చెలిమిన్నయన్న మీ
సములను నున్నగా గొరిగి సైతము వచ్చితి వౌర వీపు గో
కు మనిన, చన్నుపట్టుకొను కుఱ్ఱతనంబునుజూపి కేశవా. 45

ఉ. చేవ దలిర్పఁగా దనదు చెల్లెలిఁ జైద్యున కిత్తునంచు సం
భావన రుక్మి చేసినను, మాగధముఖ్యనృపాలు రడ్డిపన్.
కేవలశౌరి వీ వగుటఁ గేవల మిందిర యైన రుక్మిణీ
దేవిగఁ గొంటెఁ గాదె హరి! దెంగఁగఁబోయిన, అఁతులక్షునా?

తే. గీ. చాలురా చాలు, బావమీసలను గొఱుగఁగూడదని బలరా
ముండు, కోపపడఁగ అట్టె వదలితి రెండవతెట్టు, సగము
పెట్టి మేనత్తవావి యన్నట్టు కృష్ణ 47

చ. తమిఁ దనయన్న మీస మొకతట్టునఁ బోయెనటంచు రుక్మిణీ
రమణి విచారమొంద నది కృష్ణుఁడు వచ్చుట యెంత యంచు హా
స్యము నొనరింపవే? మగఁడుచచ్చె నటంచును మొత్తుకొంగ అం
కుమగఁడు చన్నుఁబట్టి పిసుకుంగదె? యంగజరూప, శ్రీపతీ 48

ఉ. దక్కఁగఁబోయె రుక్మిణి వృథాగ నటంచును జైద్యుఁ డేడ్వఁగా,
మిక్కిలి రుక్మి దుఃఖపడె మీసము దక్కక పోయెనే యటం
చక్కట! ఇల్లు కాలిన దటంచు నొకం డొకఁ ప్రక్క నేడ్వ, వే
ఱొకఁడు సుల్లకాలెనని యొక్కెడ నేడ్చినటులు, జనార్దనా

మ. తనభక్తిన్ దిననాథునిం దనిపి సత్రాజిత్తు మాణిక్యముం,
గొనితే, నయ్యది సత్యకెంబెదవిరంగుం గల్గుటం గోరి, దెం
గును నీవూరక తెచ్చుకొంటివిగదా! గూ డెల్లఁగానున్న గూ
దను దెమ్మం చడుగన్ మతేమియగు? నో దామోదరా శ్రీధరా

తే. గీ. ఓ హృషీకేశ, దెంగఁగా నొప్పకొనెదొ, మొడ్డఁ గోసికొమ్మనెదొ
యఁగ పోల్క సత్య పారిజాతంబు తేకున్న ప్రాణములను
విడుతునన్నఁ, దెచ్చితివది పుడమి కదిర! 51

తే. గీ. తాను వేడఁగా నరకవధం బొనర్చి తనిన మోమోటమును
లేక, యమరతరువుఁ గూర్చి వజ్రినిఁ బోరొనర్చి కృష్ణ
ఒడ్డు గడప మొడ్డను జూపు టున్న దెగద? 52

తే. గీ. గర్వమున బాణుఁ డధికుతోఁ గలనుకోరు కొనఁగ, నీచేత
బాహువులు కూలెఁ గృష్ణ! గొప్పకుం దొప్పి కాలుచుకొనఁగ, వేగి
నంత కెరుపును మంటయు వన్న యట్లు

ఉ. చేతులు వేయి నీకగుటచేతనె మేటిమగండ వౌదె? వృ
ధ్వితల మం దొకించుకయు దెంగఁగఁజాలని యట్టి మొడ్డె యా
రా! తెగ బారెడంత విన వా? యని యుల్లస మాడి నాణుసిన్
శాతశరాళి నొంచితివి సారసలోచన, పాపమోచనా 53

చ. నినుఁ గని, శంఖచక్రములు నీవలెనే దరియించి, నీగతిం
సినకను వాసుదేవుఁ డను నామము కద్దను పౌండ్రకుండిలన్
మును తెగటార్చె, నెమ్మివలె పూరుడు పెట్టయు గుద్దు వెట్టెఁ జో
చ్చిన యెడల పూకు బ్రద్దలయి చెచ్చెఁ జచ్చునుగాదె? యచ్యుతా

ఉత్సాహ

బిట్టు భక్తితోడ నిన్ను భీష్మముఖులు కొలచి క
న్నట్టి మోదమున రవంతయైన దా నెరుంగమిం,
దిట్టె సభను నన్ బురాణపూరుషా

పుట్టుకుంక యేమి మెరుఁగు పోటునందు గల రుచిన్?

శా. పంతంబున్ విడు. నూరుతప్పులను గావచ్చెంజుమా, నిన్నిఁకన్
ద్రుంతున్ వే శిశుపాల హేళనపు మాటలు పీకుకో. కంచకా
యంతేఁటి కంతులు పుట్టుఁజుమ్మని యనంతా, నీవు వారించినన్
గంతులు మానని వాని పళ్ళెరమునన్ ఖండింపవే వింతగన్?

చ. మచ్చరమూర నిన్ను బలు మాఱవమాన మొనర్చు చైద్యుపై
దెచ్చెర పళ్ళెరం బొకటి చేతను గైకొని నీవు వేయగా
నచ్చట వార జచ్చెనుగదా? గ్రహచారము చాల కున్నచో,
కచ్చను గల్గు మొద్దు భుజగం బయి చంపును గాదె శ్రీహరి.

చ. మిగులఁగ గల్మి యిత్తు వని మిత్రుఁడు రాగ, కుచేల, నాకు నీ
యగఁ గొని తెచ్చితే యడుకు? అంచు భుజించితి వౌర కృష్ణ! ఇ
ప్లిగురుచు దెంగుచుంటి, విపుడేమియొసంగదొ? యన్ను మెప్పుగొ
ల్పగ, తలగుడ్డ యిత్తునని భావనచేసితి వన్నయట్లుగన్, 59

ఆ. వె. పిడికెడటుకు లిచ్చి యనుఁగుల నొత్తించుకొని, కుచేలు డొందె
గొప్పతనము "పాత్ర డబ్బులిచ్చి, పత్తను జినుగంగ
దెంగు టిదె, కదా యనంగజనక? 60

ఆ. వె. అల్ల సురేంద్రఖాండవము నగ్ని దహింపగ గోరి నిన్ను దా
దొల్లి సమాశ్రయింప, నరు తోడను పాయ మొసంగి, ఖాండవం
బెల్లను గాల్పసి వతనిని కీయఁగ లేదె యనుజ్ఞ? అత్త పూ
కల్లుడు ధార పోసె నను నట్లుగ నాయె గదా గదాధరా?

ఉ. పుట్టము లొల్వ బుట్టములు పుట్టగ నీకృపచేత గృష్ణ. కిం
కెట్టులు మానభంగ మిపుడీ మెకు నే నొవరింప జాలుదున్?
పెట్టిన యంతయున్న యదె పెండిలికూతుర, యన్నయట్లు క
స్పట్టె నటంచు కౌరవు డుపాయము శోచక మానె శ్రీహరీ.

ఉ. హెచ్చుగ వద్దు, పాండవుల కేవురి కైదు గ్రామకయూరలెక్కనే
యిచ్చిన జాలు కౌరవ పతీ యని సంధిని నీవొసర్పగా
వచ్చిన ధిఃకరించి చెడె వాడు మొకల్ చెడి మొద్దు చేతికిన్
వచ్చినటుల్ ఘటిల్లెను దివాకరవిక్రమ, యోత్రివిక్రమా.

ఉ. తల్లి సహోదరుండొకడు తత్పుత్రుడొక్కడు, నైన లోకము

జల్లరి బావ గంసు, నరకాసురు, ద్రుంపవె? కృష్ణ, బంధువులం
దెల్లర గూల్పగా నరున కికగీతలు చెప్పుట బ్రమే
తల్లిని దెంగు పట్ల పిన తల్లియు శమ్మసమానయే సుమా.

ఉ. తాతలు తండ్రు లన్నలును, దమ్ములు పుత్రులు కోడివారు జా
మాతి లెకుర్చుటం 'దొలిస మర్తనె గూద' య లన్న రీతిగా
చేతుల విల్లు వూనుటకె? చిత్రము గొల్లని సవ్యసాచికిన్
గీత లుపన్యసించి మది ఖేదముఁ బాపితి పార్థసారథీ.

ఉ. దొంగతనంబునం బసుల తోఁకలకుం బసివాండ్ర జుట్లు లం
టంగనుగట్టి యల్లరి యొనర్చిన నీకు నృపాలకోటిలో
సంగర ముద్భవిల్లు నటు సల్పుట శ్రోత్రమొ? సానిపాపకున్
దెంగులు నేర్పఁగా వలెనె? దీనజనావన, భవ్యజీవనా.

తే. గీ. ఈవు కురుయుద్ధమున జక్రిమెత్తననియు, శాంతవునిమీఁది
కెత్తితివే చక్రిహస్త? 'మాటలకు నాతుల కభేద' మాట,
మాటమంటివేమొ? నిల్పుకొన. నీకైన వశమె.

శా. "భంగిందెల్పెదద్రోణుఁగూల్ప 'పడె నశ్వత్థామ' యంచంతమా
తండం బన్నని ధర్మనూనునకు బోధంజేసి, సత్యంబు మా
ర్చంగా నాతిడు బంక, నీవతనికో, శాస్త్రప్రకారంబుగా
దెంగం, బుట్టును గుక్కపిల్ల" లన లేదె? ధూర్తగోపాలకా. 68

చ. గదగొని భీమసేనుడును గాండివముంగొని క్రీడి నిల్వగా;
కదనమునందు నీ వెపుడు గాచెదు పాండవసేన గర్ణు పొం
దొదవుట జేసి గెల్వగ సుయోధను డూహయొనర్చె నద్దిరా!
ఇదె కద, 'బుడ్డనమ్ముకొని యేటను బడ్డ విధంబు మాధవా.

క. తొలుతటిజన్మమునందుం జెలియలగు సుభద్ర సతిగఁ జేకొంటిగదా
బళిర! మనుమేఁ? నీకుఁ దలతమ్మఁడు, గుద్దబావ, తాండవకృష్ణా

ఆ వె. వనజభవునికైన వర్ణింపరాని నీమహిమయందుమూఢమానసుండ
నెంత పొగడనేర్తునేన్? దోమదెంగఁగ నెంతసాదుకార నెంత? కృష్ణ

ఉ. నాకొలదిమది వనంశంబై కన్పడు నీదుమహిమనంతయు నిలువం
జేకురునె, పిల్లివూకున రోకటిఁందూర్చి నట్టి రూపునఁగృష్ణా? 72

క. అద్యుఁడ, విశ్వేశ్వరుఁడ, వ త్యధికుడవు, నిన్ను గొల్వ బ్ర

హృన్లద్యము రాశినేర్చ. రటులయ్యెనుఁ బూర్వముగానిభక్తితో
ఉద్యమ మే నొనర్చితిని నుల్లము నీకిడ, గొల్లగిల్లనై
వేద్యముపెట్టఁ గల్గు లరవిందదళాక్ష యెటుల్ గ్రహించెదో

క. ఘనుఁడ వగునీకు నేమదిననయుంబును నల్పు సేవయల్పమయినఁ గై
కొనుమా, కొండంతటి దేవునకున్ సిండంతపత్రి పోల్కినిగృష్ణా

చ. కమలదళాక్ష నీపయిని కాంక్ష మదీయమనోబిసప్రసూ
నము నిపుడే సమర్పణ మొనర్పఁగ వచ్చితిఁ, బాపవాంఛిత
భ్రమరసమాకులం బగుటఁబట్టి గ్రహింపఁగ మానెదేమొ? పు
ణ్యమునకుఁ బూకొసంగునెడ, నాతులుగల్గుట కల్గి నట్లుగా

క. ఆత్మనొసఁగు వాఁకె పరమాత్మా! మోక్షమని నీకు నర్పించితినా
యాత్మను, హాత్మపైనా మాత్మలవడాయటన్న చొప్పిదియెకదా!

క. చేతమున దైవభక్తి ప్రభూతం బగువేళ నిన్ను బోలిన దైవం
బితటి నాకులభించుట, ఆఁతులలోఁ దేనెపట్టె నట్లయ్యె హరీ 71

తే.గీ. ఎన్నడో నీపదధ్యాన మేను సలుపుచున్న, ప్రతినిమిషంబును
సన్నఁబోవడాయ రమ్మందు ఇచ్చుట డబ్బుగాని,
ద్రొబ్బుటౌక జాము నరయు, నో తో యజాక్ష 78

క. దానతపోజపలములు, నెమ్మనిపవిత్రత, యువస్థ మినహా కన్యా
దానంబు రీతి వ్యర్థములే, నీపదభక్తిలేనియెడలన్ గృష్ణా 79

మ. జనులీలోకపు దుచ్ఛసౌఖ్యముల నిచ్చంగోరి ఉచ్చాప్రవ
ర్తనులైనన్ మఱవంగ, వాసలకు నంతం బందు రాకుండఁ ద
ప్పను జన్మక్షయమోక్షసౌఖ్యచయముల్ మాట్టోలికింబూకునా
కిన ముప్పావల కమ్మి చిక్కపడు భంగిన్ దేవకీనందనా 80

తే.గీ. నీదు సేవచే నాకు జనించుపుణ్య గణము చెడుఁ, జెడుకోర్కెలఁ
గలిగెడిఁ దురితములచే అవ్వతీయు గంధంబు తాత
బుడ్డకున్ సరి యనియెడి పోల్కిఁ గృష్ణ 81

చ. అనుపమతావకాంఘ్రియుగ శాధికచింతన బాపబుద్ధి న
శ్మనమున బుట్ట దట్లయిన, మామకచిత్తమఘౌఘ మందునే
మునిగెను, గొడ్డువూకునకు మొద్దలు దండుగ యన్న యట్టిరీ
తిని, పురుషోత్తమా, నను మ దంగరుణించి, యఘాళి బాపమే

మ. "ఇది నాయింద్రియవర్గమట్లగుటచే స్వేచ్ఛన్ మెలంగింతు," నం
చు దలంపగను, బాపురే! విహితు డంచున్నీవు నెక్కించుకొ
న్న, దిగంజారుచు గుద్ద దెంగె నను చం దానన్ బడంద్రోసె ను
న్మదలీల న్నమదింద్రియంబులు, ముకుందా, రమ్యకందాన్వగా

— స్వ గ్ధి ణి —

దెంగుచున్నన్, సదా దెంగుటే, మాని వే
యంగ, లింగండు తె య్యంచు లోంగం డికే
భంగిగా నిల్చు నీ పైని నాయాత్మ? నే
"దెంగనా, మాననా దేవకీనందనా?

క. ఏటికి నిను దలవగ నఘ
కోటి దొలతు వనెడిబిగుదు గొంటివయో! మో
మోటుమునకు బోవగ, గడు
పౌ టెఱుగవె? పాప వే మ దఘముల జక్రి? 85

— ర త్నా వ ళి —

మ. భవబంధంబుల యందు జిక్కువడి నే బాపంబులం జేసినన్
భవదీయాశ్రితరక్షణత్వబిరుదే పాడై చనన్నీకు పా
పివిశేషంబుగ నంచు వీడకుమి నన్ పెండ్లాముపై గోపము
ద్భవిలన్ చుల్లగ గోసికొన్నట్లు యశోదా. శ్రీయశోదాత్మజా,

ఆ.వె. "గుడ్డివాని కెపుకు మొడ్డమీదనె లోక
మెటులో", యటులె జ్ఞాన దృష్టిలేని
నాకు బాపమంటె లోక మయ్యాంబికే
యునికి బోలెజూపు నొసగు కృష్ణ. 89

యాదవాన్వయాంబోధిచంద్ర, చంద్రాభనిర్మలయశస్సాంద్రా
నాదు మానసంబున బుట్టిన యజ్ఞానము పోవుట దుర్లభమా
"గూదకు రాసిన యారికతవుడున్ గుంజినన్ వదల" దనుదీటిన్

నీదయాప్రవాహమున నెపుడు నానిచి, యేగతి దోలగించెదవో?

ఉ. చాల నఘాళి నామనము స్వల్ప దొడంగగ, నింద్రియంబునన్
వీలగు నంత దోడుపడి వెంటనె వర్తిలు ఉత్తమంపుటి
ల్లాలెప్పుడైన నూరువెడ లంగనె, యూరిని గల్గుచుల్ల ల
జ్జాలకు సారికావడుల భంగిని వచ్చును గాదె యచ్యుతా.

ఆ. వె. ఒడలు సోమరితన మొందింప మదిపావ
చింతగోలుప, నీదు సేవ మరతు
కుక్క గూడ పట్టుకొని లాగ, అత్తయు
సిగను బట్టిలాగు పగిది కృష్ణ. 91

ఉ. అంబుజనాభు నందు మన మా, వినయంబునుబూను, మన్న స
త్యంబుగ ధూర్త లక్షణమ దంచును బూనదు డెంద, మేమిక
ర్మంబొకో సాడుతాగ్రిగర సమాదిగ యన్నసహించదమ్మయాం
బం బొవరించు న న్నటు కృపన్ వినయం బొనగూర్పు శ్రీహరీ.

శా. ఊహాతీతము నీమహాత్త్వమది యత్యుత్కృష్టమే యైనను౯
సాహంకారులు దేవతాధముల మాహాత్మ్యంబె వర్ణింతు రెం
తే హాస్యంబున! మాచకమ్మ చనుదోయిం గాంచి సన్యాసిగా
డాహా! చంకలు గుద్దుకొన్న గతి సత్యాచిత్తసత్యప్రియా. 92

తే. గీ నీకు నన్యదైవతముల కే కరసిని
పోల్కి గలుగంగ నేర్చునే? బూతుపిల్లి
గడ్డకు౯ మరి గాడిద మొడ్డకు నెట్లు
సామ్యమగు వార్ధిశయన యో జలజనయన. 93

ఉ ఇచ్చనుగోరు వాంఛితములెల్లను దైవతధేనువట్లుగా
నిచ్చలునిచ్చునిన్ విడిచి, నీచులు పైఁబడి బాధపెట్టఁగాఁ
జొచ్చెడి క్షుద్రదేవతల జూచి భజించెద రో ముకుంద, పా
లిచ్చెడి యావు నమ్మి పయికెక్కుచు దెంగెడియెద్దు గొన్నటుల్

ఆ. వె. ఆతనుజనక పాపతతిఁ బాపుకొన నీదు
సేవలేదె, క్షుద్రదేవసేవఁ

గాసిలంగ నేల? కత్తిలేదే యీశ
కొఱకు పూజకాల్పుఁ గొనఁగ నేల?

తే.గీ. దేవదేవ, చిన్నాలును లేవు, సాతి
కలుములేవు! సిండను నీళ్ళకారె నన్న
భంగిక్షుద్రదైవముల గొల్వంగ ముక్తి
యీదు సిరి యీదు మదిక్షోభయే ఫలంబు 96

ఉ. ఏ కడనేని రౌద్రగుణమే వహియించిన క్షుద్రదేవతా
నీకములన్ భజించినను నిశ్చయముగాఁ దమరౌద్రభావమే
కాక మ జేమి చూపుదురు? కంసవిమర్ధన, యోజనార్ధనా
పూజనుబూజసేయుటకుఁ బోయిన నిత్తువె చూపు నత్తఱిన్

చ. అసదృశత్కృపన్ శ్రితజనాళిని బ్రోచెడి నీకుసల్ప పూ
జ సలుపఁ, దృప్తిగాంతు, వుపచారశతంబుల క్షుద్రదేవతల్
పిసరును నంతసంపడరు, పెట్టనిపోయని యస్మృగండె పి
త్తసిరుగ చెంగుచుందును గదా! మురళీధర. రామసోదరా

క. నినునమ్మితిగావున, నా
మనమున సుగుణములకొఱకు, మాటికి వెదుకం
జన దో కౌస్తుభధర, యా
"స్తనిశల్యపరీక్ష" కాఁగఁ జాలదుటసుమ్మీ. 99

ఉ. నా మన సెట్టి దుర్గుణగణంబులతోడను నిండియున్న, న
న్నోముదు లక్ష్మి నీవుఁ, దనయుం దలిదండ్రులువోలె నెంతయుఁ
బ్రేతు, స నా ర తంబుమిముపీడకయుండెదఁ "కుక్క కెంక" నాన్
స్వామి, నృ సిం హ పుణ్యపురుషా, దయాపయోనిధీ.

సరసోక్తియుక్త

శ్రీకృష్ణశతకము

సంపూర్ణము

ర సి కా భి లా ష ము

★

గ్రంథకర్త:
కవిసార్వభౌమ
నాథుం

పీఠిక

పూర్వకవీంద్రులచే రచింపఁబడిన గ్రంథము లింక నెన్ని యెన్ని యెక్కడ నెక్కడ నడఁగియున్నవో యెవరి కెఱుక! ఈవైశాఖమాసమున మాబంధువులలో నొకరి యింటనైన వివాహమునకు సింహాచలపుఁ దడివారమునకుఁ బోయి యుండి యక్కడనొక శ్రీవైష్ణవ గృహస్థునింట బ్రాఁతతాటియాకుల పొత్తములను దిరుగవేయుచుండ నాకు "రసికాభిలాషము" అను నీచిన్నిపొత్తము లభించినది. కవియెవరో తెలియదు. "వీధినాటకము" కూడ దీనితోఁ గలసి యున్నందున శ్రీనాథుఁడాయని యనుమానించి, కవితా శైలియుఁ గల్పనాప్రౌఢిమయు శృంగారరసవిస్తరతయు నాయనుమానమును బలపఱుపఁగాఁ జివరనుజూచి, గద్యము లేకపోయినను దుదిపద్యము చక్రబంధమగుటఁ బోల్చి, యందు "శృంగార శ్రీనాథ" యను పేరేర్పడుటచే శ్రీనాథుని గ్రంథమేయని సిద్ధాంతము చేసితిని, గ్రంథమంతయు సావకాశముగాఁ జదివిన వెనుక 38, 89, పద్యములవలన మిగిలిన కొంచెము సంశయమును నిర్మ్మూలమైనది. శృంగారమన్న విషప్రాయముగాఁ జూడవలయునని చెప్పు నిప్పటియాంధ్రులకు శృంగారభూయిష్ఠమగు నీపుస్తకము రుచింపమి విదితమే. కావున దీనిని బ్రచురింపఁగూడదని మొదట నిశ్చయించినను, శ్రీనాథకవి యంతటివాని గ్రంథముల లోకమున వెల్లడిచేయుటకుఁ జేయకపోవుటకు నొకరియుత్తము కాదని తలఁచి తుదకుఁ బ్రచురింప నిశ్చయించి విశాఖపట్టణమునందలి శ్రీశారదాముకుట ముద్రాక్షరశాలాధికారులగు మ. రా. రా. చిన్నకోట అప్పలనరసింహ శాస్త్రిగారికి జూప వారు దానిని దామే ప్రచురింపఁ గోరి తీసికొనిరి. దీనిని నవీన కవియే యొకఁడు రచించి ప్రచురించినచో విమర్శకు లెట్లు దూషించియుందురో దేవునికే తెలియును!

శ్రీనాథుని వీధినాటకము లోకమునఁ బ్రచురమయ్యు నీరసికాభిలాషము కానందులకుఁ గారణము లేకపోలేదు. ఇందుఁ గవి యుద్దేశించిన నాయిక గొప్పరాజులయింటిదనుట నిశ్చయము. 8 వ పద్యమునందలి "యందని మ్రానిపండు" వను మాటయు, 49వ పద్యమునందలి 'భోగినీముదిత' వనుమాటయు దానికి నిదర్శనములు. శ్రీనాథునికి కోరిక తీరినట్లు కాని తీఱు ననునాసయున్నట్లు కాని యెక్కడను గనఁబడదు. ఈమె యెవతెయో! యెక్కడిదో? కన్య కాదని 21 వ పదమునదలి "పరకాంత నిన్ను" వనుమాటయు, జారచింత గలదని 19 వపద్యమునందలి "భుజంగుల పాలౌ, వనుమాటయు దెల్పుచున్నవి. రసికుఁడగు శ్రీనాథుని యభిలాషమేమయ్యెనో?

"కవిసార్వభౌము"డని సార్థకబిరుదము గాంచిన శ్రీనాథుని కవిత్వముం గూర్చి నేనిక్కడ వేఱుగాఁ జర్చింపవలసిన యవసరము లేదు. అయినఁ గవి దీని నెట్టి వయసున వ్రాసినాఁడో యాలోచింపవలసియున్నది. ఈతడు యౌవన దశను స్త్రీలోలుఁడై విచ్చలవిడి దిరిగెనని చెప్పుదురు. ఆకాలముననే వీధినాటకమునందలి పద్యములఁ జెప్పెననియు వాడుక, రసికాభిలాషము కూడ నప్పటిదే యయినచో నది నూనూఁగు మీసాల నూత్నయౌవనమున"నే విరచింపఁబడియుండును అయిన నొక్క బాధకమున్నది. 89వ పద్యమునఁ "కవిసార్వభౌమని" పదము వాడఁబడి యున్నది. ఈబిరుదము శృంగారనైషధము వ్రాసిన వెనకనే యాతనికి రాయలయొద్దఁ బొదుకొల్ప బడినట్లువిందుము. ఈపద్యము తరువాతఁ గలుపఁబడినదేమో!

రసికాభిలాషమున శ్రీనాథుడు తెచ్చిన కల్పనలను గొన్నిటిని బూర్వకవు లలోఁ గొంద ఱిటీవల నుపయోగించిరి, అందుచేత వారిలోఁ గొందఱియొద్దనైన నీగ్రంథ ముండెనని తోఁచుచున్నది. ఎందఱు శ్రీనాథుని కల్పనల దొంగిలించిరో, యెందఱికిఁ గ్రొత్తగా నాతని యూహాలే తట్టినవో చదువరులే నిర్ణయించుటకు వానినిక్కడఁ జూపించుచున్నాను.

i కూచిమంచి తిమ్మకవిని నడివీథిలోఁ గౌగలించిన వృద్ధవేశ్య

"చ. చతురులలోన నెంతయును, జాణ వటంచును నేను కౌగలిం
చితి, నిటుమాఱుమో మిడఁగఁ జెల్లునె యోరసికావతంస!"

యన్నప్పుడు "అ
ద్భుత మగునట్టి బంగరపు, బొంగరపుంగవఁ బోలు నీకుచ
ద్వితయము ట్రొమ్ముసాటి యల, కిఁపున దూసెనటంచుఁ జూచితిన్"

అన్న ప్రతి వచనముయొక్క సమయస్ఫూర్తి నెంతయుఁ గదా! ఇందలి 29 వ పద్యముఁ జూడుడు.

ii తాను ప్రక్కనుజేరగా మొగముఁ ద్రిప్పి పన్నుండిన వేశ్యగూర్చి కాములింగఁడన్న

"మ. కరబింబాధరముం బయోధరములు, న్వక్త్రాళికంబు ల్మనో
హరలోలాక్షులు చూప కవ్వలి మొగం, బైనంత నే మాయె? నీ
గురుభాస్వజ్జఘనంబుఁ గ్రొమ్ముడియు మాకుం జాలవే? ఒంగక
ద్దరి మే లిద్దరిఁ గీడు నుంగలదె?, యుద్యద్రాజబింబాననా!"

అను పద్యమునందలి భావము దీనిలోని 40 వ పద్యములోనిదే, ఇందు "సౌందర్యంగంగాఝురి, యని చెప్పి యంతుల కనుగుణ్యముగా భావమంతయు నడుపుట విశేషము.

iii "సీ. బింబోష్ఠియని నీవు, పెనఁగ రాదు కుశంబ!
సాంకవగంధి యాపంకజాక్షి"

యను రసికజనమనోభిరామమునందలి పద్యము చాటుకవి కిందలి 8 వ పద్యమునుబోలును.

iv రంభాద్యప్సరస కాంతల నామములు తారాశశాంకాది ప్రబంధములః శ్లేషింపఁ బడుటకుఁ బూర్వమే యిందలి 46 వ పద్యమున నట్లుపయోగింపఁ బడినవి.

v మనుచరిత్రలోని "మీఁటినయంత నిచ్చు చనుమట్టు" లను మాటయు విజయవిలాసములోని "మీఁటిన నిచ్చు చనుదోయి" యనుమాటయు క్రొత్తది కాదని యిందలి 6వ, పద్యము తెలుపును.

vi. అలాగున నే "జగతి నెంతటి యుపకారి శంబరారి' యన్న విజయ విలాస పద్యభాగము దీనిలోని 11వ పద్యముననున్న "యుపకారియగుంగద శంబరారి!' యను దానిని జూచి వ్రాయఁబడినదా యనిపించును.

నాకు లభించిన ప్రతి మిగులఁ బ్రాఁతదైనందునఁ గొన్నియెడలఁ జినిఁగి పోయినది అట్టిచోటులఁ బోయిన మాటలను నేనే పూరించితిని. అట్లుకలుపఁ బడిన భాగము లేవో శ్రీనాథవిరచితభాగము లేవో తెలుఁగువారు దెలిసికొనుట సులభముగాన వానిని వేఱువేఱుగా జూపలేదు.

దీని ప్రతి మఱియెవ్వరియొద్దనైన నున్నచో నాకు బంపినయెడల రెండవ కూర్పునందైన నిందలి లోపముల సవరింతును.

విశాఖపట్టణము. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము. బి. ఎ.
1. ఆగష్టు 1905 రుక్మిణీకల్యాణ నాటకగ్రంథకర్త.
మిస్సెస్సవియన్ కాలేజిలో నుపాధ్యాయుడు.

కృతివిమర్శనము

రసికాభిలాషము—ఇది యొక్కటే యాశ్వాసముగల చిన్న ప్రబంధము. ఈపుస్తకము విశాఖపట్టణనివాసులు రుక్మిణీకల్యాణ నాటకగ్రంథకర్తలు పట్టపరీక్ష యందు కృతార్థులు నగు మ.రా.శ్రీ. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి పీఠికతో చిన్నకోటఅప్పలనరసయ్య శ్రేష్ఠిగారి శారదాముకుట ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమయి ప్రకటింపబడియె. ఆసెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు కడచిన వేసంగి సెలవులలో బంధువులయింట వివాహము నిమిత్తము సింహాచలపుటడివారమునకు బోయి యుండగా నక్కడ నొక శ్రీవైష్ణవుని గృహములో నీపుస్తకము వారికి లభించినదట. ఈగ్రంథము శ్రీనాథుని వీధినాటకముతో గలసి యొక్క తాటియాకుల పుస్తకముమీద వ్రాయబడి యుండుటచేతను గ్రంథాంతమున చక్రబంధ పద్యమునందు శృంగార శ్రీనాథ యను నామము గనంబడుటచేతను కవిత్వముకల్పనలు రసవంతముగ నుండుటచేతను గద్యములేకపోయినను శృంగార నైషధము, కాశీఖండము, భీమఖండము, హరవిలాసము రచియించిన మహాకవి శ్రీనాథుడే దీనిని రచియించెనని యాలక్ష్మీనరసింహము గారు పీఠికలో సిద్ధాంతముచేసిరి. కాని యా సిద్ధాంతము మాకంత యుక్తియుక్తముగ గనబడలేదు.

మే మెన్నిసారులు వారిపీఠికను మూలగ్రథమును శ్రద్ధతోఁ జదివినను శ్రీనాథుఁ డీగ్రంథమును రచియించియుండఁ డనియు విషయాసక్తుడయి పడుచు తనవు గర్వముచేత నొడలెరుగక తిరుగు ధూర్తవిటు డెవండో తనదుష్పాండిత్యము మెరయ నీపద్యముల వ్రాసియుండవచ్చుననియు మాకుం దోచుచున్నది. ఇట్లు మాకుందోచుటకు గల కారణముల గొన్నింటి నీక్రింద నుదాహరించుచున్నారము. గ్రంథాంతము నందు గద్యముగాని గ్రంథారంభమునందు కవి వంశాదులు కాని లేవుగదా? అందుచేత మన మూహలుచేసి కవిపేరు కనుగొనవలయు ననుట స్పష్టము- చివర చక్రబంధములో నేర్పడు శృంగార శ్రీనాథ పదముల చేత శ్రీనాథుడే గ్రంథకర్తయని మన మూహింపదగదా? అట్లూహింప వీలులేదు- శ్రీనాథునకు శృంగార శ్రీనాథుడని యెక్కడను ప్రసిద్ధిలేదు- శృంగారమువారు శృంగారకవివారు తెనుగు దేశమందు వైష్ణవులలోను నద్వైతులలోను ననేకులున్నారు- వారిలో నెవరయిన శ్రీనాథనామము గలవాడొక డుండవచ్చును- అతడే తనదురభిలాష బహ్యరూపకముగా బయటికి వెల్లడించి

యుండవచ్చును. అంతియేకాని కమలనాభామాత్యపౌత్రుడు. మారయామాత్య పుత్రుడు నగు మహాకవి శ్రీనాథుండీగ్రంథకర్త కాఁడు, అదిగాక శ్రీనాథుని గ్రంథము లన్నిటినుండి తన లక్షణగ్రంథమునకు లక్ష్యపద్యములను దీసికొనిన యప్పకవిగాని కూచిమంచి తిమ్మనామాత్యుఁడుగాని యుడిదము సూరకవిగాని మఱి యితరలాక్షణికు లెవ్వరు గాని యీగ్రంథము పేరయినఁ దల పెట్టకుండుటకుఁ గారణమేమి? ప్రాచీన మహాకవుల కెవ్వరికిం దెలియని యీగ్రంథము నేఁడుక్రొత్తగా శ్రీనాథునిదని యొకరు చెప్పినంతమాత్రమున జను లొప్పుకొన వచ్చునా?

ఆ కారణముల నటుండనిచ్చి యిందు ప్రస్తావింపఁబడిన యంశమును విచారింతము, ఒక రసికుడు వివాహితయయి భర్తతోఁ గాపురము చేయుచున్న యొక కులకాంతను మోహించి నఖశిఖపర్యంతము నామె సకలావయవముల వర్ణించి యామెతో గూడినట్లు స్వప్నములఁ గాంచి యాస్వప్నములఁ దలంచుకొనుచు విరహతాపము నొందుచు నామె చక్కఁదనముదలంచి యూటలూరుచుండుటయే యిందలి కథాంశము. పరకాంత, కన్యయైనఁగాదు, వేరొకనిభార్యయగు దానిని వలచి, వలచినందులకు సిగ్గుపడక పైపెచ్చు బూతుపద్యముల వ్రాసి శ్రీనాథుఁడు విరహతాపము పొందెనని చెప్పుట పరమభాగవతోత్తముఁడు నైష్ఠికుఁడు నగు శ్రీనాథునికీర్తి పాడుచేయుట, శ్రీనాథునకే గాదు, ఈపద్యములు తనవని యెవఁడు చెప్పుకొనునో వాని కప్రతిష్ఠయే గాని ప్రతిష్ఠ కాదు, అందుచేతనే కవి గ్రంథమునందు మొదటనైన జివరనైన తనపేరు విస్పష్టముగ వేసికొనుటకు సిగ్గుపడియెను. మఱియుఁ జక్రబంధమునందున్న శృంగార శ్రీనాథపదములు కేవల మొకపురుష నామమును దెలియఁజేయవు శృంగార శ్రీయనగా శృంగార లక్ష్మి. దానికి నాథుఁడు శృంగార శ్రీనాథుఁడు గ్రంథము దుర్నీతిబోధకమగుటచేతనో మఱియెందుచేతనో కవి గద్య వేసికొనుట మానినప్పుడు తనపేరు వేఱువిధముగాఁ దెలియఁ జేసికొనుట కిష్టపడునా? ఇష్టపడకపోవుటచేతనే తానొక శృంగారనాయకుఁడ నను మానము మాత్రము సూచించెను. అందుచేత నది యొక మనుష్యుని పేరుగా గ్రహించుటకు వీలులేదు. శ్రీనాథునకుఁ గవిసార్వభౌమ బిరుద మున్నదనియు నాపదమిందుఁ బ్రయోగింపఁబడుటచే నతఁడే దీనిని రచియించెననియుఁ బీఠికలో వ్రాయబడినది. కవిసార్వభౌమ బిరుదమనేకులకుఁగలదు. కూచిమంచి తిమ్మనామాత్యునకు లేదా? ప్రతికవియు నాలుగుపద్యము లల్లినతోడనే తాను కవీశ్వరుఁడ ననియుఁ గవిసార్వభౌముఁడననియు బుస్తకములలో బ్రయోగించుకొనుచుండును. కావున కర్తృత్వము శ్రీనాథున కారోపించుట కదియొక కారణముగాదు.

ఇందుపద్యముల శైలియుఁ గవిత్వచాతుర్యము నించుక శోధించిచూతము, కల్పన లెక్కుడనోగాని తరచుగాఁ బ్రౌఢముగాలేవు శైలియు శ్రీనాథుని శైలితో

నెంతమాత్రముం బోలదు. శ్రీనాథుని కడుగుతనపు పోకడ లిందెక్కడను గానరావు, అదియునుంగాక యీగ్రంథ మాధునికుఁ డెవ్వఁడో రచియించెనని స్పష్టముగ చెప్పుటకు తగిన యుదాహరణములు కొన్ని కానఁబడుచున్నవి. పదునేనవ పద్యమునందు "తయారుగానె తను" అను పదమున్నది. తయారన్నది తురక మాట గాని తెలుఁగుమాట కాదు. ప్రాచీనకవు లెవ్వరును ముఖ్యముగ శ్రీనాథుఁడు నిట్టి పదముం బ్రయోగించినట్లులేదు. ఇట్లే నలుబదిమూడవ పద్యమున 'ఖయిదు బాహుపాశములఁ గట్టవే,' అని యున్నది. ఇదియును శ్రీనాథాది ప్రాచీనులు ప్రయోగింపని హిందూస్తానీ పదమే. పంతొమ్మిదవ పద్యమునందు 'నాకుంగూడ నాభాగ్యమెట్టుల నేనాఁటికి గల్గునో' యని యున్నది. 'నాకుంగూడ,' ఇట్టి ప్రయోగము లాధునికుల గ్రంథములలోనే గాని ప్రాచీనుల గ్రంథమునందుఁ గానఁబడవు. ఇందు 'గూడ' యను పదము సముచ్చయార్థమగును, వర్ణకమునకు బదులుగ నాధునికులు ప్రయోగించుచున్నారు. ముప్పదినాలుగవ పద్యములో లజ్జిలినాఁటు యని యున్నది, లజ్జిలినాఁడ నని యుండవలయును గాని నాను యని యుండుట యసాధువు. ఇట్లు శ్రీనాథుఁడు ప్రయోగింపఁడు. ఈపుస్తకము నందలి మేఁబది పద్యములలో నిట్టివింకం గొన్ని యున్నవి. గ్రంథవిస్తరణభీతిచేత నిచట నుదాహరింపక యుంటిమి, పూర్వోదాహృతము లయిన ప్రయోగములం బట్టి చూడ నీగ్రంథ మెవఁడో నవీనుఁడు రచించి యుండవచ్చునుగాని శ్రీనాథాదులగు ప్రాచీను లెవ్వరును రచించియుండరనిసయితము తోఁచుచున్నది. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు వ్రాసినపీఠికలో శృంగార మన్న విషప్రాయముగఁ జూడవలయునని చెప్పు నిప్పటి యాంధ్రులకు శృంగార భూయిష్ఠమగు నీపుస్తకము రుచింపమి విదితమే యని యొక చోటను, దీనిని నవీనకవియే యొకఁడు రచియించి ప్రచురించినచో విమర్శకు లెల్ల దూషించియుందురో దేవునికే తెలియునని వేరొకచోటను వ్రాసిరి. ఈనాటి యాంధ్రులలో నెవ్వరు శృంగారమన్న విషప్రాయముగ జూచుటలేదు- శృంగారము పేరుపెట్టి యిచ్చవచ్చినపచ్చిబూతులు వ్రాసినవారి కబ్బముల నీనాటి వారు విషప్రాయములుగ జూచుచున్న మాట నిశ్చయమే. శృంగారరసమునకు నాగరికులు జదువ సిగ్గుపడు మృదువు దప్పిన వాక్యమునకు భేదము తెలిసికొనలేక యీలక్ష్మీనరసింహముగారిట్టి వెఱ్ఱివ్రాతలు వ్రాసినందుకు మేము తద్దయు విచారించుచున్నారము- కాళిదాసాదులగు సంస్కృతకవులు కవిత్రయము నాచ పింగళి సూరన్న మొదలగు తెలుఁగుకవులు శృంగారరసము వర్ణింపలేదా? ఆశృంగార రసము నీనాటి యాంధ్రులాదరించుటలేదా? పురుషార్థయుతం బదియని తలఁచుకొనవలసిన బండబూతులుగల కవ్యము గాని రసము శృంగారరసము గానేరదు- ఇట్టిగ్రంథముల నాదరించుట నాంధ్రభూమిలో విమర్శకులం బొమట, ప్రాచీనులు రచియించి

నంతమాత్రమున నిది వంద్యముగాదు. నవీనులు రచించినచో నింద్యముగాదు. బూతు లెవ్వరు నాగరికదూష్యములే యగును. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు తాము పీఠికలో వ్రాసిన యుత్తరప్రతిహతము లనుకొని శ్రీనాథుండే యీ గ్రంథకర్తయని సిద్ధాంతముచేసి తెనాలిరామకృష్ణుడు, చేమకూర వెంకటకవి. కూచిమంచి తిమ్మకవి, ఆంధ్రకవితాపితామహుండు మొదలగుమహాకవులందరు నేబదిపద్యములకంటె నెక్కువలేని యీబూతుల ప్రబంధములోనుండి కొన్నికల్పనల దొంగిలించినారని వ్రాయుట సాహసించిరి. ఈగ్రంథము మూలపడక దొరికినకి ప్రకటించిన సాహసమే తాము యీసాహసములు గూడ నేమనవలయునో తెలియకున్నయది. ఆమహాకవు లీగ్రంథ నుండి దొంగిలించినారనుటకంటె నవీనుండెవ్వడో యీగ్రంథము రచించి మంచి కల్పనలు లోపము నీగ్రంథచౌర్యమునుజేసి యుండునన్న బాగుండును. గ్రంథము ప్రాతదగుటచేఁగొన్నితావులయందు శిథిలము కాగా సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారక్కడక్కడ నాయాభాగములు తాము పూరించితిమనియు శైలులంబట్టి భేదములు తెలియును గనుక నట్టిభాగములకు గుర్తులు వ్రాయలేదని పీఠికలో తెల్పియుండిరి. మాబుద్ధికిఁ జూడ గ్రంథమంతయంతట నొక్క శైలియే కనబడుచున్నదిగాని వేర్వేరు శైలులు కానఁబడుట లేదు. కవిత్వశైలిం దెలుపుట కిం దుదాహరింపవలసిన మృదువయిన పద్యములు లేకుండుటచే మానితిమి.

★

ప్రతివిమర్శనము

రసికాభిరామము— శ్రీమనోరమాపత్రిక 1907 సం॥రం ఆగస్టునెల సంచికలో ప్రబంధమునుగూర్చి వ్రాయఁబడినవిమర్శనమందు శృంగారనైషధాదుల రచియించిన మహాకవి శ్రీనాథుఁడు రసికాభిరామము రచియింపలేదని వాదింపఁబడినది. అందులకుఁబడిన హేతువు లెంతయుక్తియుక్తములో యీ క్రిందుగ విమర్శింపఁబడుచున్నవి.

i చివర చక్రబంధములో శృంగారశ్రీనాథనామ మేర్పడుచున్నను మారనామాత్య పుత్రుఁడగు శ్రీనాథునికి శృంగారనాముఁ డను ప్రసిద్ధి లేదు గనుక నితఁడు వేరు కవి యట! చక్రబంధములో నాగక్షరముల నామమే యిముడ్చ వలయునుగాని యంతకంటె నెక్కువగాఁ గాని తక్కువగాఁ గాని వలను పడదనుట బంధకవిత్వము చేయు వారికందరకుఁ దెలిసినవిషయమే కావున శ్రీనాథపదమునకు ముందు మూడక్షరములు చేర్పఁబడవలయును. నైషధమునకు శృంగారనైషధమని పేరు పెట్టియుండుటచే శ్రీనాథునికి శృంగారపదముపైఁగల నభిమానమైనదని స్పష్టము గదా! అదిగాక తాను వ్రాయుచున్నది శృంగారభూయిష్ఠము తానొకప్రసిద్ధుఁడగు శృంగారనాయకుఁడు. అందుచేత "శృంగారశ్రీనాథ" మని వాడియుండఁగూడదా? తక్కిన కారణముల వలన శృంగారనైషధగ్రంథకర్తయే రసికాభిరామగ్రంథకర్త యని తేలుచున్నమొదల శృంగారశబ్దమున్నదన్న హేతువుచేతనే యనుమానించుట కూడునా? శృంగారశ్రీనాథపదమునకు శృంగారశ్రీనాథుఁడు. శృంగారనాయకుఁ డని యర్థము స్ఫురించుచున్నదని విమర్శనమందు సెలవీఁబడినది. అట్లుతననామమును శ్లేషించుటయే శ్రీనాథుని యభిప్రాయమేమో అట్లయి యుండుననియే శ్రీనాథప్రణీతము మాత్రమే యని కాక ముఖపత్రము మీఁద శృంగారశ్రీనాథప్రణీత మని యచ్చొత్తింపబడినది. అదివిమర్శకులు తిలకించిరా? కారణమేమని యూహించిరి లేక తెనుఁగుదేశములోని శృంగారమువారు శృంగారకవివారు మొదలగునింటిపేరులవారిని వైష్ణవుల యందు నద్వైతులయందు వెదకుచుఁ గూరుచుండినందున వీరికి ముఖపత్రమును జూచుటకు నావకాశము లేకపోయెనా? ప్రౌఢకవి మల్లన్న యన్న పేరు విన్నయెడల వీరు ప్రౌఢమువారుప్రౌఢకవి వారు వైష్ణవులయందు ద్వైతులయందుఁ దెలుఁగు దేశమునందుఁ గానవచ్చుచున్నారని వ్రాయుదురేమో!

ii కవిసార్వభౌమ బిరుదము రసికాభిరామమున బ్రయోగింపబడినను

సహితము ప్రయోగింపఁబడినవి. ఈరెండును గలసి యాలోచించినచో నీగ్రంథము శ్రీనాథునిదన్న యూహాపరిత బలముగాదా! ఆసంగతిగూర్చి విమర్శకు లేల నన్న నన్నగా నూరకుండిరి! తమవాదమునకు విరుద్ధముగా నుండునానిని విడుచుటయూ విమర్శకలక్షణము! కవిసార్వభౌమబిరుదము ననేకులకుఁ గలదట! శ్రీనాథునికిని గూడ మంచి తిమ్మన్నకవికిని గాక యితరుల కెవ్వరి కున్నదో విమర్శకులు సెలవిచ్చిన వినఁదము. కవిసార్వభౌమబిరుదమును శ్రీనాథనామమును గలిసి ప్రయోగింపఁబడుటచే మనముకూడ మంచి తిమ్మనను విడిచి శ్రీనాథునినే తీసికొనవలసి వచ్చునుగదా? ప్రతికవియు నాలుగుపద్యములల్లినతోడనే తాను కవిసార్వభౌముఁడనని పుస్తకములలోఁ బ్రయోగించుకొనుచుండునటు? ఈవిమర్శకులు నాలుగుపద్యములు అల్లియుండిరేమో? కవిసార్వభౌములమని పుస్తకములలోఁ బ్రయోగించుకొనిరా! పోనిండు. విమర్శక సార్వభౌములమని యైనఁ జెప్పికొందురా? వారు గాక పోయిన, నట్లు ప్రయోగించుకొనిన వారిపేరులు కొన్ని సెలవిచ్చెదరా! వాగనుశాసన ప్రబంధ పరమేశ్వరాంధ్ర కవితాపితామహాది బిరుదములుగూడ నాలాగునే యితరుల నుపయోగింపఁబడెనా! మరియొకటి. గ్రంథము దున్నతిబోధకమగుటచేతనో మరియెందుచేతనో కవి గద్య వేసికొనుటమానినందున మరి యేవిధముగాఁ గూడ నాకర్తృత్వమును దెలియఁజేయుట కిష్టపడి యుండఁడని వీరి నిర్ధారణ చేయుచున్నారు. కవి గద్య వేసికొనుట మానెనని యెవ్వరికిఁ దెలియును? ఇప్పుడు లభించిన ప్రతిని వ్రాసికొనినవాఁడు గద్య విడిచిపెట్టి యుండవచ్చును. గద్యవేసికొనలేదు పో, రసికాభిరామము గద్యవ్రాయవలసినంత పెద్దగ్రంథము? వీధినాటకమునకుఁ గవియేగద్య వేసికొనెను! మన్మథబోధకమని మానెనన్నచో, గూచిమంచి జగ్గకవి తన చంద్రరేఖా విలాపము మన్మథబోధకమనియే కాఁబోలు దానియందుఁ గద్య వేసికొనెను.

iii శ్రీనాథుని గ్రంథము లన్నిటినుండి తమలక్షణగ్రంథములకు లక్ష్యపద్యములఁ గైకొనిన యప్పకవి మొదలగు లాక్షణికులు రసికాభిరామము పేరునైనఁ దలపెట్టకుండుటకుఁ గారణమేమని విమర్శకులు ప్రశ్నచేయుచున్నారు. నేఁటి లాక్షణికులు మూలమును శ్రద్ధతో నెన్నియో మారులు చదివిరట! అట్లనా. గ్రుడ్డిసారము డెబ్బదిపదునొకండు మారులు చదివినను దెలివిపోని విద్యార్థికిది యెట్లు పనికివచ్చును" శ్రీనాథుని వీధినాటకము లోకమునఁ బ్రచురమయ్యు రసికాభిరామము కానందములకు గారణము లేకపోలేదు. ఇందుగవియుద్దేసించిన నాయికి గొప్పరాజుల యింటిదనుట నిశ్చయ" మని పీఠికలో స్పష్టముగాఁ దెలుపబడి యుండఁగా. వీరి కుశంకకింక నవకాశమేది? అదియేల విరుచూడరైరి! చూచినచో నేల ఖండింపరైరి! వ్రాసినది తిన్నగాఁ జూచి యర్థము చేసికొనగలశక్తి వచ్చినవెనుకనే విమర్శనముల నారంభము మంచిదేమో. పోనిండు కారణము చెప్పబడలేదే యను కొందము

అయినను దనులక్షణ గ్రంథముల చెప్పకవ్యాదులు పద్యము నుదాహరింప మానినంతనే పూర్వగ్రంథముల గూర్చియును మానము పడుటకూడునా! మనుద్రాజ చరిత్ర, పండితారాధ్యచరిత్ర, శాలివాహన సప్తశతి, పల్నాటివీర చరిత్ర, యను గ్రంథములనుండి మాత్రము నానుదాహరణముల గైకొని గ్రంథసూత్రము చేసెనని శ్రీనాథునివి కావనుచున్నామా? భోజరాజీయము, విజ్ఞానేశ్వరీయము, మార్కండేయపురాణము, ప్రబోధచంద్రోదయము, నవనాథచరిత్రము, భానుమతీపరిణయము మొదలగు నెన్ని గ్రంథముల నుండి యప్పకవి మొదలగువారి పద్యము లుదాహరించుట మానలేదు? లాక్షణికులు తమకవసరమైన లక్ష్యముల బూర్వప్రబంధము లన్నింటినుండియు దీసికొనవలయునా?

శైలి శ్రీనాథుని శైలితో నెంతమాత్రమును బోలదట! శ్రీనాథుని దేశైలిని బోలదు? వీధినాటకమందలి శైలితోడనా? శృంగారనైషధమందలి శైలితోడనా, హరవిలాసమునందలి శైలితోడనా? ఒక్కకవియే వేరువేరు ప్రాయములప్పుడు వ్రాసినయెడల కవిత్వమునకు వేరువేరు శైలులు వచ్చును. కవిబ్రహ్మయను పేరుతనకు వచ్చుటకు దగినట్టుగా భారతభాగము నాంధ్రీకరించిన తిక్కయజ్వ సోమయాజి కాకపూర్వము రచించిన నిర్వచనోత్తర రామాయణమును జూచిన, నది యాతనిదా యనుపించదు. కవిరాజమనోరంజనము పిల్లలపసుచరిత్రకుని చేసి వయసంత ప్రౌఢముగా రచియించిన కనుపర్తి సుబ్బన్న చిన్నతనమునందు వ్రాసిన యనిరుద్ధచరిత్రమును జూచిన, నదియాతనిదాయనుపించుచున్నను, చామకూర మంచి పాకమునఁబడినదని మెప్పుడు గాంచునట్లు విజయవిలాసమును విరచించిన వెంకటకవి యంతకు బూర్వముచేసిన సారంగధరచరిత్ర చూచిన, నది యాతనిదాయనుపించదు. ఈసంగతులను మనస్సునందుంచుకొని యుండినచో విమర్శకులు శైలిపోలదని వ్రాసియుండరు. రసికాభిరామము శృంగారనైషధాదులవలె సంస్కృతభూయిష్టము కాదు గాని కొంతవరకు వీధినాటకకవిత్వమును బోలుచున్నదనవచ్చును, వీధినాటకము వ్రాసినవయస్సునకును భిన్నమైన ప్రాయమున వ్రాయబడి యుండినచో వీధినాటకశైలికంటెఁ గూడ దీనిశైలి భిన్నమైయుండవచ్చును. శ్రీనాథుని గడుసుదనపుఁబోకడ లిందెక్కడ గానరావట! శ్రీనాథుని గడుసుదనపుఁబోకడ లేమిగాని నైషధాదులయందున్న గడుసుదనపుఁ బోకడలేవో రసికాభిరామమునందు లేనిచో దృష్టాంతములతోఁ జూపి, తమవాదము హేతువులతో సిద్ధాంతీకరించుకొనక వట్టిమాటలమాత్రముచేత గాలక్షేపము చేసిన యీవిమర్శకుల గడుసుదనపుఁ బోకడను మాత్రమెంతైనను మెచ్చవచ్చును. అలాగుననే కల్పన లెక్కడో కానితరుచు గాఁబొత్తిగా లేవని నోరుమాటమాత్రముచేతనే స్థాపింప జూచుచున్నారు! 'కాదన్నవాఁడు కరణ' మన్నట్లు వ్రాసిన

యీ వ్రాతలవలన ప్రయోజన మేమి? రసికాభిరామము శ్రీనాథునిదని హేతువులతోఁ జెప్పినను జనులొప్పుకొనఁ గూడదట! కాని యీ విమర్శకులేమి చెప్పినను, చెప్పినంత మాత్రముననే యొప్పుకొన వలయునుగాబోలు! 1. 2. 26. 27. 50. పద్యములు దప్ప రసికాభిరామమునందు గల్పనలు లేని పద్యములు కెరు మరియెన్ని పాదములు వ్యాలములు చదివియైనను జూపగలరా? వానిలోని కల్పనలు మాత్రమే ప్రౌఢముగా నున్నవని సిరియుఖ్యోయనూ, లెక్కిన వేలకావో కారణసహితముగా నీవు నిరూపించి నగదా తిరిగి యేమి చెప్పుటకైన వీలుండును!

5. రసికాభిరామమునందు శ్రీనాథుడు ప్రయోగించి యుండడని యాధునిక ప్రయోగము లున్నవట! ఈసంగతి పోల్చుకొనుట కుపయోగించిన కుశాగ్రబుద్ధినిమరి కొంత యుపయోగించి వీరు పైసంగతి కూడ గ్రహింపలేకపోవుట చిత్రముగా నున్నది శిథిలములైన స్థలముల క్రొత్తగా బూరింప బడిన భాగములు కుండలీకరింప వలసినయ వసరము లేకుండ సులభముగా బోల్చుకొనగలుగుట కవ్వోటుల నెల్ల వీరైనవరకు నాధునిక ప్రయోగములే చేయుబడియుండగా "మాయింటికి జూడ గ్రంధమందంతట నొక్కశైలియే కనబడుచున్నది కాని వేర్వేరు శైలులు కనబడుటలే" దని వీరువ్రాసిన దదియెంత హాస్యాస్పదముగా నున్నదో చూడుడు. ఆధునిక ప్రయోగములు జూప గలుటచే శ్రీనాధుని గ్రంధము కాదని స్థాపింపఁగలిగితి మని వీరుసంతోషింతురు గాని. క్రొత్తగ బూరింపఁ బడినభాగము లున్నవే, యీ నవీనప్రయోగము లందలివే నేమో యనుసంశయము నైన వీరు పొందరైరే. పాపము, తమయుక్తి యుపహత మగునని వీరయుత్సాహమునకు భంగము కలిగినందులకు విచారింప వలసినదే. "లజ్జిలినాను" అనునది కేవలము సాను దని వ్రాయుచున్నారు. "ఉన్నాడను, అనుదానికి ఉన్నాను" అనునది రూపాంతరం మయినట్లు ., లజ్జిలినాడను, అనుదానికి, లజ్జిలినాను" అను రూపాంత మునట్లు నుత్తాంతకము గలదు. ఆధునికప్రయోగములు గలవు. కావలసినచో మనోరమాపత్రికాధిపతులచే రచింపబడి మనోరమయందు ప్రచురింపబడిన ప్రసన్న యాదవనాటకమున 31 వ పుట చూడుడు. అందు "బ్రతికినాఁడు" అనురూపము ప్రయోగింప బడినది. ఇది సాధువైన నసాధువైన బ్రకృతాంశము కొక్కటియే. శ్రీనాథు డిట్టి ప్రయోగించియుండ డన్నదానితో నిర్వివాదముగ నేకీభవింప వచ్చును విమర్శకులు కష్టపడి యుదాహరించిన ప్రయోగములం బట్టి చూడ, గ్రంథమునందు క్రొత్తగా బూరింపబడిన భాగములే నవీనుడు రచించినట్లు తోచును కాని గ్రంథమెల్లను శ్రీనాథాదులగు ప్రాచీను లెవ్వరయిన వ్రాసి యుందురని తోచవలసిన యావసరములేదు.

6. శ్రీనాథుడు పరమభాగవతోత్తముడట. నైష్ఠికుడట ఇట్టిగ్రంథమును వ్రాసివుండ డట యాత్రకొరకు వచ్చెడి సకలజాతుల నాతులను

జూచి వర్ణించుటకై నేమి, సింహాచలము వంటి పుణ్యశైలముమీద సంతతమును గూర్చుండిన మహానుభావుడు పరమభాగవతోత్తము డనవలసినదే. నీళ్ళ రేవులకు వచ్చెడి మంగలి, చాకలి, తెలికలపడుచులను సయితము వలసిననేమి, వారిచేత శ్రీకాళీకేశ్వరపర ణాములకై నోట్లు వేయించుకొనిన ధన్యాత్ముడు వైష్ణవుడనవలసినదే. "ఈతడు యౌవనదశయందు శృంగారనాయకుఁడనై స్త్రీలోలుఁడనైతిరిగె" ననియొక పాటను, "అవసానదశయం దృష్టి కష్టముల కిల్లు గారణము యౌవనదశయందు గామవశముచేత స్వేచ్ఛగా విహరించి చేసియున్న ధనమును బోగొట్టుకొన్న పాపఫలము తక్క వేఱొక్కటి కానరా" దని వేఱొక పాటను. కవిచరిత్రయందు వ్రాసిన రావుబహద్దరు వీరేశలింగంపంతులుగారి విమర్శకుల నాటియెఱుంగరు కాబోలు! "విధవివాహము శేక వేశ్యకాంతలఁ వేశ్యాధరసుధాసహారులఁ గొల్లలు" ,, చుండిన కాళహస్తీశ్వర మహాత్మ్య గ్రంథకర్తయగు ధూర్జటి మాత్రము పరమభాగవతోత్తముఁడును వైష్ణవుఁడును గాఁడా? లేక, "ప్రమత్తునిం జేయుఁడనంగ రాదు వేఁచుచుం బరకాంతలఁ గూడె నేనియున్" అని విమర్శకుల యుద్దేశమా? శ్రీనాథుని గ్రంథప్రసిద్ధి యుద్ధమైనదని విమర్శకులు శ్రేష్ఠమైనఁ గారణములుచూపి పరమభాగవతోత్తముఁడును వైష్ణవుడు ననిన బాగుగానుండును. రసికాభిలాషము వ్రాయునపుడికి శ్రీనాథుఁడు శృంగారనాయకు డనుట స్పష్టము. శృంగారనాయకుడనని తెలియజేసికొనుటకే తననామమును శ్లేషించుచు శృంగారశ్రీనాథపదము నుపయోగించియుండును. రసికాభిలాషము శ్రీనాథునిదని చెప్పుటవలన నాతని కీర్తి పాడగునేమో యని విమర్శకులు జడియు నవసరములేదు. వీధినాటకము మాతనిదని చెప్పుటవలనకంటె నిప్పు డెక్కువగా నాతనికీర్తి పాడుకాదు. రసికాభిలాషమున బూతు విస్తారముగా నున్నదని శ్రీనాథుని గ్రంథములెవదని తెలియఁజేసికొనుటకు సిగ్గుపడెన నుట యాలోచనలేని వ్రాత. ఈమాత్ర శృంగారపద్యములనతఁడు తక్కిన గ్రంథములలో వ్రాసియేయున్నాఁడు— వీధినాటకములోనివని యుప్పుకవి యాహరించిన "కుసుమం బద్దిన చీరకొంగు.," "కంతుని కేళిపల్వలము ప్రకాశమునన్," మొదలగు పద్యములు బూతు లేనివా? అస్సీ! కమలనాభామాత్య పౌత్రుడు మారయామాత్య పుత్రుడు నగు సుకవి! శ్రీనాథుడు రచించినదేకదా! ఒక్క గ్రంథమునందే యన్న మాటయేమి? శృంగారుడు శ్రీనాథకవి,, యని వ్రాసిన శతావధాని తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవుల కీమాత్రము తెలిసినది కాదు కాబోలు. వయస్సు ముదిరి తరువాత గ్రంథములలో వ్రాసిన శ్రీరంగ నీతులు వృద్ధనారీపాతివ్రత్యమును సూచించునని యెఱుఁగక వీరిట్టి వెఱ్ఱివ్రాతలు వ్రాసిరి. కాశీఖండ భీమఖండ గ్రంథకర్త యగుట మాత్రముచేతనే శ్రీనాథుడు సతతమును బరమభాగవతోత్తముఁడును వైష్ణవుఁడు నయినచో, "భువనైక మోహనోద్ధతి సుకుమారవారవనితా జనతా ఘనతాపహారి సంతతమధురాప్రబంధముల

వ్రాసిన సంస్కృతాంధ్ర కవులెల్లరు నిప్పటివునకు బాహుగా దోచు నీమాత్ర ప్ర శృంగారమును వాడిమేయున్నారు విమర్శకులు గ్రంథపరిశోధన నాలకరో చదివిన మరచిరో కాళిదాసాదులగు సంస్కృతకవులు కవిత్రయమువారు పింగళి సూరన్న మొదలగు తెలుగువారు శృంగారరసము రసికాభిలాషములో నున్న దానికంటె దక్కువగా వ్రాసిరని చెప్పసాహసించిరి. ఆకురాని నాటిలో సయితము నీగుబ్బల నుబ్బించిన నీయౌవన ప్రాదుర్భావమునే నిందించుకొను చున్న మాటలు పెట్టిన కాళిదాసుని శృంగారము వీరికి రుచించినది. పురాణకవులగు కవిత్రయము వారిమాటకేమిగాని ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నుల సమాగమము మొదలుకొని నారతత్యాగములను విజృంభించి వర్ణించిన పింగళి సూరన్న శృంగారము వీరికి రుచించినది స్త్రీవర్ణనము నఖశిఖపర్యంతము నొక్కయవయవమైనను విడువకుండ జేసి రతివర్ణనము సయితము మానని తక్కిన శృంగారప్రబంధకవుల శృంగారమెల్ల వీరికి రుచించినది గాని యే హేతువు చేతనో యీ రసికాభిలాషము సంగతి శృంగారమున్న మాత్రము వీరికి వదల కంటగించినది పేరు పెట్టుట ఎందులకు గాని వర్ణనలలో సంఘ సంస్కర్తలైనవారు సహితము చేసిన శృంగార రసికాభిలాషములోని దానికంటె హెచ్చేటి! కాని విమర్శకు లంత యేమాదరింతురు? పూర్వోదాహృత కవుల గ్రంథములు సర్వకళాశాలాధికారులు పరీక్షలకు గూడ నియమించు చున్నారే. విద్యార్థులు తలవంచుకొనియైన జదువనే చదువుచున్నారే. శృంగారభూయిష్ఠములని తెలపక వైజయంతీవిలాస విజయవిలాస ముఖ్యప్రబంధముల నాగరిక పత్రికాధిపతులును ముద్రింపించి ప్రచురించుచున్నారే. ఆవిమర్శకశ్రేష్ఠుల గూడ నవిమర్శకులేల యూరకుండిరు? శ్రీనాథునిదన్న హేతువు చేత రసికాభిలాషమును మూలనడగ ద్రొక్క ప్రకటించుట యొక సాహసము కాదు కాని. యావిమర్శకులకు దెలిసియు దెలియని విమర్శనము వ్రాయుట సాహసమే. వెనుకముందు లాలోచింపక తొందరపడి వ్రాసిన యీ విమర్శనమును జూడగా నిది విమర్శనాశక్తిలేని నాడెలుంగక యున్న పూర్వ విమర్శకుడెవ్వడో వ్రాసియుండవచ్చునని తోచుచున్నది. కవిత్వశైలిం దెలుపుటకు నుదాహరింపవలసిన మృదువయిన పద్యములు రసికాభిలాషమున లేవా? వీరు నెన్నియోసారులు చదివినను లాభింపకుండుట కిది నిదర్శనము. లాభించియుండినయెడల 1. 2. 8. 10. 17. 26. 32. 45. వ పద్యము లుదాహరించిన నష్టమేమో తెలిసికొనక పోయియుండునా? అందు రెండు శైలి తెలుపుటకు దిగువ నుదాహరింప బడుచున్నవి.

ఉ. మత్సరితాపమంబుజప • మంచితనక్త్రి • నకోకపుల్లనాం
చత్సరిభాసితాంఘ్రిని.ర • సాలసమూహర, మల్లికాంగి. నీ
కోత్పలనేత్ర నిన్నుఁ గను • చున్న కొలదిని హెచ్చుఁ జొచ్చె నా
యుత్పలగంధి! పంచశరుఁ • డామశరంబులనిగ్గనోకనా! 16

ఉ. నీమొలనవ్వు నాకిపము • నీమెయి నాయుయు నారయంగ గం
గాయము నాసరస్వతులు • గాహృదయంబున నిశ్చయించితిన్
మాయురే! పుణ్యభూమిని సుమా! నినుఁ జేరినవారి కెల్లనున్
మాయుమనోజతాపములు • మానిని! నన్నుఁ జేరఁ జేయుమా. 17

విశాఖపట్టణము.
1వ సెప్టెంబరు 1907 సం॥ [illegible] శ్రీనరసింహము

శ్రీరస్తు.

ర సి కా భి లా ష ము

శ్రీ పుత్రసతీసన్నిభ
రూపవతీ! మదవతీ! మ ♦ రుఁడు తనపూవుం
దూపులనా? నీవాలుం
జూపులనా? నన్నుఁగొట్టు ♦ చు న్బాధించున్?॥

సీ॥ కోదమతుమ్మెదచాలు ♦ నదలింపఁగం జాలు
కప్పుదోఁ దనకు నే ♦ గ్గొప్పుతోడ,
వెన్నెలలం జల్లి ♦ విలసిల్లుజాబిల్లి
గోముంతోఁ దనకు నె ♦ మ్మోముతోడఁ
బదను వెట్టిన మారు ♦ బాణమ్ముల న్మెఱు
న్నెపుంతోఁ దనకు నా ♦ ఱాచ్చపుతోడఁ
దోగను మొందుగఁ బండు ♦ దొండపండున నుండు
కావితోఁ దనకు కే ♦ మ్మోవితోడ,
తే॥ గీ॥ సంచెవేళను మేడపైఁ ♦ జల్లగాలి
కోఁజకు విహరించు నిన్ను గ ♦ న్గొన్న యంత
నీపయినె కడు దృఢముగా ♦ నిలిచియుండి
నాకు వశము గాకున్నది ♦ నామనమ్ము॥ 2

ఉ॥ సుందరి! పంట నొక్కుటను ♦ జొక్కుపుమోవి సుధారసంబు, చే
తం దుడుకారఁ బట్టఁ బలి ♦ తంపుఁజను ల్వాలియొగ్గు కుంభముల్,
సందిటఁబట్టి నిల్పఁగను ♦ సన్ననికౌ నల మిన్ను; గాన నీ
'వందనిమ్రానిపండు' వని ♦ యాసను మానదు డెంద మయ్యయో!

చ॥ పిడికిటఁ బట్ట నిట్టటులు ♦ బిట్టుగ మిట్టి పడంగఁ జొచ్చనీ

దుడుకుఁజనుంగనం బలెనె - త్రుళ్ళుచునాహృదయంబు గూడనా
క్కడను నడంగ కున్నయది;-యియ్యెడ గుబ్బల నాదుకొమ్మ నం
దడఁగఁగఁ బట్టి యుంచు, తగి - నట్టిన యాయ్యని జట్టి పట్టఁగన్॥

సీ॥ చెలువ! నీచక్కని - చెక్కిలి నొక్కి మ
న్నన నేను నొక్కించు - కొనుట యెపుడొ?
రమణి! నీ మధురాధ - రమ్మును గొఱికి మ
న్నన నేను గొఱికించు - కొనుట యెపుడొ?
కొమ్మ! నీ ఱొమ్మునా - ఱొమ్మునం గ్రుమ్మి మ
న్నన నేను గ్రుమ్మించు - కొనుట యెపుడొ?
కాంత! నీ నెమ్మేను - కౌగిటం జేర్చి మ
న్నన నేను జేర్పించు - కొనుట యెపుడొ?

ఆ॥ వె॥ తెలివ, నిన్ను రతులఁ - దేలిచి నేను దే
లించుకొనుట యెపుడొ? - లేమ, నేను
నీవు ననెడుభేద - మే విధంబున లేక
యుండఁ గలుగు టెప్పు - డొక్కొ యింక?॥

ఉ॥ కాముఁడు మనస్థలిని -గల్గిన ధైర్యధనంబు నెల్లనో
కోమలి దొంగిలించి యిఱు - కుంజనుకొండలసందు నందుఁబో
నీ మెయిఁబొత్తి పెట్టెనుగ-దే నను జూచుకొనంగ నీయు మా
సీమను; సంశయస్థలులఁ - జేతులఁ గ్రుమ్మెద, గోళ్ళఁ ద్రవ్వెదన్

మ॥ "అహాహా! నీ కచ పుంగజాతగుణము, - న్హానంబు చంద్రప్రభ.
స్మహాత్రాక్షుల్పవనాశ్వముం గెలిచె, 'న - న్నన' నన్ను బాధింపనా
కుహాను లుప్పని రిడె గిరీశసమన ♦ తేజా, తమోవేణి! యో
యహీరోమావళి! ప్రోవరమ్మ, నినుఁజు-మ్మా నెమ్మదిన్నమ్మితిన్॥

సీ॥ నీ కుచ ల్నిముర నే - నేర్చు నంతకె హేమ
నాస! తుమ్మెద నన్ను - గాసి పెట్టు;

నీ పల్కుల న్విన – నేర్చెదన్కనె సంకు
మదగంధి, చిలుక న – న్పదర – జేయు,
నీ గళస్వర మెన్న – నేర్చుపర్యంపమె
రామ, కోయిలనన్ను – రా పోనన్చు,
నీ నెన్నడలఁ జూడ – నేర్చెదాకఁనె ఘన
వేణి, రాయంచ న – న్వెతల ముంచు,

ఆ॥ వె॥ మరునిరాజ్యమునకుఁ ♦ గరుణ న న్పట్టాభి
షిక్తుఁ గాఁగ నీవు ♦ చేయునపుడె
మరునిబలఁగ మిట్టి ♦ మాడ్కిని నన్ను బా
ధించు చుండు నో ర ♦ తీ విలాస॥

చ॥ మదనుధనుర్గుణంబు ♦ మార్గణపాళి పయి న్ధనుస్సు పై
మది నుదయించునాదుపగ ♦ మానఁగ నంగజసంగరంబున
న్మదనతి, నీదుకొప్పుడిసి ♦ మాటికిఁ బట్టుకొనంగ, నీమొడ
ల్పదిగ నల్కం, నీపెదవిఁ బంటను సారెకు నొక్కఁ గోరితిన్॥

ఉ॥ మత్పరితాపమంబుజన ♦ మంచితవక్త్రి, నృశోకపల్లవాం
చత్పరిభాసితాంఘ్రిని, ర ♦ సాలసమాధర, మల్లికాంగి, నీ
లోత్పల నేత్ర, నిన్నుఁ గను♦ మనన కొలందిని హెచ్చుఁజొచ్చెనో
యుత్పలగంధి, పంచశరుఁ ♦ డానుశరంబులనిగ్గునో కదా?॥ 10

చ॥ కవు లెటు లన్న నేమి? యువ ♦ కారి యగుం గద శంబరారి? ని
న్గవుఁగిట బిగ్గఁ జేర్చుకొనఁ ♦ గా నుబుకుం కలయట్టి నీదు చ
న్గవ నడిభాగమం దిముడఁ ♦ కాఁ గడుఁ గష్ట మటంచు నెంచియో,
తపురఁగఁ దూపులం బఱిపి ♦ తద్దయు గ్రుచ్చెడు నాయురస్థలిన్॥

చ॥ విరహపువేఁడిచే మిగుల ♦ వేదనఁ బొందుచు నున్న వాఁడ, దు
ష్కరముభరింపఁ న్సనగవుఁ ♦ గప్పురముం, జనుతిమ్మ మొగ్గలుం,
గరకిసలంబు, లూర్పునలి ♦ గాలులు, బాహుమృణాళము, ల్నిరం

తరమును నేఁడు జేర్చెదఁ గ - దా ముగుదా, యుపశాంతిఁ గ్రమ్మెడున్॥

చ॥ బిగువును బింకముం దనర - బిట్టుగ లోపలఁ గ్రుమ్ములాడుచు, న్నా
పఁగ మఱియెంత క్రుళ్ళిపడుఁ, - బైకిఁ భేదము లేనియట్టులే
యగపడు నీదునిబ్బరపు - టబ్బురపుస్బిగుబ్బ; లాఁపనే
నగ నగు? "మర్ధనంబె గుణ - వర్ధన," మట్లులు చేయనీయుమా॥

ఉ॥ తైకముడి సడల్చి కడు - జంపిలు నీ బలితంపుఁజన్నుల
న్నా కర మందుఁ బెట్టుమని - నం, కరమం దవి పట్ట నంపవే?
కోకముడి సడల్చి పలు - పంగవ్రనుం గయికొంట కష్టమే
మో? కమలాక్షి! "సూక్ష్మమున -మోక్షము" గల్గినరీతిగాఁ గదే.

మ॥ కనకాంగీతిలకంబ, కుంకుమపరా - గంబుం బయిం బూసికొం
చును మే లారాధన చేయు బల్లిద్రిము - చ్చు, గాన నీ నిస్తు
స్త్రనము? ల్పాలఁ దయాముగో నె తగు. లే - తంబిక్కనే? కంచుకం
బును విప్పంగ నొకప్డు పట్టు గల నేమో నే బ్రయత్నించెదన్॥

శా॥ కాంతా! మీఁటినయంత విచ్చుపటులే - కస్పట్టును స్నిగ్ధ చ
స్బంతు ల్చిక్కొనంగ మిట్టి పడున - న్నా! నాలిగ్రుచ్చు గ్గదా?
యేంటో సిగ్గున జాటుగా బయటులో - నే యున్న యట్లుండియు
న్నుంకైనం దము నెవ్వరేసి గన బి - ల్చుం బట్ట రండం చహా!

ఉ॥ నీ యెలనవ్వు, నీ కచము - నీ మెయిచాయయు నారయంగ గం
గాఘమునాసరస్వతులు - గా హృదయంబున నిశ్చయించితిన్,
మానెమురే! పుణ్యభూమివి సు - మా! నిను జేరినవారి కెల్లను
న్మాయు మనోజతాపములు; - మానిని, నన్నిక జేర దీయుమా!

చ॥ పొలతిరో! నీదుమోవిఫలి - ము. న్వచనాంబుకణంబు, లగాఁర్పుగా
లుతె నిరతంబు గ్రోలుదును - లోపల చెలువంబె చూచుచు
స్ఫలితపుగుబ్బగుబ్బలుల - పై దప మే నొనరింతు; గూర్మియ
గ్గలముగ నీవిమోక్షమును - గల్గగ జేయుమ నాకు నీవికన్॥

మ॥ కలికీ! పువ్విలుకాని క్రొమ్మలికె, ని-క్కంబిద్దె: నూగారుచీ
సాలభోగ్గై పయి పెట్టుపుట్ట లగు జు-మ్మా నీ కుచమ్ముల్! ఉబ్బఁజ
గులపాణా నని చెప్పఁగా వలెనె? నా - కుంగూడ నా భాగ్యమె
ట్టులి కేనాటికిఁ గల్గునో యెఱుఁగ కి - ట్టు ఖేదనం బొందెదన్॥

చ॥ అటు నటు జక్రపాలనము-నందు నితంబకుచంబు లున్నసుం
గటకట మధ్యనాభిసుడి - గల్గుటచే నిటుపేద యయ్యె నీ
కిటకట లాడుకొను; పరి - కింపవు కావున బాధ బెట్టెదం
గటని గుచంబులు. స్మితేయు - గాను సుక్షింపగ ముష్టి బెట్టెదన్॥

మ॥ పరకాంత న్నన్ను బట్టి బట్టుకొనఁగా - భావించుపాపంబు నా
కరము ల్పెపికొనంగ దాపకకటి - తుమ్మచక్రమం దెల్లడం
నినుగ, న్నీ కుచ-చక్రవస్త్రశైలము రప్పై-నిక ఁడెర, నీసుస్మితా
మరకల్లోలిత సంగోన ముగ్ధ గమణ - ర్గంబు గల్గింపుమా॥

సీ॥ గొప్ప దా నీ కప్పు - గొప్పచీకటిని గ-
గమ్ముల గొప్పనక - రాజనేదు.
గమ్మనె నీముద్దు - గమ్మనిసుధను బొం
దుట గల్గిన స్వర్గము - క్షేమంది నేదు
గులుక్కు లా నీ కుచ - కుంభముల న్గొళ్ళ
మునిచినం బుసుపసిం - హాయింప నేను,
సన్నపూ నీ కౌను - మిన్నును విడువ కే-
న్నండును బట్టఘు - నుండనేదు.

తే॥ గీ॥ నింక వేయును నేల? నీ - వెపుడు నన్ను
మదనకదనంబున న్మెచ్చి - మనునిరాజ్య
మునకు బట్టంటు గట్టెదో - పొందు నాదు
జన్మ మపుడె సార్థకత ని - శ్చయము గాగ॥ 22

చ॥ భ్రమగొని మోవిబింబమును - బంటను నొక్కి శుకుండు, జన్నుకుం

భ్రమ:లను గోళ్ల నిచ్చెమెయు - బ్రచ్చిన గేసరిడింభకుండ, సం
భ్రమమున వేణీసర్పమును - బట్టుకొనంగ వినాయకుండనుం
జుమి. యిటువీమపొం దొదవు-చో నిరతమ్మును బ్రహ్మచారినే॥23

శా॥ ఏలా యో బలుసోఁచుగంబులకు దీ - పీ! జాలముం జేయ? నే
నే లీల న్విరహాబ్ధి నీదుమను? ని - న్నేలాగునం జేసుమఁ?
జాలిం జూపకయున్న మన్మథశరా - సారమ్ముచే మున్గదం?
దేలింపం గదె గుబ్బకుండలను గుం - డె న్నోమి సన్నీయెడన్॥ 24

సీ॥ నలుదిక్కులం జీక - టులు గ్రమ్మ గబరీభ
ర మ్మును హాలాహ - లమ్ము చెదర.
మిగుల బొంకంబుగా - బిగిగబ్బిగుబ్బ ల
న్వాలినేన్గుకుంభము - లెవ్వలికి దోప,
నడ్డంబుగా బాహు - లను బట్టి వేలుపు
ద్రాకులే గొమ్మలు - పైకిలేవ,
నల్లెడ న్వెన్నెల - ల్పల్లుమ జిలుగ-
వనెడు చంద్రప్రభ - జనన మొంద.

తే॥ గీ॥ వసుస నిల్లు నీ సౌదర్య - వారధి రతి
మథనమును నొనర్చి యధర - మధురసుధను
బొందు టెన్నఁడో? యో జగ - న్మోహినీ! భ
వత్కరుణ లేక యది పొంద వశమె నాకు? 25

చ॥ కనికర మించు కేనియును - గల్గినదానవు కా నటంచు ని
న్ననగలనా? దినంబు లల - నా, కల లందున నెన నాత్రులం
గనబడి నన్ను దన్పుదువు - గా? పది వే లదె, "లేని మామక
నన్నుగడు గ్రుడ్డిమామ యయి నన్నయ" మన్నది యున్న దేకదా
సీ॥ ఎదురొత్తు కులుకు గ - ద్దద మెత్తు పలుకును
నలరెడు రతిసమ - యంపువెరవు,

జెలరేగు కుసుమ ను - య్యాల రూగుసకులును
నిండాను పుష్పాయి - తంపు హాసువు,
నర డిందుచూపు జం - దర చెందురూపును
దనరు చున్న సురతాం - తంపు దెఱపు,
పడకాలు హైకపె - మ్మడి జాఱుకోకయు
దగ బాన్పుపై నుండి - డిగెడుమునుపు,

తే॥ గీ॥ గలలలోపల బలుమాఱు - గాంచి కాంచి,
కాంక్షదీఱ ని న్నెలమలఁ - గౌఁగలించి,
యంతలో నిద్రమేల్కాంచి - యెంతో వంత
గాంచు చుందు నిద్రాఁక కో - మించు బోణి! 27

చ॥ కల నొకమాఱు నీవు ఆపి - కద్దరియింపక జిల్గుబయ్యెదం
దొలఁగఁగ ద్రోయ నిక్కుజను -దోయి ఖచిక్కుస గ్రమ్మనాయుర
స్థలి నపడమాఱి చిక్కనడి - వచ్చిన రా నటు! నూత్నపార్వతీ
శులనలెనస్లియుంచు నట - చోద్యముగా మన మెల్లకాలమున్

చ॥ ఇక మఱియొక్కమాఱు నిను - సే బిగియారగ గౌఁగలింపగా
ఎకపిక లాడు నీ చనులు - వీపున దూసిన వంట! నేవికా
సకను 'విచిత్రపుష్పిజునే -- నీపున జన్నులు పుట్టె!' నంచు దా
నికి నెడనవ్వు నవ్వుచును- నిద్దుర లేచితి, నంద జే మనక్ 2[illegible]

చ॥ మఱియొకమాఱు వెల్లకిల మంచముమీద బమండి వంట! నే
దొఱఁగగ నీదుపయ్యెదను - ద్రోయగ బుస్సున నూగుటాడు పా
ము, రవిక విప్ప వాడిమొన ముక్కులతో జనుజక్కవల్ననుం
గఱవగ వచ్చెనంట! యది - కన్గొని భీతిని మేలు కాంచితిన్ 3[illegible]

చ॥ ఎలమి మ ఱొక్కమాఱు మన ♦ మిద్యారముం బసివార సైకలం
బలుమము నాటలాడు నెడ ♦ బాలరో! నీదు నితంబసైకత
స్థలములమీదికా ననెడ ♦ సన్నని పుల్లను నేనుగాంచగా

గలుగమి నీకుఁగోడి యిక - గల్గిని గ్రుచ్చెట చుమ్మి నీచనుల్! 31

ఉ॥ "తీయనిమోనితేనె కసు - బెంచెదు నా రసుచీనుబాగు దా
నో యెలనాగ, దూరమున - నుండగనే కని వెన్కకు న్వడిం
బోయెను భీతిచేత బల - ముం గల దయ్యెను వేణిసర్ప, ము
ద్దో!" యని మేలుకొంటినిను - యొక్కతటి న్విను వామనాస్వగా

ఉ॥ వేళో కస్వప్న మందు నిను - వేడుక నేను గవుంగలింప, వే
మాఱును నాశరీరమున-మారుడు నాటిన మోహబీజము
లీఱనిచెమ్మటం దడిసి - లేచె గడుం బులకాంకురంబు లై,
నాఱును బోసి యమ్మరుడు- నాటినవాడట వాని గ్రమ్మఱన్

ఉ॥ ఇమ్ముగ నవ్వుసాదరస-మొల్కెడు నిండిన నీదు చెక్కుట
ద్దమ్ముల నా మొగమ్మె సుర-తమ్మున నేగని, వేళ యొక్కనా
డు మ్మెయి నిన్ను ము ద్దిడి ర-టంపును బట్టగ బోవ నీకపో
లమ్ములె చేత జిక్కెనట! - లజ్జినా నట నీవు సస్వగా! 34

ఉ॥ "అక్కట! తాము చక్రవిజ-యంబును బొందిన సంచు నీ చను
ల్నిక్కుచు విఱ్ఱవీగుచును-నిల్చుచు నున్నని, చేత జిక్కెన
న్నొక్కెదు" నన్న 'గోళ్ల గద-నొక్కుదు; నాడుతనంబు గాని నీ
గొక్కబలంబె?' యంటి వెక-నొక్కకలం గలహంసగామినీ॥ 35

సీ॥ ఉపరతి నీవు న గ్గలసి ♦ యొకకల న్నలుపంగ బూన నా
విపులలునకు మందుగడు ♦ వేడుకతో నలరాచబిడ్డ డె
ట్లప్పుడును దిప్పుబొంగరము ♦ లట్టులనే కనుపట్టె నీదు పొం
కపుజనుదోయి, జాలెవలె ♦ గన్గొన నయ్యెను నాదు మాయురే!॥

శా॥ భామారత్నమ! నీ విశోక్కకల బుం ♦ భావంబు గావించుచో
నా మై నీ జడలోనసనుండి సుమసం ♦ తానంబు రాల న్మనర
జ్యాము క ప్రసవాశుగంబు లని నే ♦ నాకంపముం బొందగా
ప్రేమన్నీ చనుడాలులం గరములం ♦ బెట్టంగలేదా కలన్?॥ 37

మ॥ మగలా గీ ఢాకస్వప్న మందు నొనరిం - ప, న్నేను సొంపారఁబై
కెగయం జేతుల రెంట నీడుచనుదో - యిం గట్టిగా బట్టఁగా
నగి, గోవర్ధనమందరంబులను శ్రీ - నాథుండు నే ఢాక్కసా
రిగ మోాసెంగమ?, డంచుబల్కితివి సం - ప్రీతాత్మవై నాతిరో 38

మ॥ చెలియా! యెన్నియొ యింద్రజాలముల నే ర్చెన్నీ చనుల్చాందనం
బలదంగా హిమనంతము, ల్వసువు పూ-యన్మేగువు ల్కుంకుమం
బొలయుంగా నుదయంబులు , న్మోగమం - బొప్పారగా నంజనం
బు!,అటంచుం, 'గవిసార్వభౌముఁడవె యౌ - బొ. మ్మంటివన్నుంగలన్

మ॥ పొలయుల్కంగలలోన నీ నవలిమో-ముం గాగ బన్నుండ, 'నీ
బలుచ న్నిప్పులు మోముదానురయు దిృ -ప్పవోష్ఠిఋల స్సైకత
స్థలులుం గొప్పనునాచు లేవె మఱి ?, నీ - సౌందర్యగంగాఝురిం
గల దే యీాదరి మేలటన్న ?, దని ప- ల్కం గోపమున్మానవా? 40

చ॥ పడతిరో! పూవుముల్కులను - బల్మెఱు మాఁడలంత పెట్టఁగా
నడలుచు నిన్ను జేర నను - నద్రిర! నీ బలితంపుగుబ్బలం
బొడుచుచు బాధ పెట్టుటకు - బూనితి. నిద్రియె ముల్లు పుచ్చి కొ
ల్లడచినచంద,! మన్న నగ - వా? తగవా కలలోన నేనియున్? 41

ఉ॥ చక్కని పెన్గొడ ల్చిగుపు - జన్మొగడ ల్మొరిపెంపునెన్నడ
ల్గ్రిక్కన గాంచి, స్వప్నముల - గంతునిదంతి నటంచు నెంచి నీ
వుక్కరినాకు నోడమును - జోడుటయు న్సమకూాడు నంచు నో
చక్కెరబొమ్మ! విన్నతము- సంగర మందు జయింతు వేమఱున్॥ 42

ఉ॥ నీదు శిరోజనీలముల - నీ యధరాధర పద్మరాగము,
న్నీదు నఖాళివజ్రముల - నేను హరింతు న టన్న గూడ నీ
ల్గా దని కర్కశ స్తనశి - లామయ మౌ బిగువుంగవుంగిటన్
ఖైదుగ బాహుపాశముల - గట్టవె నగ్గల లందు సుందరీ?॥ 43

సీ॥ ఘనవేణి! నీ కొప్పు - గగనంబు నం దెల్ల

నున్నది నిండ యసం - జొక్కమాలు;
శశిముఖి! నీమోము - చంద్రిక ల్పల్లె న
ద్దిక్కులం దంచు వే - జొక్క మాలు;
నగకుచ నీ చను - ల్జగతీతలము మోపి యు
చున్నవి యంచు నిం - కొక్కమాలు;
సుమగాత్రి! నీ మేను - ప్రమదావనుల నెల్ల
నున్నది యంచు మ - జొక్కమాలు;
ఆ॥ వె॥ మఱియు నింక బెక్కు - మాటలు నీ బలు
తళుకుగన్ను లెల్ల - కొలకులందు
జెలగు చున్న నంచు - జిత్రంబుగా నేడు
గలల యందు గంటి - గలువకంటి. 44

సీ॥ తొగఱేని గననీదు - నగుమొగం బాదిని
గనిపించి కిసలము - ల్గానిపించు
గమలము ల్గన నీదు - కరముల దొలుతను
గనిపించి కిసలము - ల్గానిపించు;
గిసలము ల్గన నీదు - కెమ్మోవి మొదటను
గనిపించి తేనియ - గానిపించు;
తేనియ గన నీదు తీయపలుకులు ముందు
గనిపించి యమృతంబు గానిపించు;
తే॥ గీ॥ నమృతము గనంగ నీ మంద - హాసము పొద
మమున గనిపించి తొగతేడు - మఱల్ల మొం
గమ్ము గనిపించు, నీ రీతి - గలలలోన
నెటుల జూచిన గనిపింతు - వీవె నాకు! 45

సీ॥ రంభ గూడినభంగి - రాగింతు నీ తొడ
లనురక్తి నిమిరిన - యట్లు లైన;

హేమ గూడిన లీల - నెంచెగ నీయొడ
లాసక్తి స్పృశియించి - నట్టులైన;
దార గూడినరీతి - దలతును నీగోళ్ళ
వర్తితో ముద్దిడి - నట్టులైన;
హరిణి గూడినమాడ్కి - సనుకొందు నీచూపు
లనురాగమున జూచి - నట్టులైన;
తే॥గీ॥ స్వప్నములయందుగాన న - చ్చలపారద
టంచు పొందు నేను భా - వించుచుందు;
గానిచో నీకు సప్సరః - కామినులకు
"హస్తిమశకాంతమ్మ్" సు - మా సుమాంగి! 46
సీ, కూర్మబంధమున - కూడుదునో భామ!
సింహవిక్రమము నా - సింతు లేమ!
గజబంధమున రతి - గావింతు మదవతి!
ద్రోణబంధము మది - నెంతు యువతి!
ధనురాఖ్య బంధంబు - నొనరింతు మరుదంతి!
యర్ధచంద్ర మొనర్తు - నందు నింతి!
భ్రమరబంధంబున - రమియింతు గరియాన!
మాయూరమున నుంతు - మనసు చాన!
తే॥గీ॥ కలలలోపల నీదు మీా - గాళ్ళ గాను
జన్నుగవను, గన్నుగవను - గన్నుబొమల.
నెన్నుదురు, ముంగురుల, బలు - పెన్నెఱులను
గాంచి యాబంధముల నీకు - గాంతు ననుచు.
చ॥ అబలరో! కామశాస్త్రపుర - హస్యము లెల్ల నెఱుంగువారిలో
ప్రబలుడ నంచు నెంచి బహు - భంగుల నవ్వలతేదు కూడ బూ
గుబురుల బూజ సేసె నిది - గో! మణినీవును నిసులసన్న
స బక యుగంబు నా యురము - దాకగ దండలవేయుమా మొదన్.

నాగపాశ బంధము

చ॥ అమరగ భోగినీముదిత - వైతనుచు న్జడ జూడ దోచు, మా
న్యముగ భుజంగుడన్, - మది గనంగ దశం దగినారనే చుమీ!
శ్రమ విడ, నింక నోము నను - జానుగఁ జెల్వగునాగపాశబం
ధమున రతించు నో మహిళ, తాళనె చుమ్మిక నీ భుజం జెలీ.

చక్రబంధము

శా॥ కన్యా! శృంగిసమానబంధురకుచా! - కల్యాణసుశ్రీరామా!
ధన్యా! గానకళాధురందర! కళా - తంత్రాసమానాచరా,
జన్యైరమ్మదజైత్రి సుందరకటా - తూ, యిద్దియో ధర్మమా?
మాన్యాత్మా!కడు బాధగల్గె, నను లే - మాటన్నరా జూడుమా॥

ర సి కా భి లా స ము

సమాపము,

సెట్టి లక్ష్మనరసింహ్వా కృత

స ర స చా టు వు లు:

తే॥ గీ॥ పూర్ణశశిసమమై మోము - పోలిచెనమొ?
కురుల పేరి మబ్బులు దగు - లొకానియె నడ్డ;
నాతిమిన్న నాతోడ ని - న్న మగలాగు
కుఁకమున నల్ప దానిపై - కొన్నయపుడు॥

తే॥ గీ॥ కను, ప్రియా, తెలుపనియళి యీ - యాకలువపూకు
జంగటం గని, యందు మ - రందమొడ్డ
గిల్లఁ నెంతో ప్ప నం చుల్ల - సిల్లుచు, నది
గ్రోలి నిదుర పొందెం గలు - కుచునచటనె॥ ౨

ఉ॥ "ఇంతలు చన్ను లుండ మఱి-యెవ్వరి గూడెదు భాసురాంగ? యే
కాంతమునందు నున్న జన - రాల; ద్రవం బడి వెక్కతీయులా
గింతయు గాక, నీ వెఱుగ - వే మరు డిచ్చిన దారి చొప్పు? నీ
వింత భయంబుమై నుడుగ - వెల్లిద మాదువు; మాట లేటికిన్॥"

ఉ॥ "సిక్కదు, దోప నేల? తను - జేకులరత్నమ, యింక నీపయిం
జిక్కె ఘనంబు నీకు; విను, - చిత్తజుదండము జప్పరించెగో?
చొక్క బరాంగిమద్యముల - చూఱల బాటిలు వేడిచేత బెం
పెక్కదజేసి, దాని మను - నింటను దూఱిచి యాదరించెదో?"॥

సమస్య:- చన్నుల వంక జూపె జల-జాస్యవిటుండు తొలంగి పోవగన్.

ఉ॥ "క్రొన్ననవిల్తుగేళి గన - గూడగ నియ్యెలనో టకోనికిన్
నిన్నిపు డేగుదె మ్మనుచు - నే గబురంపితి; నంత, నా చెలుల్
తిన్నగ సిన్నాసంబున క-దే! చనుదెంచుచు నున్నవా," రటం
చన్నులవంక జూపె జల - జాస్య విటుండు తొలంగి పోవగన్॥

సమస్య:- యో సిరతంబు జేయు నను - డొందదు పాపము. బొందు
పుణ్యముల్॥

ఉ॥ మానక 'రామ, రామ,' యని - మానసమందు శివుండు నిత్యమున్
ధ్యానము జేయుచుండు; నల - తారక నామము జిత్తమందు శ్రీ
ధ్యానియమంబులొప్ప గను-దాను బునశ్చరణంబు నందో, వేయో.
సిరతంబు జేయునను - డొందదు పాపము, బొందుపుణ్యముల్॥

సమస్య:- 'భగమును నీవు పెట్టగను - బానముచేసినవాడనే' యనెన్॥

చ॥ దగ గొని దుస్ససేనుని యె - దం గల నెత్తురు గ్రోలు భీముడం
తఁ గుగపతిం గనుంగొనుచు. - 'ప్రాణసఖుండిత, ద్రౌపదిన్ మహా

రగసదృశుండు వీని రుధిరం బనినన్ విషమే; విషంబు దు
ర్భగ! మును నీవు పెట్టగను బానము చేసినవాడనే,' యనెన్॥

సమస్య:- దెంగస్సుతువ చాల దంచు రమణిం దేర్చెన్ రతిక్రీడలన్॥

శా॥ అంగంబుల్ విటుబాయ్యనం గ్రమముగా - నంటంగ రోచేడె 'నా
భింగేల్పెట్టెద? వేది యెందా సరిగా - వీక్షింప లేవే?' యనం
గం, గాంతుండు పకాలు మంచు నగుచుం - గన్దోయిచత్వారమెుం
దెం; గస్సుతునచాల' దంచు రమణించె - దేర్చెన్ రతిక్రీడలన్

సమస్య:- రంభ త్రికోణమధ్యమున రత్నము భాసిలె నద్భుతంబుగన్

ఉ॥ జంభవిరోధి కోడిని ని ? శాచరు లాతని పంపునన్
దంభము మాని రంభ-మరు ధామమునం దల లుంచి మొక్కసం
రంభమునందు నూడి, యెుక - రత్నము లోపట జిక్కెనం నందుచే
రంభ త్రికోణమధ్యమున రత్నము భాసిలె నద్భుతంబుగన్

క॥ ధనకాంతమ గల గణికా
కనకాంగులకోడ జిత - కారి దిసగు స్త్రీ
శునకాలను దక్కెడనో.
తునికోలనా తూచి. సరిగ - దూగగ వచ్చున్॥ ౧౦

చ॥ ఖగపతి తెచ్చు చున్నపుడు - కాటి సుధాలవమే పొగాకుగా
జగతిని బుట్ట వొందెనను - సంగతి సత్య మటంచుదా మెుఖం
గ గలుగు చంద్రుడుగాదె గణి - కామధురోష్ఠసుధారసంబు ద్రా
గగ గమకించు నట్టి విట - కాని, ద్రడట బుట్టుడి చుట్ట వాసనన్॥

ఉ॥ విత్తులనుండి చెట్లు ప్రభ - వించుట యున్నదిగాని. పండ్లె యు
త్పత్తిని బొందు టబ్రము గ - దా? వనమాలిసుతుండ స్త్రీలకున్
హృత్తట మందు జిన్నపుడె - రెం డిసుమమంతలు విత్తు లుంచగా,
గ్రొత్తవయస్సు నాటికవి - రూ పగు గుత్తపు దబ్బపండ్లుగా॥

క॥ మదను డను స్వర్ణకారుడు
పదకము చెలి తొడలి నడుమ - బాగుగ నిడి. యే

యదుకుం బెట్టెనో? పగిలిన
దది సీల బిగింపు లింక - నవరర మయ్యెన్॥

చ॥ మొగములుమాసమందునొక - మూడుదినంబులుదక్క స్త్రీలకున్
మిగిలిన యట్టి రోజులను - మెచ్చొదవించును పీడ్యపుఙ్జిగిన్;
భగములు మూడు రోజులనె - పాపము! తద్వ్యధ మైన పీడ్యపు
ఙ్జిగిని ధరించు చుండు: విధి - చేసెను దాదృశపతఃపాతముల్॥

ఉ॥ ఏతఱి మన్మథుండు తన - యింటి పయిన్ నునుతేంట్ల కాపుగా
రాతిరియుం బవల్ నిలిపె, - రా గమకించు భుజంగతండమున్
'హా! తను, 'హాతు హా!' తనును -'హా!' తను! నయ్యావిందుచేతన్
యాతులు గాగ మాఱెపవి - యాదిహాకారము లోవహా గదా

తే॥ గీ॥ మూరు డాత్మదండంబును - బూరుషుల వ
రంబు గావించి ,నిజమదిం - రము రమణుల
వశముచేయంగ, నయ్యది - వచ్చి యిందు
జొచ్చు: నలవాటు మాన్పుట - సులభమగునె?।

ఉ॥ చిత్తము నందు సంభవము - చెందిన మన్మథుడాను నిల్వగా
నొత్తెడు గల్గె గర్కశప - యోధరభూధరకర్షణంబునం;
గ్రొత్త నివాస మేర్పఱుచు - కొంటకు నూరుల కేగి. యచ్చటన్
బెత్తెడు కొంప నుండియును, - బిండు నతండు సమస్తవీర్యముల్।

తే॥ గీ॥ ఊరుల నడుమ మన్మథు - డుండ నిల్లు
కట్టికొనె; దానిపై దోలు - కారు కప్పు
తతి ప్రబలి ద్వారముల గప్పు - దండములను
దోలగ ద్రోయుండనుచు బురు - షులను బంపు।

చ॥ ఘనతర కార్యముల్ సలుప - గల్గ ప్రయోజకు లైనవారికిన్
వెనుక సహాయు లుందురుక - నీస మొకిర్వురయేని; బ్రహ్మదే
వుని గతి సృష్టి సల్పుటకు - బూనిన శిశ్నము వెన్కనండముల్
దనరుట గాదె యా పనిని - దా నొనరింపగ సేర్పు జక్కగన్

మ॥ నెలకున్ ముప్పది జీతముం గొనుచు నెం- తేస్వేచ్ఛగా నున్న వే
శ్యల బియ్యాల, దరిద్రజీవితములం -దాట్కిరిగులం జేసి శు
ష్కులుబియ్యేల్ గని మొక్కుకాల మునుదెం - చెంగాదె? యాకారమే
విలువం దెచ్చు నటంచు మాటలు డిప్పుడో- బియ్యేలు? బియ్యాలుగా

(బియ్య (ఓఢ్రభమున) - భగము: బియ్యే (B. A.): ఆక్టింగు (**Acting**) ఖాయము కానిది; అకారము - ఆయున్న యకారము; (రూసము)

ఉ॥ లోహములం గడాని, యిహ - లోకపు గింజలతో బటాని, జ
ఘ్నోహంతదాయకాఖిలప - దార్థచయంబున జీనియున్, జగ
న్మోహనములందు సాని, కవి-పుంగవు లందు శతావధాని, స్త్రీ
దేహమునందు మోనియు ప్రతిష్ఠను గాంచెను శ్రేష్టతన్ భువిన్॥

క॥ జాకెట్టున గల వాచీ
పాకెట్టున జేయి పెట్టి, - "పడతీ, వాచీ
లేకెట్టులు టిక్కిట్కులు
నీ కిట్టులు కలిగె ?" నంచు - నెయ్యం డడిగెన్॥

జాకెట్టు (**Jacket**) స్త్రీలుతొడుగుకొనుజుబ్బా; పాకెట్టు (**Pocket**) జేబు: వాచి (**Wach**) జేబుగడియారము)

ఉ॥ స్త్రీల చనుల్ మితంబు లయి-ప్రీతినిగొల్పును; బట్ట రాని బొం
డా లయిన్ విలుల్ నిరసన - నం బొనరింతురు వానినిన్: టెనిస్
బాలును జేతబట్టుకొని - బాలకు లాడుదు; రట్లు గాక ఫుట్
బాలును గాళ్ళదన్నగ గ - డంగుదు, రెందరు గల్గ నందటున్

బాలు (**Ball**) బంతి: టెనిస్ (**Tennis**) ఫుట్ (**foot**) కాలు

ఉ॥ కాముడు కట్టువాండ్రడ చెలి - కాడెయగెన్: మగవారి ప్రేమతో
గోటాలు లారయున్, రవిక - కుట్లు పుటు క్కనిపించు; నట్టు లే
భాసుల వంక బూరుషులు - భ్రాంతిమెయింగను లెత్తిచూడ. బెం
గ్లానులకన్న బట్టనులు - టప్పనిపించును జప్పచప్పనన్॥

(పెంట్లాము- (**Pentaloom**) షరాయి: బట్టను- (**Botton**) గుండీ

చ॥ దొరలట్లు నున్నగా. సుషువు-దోపగ, మీసము గడ్డముల్ మహా
త్వరగను షేవు చేసికొను - భర్తల గన్గొని భార్య, "లక్కటా!
హరిదల మంచు; బూడిద యటంచును, మాకిక నేల? మీదు రే
జరులను దెంఛీ," యందరు, (హా-సన్ముఖుల్ గా చును వారుపొందనన్

(షేవు (**Shave**) క్షవరము; రేజరు (**Razer**) మంగలికత్తి)

ఉ॥ క్షవరము కాంచెదున్ సివిలు - సర్వీసులోన ప్రవేశమైన వా
రి వదనమ్ముల్: భువిన్ మిలట - రీ పని వారికి మీస లెప్పుడుం
దువిలియె యయ్యెడు సూనశర - దారుణసంగర మందు నుండు వ
ట్టివి గనుకన్. భంగములకు - కీసుగ మీసము లుండు చెంపలన్

(సివిలు సర్వీసు) (**Civil Service**) యుద్ధసంబంధము కాని
కొలువు: మిలటరీ - (**Military**) యుద్ధసంబంధమైన కొలువు,

శా॥ చెల్వొప్ షాపున బట్టకై చెలియ వాంఛింపగా, "సతి,పూర్వపున్
వల్వాకావులె?" నంచు భర్తతను సం- ప్రశ్నించె; నింగ్లీషునం
దెల్వొం గల్గిన భార్య, "పూర్వపుది కా-దే,నగ్రొ తదిన్ వచ్చునా?
మొల్వం బోలును మీకు పీనిసులు తే - పున్ మాపు సంచున్!

(షాపు (**Shop**) దుకాణము: వల్వా (**Vuivca**) యోని:
పీనిసు (**Penis**) శిశ్నము: పూర్వపున్ వల్వకావలెన్ వెనుకటి
రకపు బట్టలా కావలయునని భర్త యడిగెను; పూర్వపు యోని
కావలయునని భర్త యడిగెను; ఇంగ్లీషు చదువుకొన్న భార్య యొక
యర్థముతీసి, యెకసక్కెము చేసినది,)

చ॥ తవితను నేర్చుకొన్న గణి-కం గనుచున్ రసికుండు, "చెప్పు మొ
క్క విషయముంన్ మొగంబుసు భ-గంబున గల్గిన దేద్ది?" యున్న న
య్యువతి యెఱుంగదయ్యె; నత - డుత్పల పద్యముఖాక్షరాళి నా
ల్గవదియు జేర్చినన్ భగము - గాదె గణం?' బనిపల్కెనవ్వుచున్

ఆడగ బొంగరాలు గల - వంచుచు బిల్చులు లోనికిం బదా
జేడల మేనయల్లు గొని - యేగి, యటం జనుబొంగరా లెదం
గాడెడునట్లు మోపి, గసి - కన్ మఱిదింప గదోయి" యంచునుం
గూడెను వానితోడనొక - గుబ్బిత నేర్పుల నెల్ల నేర్చుచున్॥

ఉ॥ ముప్పదియేండ్లు నాకు; బదు - మూడవ యేడుది మాదుచెల్లి నే
మిప్పుడు బూటకూళ్ళ నుతి - కెక్కినవారము; దబ్బకాయయో,
చెప్పుడు, నిమ్మకాయొ, తమ - చిత్తము వచ్చిననుండు; రాత్రికిం
దప్పక రండి డనున్ నవవి - తంతు వొకర్తుక బాటసారులన్॥

ఉ॥ వంటల బాపనక్క కడు - వంగుచు పడ్డన చేయ విస్తటం
జంటిమొనల్ పండె; బడిన - "జాలును; మాడినయూనడెంబులన్
రెంటిని రెండుప్రక్కల న - రే! యిటు వేసితిరే." యటం చనెం
గొ●టెతనంబుగాగ నొక కుఱ్ఱడు, ప్రక్కకు గన్ను గీటుచున్॥

ఉ॥ "ఆమ్మన నాటి పీపునకు - రోసతి చన్నులు దూసెనో యనెం
దిమ్మకపింద్రు; షోమదవ - తీ, పరమాద్భుత మొప్ప నీ యురో
జమ్ములు ఆమ్మచుట్టునకు - సాగుచు, పీపున నిట్టటున్ సమా
నమ్ముగ బ్రాకుచుం, జనుమొ - నల్ వెనుపూసను డీకొనంగదే॥

ఉ॥ తగ్గక క్రిందనుండి సరి - తాకునుగా నెదుపోత్తు లొ త్రియున్,
బిగ్గ గవుగలించియు, న - భీష్టము తీఱక మిండగాని ధా
దిగ్గున ద్రోసి; పైకొని, ర - తిన్ సిప మెత్తిన బాలరండకున్
విగ్గడలంగ గుం డపుడు - వెల్వడె నూరు ఫిరంగి గుం డటుల్॥

(విగ్గు **Wig**) ఆడువేషము వేయునప్పుడు వేసికొను తల వెంట్రుకలతోడి టోపీ)

ఉ॥ "పూర్వసువాసినీ, భగము - పుష్కలరోమమయంబు నీకు; నా
శర్వుని లింగ మట్లుగ నె - సంగెను నీదు శిరంబు; సంతకుం
బర్వున నేగి వాడి గల - మంగలికత్తిని దెమ్ము; దానితో
సర్వము జక్కనై, నిచటి - శష్మము లచ్చట బెట్టుటే కదా?"

చ॥ కనుగవ యంట చెల్ల, దలి - కంబున గన్ గల శంభుజెప్పచో;
జనుగవ యంట యా విధవ - చావయెడన్ సరిపోవ; దామె ను
న్నని శిరమే రతిన్ విటజ - నంబుల చేతుల నుండు జ న్నటుల్:
స్తనములజాగళ స్తన వి - ధంబున బొందిన వామె కందుచే.

ఉ॥ ముట్టుతంగోడ గూడి, యెల - ప్రొద్దుప నింటికి సందుగొందులన్
గుట్టుగ బోవు నట్టి యను - గుం జెలికాని నొకంతుగాంచి, 'పున్
జెట్టికి నైనటుల్ రుధిర - సి క్తము లైనవి నీదువస్త్రముల్;
గట్టిగ మారసంగరము - కల్గినదా?' యని నవ్వె బిగ్గరన్।

చ॥ వెలదిరో, రంభ కన్న, విరి - విల్తుని పొల్తుకకన్న వన్నెచి
న్నెలు గల యున్నమిన్న వని - నిన్ విషయింతు న టన్న, నీభగ
స్థల మెట పుచ్చియున్నదొగ-దా యని జారుడు?నీమొగమందునం
దొలసెడు నంత నున్నదన - మున్నదె చెప్పుమ నీ భగంబునన్॥

మ॥ శివదీక్షాపరురాలు జంగ మది తా - శ్రీ వైష్ణవ స్వాముల
గవ గూడంగ దొడంగె వారలకు లిం - గా లుండుటం జేసి, వై
ష్ణవులున్ దాని స్తనద్వయంబు గనుచుం - 'జక్రాంకితంబయ్యె; నిం
క వృథాశంక య దేల?' యంచు గలియం-గా సాగి రక్కాంతతో

ఉ॥ అంగజకేళి గోరిక్మొక - యన్యవధూమణి శయ్య జేర, జ
న్నంగవ బట్టుచుం; బెదవి - నొక్కుచు మక్కువతో, విటుడం నీ
విం గడకోత్తి; రోమచయ వి స్తృతయోనిని గాంచి నంతనే
మంగలిదావాని యంగనయె - మంచి దటంచు దలంచె నాత్మలో॥

ఉ॥ జామి ఫలంబు గోయ వెల - యొకర్తుక జెట్టు నెక్కగా,
భూమి విటుండు నిల్వబడి, - బోటిరో, జామిని రావియాకు నా
కీ మెయి గానిపించె, నన - నింతియు గాబర కచ్చపోసి. 'పో.
నీ మొగ!' మంచు బల్కెదన - నెచ్చెలు లెల్ల బకాపకన్నగన్

ఉ॥ కొండలు సంచలించె, నిది - గో! గగనంబు వడంకె నంచునుఱ
దండి నున్నయట్టి వృష - ణంబుల వాడు రతంబు నందు బై
నుండిన భామ చన్కవును-లూగుచు నుండుట గాంచి పల్క, 'బ్ర
హ్మాండము లల్లాడు రతి - యప్పుడు,' కనె నామె నవ్వుచున్

ఉ॥ చన్నులు లేని యట్టి వెల - చానను మిండడు, "గుండెనీకు నా
కున్నవె యున్నదో నెలత!-యోని కడన్ మఱియెట్టులున్నదో?"
యన్నను, "నీదుమూతి యటు-లయ్యదిపూర్తిగనుండె, నమ్ముమా
కన్నము కద్దు; మీసమును - గ" ద్దని నవ్వెను వేశ్య పక్కునన్॥

ఉ॥ "పాకొక కొమ్మ పెట్టినను- భామిని యయ్యది పూయకుంగదా?
పూకును దీర్ఘముం గలుప - బోవగ నేమగు?" నన్న జారుతో
"లోకులు వృద్ధమంత్రు రతి - లో దెగబారెడు దీర్ఘమైనదే;
నీ కటువంటి దున్నదె? య - నెన్ వెలజవ్వని బిగ్గ నవ్వుచున్॥

ఉ॥ ముద్దులసాని చెల్లి మొగ - ముం గని నవ్వుచు మిండగాడు 'నీ
యుద్దము దెచ్చి చూపగదె' - యన్న దదగ్రజ 'యద్ది కొద్దిగా
బ్రద్దలు వేసె నో ప్రియ! భ వన్ముఖమందు గానంగ, నీ
కిద్దఱ మోము లున్న యటు-లే కన నౌ' నని నవ్వె గెవ్వునన్॥

ఉ॥ చందురు నీ మొగంబునకు - సాటిగ బల్కెడి వాడు దానిలో
గందును గాంచ లేడో? గణికామణి-నీదు భంగము సాటి సే
యం దగు, నంచు జారు డన - నచ్చెలి, యందలి సార మెల్ల నీ
కుం దెలియంగనౌ, నగు న- గున్ విబుధుండ వనెన్ స్మితంబుతో॥

ఉ॥ 'తాజుల జూచితిన్! రసిక -రాజుని జూచితి! గాని శెట్టిగా
రూ! జగ మందు మిమ్ము నెన-రున్ సరిపోలరు మీరలే బ్రహ్మ
ద్విజము పేరి కొండ్లమును - బెట్టి భంగమునకున్ భయంబునం
బూజ నొనర్తు' రంచు వెల-బోటి వచించెను వృద్ధవైశ్యుతో॥

ఉ॥ బచ్చొక డొక్క- రోపడతి - బ్రాపకునై మును చేసి, ప్రేమతో
నిచ్చె నమూల్య మైన తన - యెల్లధనంబు; బడంతి వానికింతి
బచ్చెసగం దగిల్చె, నల - బచ్చు, "మొదల్ చెడి మొడ్డ చేతి కిన్
వచ్చె,' న టంచు నేడ్చె సెగ బాధను గచ్చను జేయిదూర్చుచున్

ఉ॥ "నాయది నాకు; ముప్పదియు - నాకుము; చెల్లి దియునాకు"మన్నగ
ద్రోయిని నెఱచేసె నెల - తొయ్యలిపై సరసుండు; "తల్లి ము
న్నీయిలు మాకు ముప్పరకు-నిచ్చెను; నాదెయనంగ బోకు మో
నాయక! యంటి," నంచు నెల - నాతి నిరుత్తరుఁజేసె నాతనిన్॥

క. "పనస తొనసుండి తో లగిం
చిన దానసె చెలియ, నల్ల - చీమల నెల్లం?
"జనుడెంచు నేమొ మగుడగ
ననంటిపం డీపు పెట్ట - నటపిటుకాడా."

మ॥ తలక్రిందై తపమాచరించుచును గాం - తారత్నమా, నాకడం
గల డత్యద్భుతరూపు; డాతని వి - విక్త్రం బౌస్థలిం బెట్టగా
నలయున్; పేకడనున్న కొండగుహ నీ - వా?"యంచు బ్రాహ్మంగన
దిలకించెన్ విటు; డామె "హానిపడనే-త్రిన్ నోరుదన్నా?"యనెన్,

సరసచాటువులు - సంపూర్ణము.

పూర్వకవుల

చాటువులు.

ఉ॥ చేతికివచ్చునన్ను వెడ ♦ జేసితి, వాప్తులు శత్రులైరి, యే
గతినినైన గార్యమొన ♦ దించెద నన్న నొనర్ప నీవు, నీ
చేతికి సాగి నంత పని ♦ జేసితి వింతియెకాని, యింక నా
యూ తోక కైన బీక గల ♦ వా? గ్రహచారము! దుర్విచారమా!

ఉ। కూటమినొక్క నాటికి తిరి ♦ కోటిసహస్రములన్ బెకల్చ నీ
ఘాటికి ముజ్జగంబులును ♦ దట్టకమబ్బులు మంచుకొండలున్
సాటికి నిల్వగా గలవె, ♦ చాలు శ్రిమంపుమి జృంభణంబు, నీ
వేటికి లేవ బూనితివి? ♦ యీ నడిజామున నో ప్రజాపతీ!

క॥ ఆ కాంతామణి యుపరతి
కాకాశము వణకె దార ♦ లల్లల నాడెన్
జోకైశె దగిరులు కదలెను
భీకరముగ దమము చంద్ర ♦ బింబం బంటెన్!

క॥ సుదతీ! నీ కుచగిరు లిటు
కదళీ పడగ గూలినట్టి ♦ కారణ మేమే
చెదరి గిరు లైన గూలవె
కదసి పడిన గ్రింద ద్రవ్వ ♦ గా! చెలువుండా!

క॥ పట్టితి రెండుకుచంబులు
పెట్టితి మటి తొడలసందు ♦ పెటపెట లాడన్
పట్టలు గంతులు వేయగ
గట్టిగ గొట్టితిని జల్లి ♦ కండగ మిగులన్।

ఉ॥ ఊరులు బట్టి రా దిగిచి ♦ యున్నతమైన కుచద్వయంబుపై
చీరె తొలంగ దీసి సతి ♦ జేకొని బిగ్గన గౌగిలించి తా
గోరినకోర్కె దీర్చుకొని ♦ కోమలి పొందక యున్న యట్టి యీ
సౌరును దెల్పుడీ సురత ♦ సౌఖ్యము జెందిన జాణ లందఱుం॥ ౬

ఉ॥ ఆ కనకాంగి వంగికొని ♦ హంసలరీతిని ముగ్గు నర్వగా
వాకిట నున్న రెముక్కవిట ♦ వర్యుడు గాంచి తదీయ యోనిపై
కోక తొలంగ దీసిసతి ♦ గూడి హుటాహుటి దెంగుచుండగా
తాకెక్కిరంగిగుంతు వలె ♦ దుడ్డు లతాంగికి బొడ్డుక్రిందికిన్॥ ౭

ఉ॥ అంగన లెంద రైనగల ♦ అందఱుపూకులు గల్గువారె నీ
కంగల నైనగాని సరి ♦ గూడిన జాణలు లే రటంచు నిన్
దెంగినవాకు దెల్పి రది ♦ తెల్లము శిశ్నము గల్గినందుకున్
దెంగిన నిన్ను దెంగవలె ♦ తెం పలరంగను నీలవేణిరో॥ ౮

తే॥ గీ॥ పిన్న వయసుది పై నెక్కి ♦ పెదవినెక్కి
యల్లతావున చెయివేసి ♦ మెల్లదీసి
మదనమందిరమునను దా ♦ నదుముకొనియు
వత్తివలె నున్న ముదిమికి ♦ మొత్తుకొనియె॥ ౯

ఉ॥ కోరిక లుప్పతిల్ల మది ♦ గోరిన యట్టి కళావిశేషముల్
చాతురతరంబులన్ రతుల ♦ సల్పగ నేర్చిన యట్టిజాణ యీ
వారవధూశిరోమణిని ♦ నంతులు వేసుక దెబ్బతీయుడీ
మీరును మీరుమీరె మఱి ♦ మీరును మీరును మీరలందఱున్

తే॥ గీ॥ పన్నగం బాడ నక్షత్ర ♦ పంక్తి వీడ
గగన మల్లాడ కులగిరుల్ ♦ గలసి యాడ
చంద్రమండలమున జల ♦ సౌధ మొదవ
నుపరతి యొనర్చె నప్పుడ ♦ య్యుత్పలాక్షి॥ ౧౧

ఉ॥ మాపును రేవు దీని నొక - మైథున మెక్కుడదోస్త దీని యు
ద్ధాపనశక్తికి నూనదు పఱి - తాపము నళ్ళదు ముందమోపులన్
జూపుచుటన్న మాపిటికి - జూపెదనన్నను యోర్చి నిల్వ దీ
పాపపు నేఘ్రిదండ మొక - పట్టున శాంతిని గొంద దీశ్వరా! ౧౭

క॥ ఇంగిత మెఱుగని తోత్తును
దెంగిన నపకీర్తి వచ్చు - దేహము నొచ్చున్
పింగుకు పడశము పట్టును
గంగాధర దానిపూకు - గాద్దెలు దెంగా॥

ఉ॥ జంగమురాలి బట్టి నొక - జంగము నంగగ బెట్టి యోని నో
లింగము బెట్టి క్రుక్కి యద - లించుచు నొక్కక తాకు తాకిన
లింగ సముద్భవాయ గురు - లింగ మహేశ్వర జంగమయ్య యో
యంగజభంగ సాంబ గురు - డా యను దాకిన తాకుతాకునన్॥

ఉ॥ నీతి యొకింతలేక ధరణీస్థలి నెవ్వడు ద్రోహి లేడనే
హేతువు మాని నమ్మి చెడి - హీనత నొందిన నాకు నేనె యీ
చేతన ముంపగా నిపుడె - సిగ్గున గుద్దయు నోరుమూయ ని
చేతులు రెండునాకు దయ - చేసిన దేవుని సన్నుతించెదన్॥

ఉ॥ శాగల కార్యముం జెనప - గా యువనీశులు కొందఱెన్నియో
వాగి యబద్ధముల్పలికి - భంగిమొనర్ప దలంచు చుందు రా
బాగును మాన్పజాలరు స్వ - భావము వెల్లడి యూరకెగాని సం
భోగపువేళ నడ్డుపడు - సోమరి శప్పము లడ్డుపోలికన్. ౧౮

శృంగారపంచకము - సంపూర్ణము

హాస్యగ్రంథమాల—మూడవ గ్రంథము.

సంస్కృతమున

కాళిదాసప్రహసనమ్

ఆంధ్రానువాదము.

లంబోదర ప్రహసనము

హాస్యరస ప్రహసన రాజము.

గ్రంథకర్తలు.

మహాకవి కాళిదాసు

ఆంధ్రానువాదకుడు,

హాస్యకళానిధి.

1922

Copy Right Reserved

చందాదారులకు మాత్రమే
పోష్టుఖర్చులుసహా
వెల రు 1—8—0

మొదటికూర్పు

500 ప్రతులు.

తొడిమ.

ఈప్రహసనమును మహాకవికాళిదాసుచే రచియింపఁబడెనని కొందరును యవాచ్యము లుండెను గాన నింకెవరో రచియించి కాళిదాసవిరచితమని వ్రాసియుండిరని కొందఱు నీమధ్య వాద ప్రతివాదనలు మిక్కుటముగా జరిపిరి. ఇందుకు పర్యవసాన మేమియుఁ దేలినదికాదు. భోజరాజు కంఠములో నొక వ్రణము పుట్టెనని, యెక్కువగా నవ్వినగాని యావ్రణము పరిపక్వమునకు రాదని, వైద్యులు సలహా నీయుటవలన కాళిదా సీప్రహసనమును రచించి, వినిపింప భోజరాజు మిక్కిలిగా నవ్వుటచే నాతని కంఠమునంగల వ్రణము పరిపక్వమునకు వచ్చెనని, యనాదినుండియు ననుకొనెడి జనశ్రుతిని బట్టియు, డిండిమప్రహసనముకూడ నిట్లే యవాచ్యములతో నుండుటవలనను ప్రతాపరుద్రీయము మొదలుగాఁగల నాటకములయందు హాస్యరసపోషణమునం దవాచ్యములే యుండుట వలనను పూర్వకవులు హాస్యరసమున నవాచ్యములే వాడి యుండుట వలనను నీప్రహసనము మహాకవి కాళిదాసవిరచితమని మా యభిప్రాయము.

మావలన "హాస్యకళానిధి"యని బిరుదము నందిన నాథునికవివరుం డొక్కరుఁ డీప్రహసనమును నాంధ్రమున ననువదించి లంబోదర ప్రహసనమని నామకరణ మొనర్చి మాకుఁ బంపి తన నామమును ముద్రింపవల దని కోరుటవలన "హాస్యకళానిధి" యని మాత్రము ప్రకటించితిమి. సంస్కృతమునను గాళిదాస ప్రహసన మొక వైపునను ననుసరించిన లంబోదర ప్రహసన మొక వైపునను ముద్రించి తమసన్నిధికిఁ బంపితిమి. కావున 1, 2, గ్రంథముల మాదిరిగా నాదరింతురని దలచుచున్నారము.

పుదుచ్చేరి,
15-8-22

ఇట్లు
యస్. చిన్నయ్య,
సంపాదకుఁడు.

శ్రీరస్తు.

కాళిదాస

ప్రహసనమ్.

—♦ నాన్ది ♦—

శ్లో. లంబోదరస్య విగళత్కటి సూత్రలంబి
కౌపీనపార్శ్వవిసృతో మదనధ్వజోఽవ్యాత్,
యం సంభ్రమా దుపనమన్నురగభ్రమేణ
చంచ్వా వికర్షతి షడాననయానబర్హీ.

అపిచ—

శ్లో. అల మఖిల సురేంద్రై రస్తు పుత్రప్రదం వో
గురుతర మతిదీర్ఘం కుంభకర్ణస్య శేఫః
అహని నిశి చ యస్యోజ్జృంభణే వింధ్యబుద్ధ్యా
కలశజ మృషి ముచ్చైః క్రందత శ్చంద్రసూర్యౌ.

[నాంద్యంతే సూత్రధారః॥ సామాజికా నవలోక్య సాదర మంజలిం బధ్వా]

శ్లో. కస్యాశ్చి త్స్వననామయే స గురుణా స్తబ్ధోరుజానోర్భృశం
వృద్ధాయా నతపూర్వకాయ మవశే వ్యాలంబ మూత్రత్యజ
స్తత్కాలాగతదీర్ఘ మేహనరట త్పృష్ఠాధిరోహాత్ఖర
క్రీడారంభజవా దపాఙ్ముఖ మధః పాతోత్సవః పాతువః॥

[ఇతి పుష్పాంజలిం వికీర్య నేపథ్యాభిముఖ మవలోక్య] మారిష! ఇతి స్తావత్
(ప్రవిశ్య పారిపార్శ్వకః) భావ! ఏషోస్మి!

సూత్రధార—అపి శ్రుత మాదిష్ట మార్యమిశ్రైః?

పారిపార్శ్వకః—కథమివ?

సూ—అయి భరతపుత్ర! కదాచిత ప్యదృష్టచరం ప్రహసనం నామ రూపకం ప్రదర్శయేతి.

శ్రీ ర స్తు.

లంబోదర ప్రహసనము

నాంది

చ॥ పదపడివచ్చు షణ్ముఖుని — వాహమయూరము పాముటంచు పె
న్మోదమున దానిడాసి తన — ముక్కునఁ బోటిడ వ్రేలుగోచియం
దొదగఁ బైకి నెక్కెడు మ — హోదరుఁడౌ గణనాథుమొద్ద నం
పదలనొసఁగి మిమ్ముల శు— భస్థితి నెప్పుడు ప్రోచుఁగావుతన్॥

మ॥ దినమున్ రేలును లేచి వింధ్యగిరిగా — దీపించి యుజ్జార్క మా
ర్గనిరోధం బొనరించి కుంభజుని ద్రొక్కఁజేయు నాకుంభక
ర్ణుని లావౌ నిడి మొద్ద భవ్యమగుకా—న్పుల్ మీకు నీనుండ నెం
దునకై నసర్వనిలింపులంగొలుచు వృ—త్తుల్ మీకుసభ్యోత్తముల్॥

సూత్ర—[ప్రవేశించి] సభికులను సాదరముగా జూచి దోసిలొగ్గి.

ఉ॥ జానువు లూరువుల్ బిగియఁ — జాలగ వాతముచేత భూమిపై
నూని కరంబులన్ ముసలి — దోర్తుక మూత్రము జార్చుచుండ న
చ్చో నొక గార్దభం బరచు — చున్ తన శిశ్నము లేపియెక్క నా
బానిస బోర్లఁగాఁ బడ న—పార ముదంబిడు మీకుసౌఖ్యముల్॥

[పుష్పాంజలిం జల్లి తెరవంక జూచి మారిషా! ఇటురమ్ము.]

మారి—[ప్రవేశించి] భావా! వచ్చితిని

సూత్ర—బాగు! చల్ల పెట్టినతోడనే పచ్చసెగ తగులుకొన్నట్లు మాటలోనే వచ్చితివే! కాని యార్యమిత్రుల యాజ్ఞ వింటివా?

మా:—ఏమని?

సూత్ర—"ఓయీ! భరతపుత్రుఁడా! యెన్నడును జూచియుండని హాస్యరసబంధు

పా—[సహర్షం] భావానుగృహీతా స్మః.

శ్లో. ఆబాల్యా దపి దీర్ఘం
యచ్ఛన్నం ప్రహసనం త్వయా,
ప్రదర్శయ త దేతేభ్యో
దృష్ట్వాఽమీ హర్ష మాప్నుయుః.

సూ—యుక్త ముక్తం భవతా; పరంతు పునరేవం న శక్నోమి బృహద్భుజ తయా నర్తితుం, అతస్త్వయా సహాయభూతేన సహ కథంచి దపినృత్య న్నానన్ద యామి సామాజికమనాం సీతి మే నిశ్చయః.

పా—

శ్లో. తాడయ న్నూరు యుగళం
తావక శ్చలితాంశుకః,
లంబమానోఽండకోశస్త్వాం
నృత్యంత మనునృత్యతు.

సూ—తర్హి త్వ స్యతాంభూమి కాగ్రహణా య. సంప్రతి హి—

శ్లో. ఏష ట్విజో భవతి నాగరికో న హీంతి
కిం గంధవాహవివశా సహకారవల్లీ,
అభ్యేయుషోఽధరదళగ్రహణాయ పార్శ్వం
పుంస్కోకిలస్య వదనే నిదధాతి పుష్పమ్.

పా—భావ! సమ్య గుపలక్షితో వసంతాగమ ఇతి. యతః.

శ్లో. విలసతి కిల వ్యాకోచాసన్న చంపకకుట్మలే
ప్రతిఫలతి మే నూద్యత్కంకేళిపల్లవశోణిమా,
మదవసదవస్వాదావస్థావిజృంభియదృచ్ఛయా
రహసియువతేర్న్యాసోనాసాగ్రలగ్నమివార్తవమ్.

సూ—తదిదానీమ్

శ్లో. శృంగారాద్భుత మేళనేన రుచిరో
హాస్యోరసోఽస్యాం కృతౌ
[illegible]

మారి—భావా! యనుగ్రహింపఁబడితిమి.

క॥ చిఱునాట నతిముదంబున
విరచించిన ప్రహసనమును • వెలిఁ బుచ్చక యే
చిరకాలముంచి తిఁకఁ జూ
వరు లలరఁగ నాడుటెంతో — బావా! మేలా!.

సూత్ర—బాగుగాఁ జెప్పితివి కాని నాకొక పెద్ద యవరోధమున్నదోయి! చిన్నప్పటినుండియు నేను నాట్యమునందసమర్థుఁడనే, నట్టలు క్రిందికి జాతి దబ్బకాయగుత్తులవలె వ్రేలాడుచు నీతలయంత లావుగ నుండుటచే యీడ్చుకొని తిరుగుటకే కష్టమగుచుండ నాట్యము కూడజేయఁగలనా? అయినను విచారములేదు నీసహాయమున నెట్లో సభ్యులమనముల నాకర్షింపఁగలను.

మారి—[నవ్వి] ఇక నేమి కావలయును? బాగుగానే యున్నది బావా! నాతోనీకు బనియేలేదు.

తే॥ గీ॥ కట్టుకొన్నట్టి ధోవతి — కదులువటుల
తొడల రెండింటి నటునిటు — తడతడ మని
తాకి వ్రేలాడు నీబుడ్డ — తాండవించు
ని న్ననుసరించి నాట్యము — నెరపుగాదె?

సూత్ర—ఇదియును యుక్తియుక్తముగనే యున్నది. అటులైన వేషములు వేసికొనుటకు ద్వరపడవలయును. ఇప్పుడు

తే॥ గీ॥ అధరదళమాన గమకించు — నట్టి ద్విజుని
యరసికతఁ గాంచి గంధవా — హమున వివశ
యగుచు సహకారవల్లిక — యలరు తనదు
సుమము నోటికందించుఁబుం — స్కోకిలకును.

మారి—బావా! వసంతఋతువు ప్రవేశించినట్లు బాగుగా గుర్తించితివి. ఎట్లన?

తే॥ గీ॥ ప్రోలవికసించు సంపంగి — మొగ్గయందు
ప్రతిఫలించిన కెంకేళి — పల్లవంబు
స్వేచ్ఛగాఁ బూను నాకెడు — విటుని నాసి
కాగ్రలగ్నార్తవము వలె — నలరుచుండె.

సూత్ర—అందుచేత నిప్పుడన్నియును సమకూడినవి.

సీ. అలరుశృంగారంబు — నద్భుతరసమును

శ్రోతారో రసికా వసంత సమయే
మందానిలాందోళితైః
ఉన్మీలత్సహకారకోరకకులై
రావోదయంతే దిశః

తదావర్జనాయ సామాజికమనసా మహామేవ శక్రవాసస్య భూమికా మాధాస్యే, త్వద్భగినీ తు గృహదాస్యాః.

సా—అహం పునః కస్య?

సూ—తచ్ఛిష్యయో ద్వితీయస్య కౌసరస్య

పా—కః పునః ప్రథమస్య జంబుకస్య భూమికా మాధాస్యతి?

సూ—కిం న పశ్య స్యనుజం మమ గృహీతజంబుక భూమికం రంగభువం ప్రవిశంతం? ఏష కిల—

శ్లో. గండతిత్తుండాగ్రాంకలలాట దేశ
స్తాంబూలవర్ణైకకపోలభాగః,
వామేకరే నాగలతాదళాని
వహం త్సమాయా త్యవరత్ర వీటీమ్.

తదావా మప్యనంతరకరణీయాయ సజ్జీభవావః॥

(ఇతి నిష్క్రాన్తౌ.)

ఇతి ప్రస్తావనా॥

శ్రీరస్తు

కాళిదాసప్రహసనమ్.

[తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో జంబుకః.]

జం—

శ్లో. గృధ్రాస్య సమం గణికయా సురతప్రయోఽపి
పట్వ్యా గురుం కలితవిభ్రము మా ప్రభాతాత్,
నీత్వా నిజం భవన మాపసికాగ్నిహోత్రి
హోమాయ నిర్వృతమిదం హృదయం మదీయమ్.

ఇతఃపరం కౌసరం నామ పతీర్థం నవీత్థాహాళాయ గుర్వర్థం త్వరిత మందిశాయ
యతః ప్రభాతప్రాయా శర్వరీ. తథాహి—

శ్లో. స్నాయంతే నరమాత్ర గంధపిశునా
స్సమ్మార్జనీధూళయః
కక్షిస్థాపితజీర్ణ తల్ప మబలాః
కాశ్చి ద్వ్రజం త్యాపగామ్,
శోధ్యంతే దృఢదిగ్ధపూగరజసో
దంతాశ్చ కర్ణాందిభిః
విశ్రాంతాః కరధారిణోరుముసలా
వ్రీహీ నవఘ్నంతి చ.

శ్లో. కాశ్చిత్ స్త్రియః కరగృహీతకరీషపిండా
నిర్యాం త్యగారబహిరంగణశోధనాయ.

వక్రచేష్టలకాల ♦ వాలం బనందగు
వక్రనాసుని కథ ♦ వర్ణ్యము కద !
అఖిలజారుగుండె♦లల్లార్చు గ్రుధియా
నాటకంబున కథా♦నాయిక కద!
మందానిలాందోళి ♦ తేందీవరాది స
త్సౌరభశైత్రవా♦సరములు కద!
గీ॥ విపఁగ వచ్చిన వీరెల్ల ♦ వేత్తలుకద!
ఇంక సభ్యుల మెప్పించు♦ టెంత, నేను
వక్రనాసుఁడ నగుదు, నీ ♦ భగ్నవిగృధ
యగుచు రావలె' నిఁక మారి♦షా! పద! పద! ॥

మారి:— నే నెవరి వేషము?

సూత్ర:— వక్రనాసుని శిష్యులలో రెండవవాఁడగు కాసరుని వేషము.

మారి:— మొదటివాఁడగు జంబుకుని వేష మెవరు వేయుదురు ?

సూత్ర:— జంబుక వేషము ధరించి రంగస్థలమునం బ్రవేశించు వాతమ్ము నింక నీవు చూడనేశేదా ? వీఁడు.

ఉ॥ చందనపుం ద్రిపుండ్రము ప♦సందుగ దిద్ది లలాటదేశ మం
దందముగాఁ గపోలతల♦ మందునఁ దమ్మను వామహస్తమం
దుండకముల్ ధరించి వల♦తోరపుచేతను పీటఁ దాల్చి వాఁ
టందుల నేగుదెంచె మన ♦ మాత్మవిధిం బచరింపఁ గోదగుఁ ॥

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన

శ్రీరస్తు

లంబోదర ప్రహసనము.

(ప్రవేశము—జంబుకుఁడు.)

జంబు—

చ॥ వెలిగతి లోరతమ్ముల న♦వీన విలాసల వాసగొల్పు రో
వెలఁదుల మేలుబంతి విట♦వీరుల చేఁ బుపుబంతి గృధ్రశో
గలసి నిశీధినిం గడపి ♦ కామిని నింటికిఁ బంపినాడ న
గ్నులనిఁక నిష్ఠమెగొలువఁ ♦ గోరెదు నా మదిసంతసంబునన్॥

అప్పుడే తెల్లవారవచ్చుచున్నది నా సహపాఠకుఁడగు కాసయని గుసవు కొలుకు నదీతీర్థమును దెమ్మని నియోగింతును. (అంతట కలయఁజూచి,)

సీ। నలుదిశల్ వ్యాపించె ♦ నరమూత్రగంధ సం
కలితమౌ చీపురు♦కట్టదుమ్ము
నదికున్ముఖం బైరి ♦ మదవతుల్ చివిఁగిన
మైలవక్కలఁ జంక ♦ మడతబెట్టి
శోధింపుచుండిరి ♦ సాధుసన్యాసులు
తమ్మచేఁ గలుగు దం♦తముల గార
దవఁజొచ్చిరి శాలి♦ధాన్యంబు విధవలు
కరములఁ బెద్ద ♦ రోఁకళ్ల బూని
గీ॥ అంగణము లూడ్చి శోధింప ♦ నావుపేడఁ
బట్టుకొని కొంద అతివలు ♦ బయనమైరి
కలశములఁ బూని కొందఱు ♦ మలవిరేచ

తదిదానీమ్—

శ్లో. చారు శ్రీమాంబుచలదాయతకర్ణపాశం
సీత్కారవల్గదధరం వదనారవిందమ్,
వ్రీహాపరిమగ్నవక్త్రో విధవాజనస్య
సంకల్ప కేళిసమయే యుతయః స్మరంతి
(కతిచి త్పదాని గత్వా శ్రవణ మభినీయ,)

శ్లో. పాతిస్నాన విసర్గతద్విజగణవ్యాజక్షణాకర్ణితం
మిథ్యాన్యాపక్ష్మతావకుంఠనపటా నున్ముక్త వేదీతలమ్,
గాయం త్వంగణసీమ్ని పల్లవాలయోః పాణ్యైః కృతాస్ఫాలనం
బాలాయాః ప్రథమస్తు మంగళగానే పార్శ్వస్థితా యోషితః.
ఆశ్చర్య ! మాశ్చర్యమ్ !!

శ్లో. సఖ్యేంతరా శ్రుతిపథం దమితా గిరశ్చ
దాసాం వినోదపద మేతి మనోవికారమ్,
నిర్వ్యక్త్రనోభ వరసాగ్రవితంబచేలా
దూరం గతా కులవధూ రపి కింబ్రవీమి?

అస్తా మేన దన్యతో గమిష్యామి నాద్యాపి ముంచతి తమ; ప్రపంచో నయనపదపేమ్.

అపిచ —

శ్లో. సాంద్రీభూతతమస్సు కుంజకుహరేష్వంతర్నదీగ్రామయోః
పాత స్నాతు ముపాగతై రభిమతైః స్నానం విటానోత్రియైః,
వనీయూహారణాయ వక్త్రమబద్ధ్వా యాంత్యో లభంతే క్షణం
నిక్షిప్తాంశుకపేటికోదకఘటం చౌర్యోపనీతం రతమ్.

అస్తు:—ఏతదభిప్రాయేణ విస్పష్టాయాం కాసరోఽయ మలాబూస్తన్యాం ద్వారవేది మధిశయానాత. తత్రైవ రోచతే గమనమ్. అలాబూస్తు నీ త్వపర్యాప్తం న మధ్యమా మస్యాః.

శ్లో. వేశ్మద్వారి మహోత్సవేషు లిఖితుంయా రంగవల్ల్యా తయా
ప్రక్రాంతా కుచయో ర్ద్వయం నిపతితం వ్యాలంబి లుంపేదితి,
పార్శ్వద్వారనివిష్ట బాలకకర వ్యాకృష్టవక్షోజయా

కావున నిప్పుడు.

చ॥ సురుచిర ఘర్మబిందువులు ♦ శ్రోత్రతలమ్ములఁ గ్రమ్మ సితప్రతిం
గరము రదచ్ఛదంబదరఁ ♦ గంపిత మోములతోడ ధ్యానముల్
గరిమములడంపు గ్లాని తము ♦ కంబున మానసమైథునంబులన్
వరలు వితంతులన్ దలఁపుఁ ♦ జార్చి చరింతురు యోగిబృందముల్॥

(కొంచెము నడచి, వినుట నభినయించి చూచి)

ఉ॥ కన్నె సమర్థకై విపణి ♦ కాంతలు చెంతల బూతుపాటలన్
జెన్నగు కంకణాలదర ♦ చేతులఁ దట్టుచు బాడుచుండఁగా
విన్న ధనాఢ్యకుల్ వడికి ♦ వే నియమాంబుల కేఁగ తేక నా
తిన్నల సంగవస్త్రతతిఁ ♦ దీర్చి దొంగముసుంగునిడ్రికై॥

ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము

తే. గీ. వెలసతుల యిట్టిబూతులు ♦ వినుచు విటులె
యాత్రపడుచుండగా దూరమందుఁ బోవు
కులసతుల పూవుబోటూరి ♦ యలరు తోడల
సందు కోకలు తడిసె నే ♦ మందు నింక.

ఇది యిటులుండనిమ్ము. నేను మఱియొక చోటికిం బోయెదను, ఇప్పటి కిని కన్నుల గప్పిన చీకటి తొలఁగలేదు. అహా! ఇచ్చట నింకొక మహోత్సవము కంటఁబడెడిని.

ఉ. ఊటికి నేటికి స్నదును ♦ నున్న లతాగృహాలంబు చీకటిన్
వారిజనేత్రలంబుహార ♦ ణంబునకైఁ జని బిందెదించి య
వ్వారిని దాసమాధులకు ♦ వచ్చి నభీప్సిత విప్రజారులన్
జేరి మనంబులన్ దనివి ♦ సెందె హాటాహాటిదొంగులాటలన్.

ఈవింత లింగ్లండుఁగాక! ఇథవమైన యలాబూస్తని వీధియఁగుమాదనే తప్పకఁ గాసరుఁడు పరుండియుండనోపు! అచ్చటకుఁ బోయెద. (ఆలోచించి) అలాబూస్తని యను నామము దీనికి చాలదు.

మ. భవనద్వారములందుఁ బాడువుల నో ♦ ప్పందీప్తమేల్ గ్రుగ్గులన్
భువిపై నానఁగ శ్రేలుచంద్రమెఱుపుం ♦ బోయుంచుఁ బాన్యంబులం
దవిపె కిం బిగలాగ బాలకుల నా ♦ యుతంబు గావించుటల్

(గత్వా విలోక్య)

కథ మయం కాసరో నిద్రాతిశయా న్నాత్మావస్థా మవబుధ్యతే? అత్రహి--

శ్లో. విక్షిప్తప్రతిసంహృతాక్ష మసకృత్క్రీడావినమ్రాననం
పశ్యంతి స్మితపల్లుగండఫలకం నార్యః ప్రోళిం గతాః,
య స్త్వత్తావశయస్య మందిర బహిర్ద్వారే గళద్వాససో
వస్నాత భితతైలయంత్రముసలవ్యామోహకృ న్మోహనమ్.

యావ దిమం ప్రబోధయామి. సఖే! గుర్వాచమనార్థం నదీతీర్థా హరణాయ భవా
నుద్యమ్యతామ్.

(ఇతి కరేణ తం ఘట్టయతి. తతః ప్రవిశత్యుత్థాపయమానః కాసరః.)

కాసరః—అయి కరభ! చరణం తే భక్ష్యామి.

జం—(స్వగతమ్) అహో! శ్రోత్రియ పుత్రేణ ప్రబుధ్యమానే నైవ హరిః స్మర్యతే.
(ప్రకాశం) అయి సఖే! ప్రబోధసమయేపాస్తు కరభస్మరణమ్.

కా--(ప్రబుధ్యదృశా వుపసృజ్య వాసః పిధాయ) కిం సఖా మే జంబుకః?

జ --అథ మస్మి సఖే! కిముత్థాప్యమా నేన భవతా కరభో దృష్టః?

కా--(సభయం, స్వగతం.) కరభచరణ ప్రహారామర్షాత్క్ర మపి సుప్తోఽహమ్.
స కిలవిలలాప తత్క్ర మనేన కరభవృత్తాంతో విదితస్స్యాత్ ?. భవతు
ప్రచ్ఛాదయే యాదృచ్ఛికం మే దురాచారం. (ప్రకాశం) అస్త్యేతత్స్వప్న
దశాయామ్.

జం--(విలోక్య) కాసర! కిమిదం తవ లలాటే పటుఖండబంధనం?

కా-- (స్వగతమ్) ఇతః; పరం యామిక దృష్టముష్టైకదేశస్య చోరస్య సమా
వస్థోఽస్మి (ప్రకాశం, సఖేదం) వ్రణపట్టబంధః.

జం--కుతో లలాటే వ్రణమ్?

కా--(స్వగతమ్) ఏష దాస్యాః పుత్రః ప్రశ్నా ననుత్పాట్య న ముంచతి.
భవత్వేవం తావత్ (ప్రకాశం) సఖే! కోపవశా దుపాధ్యాయో లలాటే

(నడచిచూచి) తమ్ముఁడా నెఱుఁగక కాసరుఁ డెట్లు నిద్రాపరవశుఁ డై యున్నాఁడు. ఓరీ! నీ శిష్యము కాలిపోను! కాండావత్రివలె పైకిలేపి పిల్ల కిలపరుండి కట్టుబట్టను నిద్రావశమున తలక్రిందుఁబెట్టుకొని యుదయమైనను మేల్కొనలేదు. ఈ త్రితెల్లవారు వఱకును గులాబూస్తని తలుపుఁదీయని హేతువున నిద్రపట్టక నింతకుముందే నిద్రించెఁగాఁబోలు! (నవ్వుచు)

చ॥ కను నిగుడించి సిగ్గున మొగంబును వంచుచు మాటికోరజూ
పున గని మందహాసమున బుగ్గలు రంజిల వీకినేగుచన్
వనితలు ద్వారవేదిపయి బట్ట తొలంగి పరుండియుండగా
స్తనుబయి కేత్తు కోఁకలి యుఁ[illegible]ంపగు చుల్లనుజూతు రిచ్చమై!

(సమీపించి) ఈతని లేపెదను. సఖుఁడా! సఖుఁడా! కాసరుఁడా! గురువుగారి సంధ్యావందనము కై నదీజలము ను తీసికొని రావలయును. వేగ మేల్కొనుము. (చేతితోఁదట్టుచు) ఈ ముండకొడుకు నాకరస్పర్శమును గులాబూస్తని కరస్పర్శమనుకొని నిద్రకండ్లతో బడితివంటి తన శిష్యమును నాకుఁబెట్టినొక్కెడు గదా! (అని యోసరిల్లును)

కాస:— (పలవరించుచు మేల్కొనుచున్నాఁడు) ఓ గాడిదా! నీ పాదములకు మ్రొక్కెదను దిన్నకుము.

జంబు:— (స్వగతము) ఆహా! శ్రోత్రియబ్రాహ్మణపుత్రుఁడు నిద్రనుండి లేచుచు హరిస్మరణముఁ జేయుచున్నాఁడు. బాగు! బాగు! (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! ఉదయమున మేల్కొనుటతోడనే గాడిదను స్మరించుచున్నావేమి?

కాస:— (మేల్కొని కన్నులు నులుముకొనుచు బట్టకట్టుకొని) ఓహో! నా మిత్రుఁడవగు జంబుకుఁడా?

జంబు:— ఔను! నేనే. స్వప్నమున నీకు గాడిద కనఁబడెనాయేమి?

కాస:— (భయముతో స్వగతము) అయ్యో! నేను గాడిదచే తన్నులుదిని యాకోపముతోడనే నిద్రించి, పలువరించితిని కాఁబోలు! రాత్రి జరిగిన వృత్తాంతమంతయు నీతనికిఁ దెలియలేదుగద? అగుగాక; ప్రమాదవశమున జరిగిన నా దురాచారమును గప్పిపుచ్చెదను. (ప్రకాశముగా) అగును. స్వప్నమందేమో జరిగినట్లు నేను గాంచితిని.

జంబు:— (చూచి) కాసరా! ఇదియేమి? నొసట కట్టుఁగట్టితివేమి?

కాస:— (స్వగతము) చోరీవస్తువులతోఁగూడ పట్టుపడిన దొంగయొక్కగతి నాకుఁ దటస్థమైనది. (ప్రకాశముగా) కణుపునకుఁ గట్టుగట్టితిని.

జంబు:— లలాటున నేమికణుపు?

కాస:— (స్వగతము) ఈ లంజకొడుకు నాప్రాణములుతీయక విడుచునట్లు న

జం—

శ్లో. న త్వం విద్యాగ్రహాశక్తో
నాశుశ్రూషు ర్న మత్సరీ,
న కదాపి దురాచారః
కోప స్త్వయి కథం గురోః?

కా—(స్వగతమ్.) నేదానీం మే పలాయనం యుక్తం, తదేవం బ్రూయామ్. (ప్రకాశం, సామర్షం.)

శ్లో. గురో ర్మయి న కోపోఽస్తి
లలాటే దృశ్యతే వ్రణః,
అతః ఖరపదాఘాతో
నిశ్చయో యది నిశ్చిను.

జం—(స్వగతం) సత్యమయం కాసర ఏవ; యతః ఖరపదప్రహార ముపాధ్యాయ శిరసి నిక్షిపతి. (ప్రకాశం) సఖే! కిం బహునా? సత్యం భణ.

కా—నాహం మలాబూస్తనీం కామయే, సైవ మాం చావతి.

జం—(విహస్య) కథ మసంబద్ధ మాలపితు ముపక్రాంతః! కామ యతాం నామ సా!, కిము నేన లలాటవ్రణస్య?

కా—కిం తవాపి గోప్య మస్తి? తర్హి శ్రూయతామ్. పూర్వేద్యు రహం కలాబూస్తన్యా కృతసంకేతోఽస్మి. తతశ్చ—

శ్లో. సంకేతస్థల మాగతా నిశి నదీతీరే తమోమగ్నమే
సాఽయాసీ ద్రజకం విపష్టకరభా న్వేషం గతా మద్గిరా,
తద్భ్రాంత్యాఽహమపి ప్రసీద లలనే! కస్మాన్న మాం జల్పసీ
త్యాశ్లిష్యం కరభం జఘాన సపదా ఘాతేన మాసీద్వ్రణః

తమేవం సఖే! మమ దురాచారం నాన్యత్ర భవాన్ ప్రకాశయతు
(ఇతి. పాదయోః పతతి.)

జం—(ఉత్థాప్య) కాసర! బాఢం న ప్రకాశయిష్యామి; కింతు శుద్ధాచారస్య తవ సత్స్వపి రూపవతీషు గృహిణీషు కథ మనురాగ ప్రవృత్తి

జంబు--

తే. గీ. చదువుఁ జక్కఁ గ్రహింతువు - త్రావి తావు
నిరత శుభగోష్ఠి నుందువు ధర్మ - పరుఁడ వఖిల
క్రమగుణవంతుఁడవు నిన్న - కారణముగ
గురువు కోపించి యారీతిఁ - గొట్టుటేల?

కాస--(స్వగతముగ) నే నిపుడు పాఱిపోవుదమన్నను మంచిపని కాదు. (ప్రకాశముగా కోపముతో)

క. గురుఁ డలుఁగఁడుగద! నాపై
బరువగు ఘాఱుపొందు గానఁ - బడుఁగద! నోరటఁ
ఖదమిట్లు తన్నెనని మది
గుఱితించితివేని నమ్మ - కొను మిఁక నటులే.

జంబు--(స్వగతము) నిజముగా వీఁడు గాడిదపేరునకుఁ దగినవాఁడే గాడిదతన్ను గురువుపైఁ బెట్టుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) కాసరుఁడా ఇన్నిమాటలేల? నిజము జెప్పుము.

కాస--జంబుకుఁడా! నేను దానిని గోరలేదు. ఆయిలాబూస్తనియే నన్ను రమ్మనినది.

జంబు--(నవ్వి స్వగతముగ) ఇదియేమి? అసందర్భప్రలాపము లాడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) అది నిన్ను వరించి వచ్చు వేళ లంగాటమున వ్రణమునకుఁ గారణమేమి?

కాస--ఇఁక నీకడ రహస్యమేమున్నది? నిన్నరాత్రి యలాబూస్తనితో సంకేతముఁ గావించుకొంటిని పిదప.

శా. సంకేతంబగు నేటియొడ్డునఁ దమ - స్సంఘంబునన్ నాతి యా
వంకంజాకలి గాడిదస్వాంతుక ము - ద్భ్రాంతిన్ జని న్యానితో
'నింకన్మెచ్చ్చటఁ దెల్పు వేల సను దే - వీ!' యంచు నేగాడిదన్
శంకన్మాని కవుంగలింపఁ దడా - ల్నంటన్నె నామోముపై.

ఈ నాదురాచారమును నీ వెచ్చటను వెలిఁబుచ్చకుము. (అని పాదములపై బడును)

జంబు--కాసరా! లెమ్ము నే నితరులతోఁ జెప్పనులే. (లేవదీయును) కాసరా! నీవు పరిశుద్ధాచారుఁడవు గదా. నీకు రూపవతియగు భార్య యుండగా నీ

జం—(స్వగతం) ఇదమపి మే కౌతుకం [illegible]. (ప్రకాశం) కుతస్త్వత తస్యా మవిశ్వాసః ?

కా—(సక్రోధం) [illegible] మపి ఫాలి విశ్వాసః

జం—కథ మియ మన్యగామినీతి జానాసి ?

కా—బహూని చిహ్నాని సన్తి, శృణు తావ దిద మేకమ్.

శ్లో. భార్యాం కశ్యపమాం ప్రతారక [illegible] తాం శంకమానో నేమగు
ప్రాప్తే జాతు గృహాన్తరం నిశి మయా విప్రోష్య సా జాతీ
లీనా క్వాపి నియమ్య దేవ [illegible] తామాగ్రహ మేక రే
లగ్నో దీర్ఘ ష్మశ్రు [illegible] కనాప్యపి కామధ్వజః.

జం—(విహస్య) కిం త్వయా కచలగ్న స్సపి [illegible] సముత్పాటితః

కా—నహి నహి. సముత్పాటితుం [illegible] యావ [illegible] తావదేవ వజ్రదృఢేన ముష్టినా [illegible] పలాయాంచక్రే.

జ—తత్ర యుక్త మస్యా మతిశ్వాప [illegible] సఖే! కౌలాచార మేవ ప్రవిశ. యత స్స్వైదికాచారో [illegible] తదాహు [illegible] చార్యాః—

శ్లో. వైదికాచార విభ్రష్టః
కౌలాచారం సమాచరేత్.
కౌలాచారపరిభ్రష్టో
రౌరవం నరకం వ్రజేత్ ఇతి.

కా—(సకౌతుకం) సఖే! కిం త్వం తత్రోపదిష్టః ? యదేతం మంత్రం భాసే -

జ—న కేవల మహం గురు రపి నౌ వక్రనాసయుగా

కా—కథం పాషండ ఏవ వాచయో గ్గురుః ?

శ్లో. వేదిశ్రౌతవిధి స్స్మృతి ర్వ్యవహృతి ష్షడ్దర్శనీ [illegible]
కర్మాణి శ్రుతిచోదితాని కురుతే కాలేషు యోగ్యైః క్రమైః
అన్యో నాస్తి భువి స్మృతో ద్విజ ఇతి న్యాతస్వతా ప్రత్యయం
పాషండేషు తు వక్రనాసయుమి [illegible] సర్వో వచనం వందితాః.

(ఇతి రోదితి)

జం—కుత స్తే రుదితం ? న న్విదానీం కౌలమతం ప్రవేష్టుకామోఽపి తవ ప ఏవ

జంబు—(స్వగతము) బాగు! బాగు! కథాసందర్భ మానందకరముగ నున్నది. (ప్రకాశముగా,) ఏమీ? నీభార్య యుత్తమస్త్రీ కాదా! ఆమెయందు నీ కవిశ్వాసమేల?

కాస—(కోపముతో) నీభార్య మతిమూర్ఖుచే విషయుంపింపు కొనుచున్నదని తెలిసిన నీకు దానిపై నెట్లుండును?

జంబు—అటులైన నీభార్య నెవ రైన విషయుంచుట నీకు దెలిసినదా!

కాస—అబ్బో! ధర్మసత్రము. ఒకటికూడ నేల! అనేక నిదర్శనము లున్నవి. దిని యొక గాథ వినుము.

మ॥ ననుఁగన్గప్పి మదీయభార్య నొకఁడు—న్యాయముగా దెంగునం
చనుమానించి మృషా ప్రవాహంబు—న్మాన్యరాత్రి కేపచ్చియుం
టను జెంగపు దీపమార్పినది, నే డందాక నో మాటు జే
తిని కాఁక గొనితే యుగల్ని వృక్షమున—స్ప్రూంబునో ముష్టలన్

జంబు—బాగు: చేతికి నొరకఁగనే శిక్ష్యుని పూడ్చివేయ పోయవు గదా?

కాస—లేదు. ఇంతవరకు జరుగలేదు. ముందువేసె త్రెంచబోవు నంతలో వాఁడు నారోము పై నొకపె (గుద్దుగుద్ది) పారిపోయెను.

జంబు—ఇదియా వృత్తాంతము? అయినను నీభార్య నమ్మదగినది కాదు. వైదిక భ్రష్టుడ వయితివి గాన నికముండి నీవు కాలాచారము ననుసరింపుము. పెద్దలు కూడ నిట్లుపదేశించుచున్నారు.

తే గీ. వైదికాచార మందు వి—భ్రష్టుడైన
వాఁడు కౌలమతమును జే—ర్పంగఁ దగును
తన్మతంబున భ్రష్టుడె—తనరు వాఁడు
రౌరవం బను నరకంబుఁ—జేరఁ దగును.

కాస—(సంతోషముతో) నాకుఁ జెప్పుచున్నావు నీవందు జేరితివా!

జంబు—నేనే కాదు, మనగురువగు వక్రనాస కుమియును.

కాస—ఓహో! దొంగగుండడు వక్రనాసకుమి పామండుఁడా?

ఆ. వె. శ్రౌతవేత్త వేద—శాస్త్రంబుల్ జదివించు,
స్మృతులెఱుంగు కర్మ—తతి నొనర్చు
నిట్టివిప్రవరుఁ డిల నొండు లేడన్న
దొంగవాడు మునుగ్న—భంగ ఁబడెనె. (అని ఏడ్చును)

జంబు—అపాత్రుఁడా! కౌలమతము జేయుట గూడ నతడే గురువగుచు నున్నాడు

కా—తథాస్తు. (ఇతి నిష్క్రాన్తః)

జం—అహ మపి గురో రగ్నిహోత్రహోమా దనంతరం శాస్త్రపాఠావసరం ప్రవేక్ష్యే (ఇతి పదాంతరే స్థిత్వా, శ్రుతి మభినీయ) కస్మేదం రోదిత మాకర్ణ్యతే! (పురతో ఽవలోక్య) సఏవాసద్గృహా ఽభ్యంతరో దీర్ఘదంతః క్వ చన రథ్యాకోణే నిషద్య పర్యంక బంధనివేశితజానుశిఖా స్తకో రోదితి భవతు, ఉపసర్పామి (తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో దీర్ఘదంతః)

దీర్ఘదంత—

శ్లో. తైలాభ్యంగన ముల్లంఘయం శుభతరై రంభోభి రస్నాపయ
సస్నేహం శుకతుండకోటికుటిలాంతామ్రై ర్నఖై రాలిఖం
ధూపై శ్శశ్వ దధూపయం సురభిలైః కాలాగురూత్థై రహా
యామేకా భృశ మాయతా మమ శిఖా త్రేతి హ్యాత్తామతి.

జం—(ఉపసృత్య) ఆర్య! కే నేదలక్ళతం?

దీర్ఘ—కిం వత్స జంభుక? తర్హి శ్రూయతాం. వత్స! యజమాన స్యాగ్నిహోత్ర భవనస్య వేదీపార్శ్వే మనఘుతతమసి వితత్య శయ్యాం ద్వితీయపత్న్యా సహానిశీథే శయితావానస్మి.

జంబు—తతస్తః

దీ—తతశ్చ

శ్లో. దృష్ట్వాతంగృహమాగతం మయిభియాశయ్యాంవిహాయాచి రా
దూర్ధ్వక్షా వుపవిష్టవ త్యవసనే గత్వా కుసూలాంతికం,
వక్త్రేణాఖుధియా బిడాలహతకో జగ్రాహ మే మోహనం
మ య్యానిందతి తత్ప్రకర్షతి దదాజ్ఞానో ఽస్మి కోలాహలమ్.

జం—అయి మహాపాతకిన్! బిడాలహతక! త్వ మే వాస్య శిఖాచ్ఛేదాయ విధినా సృష్టో ఽసి? తతస్తతః

దీ—

శ్లో. తతశ్శిఖాం మే కుపిత శ్ఛినత్తి
వేదీగతం స స్వథితిం గృహీత్వా
ఆస్తా మిదం సా మమ భాగ్యరేఖా
యదుజ్ఝితం మేహాన మప్రలూనా.

జంబు—న కేవలం తవ, కింతు పురసుందరీజన మదనమందిరాణామ్.

కాస—అక్లే (అని విస్మయించును)

జంబు—నేనుగూడ గుండు హోమాదికర్మల నిర్వర్తించి, శాస్త్రపాఠము చెప్పు సమయము (బతికి చెడ కొంత వడచి, వినుట నభినయించి) ఈ రోదనధ్వని యెవ్వనిదై యుండును? (ముందునకు జూచి ఓహో! గురుతుల్యుడగు దీర్ఘదంతుం డిదిగో యరుగుమూల గూర్చుండి కోయబడిన జుట్టును తొడపై బెట్టుకొని యేడ్చుచున్నాడు ఏమిది? కనుగొందుగాక. (సమీపించును)

దీర్ఘదంతుడు—(ప్రవేశించి)

శా. తైలాభ్యంగన మాచరించి, పరిశుద్ధస్నానముం జేసియున్
లీలన్ బ్రేమముఁ గుప్పు చల్లగ నిడుకు పోల్కింగల్గు నాగోళ్ళతో
కేలన్ దివ్యసుగంధధూపముల విక్షేపంబుచే నార్చునా
వ్రేలుం బ్రోమ్మ్నడికోసిపోయె నకటా! భేదిల్లు నాప్రాణముల్.

జంబు—(సమీపించి) అయ్యో! ఈ యాపత్తు నీ కెవరివలన దటస్థమైనది?

దీర్ఘ—నాయనా! జంబుకుడా! నీవేనా? వింటివా? యజమానిగారు గడుకంతుని యగ్నిహోత్రగృహములో నొకమూల దీపపుగాంతినిగూడ కప్పివేయదగిన కారుచీకటిలో నతని రెండవభార్యతో బరుండియుంటిని.

జంబు;—తరువాత

దీర్ఘ—మేము రసకందాయపు బట్టలోనుండగా నతడు నగరినుండి తిరిగివచ్చి రెండవభార్యనుగూర్చి యనుమానించి, మేమున్న చోటికే వచ్చెను.

మ. అతఁ డా యగ్నిగృహంబుఁ జేరఁ గని భీ – తాత్ముండనై శయ్యవీ
డి తదంకంబునగా దొక్కిందమొలమొం – డిన్గొంతుకూర్చుండ నా
యతమై వ్రేలెడు నాదుచుల్ల నెలుకా – యన్ భ్రాంతితోఁ జావుపి
ల్లి తటాల్బట్టఁగ నేను మొఱ్ఱోయనఁ జె – ల్లెన్నాదు గూఢత్వముల్.

జంబు—ఓసీ! తిక్కమాలినపిల్లీ! నీవే యీమహాత్ముని సిగదఱుగుటకు ముఖ్యకారణముగా బ్రహ్మచే సృజింపబడితివి. తరువాత;

దీర్ఘ—

గీ. భగ్గుమని లేచి వేదిపై – స్వధితిఁ దీసి
కోమలంబైన నా జుట్టు – గొఱిగివైచె
నిది యిటుంచుము నా భాగ్య – మిది వయస్య
కోయ కుంచెను నా నా చుల్ల – కాయ నతఁడు.

జంబు—అది నీ భాగ్యమనుట కంగీకరింపను. ఇంక పురసుందరి త్రికోణముల మహాద్భుతమని చెప్పవచ్చును.

దీ—వత్స! యుక్తముక్తం;

శ్లో. ప్రసరంతి శిఖాలూనాః శాఖా నీవ దినేదినే.
ఏ తు లూన[illegible]పి శేషప్రసరంతి.

[నైపథ్యే]

భో భో పతితారః!

శ్లో. శ్రోతవ్యాన శాస్త్రసిద్ధాంతపక్షాః
దుఃఖధ్వంసం గౌతమో మోక్ష మాహ.
అజ్ఞాన స్యాపాయ మేకే వదన్తి
స్వాత్మానందస్ఫూర్తి రిత్యామనంతి.

జంబు—ఆర్య! [illegible] వక్రనాసయ [illegible] శాస్త్రాణి [illegible]రయతి. తత్ర గమిష్యామహం.

దీ—అహా [illegible] శిఖాచ్ఛేద[illegible]మః ఖ మహో హితుం. (ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

జం—ఏష కిల—

శ్లో. ఫాలే వక్షసి దోర్యుగే చ ధవళం
భస్మత్రిపుండ్రం వహన్
కర్ణే వర్ణవిచిత్ర ముక్తవలయః
ధౌతాంబరాలంకృతః
పర్యంకే వినికీర్ణపుస్తకగణః
పట్టాంశుకోద్భాసితః
శాస్త్రార్థం పఠతాం పురః కథయతి
శ్రీవక్రనాసో గురుః.

(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టో వక్రనాసయమీ.)

వక్రనాసయమీ—
భో భో పతితాః :

శ్లో. శ్రోతవ్యా న శాస్త్రసిద్ధాంతపక్షాః
దుఃఖధ్వంసం గౌతమో మోక్ష మాహ
అజ్ఞాన స్యాపాయ మేకే వదన్తి
స్వాత్మానందస్ఫూర్తి రిత్యామనంతి.

దీర్ఘ—నిజము పలికితివి; నా శిష్యుఁడనకే భంగము వాటిల్లినచో హాయిగా శోధించు కొనుచున్న యూరిలోని యాడువాండ్ర భంగము లన్నియుఁ గోటు ఘోటుమని పూజాపునస్కారములు లేక బూజుపట్టి పోవా? ఎదిగాక.

తే. గీ. గాటిగినను జుట్టు శాకిని — గాలిఁగుఁ బెరుఁగు
చుండునేగాసి మనుజుల — మల్ల కాయు
నతికివైచిన మఱల ని — న్నాళ్ళకైన
మొలచు టది యెక్కడైనను — కలదె సఖుఁడ.

(నేపథ్యమున)

విద్యార్థులారా!

చ. వినుడు సమస్తశాస్త్రముల — విశ్రుతపక్షతదీయ ఖండనల్
సునిశితబుద్ధి గౌతముఁడు — శోకవిశిష్టమోక్షమంచు వా
కొసియె నవిద్యవాయుటయు — కొందఱు మోక్షమటంచుఁ బల్కురా
త్మను ఘన మోదమొందనుట — మాత్రమయుం మను కొండఱెద్ధరన్.

జంబు—(విని) ఆర్యుడా! వక్రనాసుఁడు వచ్చు పాఠములం జెప్పుచున్నాడు. నే నటకు బోయెదను.

దీర్ఘ—ప్రియమిత్రునితో జెప్పకొని దుఃఖమాన్పుకొనుటకు నేనుకూడ వత్తును
(ఉభయులు నిష్క్రమింతురు.)

జంబు—(ముందుజూచి) వీడు.

సీ. ఫాలపస్థల — బహులుఁడైన భస్మత్రిపుండ్రమున్ — బాగ
గిద్ది దక్షిణకర్ణ — కర్బుభూషితపవిత్రం
బలంకృతిగ ధ్రద్రముగఁ బెట్టి బుజమువైన తెలుపలం — బస్తలం
బున నొత్తి తెల్లని ధోవతి దీర్చికట్టి పురువిస్తృతము
లైన — భుజశిరస్సులయందు చక్రములుపట్టు వ — స్త్రమును దాల్చి।
గీ. పుస్తకపుఁగట్టలను దన — ముందిడుకొని చదువుచున్నట్టితన
శిష్య — సంతతులకు నెల్ల శాస్త్రములను బోధించునతఁడు।
నీ సఖుండగు శ్రీ వక్ర — నాసుఁడుఁడు॥

వక్ర—(ప్రవేశించి) విద్యార్థులారా!

చ. వినుఁడు సమస్తశాస్త్రముల — విశ్రుతపక్షతదీయ ఖండనల్
సునిశితబుద్ధి గౌతముఁడు — శోకవిశిష్టమోక్షమంచు వా
కొనియె నవిద్యవాయుటయు — కొందఱు మోక్షమటంచుఁ బల్కు రా
త్మను ఘన మోదమొందనుట — మాత్రమయుం మను కొండఱెద్ధరన్.

(స్వగతం) మమ తు మతమేతత్-

శ్లో. లోలాక్ష్యాః స్మయమానాయాః
గృధ్వా రుంధత్యా కరాంబుజాత్,
నీవీమోక్షో ధృతే మోక్షో
నాన్యః కశ్చన విద్యతే.

అపి చ--

శ్లో. ఆఘ్రాతం మదిరాసుగంధి రుచిరం
గృధ్వా ముఖాంభోరుహం
తస్యాః కించ ని శేయ మాశు గమితా
తైస్తై ర్విహారక్రమైః,
స్నాత్వా ప్రాత రథ స్వయం ప్రయుతవ
త్కృత్వాఽగ్నిహోత్రాదికం
శిష్యాః స్వాధ్యయతా మయ జగ దిదం
హంతేతి సంధీయతే.

వక్ర--కిం సర్వై రవధృత శ్శాస్త్రసిద్ధాంత?
శిష్య-అవధృతశ్చ సోఽయం, మనుగృహీతా శ్చ వయం.
వక్ర--సర్వే శ్రుతార్థ పరిచింతనార్థంవివిక్తదేశ మాశ్రయంతు, కాపరస్తు నదీజలమానీయ వ్యగ్రహృదయో ఝడితి నిష్క్రాంతః, న జానే తస్యహృదయవైయగ్ర్య కారణం సద్యష్ట శ్చే దిహ ప్రేషయితవ్య.
శిష్య-తథా. (ఇతినిష్క్రాంతా)
వక్ర--రేరే! హృదయ!

శ్లో. తామ ప్రభాత ముపభుజ్య సరోరుహాక్షీ
మక్షీణసౌఖ్యజలధా వసి గాఢమగ్నం,
అస్మిన్ దినేఽపి న భవిష్యతి కిం తథైవం?
రాత్రౌ కుతో వ్రజసి తాప మకాండ ఏవ?

(విమృశ్య) నాద్యాపి నర్మసఖో దీర్ఘదంతో జంబుక, ప్రియశిష్యో వాప్యాగత కేన. వాసల్లపిష్యన్ దినశేషం నేష్యామి?
జం--ఆర్య! దీర్ఘదంత! నిలీనశిఖం మస్తకం కృత్వా మనసు ర్యాత్రభవతో వక్రనాసయమివ స్వమీప ముపసర్పామి

(తనలో నా మతమిది)

తే. గీ. చీరవిప్పుటకై నేను — చెంగులాగ
బెనరిచూచుచు నవ్వుచుఁ — బెనఁగులాడు
చుండ, గృధ్రికరంబు నం — దుంటి కట్టు
చీర ... డి వీడు టదె మోక్ష — సిద్ధినాకు.

మఱియు

సీ. మది గాపరీముళి — మహితగృధ్రిముఖాంభోజంబు సారెకు
మూరు కొనుచు — పల్చ్రిరేక లో — పల బిగించిన
గుబ్బ — చిన్ని చన్గవ నెదఁ — జేర్చి కొనుచు — బహు
సాంద్రనీలశి — ష్వసమావృతంబైన పూకును దని
వార — నాకుకొనుచు — క్రిందమీదను బడి — క్రుళుమం
చము జవ్వమని యూగఁగను దెంగు — లాడుకొనుచు
గీ. తెల్లవారిది యుదయస — త్కృతులఁ గిర్చి — యగ్ని ప్రేలిచి
శిష్యవి — ద్యావబోధ — మాచరించెడి నా చేత — నఖిలజగము
మోహపాశానబద్ధమై — పోలిచె సహహా!

(ప్రకాశముగా) అందఱకు శాస్త్రసిద్ధాంతము తెలిసినదా ?

శిష్యులు—తమ కటాక్షమువలన తెలిసినది.

వక్రి—అటులైన చదివిన పాఠములను జింతనఁ జేయుటకై వివిక్తదేశములకుం బొండు కాసరుఁడు నదీజలము దెచ్చియిచ్చి స్వగృహాభిముఖుడైపోయి మరల గనపడ లేదు. మీరు గనపడినచో నిటకుబంపుడు. అతని చిత్తవికారమునకు గారణ మరయ జాలకున్నాను.

శిష్యులు—చిత్తము. (అని నిష్క్రమింతురు)

వక్ర—ఓ హృదయమా!

తే. గీ. ఉదయము మగువాఁడ రేయెల్ల — ముద మెలర్పఁ
దృప్తికరముగ గృధ్రిని — దెంగి దెంగి
కానివేళల నిట్లు కం — గారు పడెదు
మఱల దొరకదో యీరాత్రి — మైథునంబు.

(ఆలోచించి) నా నర్మసఖుడు దీర్ఘదంతుడు గాని శిష్యుడగు జంబుకుడు గాని యింకను రాలేదు. ఎవరితో మాటాడి పగలు గడుపుదును.

జంబు—ఆర్యుడా! దీర్ఘదంతా! భోజీగుండునకే మునుగుమైచి గురుని సమీపించుము.

దీ--శక్తే వాకర! (ఇత్యావదతి.)
వరి--తీక్ష్ణదంత! పరిష్వజస్వమాం.
దీ--(పరిష్వజతి.)
జం--గురో! నమస్తే
వరి--అభిమతేన యుజ్యస్వ
జం--ఆర్య! గదుకంఠకృతేన శిఖాచ్ఛేదే వ్యాకులమనా దీక్షితః
వరి--కి మనేన వ్యాకులోఽసి,

శ్లో. అజ్ఞాత్వా వనితోపమంత్రణ మవి
జ్ఞా యాంధకారే గతిం
భీమం యామిక మప్రతార్య మహతీ
గ్భిత్తి రనుల్లంఘ్య చ,
అప్రాప్యాపి శిఖానికృంతన మనా
రుహ్యాధికం సాహసం
కః ప్రాప్నోతి పరస్త్రియా సుఖమనం?
మార్గో విడానా మయమ్.

దీ--సత్య మే వేదం మయా తు మూఢేవ న్యధారుదతం,
జం--ప్రియసఖ స్త్వ మిదానీ మార్యస్య,
వరి--(తీక్ష్ణదంత స్యాతకుంతన మపాస్య శిరః కరేణ పరిమృశన్) అయే తీక్ష్ణదంత!

శ్లో. అధికపృథులనాసాకైతవా దగ్రభాగే
సతత మపి మహాంతం చర్మదండం దధానః
వితతపృథులరోమచ్ఛేదజశ్లక్ష్ణభావో
వృషణ ఇవ మదీయో వర్తతే మస్తకస్తే.

దీ--అస్తు కో దోషః? భాగ్య మేవ సరిణతం మదీయస్య మస్తకస్య భవదీయవృషణేః సామ్యగిరా. ఏవః--

శ్లో. ఘుసృణసలిలస్నానోపక్రాంతకుంకుమసౌరభ
వ్యతికరవతి స్వరాంభోజచ్ఛదోదరసోదరే
శమనుభవితుంస్వస్వాస్వామ్యాత్ ప్రవేష్టుమివాన్తరం
మదనసదనే పార్శ్వే తే గృధ్రా రతేషు విచేష్టతే.

దీ—(అట్లు చేయును)

వక్రి—ఓహో! దీర్ఘదంతుడా? నన్ను గౌగలించుకొనవోయి.

దీ—(ఆలింగనము చేయును)

జంబు—గురువర్యా నమస్కారము.

వక్రి—అభీష్టసిద్ధిరస్తు.

జంబు—దీర్ఘదంతుని చూచితిరా? గడుకంతుడు తన జుట్టును కోసినందులకు మిగుల పరితాప పడుచున్నాడు

వక్రి—మిత్రమా! ఇంతమాత్రమునకే విచారపడుచుంటివా?

సీ. తెలియఁగావలయునఁ గాం- తల బిగ్గ చందంబు తేలు పాము నక
రే-త్రిరుగవలయు - బంధింపవలె గస్తి - వాని కన్నుంగన
నత్తైన గోడల - నెక్కవలయు - నాశ్రయింపఁగవలె-నధిక
సాహసికతఁ గోయించుకొనవలెఁ - గ్రొమ్ముడియును - జీర్ణింపఁ
గావలె - సిగసవాయిలతోడఁ దినియోగ్యవలెఁ జెప్పు - దెబ్బలైన

గీ॥ నేర్పులెన్నింటినో యిట్లు - నేర్వకుండ - సౌఖ్యతమముగఁ
బరసతి - సంగమంబు - దొరకుమన్నంత దొరకునా - హరుని
కైనఁ - దెలుఁగుకా యిది విటులకు -దీర్ఘదంత

దీర్ఘ—వీరన్నది నిజమే. బాలవిధవకు ప్రజాపతిని ప్రయోగించనతోడనే గర్భమై నటుల దాచలేక నే వేద్చుచున్నాడను. అంతకన్న వేరేమియూ లేదు.

జంబు—నిజముగా నీవిపుడాత్యునకు బ్రియమిత్రుడవైతివి

వక్ర—(ముసుగుదీసి చేతితో దల దడవుచు) ఓయీ దీర్ఘదంతా!

తే. గీ. కచములను గోసివైచిన - గుదుసుశిరసు
ముందు నాశిక యను మిష - మొద్దఁదాల్చి
చెలువుఁడా! పెద్ద దగుట భాసిల్లుచుండెఁ
గమమైనట్టి సొవట్ట - కాయ చాయ॥

దీర్ఘ—అగుగాక! నీవ్రణములు నా శిరస్సును బోలి యుండుటకన్న నర్హ్యమేమున్నది? దబ్బకాయగుత్తి వలె వే)లాడు నీవ్రణము పవిత్రవస్తువు కదా! తగులుకొని యాదములఁ గ్రుచ్చినట్లు కు)మ్ముటలో నీవు గమచింతివో! లేదో! కాని యిది,

చ॥ జలకము లాడుచో సలిల - సంకలితాంతరుకాంతమూసరీ
మళియుత హేమపద్మవళి - సుంజలమై పొసపాను పూకు ప్ర
క్కల నిటు నట్లు దొరుచుచు - కామరసంబు దాని పూకులో
పలకెటులైనఁదూరెడు ను - పాయముని య్యాదిచూచుమిత్రమా

శక్ర—(సహర్షం) దీర్ఘదంత! క్వ పున రత్యత్ర సులభం తవచాటుపాటవం!
 తథాపి గృధ్రపరిసంగేన స్మారితం శృణు పూర్వాపర్ణి కావృత్తాంతం!

దీ—సఖే! శక్రనాసయుమిజ్ఞ! అవహితోఽస్మి.

శక్ర—

శ్లో. యావ ద్వామదృశం మదంసయుగళన్యస్తోరురం భాయుగాం
 ఖట్వాయా ముపవేశ్య కామసదనం తస్యా లిహే జిహ్వయా,
 తావ న్మహ్యం మదా దివ ప్రముదితో ధూర్తాధిపత్యం సఖే
 తస్మాన్మూత్రాంబుమహాభిషేకవిధినా దేవః ప్రసూనాయుధః

దీ--సత్యం ధూర్తాధిపత్యే భవానభిషిక్తః

జం--అయ మేవ జాజా త్యస్మద్గురు స్తృతీయపురుషార్థస్య పారమ్యమ్.

శక్రి--(సావలేపం) శృణు దీర్ఘదంత! శిఖాచ్ఛేద ఇతి కృత రోదనకళత్రయామి
 కిల గూఢం రాజపరిగృహీతా మపి గృధ్రిం.

దీ--అస్త్వేతత్; ప్రకాశే సతి మహత్కష్ట మేవ్య తీతి బిభేమి

జం—దీర్ఘదంత! కుతస్త్వం బిభేషి ? శ్రోతవ్య మార్యవచనమ్,

శక్రి--తదిదానీమ్,

శ్లో. పశ్చాత్కంబళరజ్జుభి ర్నను భుజావాబధ్య లూనాం శిఖాం
 ఇాంగలేన ముఖం విలప్య తిలకాం స్తత్రైవ కృత్వాఽసితాన్
 పార్శ్వోద్ధూతపలాశచామరికరై ర్హై హై తిప్రత్యాన్వితం
 మాం రథ్యాసు నృపః ప్రదర్శయతి చేత్స్యాన్మే గదాసిర్భ్రమిః?

[ప్రవిశ్య కాసరః]

కా--భవత్వేవమ్!

జంబుకదీర్ఘదంతౌ విహస్య) కాసర! కి ముచ్యతే?

శక్ర--మూర్ఖ! కి మాత్థ?

కా-- న కించి దసత్. స్వేనైవ కించి దామంత్రితం,

శక్రి--కాసర! కిం తత్కథయ?

కా--

శ్లో. 'భవ శ్శ్వేవం నచన్నఖ్యః పాషండ ఇతి దేశికే'
 పృచ్ఛేయం రహసి ప్రాప్తేగురు మేవ బిభేమికం?

ఇతి

శక్ర--(స్వగతమ్) త దేత త్కస్య సరస్య హృదయస్థై యథ్యాగ్య కారణం (ప్రకాశం)
 జంబుక! ప్రకటితా తే పాషండతా కిం కాసర్యాః తత్త్వాపుహు!

వక్ర--(నవ్వి) నీవాక్యచాతుర్య మిట్టి విషయములం గాక పురుషార్థ కామిశాస్త్ర సంగమపరిశీలనచే గలిగినట్టివృత్తాంతము జ్ఞప్తికివచ్చినది. వినుము

దీర్ఘ--సంసిద్ధుండ నైతిని, చెప్పుము.

వక్ర--ప్రియురాలి తొడలను నా భుజముపైఁ బెట్టుకొని మంచముపైఁ గూర్చుండి భగమును తనివిదీర గాంచుచుండగా మన్మథుడు సంతసించి ధూర్తాధిపత్యమున నన్ను బట్టాభిషిక్తుని జేసెనన, నాసకియ మూత్రోదకము జల్లుచు వాని మూపై కురియించినది.

దీ:-- నిజముగా ధూర్తరాజ్యాధిపత్యమును వహించితివి.

జంబు--గురువుకన్న కామపురుషార్థ పారవేత్త మరియొకడు లేడనిచెప్ప వచ్చును.

వక్ర--(గర్వముతో, దీర్ఘదంతా! జుట్టు గొరిగించుకొన్నందులకే నీ వేడ్చుచున్నాడవు గాని, రాజుగారి లంజకే నేను రహస్యంగా తోక బెట్టుచున్నాడను, చూచితివా!

దీ-- హాయిగా! నీ యిష్టమువచ్చినట్లు విషయించుచున్నానని పొంగిపడుచుంటివి కాని, యీ సంగతి రాజునకు తెలిసినచో ముప్పు వాటిల్లునేమో అని భయపడుచున్నాడను.

జంబు--దీర్ఘదంతా! ఎందులకు? నీవు భయపడు టెందులకు గురువుగారి మాట వినవోయి!

వక్ర--అట్లు రాజునకు దెలిసినచో నాకు

తే. గీ. శిరసు గొరిగించి చేతులు — విఱిచి కట్టి
బొగ్గుమసి పూసి సున్నపు — బొట్లు పెట్టి
యీడ్చి, వీధులఁ ద్రిప్పించె — నేని తేని
యుగ్మలిని దెంగు తప్పున — కొప్పు శిక్ష.

కాసరుడు--(ప్రవేశించి) అటులేకావలయును. అటులేకావలయును.
(జంబుక, దీర్ఘదంతులు నవ్వి) కాసరా! యేమనుచున్నాడవు?

వక్ర--మూర్ఖుడా! యేమంటివి?

కాస--గురువేమియులేదు, నే నేదో మనస్సులో నాలోచించుకొనుచు పలికితిని:

వక్ర--కాసరా! ఏమది?

కాస--నా మిత్రుడగు జంబుకుడు మన గురువు పాంసుడుడని చెప్పెను. ఆమాట రహస్యముగా గురువునే యడిగెదను. నా కేమి భయమా! అట్లడుగకున్న మీరుపాడిన "శిరసు గొరిగించి" పద్యము ప్రకారము చేయవచ్చునని అంగీకరించితిని.

వక్ర--(స్వగతముగా) అదియే యాతని హృదయ వికారమునకు కారణము. (ప్రకాశముగా) వత్స! జంబుకా! నేను పాంసుడుడనని కాసరునితో చెప్పితివా!

జం.— నహి నహి.

శ్లో. త్వయి వైదిక మూర్ధన్యే
కో వా పాషండతాం వదేత్ !
న హి సంభావ్యతే జాతు
శీతతా జాతవేదసి.

కా.—(శ్రుత్వా సక్రోధం) రేరే గురుద్రోహిన్! జంబుక! వయోధ సేయ! మాం ప్రతి పాషండ ఏవ నా గురు రిత్యుక్త్వా సంప్రతి విప్రమేం కథయసి. తదహా మత్కరేణా స్త్వవ శిరో హనుమా న్నిష్పీడయామి తే వృషణమ్,
(ఇత్యంతికే ముష్టి ముత్క్షిపతి)

శీ.— కాసర! మా కుప్య,

జంబు—(విహస్య)

శ్లో. భార్యాం యథ స్నిప సరో భవతా గృహీతం
నిష్పీడనాయ పదు స్పజ ముష్టిరేకాగ్రం
వ్యామోచయేయ సదా మహ్యమనాఖండ శం
ముష్టిం నిపాత్య తవ వక్షసి సద్రజకల్పమ్.

కా—(సభయలజ్జ ముపసృత్య, స్వగతం) కథ మావిష్కృతా ఽనేన భార్యా జారి ణీతి? తదయం మయా న కోపయితవ్యః యదాహుః—' మర్మజ్ఞం న ప్రకో పయే" దితి, (ప్రకాశ) సఖే! జంబుక క్షమస్వ మే దురుక్తం, మా ప్రకా శయ పున రస్మల్లలాట వ్రణనిమిత్త చరితం.

శీ—(స్వగతం) కిం త ద్భషితు మర్హతి? అస్తు ప్రతారయామి కాసరం. (ప్రకా శంగా) కాసర! త దహం జనామి,

గా—సలజ్జం జంబుక మాభు మవేక్ష్య కథ మస్మై కథితం దివాస్వాను రాగ నిమి త్తం కరభచరణఘాత మ లాబూ స్తన్యాః?

(సర్వే ఽపహసంతి కాపరస్తు సలజ్జస్తిష్ఠతి)

తర్క—క్రోధ మాకోస్య జంబుక! క్రోతి యప్రభృతి శ్రుభాచార శ్చైత్యేతావంతం కాలం శిష్యత్వేన గాసరో మయా గృహీత; సంప్రతి సభార్యస్యాస్య వృ త్తాంతశ్రవణేన పాషండమంద ప్రవేశాక్షమిం పరిత్యజేయం.

గా—గురు రేవ మాం? ఇతి రోదితు మారభతే?

జం.—కాాయ సఖే, రోదనేనాలం, మృత్యుర్మా మరణాధ ద్వయ మితి గురుం
.

జంబు—లేదు. లేదు.

తే. గీ. ధరణి వైదికలోకమూ — ర్ధన్యు నిన్ను
నెవఁడు పాషండుఁడవని వ — చింపఁగలఁడు
భయదజాజ్వల్యమానాగ్ని — చయము నందు
శైత్యభావంబు నూహించు — జడుఁడు కలఁడె?

కాస—(కోపముతో) ఓరీ! గురుద్రోహీ! లంజకొడకా! ఇంతకుముందే మన గురువు పాషండుఁడని చెప్పి యిపుడు తప్పుకొనుచున్నావా? చూడు. ఆంజనేయుఁ డక్షయకుమారుని మెడ నిలిమినట్లు నీ వృషణములం బిసికి వైచెదను. (గుడ్డనూడఁ దీయును)

దీర్ఘ—కాసరా! కోపింపకుము.

జంబు—వట్టకాయ వదలెదవా? చచ్చెదవా? వెనుక చెప్పుడో.

ఉ. ఇంపుగ నీదు భార్యను ర — మించెడు జారుని మేఢ్రదండముం
దెంపఁగఁ జూచు నిన్నతఁడు — దిమ్మనిలోపమ్మన గ్రుద్దిపోవు నా
పెంపునవాదుబీజముల — పీడక గట్టిగనొక్కుదేని నిం
జంపెద వట్టకాయ విడు — మా! యమలోకము నీకు డగ్గఱెన్.

కాస—(భయలజ్జలతో తొలఁగి తనలో) వీఁడు నాభార్య యంకుఁబోతని యందఱితోఁ జెప్పలేదుగదా! వీనికి కోపము గల్గి పరాదు. తన గుట్టెఱిగిన వానితోఁ గలహింపరాదను పెద్దలమాట వ్యర్థము కాదు. (ప్రకాశముగా) మిత్రమా! క్షమింపుము. ఎఱుఁగక చేసితిని. మొగముపై గాయము మాట మాత్రము వెల్లడింపకుము.

దీర్ఘ—(స్వగతము) ఈవృత్తాంత మేమై యుండునో! అయినను వీని నూఁది చూచెదను, (ప్రకాశముగా) కాసరా! అదంతయు నేనెఱుంగుదును లెమ్ము.

కాస—జంబుకా! నన్ను గాడిదతన్నిన యా యుదంతమంతయు యిలాబూస్తని నీకనితోఁ జెప్పినదా యేమి?

(అందఱు నవ్వుదురు. కాసరుఁడు సిగ్గునఁ దల వంచుకొనును.)

వక్ర—(క్రోధమును దెచ్చుకొని) జంబుకా! యోగ్యుఁడనియుఁ శ్రోత్రియుఁడనియుఁ గాసరుని శిష్యునిగాఁ జేసుకొంటిని. ఇప్పుఁ డీతనియొక్కయు నీతని భార్యయొక్కయు చరిత్ర తెలిసినది. పాషండమతమునఁ జేరఁదగిన యీతనిఁ నింక విసర్జించెదను.

కాస—(ఏడ్చును)

జంబు—ఏడువకుము. ఈ రెండపరాధములను క్షమింపుమని గురువునకు మ్రొక్కుము

కా—ఇతః పరం త్వద్వచనం నాతిలంఘే. శపామి చ మమ వరమప్రేమాస్పదాభ్యా
దలాబూస్తనీ స్తనాభ్యామత్యాయతాభ్యాం గురు శ్మాం యథా పరి
గ్రహిష్యతి తథా యతిష్యే. (ఇత్యుక్త్వా గురుం ప్రణమతి)

వక్ర—వత్స! ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ! ఇతఃపరం పాషండో భవ! న మర్షయేఽహం.
ఏవం చే న్నిర్భయం యాభస్వ దలాబూస్తనీత్వయా.

జంబు—ప్రవేక్ష్యత్యయం పాషండతాం.

కా—(సహర్ష ముత్థాయ గురోః తిష్ఠతి)

వక్ర—జంబుక! కః పునరస్య భార్యాం యబ్ధవాన్?

జంబు—కో వా న జానే.

వక్ర—యాకిలి—

శ్లో॥ భిత్త్యేలావృతహేమచందనతరుం
దేవేన కౌతూహలాత్
ఉత్కీర్ణేవ మనోభవేన తరుణీ
యూనాం గృహీతుం మనః.

దీ—సఖే! నాహమ ప్యస్యా యాబ్ధారం జానామి కిం త్వహమేకదా నిశీథే—

శ్లో॥ ఆరోహ్యాంక మిమాం మురోజకలశా
వాలింగ్య రోమాంచితా
వాజిఘ్ర స్వదనారవింద మసఖే
బింబాధరాస్వాదనమ్.

కా—(సక్రోధం) కిం త్వమేవ మే భార్యాజారః? తతః శిఖాంతే ప్రోల్లుం
ఛామి (ఇతి కరాభ్యాం మస్తకం గృహీత్వా సవిస్మితం) కేనాప్య నవ
మేవ కృత్తా శిఖా?

దీ—కాసర! కృతం విచారేణ అపరాధవా నథ స్త్రీష్టతి.

జం—(సభ్రూభంగం) కాసర! మాస్త్వితః ప్రభృతి తవ స్వపరదారవివేకః,

వక్ర—సఖే! దీర్ఘదంత! రక్షితవానసి కాసరం దుస్సహా వైదికాచార క్రమాంధ
కారకూపపతనాత్। ఉపభుంక్ష్వ నిస్సపత్న మస్య గృహిణీం భవిష్యం
త్వసావపి శతం యాతు తయా గృహిణ్యా.

కాస—ఇది మొదలు నీ యాజ్ఞను నీపాదపాత్రిక నాకు పరమ ప్రేమాస్పదములై
వ్రేలాడుచుండు అలాబూస్తని స్తనము లుపాత్రిక మీఁదను, గురువు నన్ననుగ్ర
హించునటులఁ జేయుము. (గురునకు నమస్కరించును)

వక్ర— వత్సా! లెమ్ము.

తే. గీ. ఇంత నాదయఁ గోరితి — వేని పరమ
పూజ్యపాషండమతమును — బూను మింక
నిర్భయత నా యలాబూస్త — నీ భగంబు
నిచ్చవచ్చినగతి విహ — యింప వచ్చు.

జం— గురువర్యా! పాషండమతము స్వీకరించుము. ఈతని గజాక్షింతుము.

కాస—(సంతోషముతో లేచి గురునిప్రక్క నిలువఁబడును.)

వక్రి—జంబుకా! వీని భార్యను దెంగిన వాఁడెవఁడు?

జంబు—ఎవ్వఁడో నే నెఱుఁగను.

వక్ర— కాని యది మిక్కిలి చక్కనిచిన్నది.

తే. గీ. ఆతనుఁ డేలునవవల్లిక — లల్లుకొనిన
పసిడిచందనపుఁదీవె — పలవఁ దుంచి
పసుచువారల హృదయము — ల్బలిమిఁబట్ట
కోరి నిర్మింపఁ బోలు నీ — కోమలాంగి

దీక్షు—నేనుగూడ మామూలుగా దాని విషయించు విటు నెఱుంగను. కాని నే నొక
నాఁటి నడురేయి

తే. గీ. వలిదచనుదోయి పులక పు — ష్పములఁబూయఁ
గౌఁగిటంగ్రుచ్చి కలికి నం — కమునఁ జేర్చి
మోముదామరపూవును — మూరుకొనుచు
నధరపానంబుఁ జేసితి — నాసతిర.

కాస— (కోపముతో) నాభార్యకు రతుఁగడవు నీవేనా? చూడు నీ జుట్టును గోసె
దను (తలఁడదిమి) ఇదేమి! క్రొత్తగా బోడిగుండు చేయించితివే!

దీక్షు— కాసరా! విచారింపకుము. అపరాధము చేసినవాఁడు క్రింద నేయున్నాడు
లెమ్ము.

జంబు—(బొమముడితో) కాసరా! ఇది మొదలు నీకు స్వపరదార వివేక
మక్కరలేదు.

వక్ర— సఖుడా! దీక్షుదంతా! దిక్కుమాలిన వయిదికాచార బంధమునుండి వీని నుద్ధ
రించితిని. నీచిత్తమువచ్చినట్లు నిర్భయముగ నీతని భార్యను కొట్టుకొనుము
కాసరునకు గూడ నిక వేలకొలది లంజలు దొరకుదురు.

కాస— (స్వగతం) ఏకైవ షణ్మాల మలాబూస్తనీ. (ప్రకాశం) సంత ఇత్యుపాచారం నానుమన్యం దే.

జంబు—గుణం వినా కే పున రస్యే సంతః

కాస—(సహాస్యం) సఖే! వక్రనాసయమిక్షు? త్వద్వచనస్య పారితోషికవస్తు ప్రదానకాలే భవ త్వయం మమ సమాకుంచిత పంచాంగుళీ క్షేపః (ఇతి శిరసి పాతయతి)

జంబు—(విహస్య) దీర్ఘదంత! సమా కుంచితపంచాంగుళీపాతిధ్వని రేవ మే గురో శ్శిరసి కాసరపాషండమత ప్రవేశకల్యాణ వాద్యఘోష ఇవ.

వక్ర—(సానందం) సఖే! భవత్కృతోఽయం పంచాంగుళీ ప్రయోగః.

శ్లో. విక్ష్యోపరితమూర్ధ్న్యా
భావచ్యుతి మాశు మే జిత స్య మితి.
గృధ్యాత్య కృతం హి మూర్ధ్ని
స్మరయతి పంచాంగుళీ క్షేపం.

కా—జంబుక! సత్యవచనోఽసి.

వక్ర—వత్స! కాసర! కిం మాం పాషండం మన్యసే?

కా—(సవినయం) కీదృశస్తర్హి భవాన్!

వక్ర—వత్స! శుద్ధాచారోఽస్మి. స్వమతరీత్యా వయిదికమత ప్రవిష్టాను పాషండా ఇతి విదాంకుర్వంతు. తావతా కానోహానిః? పశ్య!

శ్లో. సన్త్యాగమ్యా యోషితో హ్యుద్య మాసం
శక్యం భోక్తుం నామ యావద్వ్యతీక్షమ్,
శక్తిః తూజ్యా శాంభవీ జీవితాన్న
సౌఖ్యం భూమౌ స్వర్గలోకాత్తుభూరి

కా—కుతస్తర్హి వయిదిక మతానుష్టానం?

వక్ర—జనావర్జనాయ, తదేత దంధపరంపరయా జనద వయిదికాచారద్వేషి,

కా—అనుగృహీతోఽస్మి

వక్ర—వత్స! అద్యైవ కుక్రివార్యేగృహీత్వా సహ దీక్షాం ప్రవిశ,

కా—కస్యోపదేశేన!

వక్ర—మత్కల్పస్య దీర్ఘదంతస్య.

కా—కుత ఏతం!

కాస—(స్వగతము) నా ప్రాణమునకు లాబూస్తని యొక్కటె చాలును. (ప్రకాశముగా) సత్పురుష రీతియాచారమును హస్తింతురా ?

జంబు—గురువకంటె సత్పురుషుఁడైన లంజకొడుకెవ్వఁడు ?

దీర్ఘ—(సంతోషముతో, వక్రిదాసా ! నీ వచనచాతుర్యమునకు బహుమతిగా నీ మొట్టికాయను గ్రహింపుము. (మొట్టును)

జంబు—(నవ్వి) దీర్ఘదంతా! నీ మొట్టికాయధ్వని నసని పాషండమత ప్రవేశ మహోత్సవమునకు మంగళ ధ్వని యైనది

వక్రి—(ఆనందముతో) నీ మొట్టికాయ,

తే. గీ. నాతి యుపరతి సలుపుచో – నాకుఁ గాము
జలము వేగమె జిల జిల – జారిపోవ
నోడిపోతివి ఛీ! యని హుంకరించి
తరుణి మొత్తిన దివ్వదు – తలఁపుఁ దెచ్చె

కాస—జంబుకా ! నీవు నిజమే చెప్పితివి.

వక్రి—నేను పాషండుడని తలచుచున్నావా ?

కాస—(విస్మయముతో) తమ రట్టివారో తెలియకున్నది.

వక్రి—నేను పరిశుద్ధాచారము గలవాడను. తమ మత ప్రకారము శుద్ధవిధవలు నన్ను పాషండు డనుకొందురుగాక. అంతమాత్రమున నేమియు హానిలేదు.

సీ. వరుసవావియు లేక – వాంఛ గల్గిన యెల్ల కామినీమణులఁ గూ–
గంగవచ్చు ! కడుపు పట్టినయంత – కల్లు మాంసంబును
మెక్కి-తందనములఁ – ద్రొక్కవచ్చు ! స్నానసంధ్యాజప – శ్ర
మములెల్లను శష్పతుల్యంబుగా దిగఁ – దుడువవచ్చు ! జగ
జ్జనకమాతనౌ – శాంభవీదేవిని నారాధనము జేసి – యులరవచ్చు

గీ. కోరుకొన్నట్టి సకల–మనోరథముల ననుభవింపంగవచ్చు
నీ – యతులమతము – నందుఁ జేరిన స్వాపురా – నంద మెల్ల !
భూతలము నందె మనఁ మిక – బొందవచ్చు.

కాస—అటులైన నీ కీ వైదికకుశానుష్ఠానము లెందుకు ?

వక్రి—అంధపరంపరగా కాలమతముతో ద్వేషించుజనులను మోహపెట్టుటకు.

కాస—మహాప్రసాదము. ధన్యుడ వైతివి.

వక్రి—నేఁడు శుక్రవారము గనుక భార్యతో దీక్షయందు బ్రవేశింపుము

కాస—ఎవరి యుపదేశమున ?

వక్రి—నాతో సమానుడగు దీర్ఘదంతుని యుపదేశమున

కాస—ఎంతటి !

శ్మశ్రు—శృణు తావత్! అస్మిన్నాచారక్రమే శిష్యేణ గురవే గృహిణీ దేయా న కేవలం సా, భగినీతనయా ప్రభృతయశ్చ ర..నేన ..రేణ ప్రథమం గృహీత్వా తత గృహిణీ.

కా—ఆర్య దీర్ఘదంత! తర్హి గచ్ఛావః

దీర్ఘ—శ్మశ్రునాస! గమిష్యామి కిన్తు మయి స్థాపయతు భవాన్ (ఇతి న్యా వసీ విష్క్రాన్తౌ).

వక్రి—వత్స! జంబుక! సంప్రతి వసన్తోత్సవశ్చలతి దేవస్య కారుణ్యనాథస్య లక్ష్మీపతేః తద్దర్శనాయ సమేష్యతి గృధ్రి తత్రి గచ్ఛావః

జం—తర్హి మే కర కమలాబ్జ పాదుకాద్వయ మిద మధిరుహ్యతాం.

వక్రి—(తథా కృత్వా కథం పశ్చిమద్వారపథ మవతీర్ణో భగవాన్ హరిః! యస్య శ్రూయతే వహ్నియన్త్రకాహాకారః; (ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

జం—అత్రైవ హరినామావళీ ర్గాయద్భి ర్భాగవతపరిజనై స్సహస్త స్థాలకాయోనామ మస్కరీ నమస్కరోతి భగవన్తం కైటభాన్తకం. కిం చ—

శ్లో. విమలవసనావకుంఠిత
ముండితశిరసః ప్రరూఢపులకాంగ్యః
హరినామ బాలవిధవా
భాగవతాః గాయతో౽నుగాయంతి.

వక్రి—పశ్య! జంబుక!

శ్లో. సంబాధం విధవానాం
ప్రవిష్టవా నేష తరుణభాగవతః
భుజకూర్పర భాగాభ్యాం
పరిస్పృశతి పార్శ్వస్థయో స్స్తనౌ వధ్వోః

కథ మత్రైవ ద్వ్యత్వప్పాదః కాసరస్య ప్రేమభూమి రలాబూస్తనీ!

—— ..అరిగాకటీయా దేవదర్శనాయ.

శక్రి—అట్లడుగరాదా ? మా యాచారక్రమము నందు ముందుగా శిష్యుడు తనభార్యను గురువునకు సమర్పించుకొనవలయును. ఒక్కటియే కాదు. గురు నస్పృష్టి చు సమర్థతఁ గలిగి లేపనముగలవాడై కోరిన యెడల నక్క-వల్లె ద్రవ్యమును కుమార్తెలను గూడ నొప్పగింపవలెను. కనుక ముందుగా నీ భార్యను విడుయించి యున్న పాత్రితమి డదే గనుక నీవని యుపదేశమును గ్రహింపుము.

కాస—అయ్యడా! దీర్ఘదంతా! మనము పోవుదము రమ్ము.

దీర్ఘ—శక్రినాసా! వెళ్ళుచున్నాను. నాకుంము దము యుంచవలెనో లేదను.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

శక్రి—వత్సా! జంబుకా! కారుణ్యనాథుని వసంతోత్సవము జరుగుచున్నది. కావునఁ గుడిని తప్పక రాఁ గలదు. దానిని చూచుటకై మనముకూడ పోవుదము రమ్ము.

జంబు—సరే! నా చేయిఁ బట్టుకొని పావుకోళ్ళను దొడుగుకొనుఁడు.

శక్రి—(అపరిశారముగాఁ దొడుగుకొని) అగ్ని యంత్రాకారము నిలఁబడు చున్నది. భగవానుఁ డప్పుడే పశ్చిమద్వారమున వేంచేసెను.

(ఇద్దరు నడచు చున్నారు.)

జంబు—ఇదిగో! యిప్పుడు హరికీర్తనలఁ బాడు భాగవతులతో స్థూలకాయుఁడను సన్యాసి కైటభమర్దనునికి నమస్కరించుచున్నాఁడు. మఱియు కృష్ణ! విచిత్ర మేమొ కని, సన్యాసుల కట్టె పిడిగాళ్ళవంటి బాలవిధవలె తట్ట పడుదురు. గురువర్యా.

తే. గీ. తలను నున్నఁగ గొఱిగించి — చలువసైను
ముసుఁగు వైచిన విధవలు — పులక లొప్ప
భజనఁ జేయుచున్న యా — భాగవతులఁ
గలసి పాడు చున్నారు — గాంచినావె!

శక్రి—జంబుకా! చూడు.

తే. గీ. బాలవిధవయో నల్ల — భాగవతుఁడు
చేరి కుచములఁ దవిలి — మోజేతితోడ
నెఱుఁగ నట్లుగ నొక్కుచు — నెట్లు పొంగి
పడుచుఁ బోవుచు నున్నాఁడో — నాని జూడు॥

ఓహో! నీ మిత్రుడు కాసరుని పేరిటిభూమి యగు నలాబూస్తని ం టినే యున్నదే!

జంబు—దేవదర్శనమునకై బయలుదేరు చున్నది. అబ్బా! దీని చన్నులు కోయ ఉ దొరలె ఇట్లు కూడికొని పోవుచున్నదో! (నవ్వుచు)

శ్లో. అస్యాస్సనా పశ్చిమంబా
గతిర్నిరుద్ధ ఇతి జానసి త్వముదరః,
తే అపి తాడయుతస్తా
వనుచరరోధ్రాః న యుక్త ఇతి.

వర్ణి—

శ్లో. ఉత్సంగమారుహ్య నితాన్తముష్ణాః
వక్షోరుహాభ్యామధికాయతాభ్యాం.
ఆచ్ఛాద్య రాత్రౌ నిజముగ్ధహేతు
శీతం విజేతుం న తు తే సమర్థః,

జ-బ్ర-(విహస్య!) స్థూలకాయో నామ యతి ర్బాలాబూస్త్రీ మర్దయతి, న పునః కాసరః

శ్లో. అత ఏవార్ధ్య పశ్యాయ
వేధసం న సుమేధసం.
యేన తౌ యోజితౌ న ద్వా
భేరీ స్త్రీ దుందుభిః పుమాన్.

వర్ణి—యుద్ధ్యథా యోజితౌతర్హి—

శ్లో. వీరాయితాత్యయదశాసు వశాయితాయా
వక్షః స్వకీయ మనయా యతినా త్వముష్ణాః,
ఏతస్య పత్కి మభితః కుచయో ర్ద్వయీకం
పృష్ఠార్పితా మనడుహోఽనుకరోతి గోణీం.

జం—(విహస్య అన్యతో దర్శయన్) ఏతౌ హారిసేవాసరం పశ్యతం తే హారిణాక్ష్యః

వర్ణి—వత్స! భవతా సాధు సాఫల్యమనాయి మే నయన ద్వంద్వం. యతః—

శ్లో. పశ్చాల్లంబితనీలవేణితిలకాః
పాణిక్వణన్నూపురా
స్కంధాన్తరసూచిత స్తనభరా
స్తాంబూలరక్తాధరాః,
రేఖాచంద్రముఖాపరిష్కృతసనా
మాలా మృదా శ్వేతయా

తే. గీ. చనులు వేశ్యలాశ పడువ నీ — యని కతమున
ముందునకుఁ బోవు మోకాళ్ళు — పొడువ- జొచ్చె
ననుసరించిన వారల — నాపఁ గూడ
దనుచుఁ జన్నులు మోకాళ్ళ — నదుముచుండె.

వశి—

తే. గీ. చలిదినము లందు కేల ను — త్సంగ మందుఁ
జేరి శయనించి దీని వ — క్షోరుహములఁ
గప్పుకొనఁ సదృవోయుఁ — గానరు నిఁకఁ
జేర వెఱచును గటంపు — శీతబాధ.

జంబు—(నవ్వి) సెబాస్! కాసకున కేమి గాని, స్థూలకాయుఁడను సన్యాసి యీయమలా బూస్తనికిఁ దగి యుండును.

తే. గీ. భేరివలె నున్న దీనాతి, — పీఁడు దుందు
భిని విడంబించు దీనితో — పీనిఁ గూర్చి
కన్యముగఁ జేసెఁ గావున — నజ్జయోగి
యువక తెవక యటంచు నే — నాత్మ నెంతు.

వశి—

చ. హితమతి బ్రహ్మ యీతనికి — నీసతికిం జతఁ గూర్చి యున్నచో
వతని యురమ్ము నందుఁ బుసు — పాయితలీలల దీని చన్ను లా
యతగతి రెండు ప్రక్కలకు — నానఁగ మూపుల రెండుగోణు ల
న్వితముగ మోయు గిత్తకర — ణిం దలపించునుగాదె జంబుకా.

జంబు—(నవ్వి, వేఱొకచోఁ జూపుచు) ఈ కురంగాక్షులు హరిసేవాపరవులకై తమక పడుచున్నారు.

వశి—శభ్బా! కన్నులున్నందులకు నేటికి సాఫల్యము కలిగినది. ఏలన?

సీ. దూమెలుంగులు వెట్టి — దువ్విపైచిన కీలుజడపిఱుందులు పైన -
బడిసటెంప — తోలతాఁడు పైఁటసం — చుల నుండి కాన్పించు
చన్దోయి కమలకు — వి న్దొనర్ప—లలితంపుటడుగుఁద — మ్ములఁ
గీలుపఱచిన యందెలచప్పు డా — నందమొసగ వర్ద్ధరా
గచ్ఛాయ — లనంగఁదాంబూలికారాగంబు పెదవిపై—రంజిలంగ
గీ. [illegible]

దృశ్యంతే పురతో ఘృతాంజనదృశో
రామానుజీయాంగనాః

(సవిమర్శమ్)

శ్లో. న ధే స్యే రమయతి సత్య మప్యశ్నప్తాః
తద్భ్రాన్తి నపి ఘటయంతి కాథ మేతాః.

జ —(విహస్య) కిం తావ దేవ ? అపి తన్ని శూర్యతామ్.

శ్లో. జామాతృశ్వశురపత్న్యపమాతులాదీన్
స్వచ్ఛందం పున రపి గంతా మర్థ యంతే.

వక్రి—అ తరే వైతాం కి మన్యా అపి శృంగారణ్యః ?

జం—భవతు దదృశ్యతాం పురస్తా దార్యేణ. ఏతే ఖలు.

శ్లో. శిష్యాలక్ష్మీదేశికన్య సిదమ్యుత్పుండ్రస్ఫురన్మూర్తయః
సీమాచిహ్న మహోపలా ఇవ బకవ్యామూ క్తవిత్వం కయః
పాణిస్థనాజన్యపాతశ్రీమజలా భాషాప్రబ ధో క్తిభిః
ప్రాతర్మ్ర క్తవిరోధ మేష పరుషం సంరావణం కుర్వతే.

శక—జన్మస్థలాస్యైతావిజగత్ప్రతారణవిద్యాయాః యతః

శ్లో. గంతవ్య దేశగమనావధి పేటికాయాం
పాథేయ మంథ మపనీత మితో హరంతః
భోక్తుం కియ త్పథి తిరస్కరిణీం వితత్య
ధూమం పచామ ఇతి శుష్కతృణై స్సృజంతి.

కథ మత్రైవ మధ్వాచార్యమతాను వర్తినోఽపి పద్ధా జలిపుటా స్తిష్టంతి ?
ఏతే ఖల.

శ్లో. ఏకాదశీతి పితు రాబ్ధిక ముత్సృజంతి
ద్వాదశ్యసౌ తను రితి హ్యువసి గ్రసంతి.
దేవే నివేద్య చ విహాయ చ కర్మ పిత్ర్యం
స్వాత్మ్యా కృత్యం నిశి రజస్వలయా బ తాన్నమ్.

జం—అన్యాదృశ్యః పున రేషాం ప్రకారః తథాహి.

శ్లో. పూతా భవేతి గురుణా
దత్తం నిజపాదతీర్థ మేతాస్సై
ఇత్యన్యపురుషభుక్తా

గటుక ♦ మిసిమి దనర! విటుగో! చూడుము రామాను ♦ జ
యము యువతు! రేగు దెంగరు విటులు క్రొ ♦ వ్వెక్కు బిఱ్ఱంగ॥

(విటున్పతో)

చ॥ దినదినమున్ బ్రియుండు నెడ ♦ దెంగుచునున్న ను దూతికాదిమం
గాలి పంటాదులం గలసి ♦ కాముకులై రమియింత్రు గూఢతన్

జంబు—(నవ్వి) ఔరా! అంతయే నాల్గొంటిరా?

వినుమింక మాను నల్లుని గ ♦ నిష్ఠపిండ గదు వేదుకొందు రో
పికగాల దిక్ యథాసుఖము ♦ పేర్మిని దెంగుచుంచు వైష్ణవుల్

వక్రి—వైష్ణవ స్త్రీలకంటెం బ్రపంచమున శృంగారవతు లెవ్వరు?

జంబు—అగుం గాక! ఈ మంద జూచితిరా?

మ॥ బకముల్ వైచిన రెట్టచారికలచే ♦ భాసిల్లు సర్వేశిలా
శకలంబుల్ ప్రతివోపు పట్టెలుగ స్వ ♦ చ్ఛస్నిగ్ధనామావళీ
వికసన్మూర్తులు తాళవృంతధరులై ♦ స్వేదాంబువుల్ వాసి కు
త్తుకవీఁగల్ ద్రవిడోక్తి నార్చెడిన దే ♦ తుంగధ్వనిన్ బ్రొద్దునన్

వక్రి—జగద్వంచనవిద్యకీ వైష్ణవులు జన్మభూములు.

ఉ॥ చేరెం దలంచు చోటునకుఁ ♦ జేరెదు నంతకుఁ జాలు నన్నమున్
గూరలు మూటఁ గట్టుకొని ♦ కొంత ప్రయాణముఁ జేసి దారిలో
చీరము నూలొందడిపాఁ ♦ జేసెద మంచు వచించి యీ దగా
కోరులు నిప్పుఁ జేసి పొగ ♦ గుప్పునఁ జూపుదు రెల్ల వారికిన్॥

ఓహో! మధ్వాచార్యమతస్థులు వ్యాపారపంతులు దోసి నొగ్గి నిలువఁ బడి యున్నవారు వీరు.

చ॥ హరిదినమందుఁ దంద్రడికి ♦ నాబ్ధికముల్ ద్వదశియింత్రు, ద్వాదశీ
పరితమపుణ్యకాల మని ♦ స్వల్పతమం బని వేకువన్ భుజిం
తురు, కడునుంగ లట్టి యువ ♦ తుల్ వచరించెడి వంటకంబుచే
గురుపితృదేవతార్చనముఁ ♦ గూడచరించి భుజింత్రు మాధ్వులు॥

జంబు—ఈ మధ్వమతస్థుల యాచారమే వేఱు.

తే॥ గీ॥ పావనీవిద్యయెతి పడుచు శ్రీ ♦ పాదతీర్థ
మిచ్చి గురుఁ డాజ్ఞ రోయనఁగిన, ♦ నెంత మంది
విటులు విషయించి విడిచిన ♦ వెలఁది యైన
సంగ్రహించును పతి దాని ♦ శంకమాని॥

శర్వి—కథ మేతే యతయోఽపి సంక్షుభ్యంతి దేవ దర్శనాయ?

శ్లో. గండాభోగప్రతిఫలనటత్స్వర్ణ తాటంకభూషా
వల్లీ [illegible] గ్రథిత [illegible] సౌగంధ్య [illegible] మార్గాః
[illegible] త్రస్తా [illegible] పథ [illegible] క్షోదగౌర్యో
[illegible] వ్యాలపుష్ప [illegible] కౌముదీ [illegible] ద్రాటనార్యః

(స్మృతో విలోక్య, అత్ర) కథ మద్వైత [illegible] నుసారిణోఽపి విద్వాంసః
లోకాను గ్రాహ్య మిమం సేవంతే?

జం—ఆర్య! లోకవిరుద్ధ మిద మద్వైతమతం నామ.

యతి—

శ్లో. నానుష్ఠాపయతి శ్రుతి స్మృతివిధీ
నారాధయ త్యచ్యుతమ్
శంభుం వా న నిమజ్జయ త్యపి సక
[illegible] తీర్థేష్వపి
సత్యం బ్రహ్మ జగ న్మృషేతి వదనే
కుర్వ ద్వచః కేవలం
ప్రాయః పాత్ర [illegible] కలిజో
హ్యద్వైతవిద్యాశ్రమః.

శర్వి—యుక్త ముక్తం భవతా?

శ్లో. శ్రద్ధత్తే న విధీ [illegible] ఫలా
వి త్యాగ్రహీతుం నేచ్ఛతి
శ్రీశం శంభు మపి స్మృతావుపకరోతే
కాసిద్ధ సిద్ధా? [illegible]
సంకల్పో భవబంధ హేతు రితి న
స్నాత్యేవ తీర్థేష్వహం
కర్తా నేతి వదన్ కరో త్యపి హితా
న్నద్వైతవాదీ బుధః

జం—(కతిచి త్పదాని గత్వా) అత్ర హి వైదిక జనమధ్యే తిష్ఠతి విష్ణుమిత్రః
ఆర్య! ధన్యోఽయం.

శ్లో. ప్రాతస్స్నా యీ వేదశాస్త్ర వ్యధీతీ
నిత్యం యజ్ఞా నాచర న్నాతిథేయః,

వశి—ఈ మధ్య స్త్రీ లందఱు గుంపుగ గూడి దేశసేవ కై పోవు చున్నారు. చూడు—

సీ॥ ముద్దులొల్కెడి చెక్కు ♦ టద్దాలపై గంద కెంపులతమ్మి కెం
జాయ ♦ లలముకొనఁగ। కుసుమ గుచ్ఛపు కుంద ♦ కుసుమముం
పు దండల నెత్తావి విధుల ♦ నింపి వెస! జిలుగుంబయ్యెదల
సం♦దులమందిం నిక్కుచుచూచుకప్రతిబింబో ♦ బూచులాడఁ బడుచు
దనపుగర్వ♦ భావహాస్యాల వాల్జూపు గతులును ♦ వ్యక్తపఱుప
గీ॥ గుంకుమక్షోదభాస్కర ♦ కోమలాంగు! లఖిలవిటలోక నైజ
భా♦గ్యవతులు! లనఁగ నల్లదె యా దెస ♦ నరుగుదెంత్రు
నవ్యసౌందర్యవతులు క ♦ న్గొనఁదగుడు॥

(వేఱొకదెసఁ జూచి) ఓహో హో! అద్వైతమతావలంబు లగు మహాను
భావులు లోకానుగ్రహార్థమై భగవంతుని సేవించు చున్నారు.

జంబు—ఆర్యా! అద్వైత మతము కేవలము లోకవిరుద్ధ మైనది సుమా! ఏలన—

మ॥ స్మృతివేదోదితసత్క్రియాదుల నపేక్షింపండు సద్భక్తి నై
మతిపూర్వంబుగ సంస్మరింపఁడుర మోహ♦ నాథునిన్ స్నానదా
నతఁ బుణ్యంబుల నాచరింపఁడు జగ♦న్మిథ్యాత్వ మెంచుసం
తతవాదంబుల మోసగించుఁ గదు, స♦ద్వైతుండు లోకంబుసన్॥

వశి—సత్యము బలికితివి. అది నిజమే.

సీ॥ సిద్ధార్థసిద్ధి ప♦ ర్వదినము కియ యంచు విశ్వసింపఁడు వేద ♦ వి
హితవిధులు! నానావ్రతంబులు ♦ సన్యాసంబు లఱవు పర్వ
సేయఁడు హరి ♦ హరులమహిమ। భవబంధమునకు హే ♦ తు వ
టంచు సంకల్పమాచరింపఁడు తీ ♦ ర్థాదిసేవ। సిద్ధసాధ్యాది
సం ♦ సిద్ధవర్ణనమున నేమి కార్యం బని ♦ యీసడించు
గీ॥ కర్తయునుభోక్తయును నేను ♦ కానటంచుఁ॥ జెడుఁటి కార్యము
లెల్లను ♦ జేయుచుండు! జగతి సకలలోక ♦ విజ్ఞానధనము!
దొంగిలించుట కద్వైతి ♦ దొంగ కాఁడె?

జంబు—(కొంత నడచి) అచ్చటనే వైదికజనమధ్యమున విష్ణుమిత్రుం డున్నాఁడు ఆర్యా! ఇతఁడు ధన్యుఁడు.

తే॥ గీ॥ వేకువ స్నానమాడు వి ♦ వేకయుతుఁడు
నతిథిపూజలఁ బచరించు నాహితాగ్ని

శక్రి—(సామర్షం) కిముచ్యతే వైదిక జనపక్షపాతినా భవతా ? బ్రూహి తావత్. ఏష కిల విద్వదమిత్రో విష్ణుమిత్రః.

శ్లో. స్నాతి ద్విశ్శర దోన వేద నిగమం
శాస్త్రేషు మూఢః క్రితుం
దంభార్థం కృతవాన్ ప్రహర్తు మతిథీన్
ద్వారే నిధత్తేఽంగనాం.
కుంత స్వాస్య కి మస్తి శిష్యజనతా!
కాంతోఽస్తు దాసో స్వయం
పత్నీ తు వ్యభిచారిణీతి విదితా
సర్వైర్యథా తే స్తుతిః.

జం—(సభయం స్వగతం) కథం విష్ణుమిత్రోఽప్యసూయాపదం మూర్ఖకల చూడామణే రస్య శక్రినాసగురోః ? హంత ? హంత !

శ్లో. దర్శయంతి సతో దోషాం
శ్చాదయం త్యసతో గుణాన్,
అసూయయా ప్రభావేన
ప్రాజ్ఞా అపి మహాత్మసు.

(ప్రకాశం) ఆర్య! లోకవాదో మయాఽనుస్మృతః, పరమార్థతస్తు త్వదుక్తవిధ ఏవ విష్ణుమిత్రః.

(తతః ప్రవిశ్య శిష్యో విష్ణుమిత్రః)

విష్ణుమిత్ర— వత్స! వినయనిధే! సుప్రభాత మద్య శివ మస్మాకం. యతః—

శ్లో. లబ్ధా హి భగవత్సేవా
ప్రాణినాం పాపహారిణీ.
మహాన్తో బహవో దృష్టాః
పుణ్యా శ్చ కులయోషితః

అపి చ—

శ్లో. యేదృశ్యం తేఽత్ర పురుషా
స్సర్వే తే హరిమూర్తయః,

శిష్యులకు పన్నిండి విద్యఁ - జెప్పుచుండు
విశ్వామిత్రుఁడు శాంతిస - మృద్ధయశుఁడు.

వశి—ఏమి వాగుచున్నావు? వైదికపక్షపాతమున పలికితివి. కాని విశ్వామిత్రుఁడు విద్వదమిత్రుఁ డని చెప్పవలెను. ఏనియోగ్యత లేనివాఁ డతఁడు కాఁడు.

సీ. వరవేదసం "దిషే - త్యా" యుఁ బైఁదు తర్కాది శాస్త్ర
వ - ద్ధతులమొద్దు యోగాది కినుమాటు - లెలమిన్నానము
జేయునిఁక యజ్ఞమును బడా - యికినొర్చు! పతిధినభ్యాగతి -
నావలంగొట్టియుమప గుమ్మమున న - స్థాంకించు! ఫల
మేమిశాంతిదాం - తుల పీపిపెండ్లా ధర్మాస్తిరంబని - ధ బ్రిద్ధి
గీ. పైవ గంగద్దువలె శాల్య - వైచి తిరుగు! గాసి శుంఠకు
శిష్యుఁడో - కర్తుఁడున లేఁడు! బట్టువలెసల్పు నీసోత్రి - పాత
మెల్ల! విశ్వామిత్రుని యెడఁ జూడ - విఫలమాను.

లంబు—(భయముతో, తనలో) మూర్ఖులమాడామణి యగు వక్రవాస దౌర్భాగ్యునకుఁ బరమపవిత్రుఁడు గూడ ననూయాస్థానమే కాబోలు! అక్కటా! అసూయాప్రభావ మెట్టిది!

తే. గీ. లేని దోషంబుల వెనకి - లెక్క సేయు
మంచిగుణము గ్రహింపక - మఱుఁగు బఱచు
ధర ననూయాపిశాచంబుఁ - దగులుకొన్న
ప్రాజ్ఞుండైనను సజ్జను - ప్రకర ముందు.

(ప్రకాశముగా) ఆర్యుఁడా! లోకవాద మనుసరించి య ట్లంటిని, కాని యథార్థముగా వీఁడు నీ వని మ్మెట్లు వట్టి బదుద్దాయి ము దకొడుకే!

(విశ్వామిత్రుఁడు, శిష్యుఁడు, ప్రవేశింతురు.)

విశ్వా—వత్సా! వినయనిధీ! మన కీ దినము పవిత్రమైనది ఏ లన?

క. దురితాపహారకం బగు
పరమాత్ముని సేవ దొరకె - బహుపుణ్యజనో
త్కరముల దర్శన మయ్యెను
పరసాధ్వీమణులఁ జూచు - భాగ్యము కలిగెన్.

మఱియు—

క. ఈరచ్చఁ గలమహాత్ములు
నారాయణమూర్తులు - నందగు నీక నీ

ఉత్క్రిష్టమార్గయ ఏవైతా
లక్ష్యంతే యాశ్చ యోషితః.

వినయనిధి— విదితవేదితవ్య స్తత్రభవాన్ ఏవ జానాతి న పున రన్యే.

విష్ణుమిత్ర— వత్స! దూరే వక్రనాసమహో దృశ్యతే. త మతిక్రమ్య స యుక్త మస్మాభి ర్గృహం ప్రతి నివర్తితుమ్.

యతః కిల—

శ్లో. అధిగతవేదశాస్త్ర స్స్మృతి వ్యాఖ్యాతా చ శాస్త్రాణామ్
యజ్వా శమదమశాలీ వైదిక చూడామణి ర్భవతి.

వినయనిధి— ఏవమ్పూజితయా తత్రభవతా స్మి న్ననుసంధావం వస్తుతస్తు.

శ్లో. విద్యామద ఇవ తనుమాన్
విగ్రహవా నివ పరః పిశునభావః
సాకార ఇవామర్ష
స్స భవతి భువి వక్రనాసమహా.

విష్ణుమిత్ర— భవితవ్యం; క్వ పున స్సంభవంతి సర్వేగుణాః
(ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

జంబు— ఆర్య! భవంతం పశ్య న్నాసీదతి సశిష్యోప విష్ణుమిత్రః.

వక్ర— వత్స! న ముంచతి కిం వైధవేయః? ఇతి పరాఙ్ముఖ స్తిష్ఠతి.

విష్ణు— (ఉపసృత్య) భగవన్! వక్రనాసమహాత్మన్! విష్ణుమిత్ర ఏష త్వాం ప్రణమతి.

వక్ర— (పరావృత్య భ్రుకుటిం పాదుకాభ్యాం మవమృహ్య) మహాభాగ! మాన్యైవం చతుర్ముఖో౽పి భవతః ప్రణామా దుద్విజతే, కింపున ర్మానుషః?

విష్ణుమిత్ర— (అపవార్య) వినయనిధే! అపి శ్రుత మస్య వచనం?

విన— బహిష్ప్రద మేవం, అంత స్తమ్మగ్నబం ప్రజ్వలనం.

వక్ర— విష్ణుమిత్ర.

శ్లో. విద్వా నితి విన యాతి
క్రతుమా నితి కీర్తిమా నితి చ,
ఇహ జగతి విష్ణుమిత్రా
దిత్యేవం న శృణోమి చైతస్మిన్.

(అపవార్య) వత్స! జంబుక! తుష్యతు దుర్జన ఇతి న్యాయేనవఖిలే౽స్మిన్గుణారోపః కృతః

విన— (అపవార్య) విష్ణుమిత్రముఖా న్మాం వినా ఇతరం న శృణోమీతి హృద [illegible]ం సా

నారీతిలకము తెల్గు
శ్రీరామమూర్తు లనఁగఁ — జెల్లుకవత్సా

వినయనిధి—సహస్రమును దెలిసిన తమంతటి వారల కది యొప్పును గాని యన్యుల కేమి తెలియును.

విష్ణు—వత్సా! ఇటఁ గొంతదూరమున వక్రనాసయమి యున్నాఁడు. పెద్దమనుష్యుఁ డగు నతనిం జూడకుండఁ బోవ జనదు. ఇతఁడు వేదవేత్త. శాస్త్రముల కుపదేష్ట. యాగకర్త, శమదమాదియుక్తుఁడు, వైదిక చూడామణి, ఇతని దర్శనము పావనముగదా!

విన—సర్వపశులు గావఁ దా మట్లు సెల విచ్చితిరి, కాని

తే. గీ. తనువుఁ దాల్చిన వైరాగ్యము — దం బనంగ
బరిణమించిన పిశునభా — వం బనంగ
నవతరించిన సాధకో — పాగ్ని యనఁగ
వక్రనాసుఁడు వెలుఁగొందుఁ — వసుధ యందు.

విష్ణు—అగుఁగాక! యన్నిగుణములు నొక్కనియం దెట్లుండును?

(ఇద్దరు నడచుచున్నారు)

జంబు—అబ్బా! నిన్నుఁ జూచి విష్ణుమిత్రుఁ డిటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

వక్ర—అబ్బా! ఈల జకోడును సెగరోగమువలెఁ బట్టుకొని వదల నట్లున్నాఁడు
(వెనుకకు దిరుగును.)

విష్ణు—వక్ర నమస్వామిన్ ? విష్ణుమిత్రుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు

వక్ర—(తిరిగి త్వరగా చెప్పులను విడిచి) మహాభాగా! ఎంతమాటఁ భగవానుఁడగు బ్రహ్మదేవుఁడే తన నమస్కారమును స్వీకరింపజాలఁడు. నే నెంత?

విష్ణు—(అపహరించి) వినయనిధీ! వింటివా యాతని వచనము.

విన—ఇది పైమాట లోపల కోపాగ్ని మండుచునే యున్నది.

వక్ర—విష్ణుమిత్రా!

తే. గీ. పండితుం డని విప్రలోక — మండనుఁ డని
క్రతుకరుం డని సత్కీర్తి — కాముఁ డనుచు
విష్ణుమిత్రుఁడు జగతిపైఁ — బేరుఁ గాంచె
ననుచు నచ్చ టచ్చటఁ బ్రీతి — వినినవాఁడ?

(అపహరించి) జంబుకా! దుర్జనుఁడు సంతోషించుగాక. నేను న్యాయముచే యీవిధవయం దిట్టి గుణారోపము జేసితిని.

విన—(అపహరించి) తనకంటె నితరుఁ డెవ్వఁడు లేఁ డని విష్ణుమిత్రుఁ డనఁ దగునని యాతని హృదయమై యుండును.

విష్ణు—తత్రభవా నేవ మాహ, మమ త్విదం వ్యపనీతార్థవచనం యదపి మత్సరా యాగతో భగవా న్వాసుదేవ స్తస్య భగవతో వక్రనాసయ మితి నామాంతరమ్.

వక్ర—(అపవార్య) జంబుక! మమ సర్వత్ర దేవతాభావ ఇతి నూతనా హి వచన మిదం దాంభికస్య. (ప్రకాశం) విష్ణుమిత్ర స్మత్య దర్శితి కి మిద మాశ్చర్యమ్ ?

విష్ణు—అనుజానీహి మా మావసథగమనాయ.

వక్ర—(స్వగతం) కిం మా మాపృచ్ఛ్య భవా నాగతవా న్గచ్ఛేతి వయా వక్తుం? (ప్రకాశం) పరిష్క్రియతాం భగవానావసథ మను ప్రవేశేన.

విష్ణు, శిష్య—(నిష్క్రాంతః)

వక్ర—జంబుక! నివృత్తం దురితమ్ అన్యతో గచ్ఛామః

జం—యుక్త మిద మార్యస్య వచనం; యద్వైదిక సన్నిపాతో గృహీత్రదర్శన ప్రత్యూహః

(ఇత్యుభౌ పరిక్రామతః)

వక్ర—మహా నిదం సంబాధం.

యత్రికః—

శ్లో. పౌరలోకే మిథా శ్లేష
సంశ్లిష్టాపాదమ స్తకే
నాలం కామీ కరా త్స్ప్రష్టుం
తుంగస్థ్యాస్తాన్ వధూకుచాన్.

తజ్జంబుక! మా ముత్తరతో విక్రమ్య గమయ.

జం—(తథా కృత్వా పార్శ్వతో దృష్ట్వా) ఆర్య! పశ్య.

శ్లో. సంబాధేఽత్ర ప్రసస్రైక విధసాహస్తాగ్ర యాదృచ్ఛిక
స్పర్శోత్థేన విజృంభణేన శతధా విచ్ఛిద్య కౌపీనకం,
నిష్క్రాంతే మదనధ్వజే బహీ రసౌ సావత్రపో నైష్ఠికో
వర్ణీ ధావతి

వక్ర—(పశ్య న్విహస్య.)

చోర ఏష ఇతి తం రుంధంతి రాజ్ఞో భటాః

జం—అకాండధావన మత్ర బాధ్యతే. అపి చేద మాశ్చర్యం.

శ్లో. భీత స్వాత్ముద్ధృతే
నాస్య ముసలే నేవ శేఫసా,

విష్ణు–తమ రట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు. కాని యుత్సవముతో చూడదగునట్టి యీ భగవానునకు వక్రినాసయమి యను నామాంతరము కలదని నేను తలఁచుచుంటిని.

వక్రి–(అపహసించి) జంబుకా! తత్కంఠటను దేవతాభావన కలదని సూచించుటకై యీబడాయితొత్తుకొడుకుకిటు ప్రేలుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) విష్ణుమిత్రా! నీవు తత్త్వదర్శి వగుటయం దాశ్చర్యమేమి?

విష్ణు– సెలవొసంగుఁడు. ఇంటికిఁ బోవుచున్నను.

వక్రి–(స్వగతము) నన్నడిగి యిక్కడకు వచ్చితివా. పొమ్మని నేనుఁ జెప్పుటకు? (ప్రకాశముగా) శీఘ్రముగా గృహము నలంకరింపుము.

విష్ణు (శిష్యునితో నిష్క్రమించును.)

వక్రి– జంబుకా! పాపము పరిహార మైనది. మనమిక మొకచోటికిఁ బోవుదము రమ్ము.

జంబు– చక్కఁగా సెలవిచ్చితిరి. వైతికసన్నిపాతము గృధ్రదర్శన మహోత్సవము కంతరాయము గదా?

(ఇద్దఱు నడచుచున్నారు.)

వక్రి– అబ్బ! నూతనముగఁ దయారైన పడుచుభగము వలె జనసంఘాతము బిగువుగ నున్నది! ఇక్కడ చూడు.

తే. గీ. మనుజు లన్యోన్య మాపాద – మస్తకంబు
గ్రిక్కిఱిసి యుంటచేఁగామి – కీల మెత్తి
తన్ను నొక్కెడి యువతుల – చన్నుఁగవను
బొడువఁ జాలక లోలోనఁ బొగులుఁ జొచ్చె,

కావున జంబుకా! చేయిఁబట్టుకొని నన్ను ముందునకుఁ దీసికొనిపొమ్ము.

జంబు– (అట్లుచేసి) ఆర్యా! అటుచూడుము.

మ. జనసంఘంబునఁ బోవుచో యతికి వి ♦ శ్వస్త్రాకరస్పర్శచే
ఘనదండం బిఁక గోఁచి (జించుకొని నా – కా స్తంభముం బోతలే
చిన నట్టెట్టులు పాటిపోవు నదుగో – సిగ్గంది సన్యాసి

వక్రి– (చూచి నవ్వి)

— — — — యా
తనిఁజోరుండని రాజకింకరు లిదే – దండింతు రిపోకుండఁగన్.

జంబు—ఆసమయమునఁ బరుగెత్తుట బాధకరమైనది. ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము.

ఆ. వె. విసరుటాయి గురుసు – విధమున రోఁకలి
బండ కరణి నిక్క – యుండు వీని

నివార్యమాణా స్తిష్ఠంతి
పురతో రాజకింకరాః

వక్రి— అత్ర కిల వనస్య తరు [illegible] ంతోభాగేషు సింహ [illegible] వృందక్రీధారీ నిజాగ్రనిబద్ధైక కుప్రఘుంటికేన బకకంఠనాళే ద్రాఘీయసా మృగాజి నమయకిరీటే నాధస్థితమూర్ధా క [illegible] గథితకింకిణీకాశ్రేణీమేఖలో హస్త ద్వయా గుళిసం [illegible] ఘటఘటాయిత నాగ [illegible] యుగళద్వయో ఝులం ఝులాయిత [illegible] ంజీరచరణవిన్యాసో నాసికో భృకుటీదర్శనకృతబాలక సంత్రాసో హరిదాసో నామ తురీయవర్ణ జన్మా పరిపతతి.

జం—

శ్లో. పశ్చాత్క [illegible] టీతటప్రవేశితపాణియుగ్మ
ముత్తానయ న్ముఖ ముపావృతదంతి [illegible] జిహ్వః,
విప్రసబంధనశిఖాగ్ర మలౌకికనానా
మగ్రేసరో౽య మవలోకయతే ద్విజన్మా.

వక్రి— అయం చ హాస్యకారీ నామ విప్రవటుకస్య పాశ్చాత్యపరిధానకచ్ఛేబాల కృకలాసం నిక్షిప్య జం [illegible] ండలం కృకలాసో౽యం మంతు [illegible] ంతర ఇతి విడంబయతి. (విహస్య)

శ్లో. కృకలాసః క్వేతి భయా
త్సంభ్రాంతః భ్రమతి స్పృష్టవస్త్రయుగః
విప్రజనమధ్యవర్తీ
విస్మృతలుఠ న్మహానాండకోశో౽యమ్.

శ్లో. నమయంతి ముఖాన్యస్య
వీక్ష్య శేషా మృగీదృశః,
ముఖ మున్నమయ త్యేత
త్తా విలోక్య ముహుర్ముహుః.

వక్రి— జంబుక! దేవస్య పురస్తా న్నటతీ ర్వారమృగాక్షీ రవే క్షమణాః పీత మద్యవిదూషకపాత్రయా యువానః సాంద్రదుర్భవంతి. తత్సహ [illegible] నే త్యస్మా న పైవ మాళ కిమ్యతే జనః తదన్య పాత్రసర్వావః

మొద్దు రాజభటుల • కడ్డమై యుండచే
నతనిఁ జేర వెరతు • రహహ భటులు.

వర్తి — ఇప్పుడుఁ జూచితివా? ముఖము, కంఠము, భుజములు, భుజాంతరములు మున్నగు భాగము లందు వంకరటింకరగ నామములం బెట్టి, చిఱుగజ్జెల దండలఁ గూర్చిన నగ్రభాగముఁ గలిగి కొంగ నెడవల మిగులఁ బొడవై లేడిచర్మపుంగిరీటము నౌదల ధరించి, కటిస్థలిని గజ్జియల త్రాడు గట్టి, చిటితాళమును హస్తమునం బట్టి, ఘటుక్రుట ధ్వనులఁ జేయుచు, ఘల్లుఘల్లున సమంజీరచరణవిన్యాసముం జేయుచు, ముక్కు, నోరు, బొమలు, వికటముగాఁ ద్రిప్పుచు, పండ్లఁ గన బరచుచు, వెఱ్ఱిపాటలఁ బాడుచు, పిల్లలకు భయకంపముల గల్గించు సాతానిహరిదాసు పరువెత్తుచున్నాడు.

జంబు — బాగు! బాగు! కఁ జెనవు

తే. గీ. పిఱుఁదులకుఁ జేతు లానించి — శిరము నెత్తి
జొల్లు గార్చుచు నికిలించి — బొట్టు పిలక
క్రిందవ్రేలాడ ఛాందసా — గ్రేసరుండు
కాంచు చున్నాఁడు వెఱ్ఱిమొ — గంబు వైచి

వర్తి — హాస్యకారుఁడను నితఁ డొక విప్రవటుని యొడిలో తొండను బెట్టి జనమధ్యమున నీతని బట్టలోఁ దొండపిల్ల యున్నదని ఘోషించుచున్నాఁడు. (నవ్వి)

క. బాడబు లందునఁ బుట్టము
వీడఁగ వృషణములకుత్తి — వ్రేలాడంగన్
యేడ? కటా! తొండని యుట
నాడెడి వస్త్రమును లాగి — యతిసంభ్రాంతిన్॥

తే. గీ. కామినీమణు లితని చ — కానకొమ్ము
నదరి చూచుచుఁ దమదు ము — ఖాంబుజముల
వంచుకొన, హాస్యకారుఁడు — వారి మొగము
లెత్తి శిశ్నముఁ జూపి న — వ్వించు చుండె॥

జంబు — ఓ! భగవాను నెదుట నాట్యమాడు వారయువతి సందర్శనము తమ జన్మము జరితార్థముఁ జేసికొనఁ దలఁచిన పీఠస్థవినోదకపాత్రయు లైన యువతులు గుంపులుగ నిప్పుడుఁ జేరుచున్నారు. పిల్లలతోఁ గలసి వో యెడల జనులనన్యభావమును బొందఁ గలరు కనుక వేశ్యాచోటికిఁ బోదువు

సూ— (నిపుణం నిరీక్ష్య) ఆర్య! ఇతఇతో నటనమహోత్సవః, కరగృహీత పేటికయా చేటికయా సహ దేవస్య పురతో నర్తనమభివర్తతే గృధ్రీ.

(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టా గృధ్రీ)

గృధ్రీ— 1 హంజే! పుప్ఫవాడిఏ! అంజమఏ ణంచిదవ్వం. జేణరణ్ణో సఆసాదో పారిదోసిఅ లహీఅసి.

పుప్ఫవాటికా— 2 కిం ఉపరి రంగకణంస? అహవా రణ్ణో ఉపరిణంచిదవ్వం.

గృధ్రీ— (విహస్య) 3 వణమహిసోవ్వ ఖుఏసో మమ్మహావిణ్ణాను.

పుప్ఫవాటికా— 4 కిణ్ణదుదీయో తుమ కామయతోసో వంకణా సజమీ తాను ఉహిణ్ణో.

గృధ్రీ— (సోపహాసం) 5 ముణాదు హోదీ అగపరిసేణవి మహార్ఘుంతి కిదంథయది వంకణాపజమీ.

పుప్ఫవాటికా— 6 ఉపరి జాణయతి. చుబుణకిత్తా ముహేణ ముఖరం కరేది ఉణ అగుళీహిం మురదింతి.

గృధ్రీ— 7 తహ ఏవః, కిదు జబురోా ణామ తంస పింహో తాను మమ్మహావింజామ ఉహిణ్ణో

పుప్ఫవాటికా— 8 జఇఏవ కిరిసతాణీ ఉపరి తుమ అహిణివేసో,

గృధ్రీ— 9 పఢమో ధంణోంతి దుదిఏ పడిలోంది గోరవేణ రాఅ విసేసేణ థణ దిణ్ణా మిత.

పుప్ఫవాటికా— 10 అవసరో కేణ చిదు పురదో దేవంస.

గృధ్రీ— (తథాకరోతి.)

సూ—

శ్లో. గృధ్రీ నటతి భగవతో
గణికాగణమణి రియం పురతః,
రత్న స్ఫూర్తనిచోళ
స్థగిత స్తనధృతమణిస్రజేవ సమం.

కాళి— (వీక్ష్య)

శ్లో. తారానాథనిభం ముఖం తరళయోరక్ష్ణో శ్శఫర్యో స్తులా

[ఛాయా.]

1 చేటి! పుష్పవాటికే! అద్య మయా నర్తితవ్యం. యేన రాజ్ఞస్సకాశాత్ పారితోషికం లప్స్యే.

2 కిముపరి రంగాంకణస్య, అథవా రాజ్ఞ ఉపరి నర్తితవ్యం?

3 వనమహిషః ఖల్వేష మన్మథవిద్వాన్.

4 కృష్ణద్వితీయః ఖల్వేం కామయ స్నేహ శర్కరాసయమీ తాం స్వఖిన్నః

జంబు— (చక్కఁగాఁజూచి) ఆర్యా! ఇటు చూడుము. నవనవమహోత్సవముగఁ గరగృహీతవీటిక యగు చేటికతో దేవునిముందు గృధ్రి నాట్యము చేయుచున్నది.

(గృధ్రి చేటి ప్రవేశింతురు.)

గృధ్రి— చెలీ! పుష్పవాటికా! రాజును మెప్పించి బహుమానమును బడయుటకే నే నిపుడు నాట్యము జేయుదును.

పుష్ప— రంగాంకణమునందా? లేక రాజశిరమునందా? నీ నాట్యము.

గృధ్రి— (నవ్వి) ఔరా! మన్మథవిద్యయం దడఁపుమన్నసుమా!

పుష్ప— కృష్ణద్వితీయుఁడును నీ కత్యంతప్రియభృత్యుండు నగు వక్రినాసయును మన్మథకళాకుశలుఁడా?

గృధ్రి— (సోపహాసముగ) నిజముఁ జెప్పెదను వినుము. కళాశాస్త్రచాతుర్యము తన కెందులకు? అతని శరీరస్పర్శము నాకు లభించిన జన్మము చరితార్థమైన దని సంతసింతును.

పుష్ప— ముఖములోఁ జుంబనముఁ జేసి పిదప నంగుళీసురతముఁ జేయు నని పైకి తేలుచున్నది.

గృధ్రి— నిజమే! ఆతఁడు నతని శిష్యుఁడు జంబుకుఁడు మన్మథవిద్యయం దద్వితీయుఁడు.

పుష్ప— కావుననే వారియందు నీ కత్యంతాదరము

గృధ్రి— నాకే కాదు. ప్రథముఁడు ధన్యుఁ డనియు, ద్వితీయుఁడు పండితుఁ డనియు, రాజుగూడ వారలను మెచ్చి విశేషముగ ధనము నిచ్చుచుండును

పుష్ప— దేవునిముందు నీ విపుడే నాట్య మొనర్చుటకుఁ దగిన సమయము.

గృధ్రి— (నాట్యము చేయును)

జంబు—

తే. గీ. అఖిల వేశ్యామతల్లియై - యాడు గృధ్రి
నాట్య మాడుచు నుండె శ్రీ - నాథు నెదుట
జిలుఁగురత్నాలజైరెలో - పలను డాఁగు
చిన్ని చన్నులు మణికామఁ జిందులాడ.

వక్రి— (చూచి)

సీ. నిందించు మరు గోము - నిరసించు నెమ్మోము ఘనమీన
మాల మీఱు - గనులసొంపు। కాంచనంబును గేరు - కాంత
నాసికతీరు చెఱుకుఁ దీపికి బ్రాఁతి - చెలియమోవి। కలువకాం
తుల మేల - మాడు చేతులలీల దాక్షాసంబోళ్ళు -
రమణి పల్కు। కటివంపు గుండ్రాయి - గద దీని చన్దోయి
గగనసమంబౌను - గిరిఁగొను

నాసా చంపకలంఘినీ కిసలయా (శ్రీ) గర్వచోరోఽపిధరః
పాణీ కోకనదోదరారుణఘృణీ వాచో మధూలీముచో
వక్షోజౌ తు సుధా నిధా వసితయా పన్నోస్య పసేసు కాసయా.

కిం బహునా?

జం— (స్వగతము) హ్యాపథ! కిమకాండే విక్లబయసి? భవతు ప్రథమ మాపణ్యం ప్రతివచః ప్రయచ్ఛసీమాం గురవే (ప్రకాశం) ఆర్య భవానపి భవత్వేవ.

వక్ర— హంత! కః రవ్యః?

జం— ఆర్య! ఉద్యుక్తాం, రాజకన్యాం శ్రేష్ఠ తద్గా స్సిత వదనం

ప్రక—

శ్లో. రాజా నా పరిగృహ్యమాణా
దేశా మన్యోఽపి గాయువా,
యథా మయి తథా స్నేహో
నాన్యత్ర స్త్రీ స్వభిద్రక్త్యాః.

జం— (స్వగతం) అహో! మురహంకార గ్రంధ శేష మన్మథం మన్యః ప్రథ. యతే (ప్రకాశం.)

శ్లో. విదాన్యే ధనికే యాని
కాంత్యేఽపిధీతస్మ రాగమే,

(ఛాయాః)

5 శృణోతు భవతీ. అనస్పర్శేనాపి మా రఘుడితి కృతార్థయతివక్ర
వాసయమిా

5 ఉపరి జ్ఞాయితే చుంబనం కృత్వా ముఖేన సుచిరంకరోతి పునరంగు
శిఖి స్ఫురత మితి.

7 తథైవ. కింతు జంబుకో నామ తస్య శిష్యస్తాను మన్మథ విద్యా
స్వభిజ్ఞః

8 యద్యేవం కీదృశస్తేషా ముపరి తవాభినివేశః

9 ప్రథమమాపణ్య ఇతి ద్వితీయో పండిత ఇతి గౌరవేణ రాజా విశేషణ
ధనం దదాతీతి.

10 అవసరస్తే న క్రితుం పురతో దేవస్య.

గీ. సకలయోషకుల కానంద – పరసి యిట్టి చెలియతో రేబవళ్ళు
చా – శీతిగతులఁ బూసివాయుంగ దెంగెడి – పురుష వసుసి
భాగధేయము త్రైలోక్య – భాగము ౨ద!.

వేయును నేల? ఈ రమణీమణి భగము గేహము తేనియవలె మధుర మైన దన
దీనికి రోపమే మున్నది?

జంబు ––(స్వగతము) హృదయమా! ఆపచుయము ందుఁ గంగారుపడి నన్ను నున్న
నన్ను బాధించెద వేల! ప్రత్యదినంబును నేను ముదుగా దీనికిఁ జన్మదండ
ప్రయోగముఁ జేసి యే గురువియొద్దకుఁ బంపు చుంటిని కాదా? (ప్రకాశముగా)
ఆర్యా! నీవుగూడ ధన్యాతిధనుండవే.

వక్ర–– ఆర్యా! నేనేగాక దీని యెడల మతి యొక ధన్యుఁ డున్నాఁడా? నాకు
దెలియకుండ గృద్ధికి నేలంజకొడు కైనా దోకఁ బెట్టుచున్నాఁడా యేమి?
చెప్పుము నాప్రాణ మెగిరిపోవు చున్నది. నేనన్న ప్రాణమర్పించి పడవచ్చు
నా ప్రేమనిధికి, వేఱొక విధవశిశ్నము రుచించునా?

జంబు–– ఆర్యా! క్షమి పుము. దీనిని రాజు చేగఁ జేసి యేమి మాటచేనట్లు? హార బాటున
మాటజారితిని కాని నిన్నొకనిదక్క మగవారిని జూచిన దానికి దోసము.

జం–– రాజు! విధవత్వా..! అకట నైపై దానికి నానిఁ బ్రేమ యున్న దనుకొను
చున్నావా? పట్టికల్ల, ఇంగారకల్లు లేని ప్రేమఁ జూపి నాటక మాడుచున్నది.
గాని. మనసులో లేశ మైనా లేదు. ఈవిషయము నేను గాయత్రీహస్తిగా
ప్రయాణముంజేసి చెప్పఁగలను

తే. గీ. దీని నుంచినవాఁడు నా – డైన నేమి?
యౌవనుం డగు నాతీయోఁ – డైన నేమి?
మన యెడల దీనికిం గల్గు – మమత యితర
మనుజు నం దుంచ దనుచు న – మ్మ్ముకము నాకు.

జంబు––(స్వగతము) ఓహోహోఁ దురహంకారపుఁ గొతుకొడుకు తానే మ్మధుడని
తలఁచి యువ్విళు లూరు చున్నాఁడు. అజ్ఞానాంధకారమునఁ బడి యత్రై
తఱుఁచుటగాక లంజకొకనిపై ప్రేమయేమి! నిజముగా, త్రికరణశుద్ధిగా
నొకళనిపైమక్కువ గల యువతి చావున కైనా నొప్పుకొనును గాని గాని
ధనాశచే నితరుని ప్రక్కలోఁ బండుకొని దెంగించుకొనునా? (ప్రకాశముగా)
ఆర్యా!

తే. గీ. యౌవనుండును ధనిఁడు – నందగాఁడు
స్మరాకళావేది ధాతయు – సరసుఁ డైన

రాజ్ఞి న స్నిహ్యతి తథా
యథా త్వయి కథం త్వియమ్!

వక్ర— (సకోప) మూర్ఖ! మమకరాంగుళిం స్పృశ.

జం— (స్వగతం) సత్య మయం పురుషానయః యదాహు రాగమ విదః — యోఽ కస్త్య దంగుళీ క్రీడాం త నా హూః పురుషా ధమ, మితి. అత ఏవ మా మనువర్తేరతురర ఇతి. భవతు కుపిత మాశ్లిషా మ్యేతమ్. (ప్రకాశం), అర! పశ్య.

శ్లో. సంస్పృశివిస్ఫురితాంగులినా
కరమలయుగేన నట తీయు
హృదయా దాశ్ర పేృవ
శ్లిపతి హి యూనాంధృతిందూరే,

వక్ర— (సాకూతం).
శ్లో. ప్రతిరసితభావగర్భం
కరకమలం క్వణితవలయ మిద మాః యా
ఆకుంచితపంచాంగుళి
శిరసి నిహి త్యేవ పుణ్యకృతాం.

జం— ఆర్య! పిష్టైఃఫణితవ్యం,

వక్ర— హుంజాల్మ! కిం మా న్నీడం మన్యసే?

జం— వైదికకృత్యయా దిత్యుపాంశు ఫణిత్యవవోచం.

వక్ర— యద్యత్ర వైదిక జనసంచారః, పశ్చిమతో నటవదర్శినా రాజ్ఞా సముద్దిష్టతో మహాగజధిష్టతి, తేనా తరహితా త చ్ఛరణాంతరాలేన ప్రేషిత వయనా వావా మస్యా నటనం పశ్యావః

జం— ఇత ఇతో భవాన్. (ఉభౌ పంక్రమ్య,)

వక్ర— జంబుక! మయ పరిచితా రాజకీయా వేత్రపాణయ స్స మల్లంతే హహాగజ స్యాపన్న చరణభాగే ఎ వస్థానం

జం— రాజ్ఞా ఇద ప్రష్ట శ్చే ద్భవాన్ దురాచార ఇత్యవిశ్వసనీయ స్స్యాత్

హాని దిగనాడి యిద్దిసీ • పైని మమతఁ
గలిగి పడిచచ్చుటకు నేమి కారణంబు ?

వక్రి—(కోపముతో) ఛీ! మూర్ఖా! నా చేతివ్రేలిని బట్టుకొని చూడుము.

జంబు—(స్వగతము) గృధ్రిది కందమూలు గాని తోలుపూరుకు కాదు. దానిలో నితని వ్రేలు దోఁపి ప్రతిదినము నంగుళీసురతముఁ జేయుటచే వ్రేలు కాయఁ గాచినది. నిజముగా వీఁడు పురుషాధముఁడు పెద్దలుఁగూడ "యః కుర్యా దంగుళీక్రీడాంత మాహుః పురుషాధమం" అని చెప్పుదురు. కావుననే చతురుఁడ నని నన్ననుసరించుచున్నాఁడు. అగుఁగాక నీతని కోపము చల్లార్చుట కన్యప్రసంగమునకుఁ బోయెదను. (ప్రకాశముగా) ఆర్యా! చూచితివా?

క. సొగసైన వ్రేళ్ళు ముడుచుచు
నొగి విప్పుచు నాట్యమాడు • యువతిమనంబుల్
బిగలాగి పట్టి దప్పున
మగుడం బాఱంగఁ దోలు • మాడ్కిఁ ధృత్యాలన్ ॥

వక్రి:— (సాభిప్రాయముగ)

సే. గీ. చారుకంకణనినదంబు • నూఱుమ్రోయు
పానమాకుంచితాంగుళి • యైనదీని
భావగర్భితహస్తాబ్జ • పాతభాగ్య
మెంత పుణ్యాత్ముశిరము ధ • రించునొక్కొ.

జంబు:— ఆర్యా! నీచైర్వ్యక్తవ్య మనుట మఱవకుము.

వక్రి:— ఛీ! దురాత్ముఁడా! నేను నీచుఁడ నని తలఁచుచున్నావా?

జంబు;— వైదికపువిధవలు విందు రేమో యని మెల్లగా మాటాడుమని నా యభిప్రాయము.

వక్రి;— ఓహో! ఇచ్చట వైదికజనసంచార మెక్కుడుగనున్నచో నటు పశ్చిమమునకుఁ బోయి రాజాధిష్ఠితమత్తగజము వెనుక నిలచి దాని కాళ్ళసందుల నుండి గృధ్రి నాట్యమును చూతము రమ్ము.

జంబు;— ఇటు ఇటు రమ్ము. (ఇద్దఱు నడచుచున్నారు)

వక్రి;— జంబుకా! నా పరిచితు లగు రాజకీయపురుషు లనేకులు వేత్రపాణులై యిటు రండని నన్ను బిలుచుచున్నారు. గజసన్నిధానమునుండి చక్కఁగా జూడవచ్చును. రమ్ము.

జంబు;— ఒకవేళ నీవు రాజు కంటఁబడినచో దురాచారుఁడవని యతఁడు శంకించు నేమో!

మంత్రి:— కిమతో మే భయం? పశ్య!

శ్లో. కవయః ప్రశంసితుం కథ
మస్యా అపి గానమాధుర్యం.

విశ్వావసుదుహితాపి
యత్కలయా భాషయా బృహతీ.

(సోత్కంఠం.)

శ్లో. ద్విగుణీకృతమాధుర్యం
గానే నాస్యాః కదాఽప్యపశ్యామి.

చిత ముష్ణమయ్యా చుబుకం
బింబాధరం మధుర మితి వదతి

అంబు:— (స్వగతం) అహో మ సీమాం కామయే (ప్రకాశం.) నమ్ని దానీ ముప
రోధయిష్యా మ్యేతా మార్యేణ.

మంత్రి:— త్వమేవం మన్యసే. భవిష్యతి చిరం హాఽస్య రాజహాస్యకస్య.

అంబు:— కృతం విచారేణ సంభావితేయం రాజ్ఞా,

మంత్రి:—

శ్లో. గ్లానం కృశ మువలగ్నం
కృథులా వస్యాః పయోధరా వోఢుమ్.

అంబు:— (సోత్కంఠం)

కరయుగ ముద్యమ్యాహం

(ఇత్యర్ధోక్తే—స్వగతమ్) పరతంత్రోఽస్మి భగవతా జలవతవంగేన

(ప్రకాశం.)

కా పున రస్యాస్త్వయి ప్రశక్తిః.

అకాల్యా దపి త్వయి రాజ్ఞో విశ్వాస ఇతి విదిత మేతత్.

మంత్రి:— అతిసన్నికర్షా ద్గజగాజపదాంతరేణ సమ్య గవభాసతే గృధ్రినయనం.

ఇదం హి—

శ్లో. క్వణత్కంకణసకోమలస్వనవిమిశ్రితాళధ్వని
క్రిమానుగుణనూపురక్వణితపాదవిన్యాసయా.
గసాభినయవిభ్రమత్కమపదారవిందాగ్రయా.
మనోహరతి చూమకం నటలీలయా సుందరీ.

వర్తి:-- మనకేమి భయము?

తే. గీ. సుప్రసిద్ధుఁడు విశ్వావ ♦ సుందు బృహతిఁ
బట్టి పలికింపఁ జాలని ♦ ప్రౌఢ మైన
దీని సంగీతకలన సం ♦ తృప్తిసెంది
కవులు విని వర్ణనము సేయఁ ♦ గావలెఁ గద?
(సోత్కంఠముగ)

తే. గీ. గానరసమున ద్విగుణిత ♦ మైన దీని
మోవిపానక మాని నే ♦ మురియు టెప్పుడో?
కౌఁగిటం గూర్చుకొని చుంబ ♦ కంబు నెత్తి
యాసతీఅంగ నేను ము ♦ ద్దాడు టెప్పుడో!

జంబు:--(స్వగతము) నాకుఁ గూడ నదియే కోరిక. (ప్రకాశముగా) గురువరా! అటు లైన నీ కిపుడు వీనినిఁ దగిలించుమ సెదరా? ఒక్కపోటు బొడుచు కొన్నఁ గొంత తమకము తగ్గనేమో!

వర్తి;--నీవిట్లు తలఁచు చున్నావు. కాని, చచ్చుపీనుఁగు లంజకొడుకు రాజు గూడ దీని నిప్పుడే డెంగఁ దల పెట్టుకొని యుండ నోపు!

జంబు:-రాజట్లు భావించుఁ గాక! తమకు విచారము లేదు.

వర్తి:--

క. కరము పడు మలసె నయో్యా!
బరు వగు వక్షోరుహంపు ♦ భారము మోయన్

జంబు:-(సోత్కంఠముగా)

కరయుగముచేతనే

(అర్థోక్తి యందు స్వగతము) మన్మథబాధచే నోడలు మఱచితిని. (ప్రకాశముగా)

—— —— —— —— నీ

గరిత పయి నీ్కుఁ ప్రేమ ♦ గాడము కాదా?

అదియును గాక, చిన్నతనమునుండి నీపై రాజానకు విశ్వాస ..ని జగత్ప్రసిద్ధికలదు

వర్తి:—జంబుకా! మిక్కిలి దగ్గరగా నుండుటచే మనకు స్త్రీనాట్యము చక్కఁగాఁ గనఁబడు చున్నది. ఈ స్త్రీ

తే. గీ. క్వణితకోమల తాళసం ♦ కలనయోగ్య
చలితనూపురనినద పి ♦ కలరపాభి
నయవిలాసాన్వితను ♦ నాట్యగతుల
మనసుఁ గరఁచి హరించె నీ ♦ వనరుహాక్షి.

జంబు:—(దారాభిలాషేణ—ప్రకాశం.) కిమిత్యుం తే పాణి గృహీతావిధినా? ఇదమేకం మృష్యతా మ్యాజ్ఞే క్షిత పురోపవనరాజాగ మనముషితచేత సేన మయా విస్మృతం.

వక్ర:—యుజ్యత ఏ చైతత్.

జంబు:—కథ మియం సమాపతతి గృధ్రచేటికా పుష్పవాటికా నామ? అగచ్ఛతి చే దనయా గురుకార్యార్థ మాసేష్యామి గృధ్రిముపవనం.

వక్ర:—లభస్వ పుణ్యం గురోః ప్రాణదానేన.

జంబు:—(విలోక్య) హంత! హంత! మహాగజో మూత్రోత్సాహాయ పదా మంతరేణ పంచముపద మివ మేహానం ప్రసారయతి. గురో! వద ముప సర్పామః. గజమేహానం న జానాసి మే మహోపాధ్యాయవక్రనాసన యమిణ!

(ఇత్యుభౌ పరిక్రాంతౌ)

శ్లో. గజకృతశకృత్పిండో మూర్ధ్ని ద్యుతోభ్యశకర్క శే
నపది శితధా భూత్వా వ్యాప్తో ముఖం చ వపు శ్చ్యుతే,
భవతు మలినం వాసః పట్టాంశుకం చి హాతంద్వయం
కథయ భవతా దుర్గంధోఽయం కథం సహితుం క్షమః

వక్ర:—జంబు! మా మైవం. అహం ఖలు యమి త్వత్కృత యోగాభ్యాసో మే ముకరః, కరేణ చిర మపి వాసికావివర పిధానాత్. కించ—శృణు మే యోగ ప్రభావం.

శ్లో. మహా త్కష్టం భ వేద్గర్భే పతీతి విధవా రతే,
అతోఽహమపిగృహ్ణీయాం దండాగ్రేణరసం పునః.

జంబు:—సత్య మే వేదం. యతః, సాధు సమాఽపి కతిపయోజనః తరుణీనాం విధవానాం చ తృణప్రదానార్థమేవ. వక్రనాసయమీతు వృద్ధివర్ణం గృహీత్వా యతతి తదర్థం ఇతి తావదితి

వక్ర:—యదా గృధ్రి లబ్ధ్వా తదాది మమ విరళ స్థాను సంచారః.

జంబు:—ఆర్య! మధ్యాహ్న స్పంపృత్తః సంప్రతి హి.

శ్లో. నిద్రాధీనాలస్నాయన మలసైర్నయతే శాస్త్రపాఠో
నద్యాం గావో జరఠమహిషీ పుచ్ఛమూలం వజ్రంతి,
కుడ్యప్రాంతే కపితకరభీ పాదఘాతాం త్సహాంతో
ఘోరం రూక్షం విదధతి ఖరా మేహానాతి ప్రసార్య.

జంబు:—(తారాశిలావతితో) దీనిని నీవర్ని సాక్షిగా జంట్లి చేసికొన్నావా? క్షమింపుము. పురోపవనమునకు రాజు వచ్చుటచే మఱచెడి విహారము మాట మఱచితివి.

వశ్రి:—యుక్తమేగదా యిది!

జంబు:—వృద్ధ చేటిక యగు పుష్పవాటిక వచ్చుచున్నది. దీనిచే గబురుపంపి గృధ్రిని గురు దర్శనార్థమై పిలిపించెదను.

వశ్రి:—గురునకు బ్రాణదాన మొసగి పుణ్యము గట్టుకొనుము.

జంబు:—(చూచి) అయ్యో! అయ్యో! మహాగజము మాత్రిమను విడుచుటకై వాని కాళ్ళమధ్య నుండి గ్రుద్దనకాలిచే శిష్యుని గాణించుచున్నది. గురువర్యా! మీమగులద్దె తమనెత్తిపై పడుచున్న దండోయి! లద్దెకేమిగాని స్తంభము వంటి శిశ్నము తగిలినయెడల నిష్కారణముగ ప్రాణము దక్కదు. తొలగుడు!

(ఇద్దరు తొలగుదురు)

తే. గీ. కఠిన మైనట్టి నీ తల — కాయపైని
గజము విసర్జింప లద్దెము — కర్రలయి ముఖము
నట్టులం బోడుగ జేసిన — భయము లేదు
కాని యెట్లాను వయ్యెనో దు — ర్గంధమునకు.

వశ్రి:—జంబుకా! అట్లు సందేహింప నక్కరలేదు. చిరకాలము యోగాభ్యాసము చేసినవాడనగుటచేత నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు లేకుండ కొంతదిగ బట్ట గలను. మరియు నాయోగప్రభావము వినుము.

తే. గీ. గర్భమగు నేసి మిక్కిలి - కష్ట మనుచు
గడు భయింపదు విధవను — గముల దెంగి
పూకులోనుండి రసము ను — మొద్దనోడ
మఱల గ్రహియించి విధవను — మరలు గొందు.

జంబు:—ఇది నిజమే! తరుణవిధవాజనము నుండి తమకు దాంబూల ప్రధానములు చాల ముట్టుచుండెడివి.

వశ్రి:—కాని నాకు గృధ్రి దొరికినది మొదలు విధవాప్రచారము చాల తక్కువ యైనది.

జంబు:—ఓహో! మధ్యాహ్న మైనది. ఇప్పుడు

చ. అహ దగు చుండె శిష్యసభ ; మాధ్యయనంబులు నిద్రమత్తుచే
మఱిజ నెగోవులుం జరత — మాహిమపుచ్ఛము లందు కుడ్యపుం
బరిసర మందుగ గృద్ధకరి — పాదహతిన్ సహియించి గాడిదల్
గరమతి ఘోరమౌ తమచ — కారవుగొమ్మును లేపురాతురా.

(స్వగతం) తదహం పుష్పవాటికాం సల్లాపయిష్యామి గృహిణీ సమయాకార కాయ. (ప్రకాశం) తత్రభవా నపి స్నాత్వా కృతభోజనో గృహీతతాంబూల. కర్పూరచందనాలేపీ పురోపవనం ప్రవిశ.
వశ్రి:—తథా (ఇతి నిష్క్రాంతః)
జంబు:—[సచింతాశ్వానం.]

శ్లో. లచితాపణరథ్యాసు నదీ ఘూపవనేషు చ.
యత్ర కుత్రాపిచమయూన దృష్టాపుష్పవాటికా.

[దూరతో విలోక్య సహర్షం] కథంచి దియ దృశ్యతే. (ఉపసృత్య)
న కశ్చి ద్రతజనః తదిమాం పృచ్ఛామి. పుష్పవాటికే! కి మద్యాపి నృత్యతి?
(ప్రవిశ్య పుష్యవాటికా)
పుష్ప—11 కహ? జంబుకా! దేవో ఖు అళి... పవింశో రాజా... ఉణ గింధితేహి ణ తిణ దింతిఅ ఏక కోసంధితుబహుఠయణ బహుమాణ కదుఅ కహిపా ఆదాణీం ఏంవ ఉపవణఆఅ... ఘంతి తా హం గింధి పరి-రిజు తంద ఎంవ గంఛ హి.
జంబు:—ఆహో! మహోన్ ప్రమాదః ఇయంతం కాల ము పవన మేవ గమిష్యతి గురుః రాజాపిత్రగమిష్యతి అతః పుష్పవాటికే! త్వరితముపగమ్యగురుముపాసర
పుష్పవాటికా—తథా! (ఇతి నిష్క్రాంతా)
జంబు:—(పరిక్రమ్య) ఇద ముపాధ్యాయగృహం న వేద్యాం సంతి శిష్యాః అతో మస్యై నిరగా దేవ గురు రితి షయ మిదానీమ్

శ్లో. తాంబూలపూరితముఖీ తరళాయతాక్షీ
నీలాలకా రుచిరకాంచనకర్ణపత్రా
ద్వారార్పితైకనతసుందరపూర్వకాయా
కుంభ స్తనీ గురువధూ రవలోకతే మామ్.

(ఉపసృత్య) గురుపత్ని! నిపుణికే! త్వ మేవ గురుః
(తతః ప్రవిశతి యథానిర్దిష్టా నిపుణికా)
నిపుణికా—12 జంబుకా! కిగదో యణో కాసరపీ...దం దేహి పహిదో ణిరగదో తేవి దేవదంసణంస గదా పింసా పరియణా యం
జంబు—త్వం బహి ర్గృహో కేత్య కిం పశ్యసి?

ఛాయా:

11 కథం? జంబుక! దేవ: ఖల్వాలయం ప్రవిష్ట: రాజ్ఞా పునర్దత్త ధ్యా వర్తనం దృష్టాతి ఏకకోశస్థితజనహస్తా... బహుమానం కృత్వా ధితా ఇదానీ మేవోపవన మాగచ్ఛేతి తస్మాదహ మపి గృహిణి పరిచరితుల తత్రైవ గచ్ఛామి.

(స్వగతము) గృధ్రిని పిలుచుటకై పుష్పవాటికతో మాటలాడెదను. (ప్రకాశముగా) గురువర్యా! నీవు స్నానముఁ జేసి భుజించి, తాంబూలము సేవించి కర్పూరచందనాదుల నలందుకొని, క్రీడోపవనము బ్రవేశింపుము.

వక్రి:- అట్లె (నిష్క్రమించును.)

జంబు:- (మందహాస్యముతో.

తే. గీ. చిత్రితాపణవీథికా – శ్రేణికలను
పూలవనముల దనుపదీ – కూలములను
వెదకి చూచితిఁ గాని నా – ప్రియసఖిని
పుష్పవాటికఁ గానక – పోతి నకట!

(దూరముగా జూచి సంతోషముతో) అతికష్టముచే నేటికి పుష్పవాటిక నాకంట బడినది. ఇచ్చట నెవ్వరు లేనుగాన సమీపించి దాని నడిగెదను.
(సమీపించి) పుష్పవాటికా! ఇప్పటివరకు నాట్యము సేయుచున్నారటే.

(పుష్పవాటిక ప్రవేశించును)

పుష్ప:— ఏమి? జంబుకుడా! దేవుడు కోవెలలో బ్రవేశించినాడు. నాట్యమునకు రాజు సంతోషించి రత్నములను బహుమాన మిచ్చి యిప్పుడే యుపవనమునకు రమ్మని చెప్పినాడు. అచ్చట సంభోగయజ్ఞమునం దుపచారములకై పోవలెను.

జంబు:-అయ్యో! మహాప్రసాదము. ఈపాటికి గురువుగా రుపవనము జేరియుందురు. రాజుగారు వచ్చుటకు బోవునుగాన పుష్పవాటికా! నీవు శీఘ్రముగా బోయి గురువు నవలకు వారి పొమ్మని చెప్పుము. లేకున్న గొంప మునిగి పోవును.

పుష్ప:-అట్లె (అని నిష్క్రమించును.)

జంబు:-(నడచి) ఉపాధ్యాయుని గృహమిదియే! వీథియరుగుపై శిష్యు లెవ్వరును లేరు. గావున గురువుగా రుపవనమునకు బోయియుందురు. గురుపత్ని.

చ. సురుచిరనీలకుంతల వి – శోభితకాంచనకర్ణపత్ర సుం
దరవదనాబ్జ, చర్చితను – నాగబలారుణకోమలోష్ఠతా
దరనతపూర్వకాయముగ – ద్వారము నందున జాలుఁ బైలుతోఁ
బారిపోఁ జూచుచుండె మద – పుంఖదురోజసరోజ నాదెసన్.

(సమీపించి) గురుపత్నీ! నిపుణికగాఁ డివే నాకు గురువవు

(నిపుణిక ప్రవేశించును)

నిపు:-జంబుకా! భుజించి కౌసతదీర్ఘదంతులతోఁ గలసి గురువు దేవదర్శనమునకై పోయెను. పరిజనులు శిష్యులుగూడ నరిగిరి

జంబు:-నీవు బయటకు వచ్చి యేమి చూచుచున్నావు?

నిపుణికా:—13 మణాను జంబుణో మంగళం కహాయింపస.

(సంస్కృత మాళిత్య.)

శ్లో. రంతుం న క్షమతే గురు సన భవా సన్న్యాను ధత్తే రుచిం
రమ్యా కిం గృహే కే గురో? ఇతి జడాశ్రితా పరే మన్యతే
ధూర్తే రు ... తిభి తికల్పితప్తతిర్దుష్టా ... ప ఏ వాలయు
శ్శక్యం మేకనసం ... లా చ్చన బహిర్గంతుం గృహాభ్యంతరాత్.

అద్య తు మహానే ... లా దనకాళలాక్షేప కో యువా నులభి? ఇతులపి పశ్యామి. తదిదానీం మమ భాగధేయో భవాన్ మనోభవా కుర్విత ॥

జంబు—(శాతం. పాప) నిపుణికే! కిం తవ హృదయం పత్యు వృత్యా దీర్ఘదంతో వాపి ద గృహీతుం?

నిపుణి:—14 మాసద్వితయ అగహియ కాసరవధూ రూపవతీ ణామతీష్మదంతేణ మహా సురదవింఘం కరోతి.

జంబు;—(స్వగతం) దనికః ఖలు దీర్ఘదంతః (ప్రి ... తత్ర ...)యుతా

శ్లో. రదచ్ఛదాభ్యాం నిష్పీడ్య ... లునోభునః
మర్దయిష్యే గృహం తస్య ముద్గరాక్షేణ శేఫసా.

నిపుణికా;—15 సాహు రే జంబుయ సాహు.

ఇది జంబుకస్స క ... చుంబతి)

జంబు:—(స్వగతం)

శ్లో. గురోర్ గృహిణ్యా వదనాంబుజస్య
స్యస్య గండే మమ ముంబనాయ
తాంబూలకర్పూరలవ ... న్నా
రతాయ మాం ప్రేమ ... న గండః

అధర మస్యా శ్చుంబితుం (గృష్ణాతి.)

ఛాయః

12 జంబుక! కృతభోజన కాసరదీర్ఘదంతాభ్యాం సహితో నిర్గత. తేలపి దేవసన్మ. గతా శ్శిష్యాః పరిజనాశ్చ.

13 శృణోతు జంబుక! ముక్తలజ్జం కథయామి

14 మాసద్వితయ మారభ్య కాసరవధూ రూపవతీ నామ దీర్ఘదంతే మమ సురతవిఘ్నం కరోతి

15 సాధు రే! జంబుక! సాధు హృదయజ్ఞానం తే.

విపు— ఓ వాయి! జంబుకా! సిగ్గు విడచి చెప్పుచున్నాను.

సీ. అందఱకైను కాన — టంచుఁ బందుగు శిష్యు లెల్లరు నన్నుఁ
గ — న్నెత్తి కానః రెంత లేపిన లేవ — నే లేవదుగద నీ
గురుః శిష్యము నట్టి — బురదకటా! యాశతీరంగనీ — వైనదెం
గుదు వన్నుఁ బరకామిములపొందు — మరగి తీవు! బయట
కుం బోయి యె — వ్వనినేని విపయింపు మనుటకు వీలు
కా — దయ్యె నాకు

గీ. యింత విటులైనవచ్చిన — న్నింటిలోనఁ! గదిసి కుమ్ములు
రెండుకు — మ్మొదరఁ టన్నుఁ! గొండపోడువున నున్నవీ-గోడ
లెల్లఁ! గటకటా! యిట్టినాపూకు — గతి యికేది?

చిరకాలమున కిప్పటికీ యవకాశము లభి పగా మొద్దువంటివాఁ డెవడైన మిండడు దొరకు నేమో యని చూచు చున్నాను. నాపుణ్యవశమున మంచి సమయమునందు నీ వగపడితివి

జంబు—పాపము శాంతించు గాక! విపుణికా నీహృదయమును బూర్తిగా నీభర్త మిత్రుడగు పీర్ఘదంతున కర్పించితివిగదా! ఇక నీదేవులాట యేల!

విపు— రెండుమాసముల నుండి కాసుః విభార్య రూపవతి యను దానిని మరగివాడు నా కడకు వచ్చుట లేదు అందుచే నా భగము పూజా పునశ్చరణములు లేక బూజుపట్టి యున్నది.

జంబు—(స్వగతము) దీర్ఘదంతుడు గనిగాగ్రేసరుఁడు (ప్రకాశముగా) అటులైన చక్కగా వినుము.

తే. గీ. రథపులం బట్టి కొలుకుచు — మదనగృహము
దెంగులాటలు లేమిచే — బెంగఁ గొనిన
మద్దరముమూడిక — మున్న నా — మొడ్డ దోఁసి
మర్దనముఁ జేతు లెమ్ము నీ — మనసుదీఱ.

విపు—బాగురా! బాగు; జంబుకా! నాహృదయము ను బాగుగా గనిపెట్టితివి.
(జంబుకుని ముద్దు పెట్టుకొనును)

జంబు—(స్వగతము) తే. గీ. గురుగృహిణి నన్నుఁ జంబింప — దరికిఁ జేరి
మోము చెక్కున గదియించి — ముద్దిడంగ
గ్రమతాంబూలగంధ మా — కాంత పూకు
దెంగుమని పోత్సహించిన — భంగి నలమె.

(అవరపొఁతము చేయును)

నిపుణికా—[మాగధం పరిహృత్య] 16 మాణవ! ఏదావదా మదహోణ సంతుట్ఠో.

జంబు—అస్త్వేవం.

శ్లో. అహం తపస్వి! యాభేయుం త్వాం
గృధ్రం యథతు తే పతిః,
ఇతః పరం వ్యాన స్థేయ
మావయో ర్నాత్ర సంశయః.

(నేపథ్యే)

శ్లో. పనమానం తత ఇగో బద్ధం కంబళరజ్జుభిః,
గోలాంగూలం విశ్లంతి కుపితా రాజకంకరాః.

జంబు—కథం? గోలాంగూలం శ్చేత్ కౌతుకస్థాన మేతత్?

నిపుణికా—17 జంబుయ! యి ధజణ గ్గిహియ పోణ ముంచ, యిజహాతుహ గురూ.

(పునర్నేపథ్యే)

శ్లో. ఉత్ప్లుత్యేవ సకృ చ్చగ త్యుపవిశ
న్కండూయతేఽంగం సకృ
త్పుంకుర్వన్ భృకుటీ స్సకృ త్సకృ దయం
త్రస్య త్యకాండేఽసకృత్,
విష్వ గ్దర్శయితుం పురో నృపథకై
రాకృష్యమాణోఽద్భుతో
ద్వీపా దాగత ఏష మానుషగిరం
వక్తీతి నః కౌతుకమ్.

నిపుణికా—(జంబుకస్య సమీప ఉపవిశతి)

జంబు—(స్వగతం)

శ్లో. యా దిశు ముపవిశంతీ పార్శ్వతో మే నతాంగీ
స్పృశతి భుజ మవామం వామతుంగస్తనేన.

[ఛాయా:]

16 మానవ! ఏతావతా మదహో న సంతుష్టః

17 జంబుక! స్త్రీజనం గృహీత్వా స న ముంచతి యథా తవ గురుః.

విపు—(సిగ్గువిడిచి) హా ధాతా! నంతమాత్రమున మన్మధుడు సంతసింపలేడు.

జంబు—అనుగాక!

తే. గీ. ఇతరయువతుల దిగనాడి— యిది మొనలుగ
దెంగుచుందును నిన్ను నే — దృప్తిదీఱ
గురుడు గృధ్రిపూకును దెంగు — గోర్కె దీర
నీ ఋణం బాది సిద్ధాంత — మిద్ది మనకు.

(నేపథ్యమున)

తే. గీ. కంబళిపు గాళ్ళ నటు నిటు — కదల కొండ
గట్టిగా గొండ్రముచ్చును — గట్టి రాజ
కింకరులు క్రోధమూర్తులై — క్రిందవైచి
లాగుచున్నారు జనములు మూగిచూడ.

జంబు—ఏమి? కొండ్రముచ్చా! అయిన సంతోషాస్పదము గదా!

విపు—జంబుకుడా! ఇది నీ గురువువలె నసాధ్యమైనదిసుమా! ఆదుబి దొంగి నచో బూతుపకుల దెంగుక విడువదు.

(తిరుగ నేపథ్యమున)

సీ. ఎగిరి గంతులువైచి — యేగు చుండునుగొంత గూర్చుండి
దేహంబు — గోకికొనును। బెదరించు పలుంక్తృతి — నెనుటి
వారిని జూచి సడిలేక దనకు దా — జడిసికొనును। కనుబొ
మ్మలుకులించి — కఱున బగ బెట్టు నూరక యుట్టిటు —
లొదిగితిరుగు। పలుజూపి యికిలించి — భయపెట్టుచుండును
తలలోని పేలను — దవిలి వెదకు

గీ. జనము నకు జూప ఫటులు ముం — దుంచు లాగ। మనుజవా
క్కులనేమియు — మాట లాడు। బాపురే! యిద్దియేమిసో —
వాసియైన। కోతి యోవిన కనపట్టె — క్రొత్తవింత.

విపు—(జంబుకుని దరికి జేరును)

జంబు—(స్వగతము)

చ. వెరవున జేసి చేరుచున — మేముధృతిక్ నిజపార్శ్వసీమకున్

యదిహ చరథమూలాభ్యంతరే నున్నచేలం
ధ్వజమదనమమో మే దుర్జయః పంచబాణః.

విపుణికా—(స్వగతం) 18 భీసణో ఏసో దండేన వా ఇదంవో, (ప్రకాశం) జంబుఅ ఏసో తుహ ఉ. పంగే చెలందరిదో ముసలఖండో విఅ.

జంబు—(స్వగతం) కథ మనయా దృష్ట మిదం. యావదియమాసన్నా తావదిదం నగ్లాపయతి తాడనం తస్య ప్రత్యుత విజృంభణా యైవ; భవతు ఏవమా క్షిపామి (ప్రకాశం) ముసలఖండమేవాయం, యది వానర స్త్వాం తర్జయేత్త మనేన నిగ్రహిష్యామి.

విపు—19 జంబుఅ! యుజ్జం తే.

(తతః ప్రవిశంతి పశ్చాద్బద్ధం గోలాంగులం ఆకృష్య రాజ కింకరాః)

కింకరా—20 కోణామ గోళంగుళో? కేణామ రాయ కింకరాణో?

గోలాం—నను యూయం మేవ కిమ్!

కింక—21 అహో! కహం? వివేదో వి వాణకంప!

గోలాం—22 కాసరంస ఉవంఝాయేసో దీహదండస కింణ్ణో,

(తతః ప్రవిశత; కాసరదీర్ఘదంతౌ)

దీర్ఘ—కాసర! క్వ వక్రనాసయామి?

కాసర—కృధ్రిసముద్దిష్టితనికుంజోదరం ప్రవిష్టః, అతః పరమత్రభవా నేవజ్ఞాతు మర్హసి.

దీర్ఘదంత—త్వద్గృహిణ్యా సహ మధుపా నతోత్సవాభ్యా మపహృతచేతనోఽస్మి;

కాపర—తర్హి సోఽపి గుహ స్సముత్సారితో గృహం ప్రవిశతి తత్త్రైవ గచ్ఛావః

(ఇతి పరిక్రామతః)

గోలాంగూ—ఏతావన్న జాణామి కాసరదీర్ఘదంతౌ అంహం హి వానర;

జంబు—(శ్రుత్వా) కోఽత్రసందేహః? అపితు మనుష్యావా కేతకృతి విస్మయస్థాన,

విపుణి—23 అసంణో పహోవది వాణరో. (ఇతి భయేన జంబుకః మాలింగతి)

జంబు—(చక్షుషీనిమీల్య)

శ్లో. మమాశ్లిష్టశరీరస్య తన్వ్యా విస్మృతచేతసః
కంఠోర స్తనసంసర్గసుఖా న్నాన్యత్ప్రియతే

(ఇతి తథైవస్థితః)

---

18 భీషణ ఏష దండేన వారయితవ్యః జంబుక! ఏష తవో త్సంగేచేలాంతరితో ముసలఖండ ఇవ.

19 జంబుక యుజ్యతే.

20 కోనామ గోలాంగూలః కేనామ రాజకింకరాః!

ఖగరిపుకేతనంబు తను — కంబున గోఁకలిమాడ్కి నిక్కి తోఁ
దరఁ గలిగించె వస్త్రము యథా — యథ పరాకృతి జేసి యక్కటా

విప్రు—(స్వగతము) భయ మగుచున్నది. (ప్రకాశముగా) కత్తితో నావలకుఁ గొట్టవలెను. ఇదిగో నీ బట్టలో గోఁకలిబండ యున్నట్లున్నదే!

జంబు—(స్వగతము) వీని కీ శిశ్నము కనఁబడినది. నేనేమి చేయుదును విప్రుణికి సమీపించినకొలఁది తెగ నిక్కుచున్నది, కాని తగ్గుట లేదు. అగుఁ గాక! ఇట్లు కప్పిపుచ్చెదను. (ప్రకాశముగా) ఇది గోఁకలియె క్రోఁతి కరువ వచ్చినచోఁ గొట్టవచ్చునని జాగ్రత పెట్టితిని.

విప్రు—మంచిపనిఁ జేసితివి.

(కొండద్రుముచ్చును బట్టుకొని రాజకింకరులు ప్రవేశించుదురు.)

కింకరుఁడు—కొండ ముచ్చెవరు? రాజకింకరు లెవ్వరు!

కొండద్రుముచ్చు—మీరే గదా! రాజకింకరులు!

కింక—ఓహో! క్రోఁతికి వివేకము గూడ నున్నదే!

కొండ—కాసరోపాధ్యాయుఁ డగు దీర్ఘదంతుని స్నేహితుఁడను.

(కాసరుఁడు దీర్ఘదంతుడు ప్రవేశించుదురు)

దీర్ఘ—కాసరా! వక్రనాసయది యేడీ?

కాస—గృధ్రి యున్న పొదలో దూరినాడు తరువాత సంగతి నీకే తెలియవలెను.

దీర్ఘ—నీ భార్యతో నధరపాన సురత మహోత్సవములలో నోడలు దెలియక యుంటిని. నాకు దెలియదు.

కాస—అటులైన నీ పాటికి యింటికి వచ్చియుండును. త్వరగ నచ్చటకు బోవుదము, (ఇద్దఱు నడుచుచున్నారు)

కొండ—నేను వానరుఁడనగుటచే నిరువురు గాసరదీర్ఘదంతులు నరయువారలరైరి.

జంబు—విని సందేహమేమి? మనుజవాక్యములు మచేతనములుగల యీ క్రోతి విస్మయస్థానమే!

విప్రు—క్రోతిసమీపించినదది యమ్మయో! (జంబుకు నాలింగనము చేసికొనును.)

జంబు—(కన్నులు మూసికొని)

తే. గీ. కుటిలకుంతల యన్నుఁగాఁ — గిట గదింప
మనసు భ్రమఁ జెందె విగతచే — తనతఁ గాంచె
సరసకుచ కుంభయుగళస్ప — ర్శకతనఁ
బరమ సౌఖ్యాంబురాశి మై — మఱచిపోతి.

(ఆశ్లేషించుకొనును.)

నిపుణి--24 అహో ఎంవ తుమంవి –చే[illegible]నోపి.

కాసర--కథ మత్ర గురుగృహద్వారే రాజ[illegible]కరగృహీతో వటుభి[illegible]ని[illegible] మానో గోలాంగూలః?

దీర్ఘదంత--కోఽయం? జంబుకః పార్శ్వస్థాయా; నిపుణికాయాః పరిరంభణ సుఖ మనుభవతి.

శ్లో. కిం కరిష్యతి మన్మూర్ఖే [illegible]మణీసుగళోత్సవే,
కాంతే పండే గుణోఽపి [illegible] జంబుకం శరణం గతా.

కాసర--ఆర్య! మయా ఇయం భోక్తుం శక్యతే?

దీర్ఘ--అథకమ్

గోలాంగూలః స్వగతం, మాం హి నిపుణికాయై దర్శయితవ్య ఇతి కంఠరాభి ప్రాయః; ప్రకాశం, భోభో[illegible]కరాః! మాం ముంచత

ఏక--25 వానర! ఖణం తుహిణీం చింత[illegible]ణహా వందేన పహా[illegible]

అన్య--26 ణియుణియే వాణరో ఏసో దటువ్వో

నిపుణి--దృష్ట్వా 26 కహం ఏసో వాణరో? సుభంసయు ది వంఖుసా వెంఖయి

గోలాంగూలః--సరోషం,

శ్లో. భవనాన్నిర్గతే పత్యౌ[illegible]రం పురుషమిచ్ఛతి,
జంబుకం పరిరభ్యాస్తే

స్వగతం, హంత హతః బద్ధో మే భుక్తా కథ? మమాం త్రాసయే యం. భవత్వేవం. ప్రకాశం, త[illegible]యం దృశ్యతే మయా.

ఇతి ముఖ[illegible] వ్యాదాయ ప్రసారయతి,

నిపుణి--ససంభ్రమం, 29 హా కహా[illegible]! [illegible] దస స వాణరంస ముహం దుండే సవా[illegible]యంస.

ఇతి జంబుకస్య మేహనం గృహీత్వా వానరస్య ముఖే యోజయతి.

జంబు--చక్షుషీ నిమీలయన్నేవ. నిపుణికే! మా గృహాణ మే మేహనమ్ అయమేవ తవ? ఏతద్విన్నివరే సుదీయమిద. వృషణద్వయం ప్రవేశయామి ఇత్యుత్తిష్ఠతి:

నిపుణి--విహస్య, 29 వింపళేం దమిహా ముసలఖండవిభ మేణ,

గోలాంగూ--సక్రోధోచ్ఛ్వాసం, నిపుణికాజారజార? నపుంసకో భూత్వా సుఖేన తిష్ఠ ఇతి జంబుక మేహనం దంశయతి.

22 అయే! కథం? నివేశోఽపి వానరస్య?
22 కాసర స్యోపాధ్యాయస్య దీర్ఘదంతస్య స్నిగ్ధ.
23 అసన్నో భవతి వానర.
[illegible] అతఏవ త్వమన్యచేతనోఽసి

నిపు——కావుననే యచేతనుఁడనైతిని.

కాస——ఏమి? గుహ్యద్వారమున రాజకింకరులు క్రోఁతి నాడించుచున్నారు.

దీర్ఘ——ఏ డెవ్వఁడు? జంబుకుండా? పార్శ్వమునందు నిలువఁబడి నిపుణిక గాఢాలింగనసౌఖ్య మనుభవించుచున్నాఁడు. ఇందు తప్పేమున్నది.

తే. గీ. మొడ్డ లేదని మగఁడు న — పుంసకుండు
దీని నీ మధ్య విడచితి — దెంగకుండ
నుప్పు పులుసును దిని యూర — కుండలేక
జంబుకునిపాలఁ బడిన దీ — సారసాక్షి.

కాస——ఆర్యా! దీనిని నేను దెంగుటకు పిలుపదునా?

దీర్ఘ——నీ చిత్తమువచ్చినట్లు

కొండ——(స్వగత) నన్ను నిపుణికకుఁ జూపవలె నని రాజకింకరాభిప్రాయము. (ప్రకాశముగా) కింకరులార! నన్నిక విడువుఁడు.

కింకరులలో నొకఁడు—— ఒక్కనిముస మూరకొనుము. లేనిచో కర్రతో బుర్రపగుల గొట్టెదను.

మఱియొకఁడు——నిపుణికా! ఈ క్రోఁతిని జూచితివా?

నిపు——చూచి ఇదియేమి? ఈ క్రోఁతి నన్ను జూచి కోపముతో మీఁదఁ బడబోవు చున్నది.

కొండ——(కోపముతో)

తే. గీ. భర్త యిలువిడి పోవంగ — బరపురుషుని
కౌగిటం జేరి సుఖియించు — కారులంజ
నరసి చూచియు గానంగ — నైతి నకట!

(స్వగతము) అయ్యయ్యో! చేతులు కట్టబడి యున్నవి లేనిచో దీనిని బాగుగా జడిపించి యుందును. అగుగాక! ప్రకాశము—.

దొరకితివి లెమ్ము రమ్మటు — దొంగతొత్త.

(నోరు తెఱచును)

నిపు——అయ్యో! అయ్యో! క్రోఁతి కొఱుకు చున్నది. చావుక్రోఁతి కర్రయేది?
(అని జంబుకుని శిశ్నము క్రోఁతి నోటిలో బెట్టుచున్నది)

జంబు——(కన్నులు మూసికొనియే) నిపుణికా! నా శిశ్నము బట్టుకొనకుము. ఇది నీదే లెమ్ము. ఈ బొక్కలోనే నావృషణములనుగూడ దోఁపదను.

నిపు——నవ్వి, కోకలియనుకొని దగా పడితిని,

కొండ——(కోపముతో నిట్టూర్పు విడిచి) నిపుణికాజాకుఁడా! నపుంసకుఁడవై సుఖముగా నుండుము. శిశ్నము గోరుకును.

నిపుణి--80 జంపిం మహా సురదశాహాపడచాసా తంప కాయందయాం సపీంత వాణ రేణ ద.దసా.తి కిం కరిస్సి మందభాయిణీ.

కింక--81 రేరే దు.ఠవాణ! ముంచేహి ముంచేహి.

ఇతి వానరం ప్రహాత్యజంబుక మేహా ం మోచయంతి,

నిపు--సంస్కృతమాశ్రిత్య, నిరూప్య? క్రితిమోరెకు. వానరః యతః.

శ్లో. కస్మై: కృత్వ కంబళరోమమిశ్రైర్గ్లా గూలదండ స్వ తనూకహాణి,
కృతాని కుంగాలవిరక్త మాస్యం శ్మశ్రూణ్యనే ర్లోమభి రర్పితాం
తత్కిం కరాజ్పృచ్ఛామి, భోభోకింకరా! కుతస్త్య: ఏష వానరః?

ఏక:--82 దింపందరావో ఆయదో ఏసో వాధరరాయో.

అన్య:--83 ఆదో సీంవ ఏదంస్స ఛంతం దాసేమి. ఇతి కరీమచ్ఛత్ర ధారయతి.

తృతీయః:--84 అహంని వీజేమిది వేహిం పలాచామురగుంచేహి ఇతి వీజయతి.

...--విహస్య, ఉపచరంతు విము క్ మేహా:దండ మేతా

గో--స్వగతం. అంబ! మేదిని! వివరం దేహి లజ్జా మాం బాధతే.

దీర్ఘ--సాశంకం, ఏష వానరవేష: పురుష ఏవ

గోలా --భోభో రాజకింకరా! ముంచత మామ్ ఇతి ప్రణమితు ముచ్ఛతి.

ఏకః--85 ఆహి:దదో రాయణిమోనో

అన్య:--86 ణియుణియాదో, ది సఇదంనో ఏసో ప చావిసు జీదంవోత రాయ నోరో

జంబు--నిపుణికే! ఏష అనభరా గృధీ) కాయమానః కృతావజ్ఞ ఇవరాజా ప్రతిభాతి. పార్శ్వతోవిలోక్య శాసక సహిత ఆర్యో దీర్ఘదంతో2స్యత్రైవ.

దీర్ఘదంత--భోభో కృతావజ్ఞ కిం వక్రనాస కుమా?

కింక--87 సోహాణో జామరోతి బహుభ జో కిదో ఇంతరయో ఏంవ అహ్మాణం రాయో కో ఇతవక్త్రాపహ్య భుజ బధవ: విసృజ్య నిష్క్రాన్తా:

నిపు--శ్లో. ... కంమణా వాణరో ఏసో వేసేణావి కిదో తహా,
ముం...ఖియుగద గింధింజండ స్తాబహుమాణిదో.

---

85 వానర! క్షణ తూష్ణీ తి... న్యథా ప్ర.దండేన ప్రహరిష్యే

86 నిపునికే! వానర ఏష ద్రష్టవ్య;

87 కథమేష వానర; మాం రస్య యుష్మి న చక్షుషాపశ్యతి.

88 హంతహం త! మాం దశత వానంస్య ముఖం దండేన వారయిష్యే.

89 విప్రి ధ్యాస్మిమా పలఖండప్రిమేణ.

80 యస్మిన్న మసురతలాభ ప్రత్యాశాతస్య కామభ్యజనైప సుఖం వాన రేణ దశేరంయతి కి కరోమ్యహం మందభాగ్యా.

81 రేరే దుష్టవానర! ముంచముంచ,

నిపు—దేనియాధారము జూచుకొని నాభగ మవ్వేళు లూరుచున్నదో దానికే ముప్పు వాటిల్లి డి. ఇక నాకు గతియేమి? (విచారించును)
కింక—ఓరీ! కుంరవానరుఁడా! విడు! విడు! (అని గొట్టి జంబుకుని శిక్నమును విడుపింతురు)
నిపు—(పంస్కృతముతో నిరూపించి) ఇది కృత్రిమవానరముగాని నిజమైనదికాదు.

తే. గీ. పుట్టినవి కావు కంబళి బొచ్చుచేతఁ
దనురుహంబులు తోఁక క – ట్టినవి కాని
బొగ్గుమసి పూసి మొగమున – మూతిమీఁద
గొట్టెబొచ్చున మీసంబుఁ – గూర్చినారు.

కింకరుల నడిగి తెలిసికొనెదను కింకరులారా! ఈ వానర మెక్కడిది?
ఒకడు—ద్వీపాంతరము నుండి వచ్చినది.
అన్యుఁడు—అందుచేతనే దీనికి గొడుగు పట్టుచున్నాము.

(పిడకగొడుగు పట్టును)

తృతీయుఁడు—పలాలచామరగుచ్ఛములచే నితనికి విసరుచున్నాను (విసరును)
జంబు—(నవ్వి) నాచుల్లను విడిచిపెట్టినఁడు నుపచరింపుఁడు
కొండ—(స్వగతము) అంబ! భూదేవీ! యెడ మిచ్చి నన్ను సిగ్గు బాధించుచున్నది నీలోఁ జొచ్చెదను.
దీర్ఘ—(సందేశముతో) వీఁడు వానరవేషము ధరించిన పురుషుఁడే!
కొండ—ఓ రాజకింకరులారా! నన్ను విడువుఁడు. (నమస్కరింపఁ బోవును.)
ఒకఁడు—రాజనియోగము ననుసరింపవలెనుగదా?
అన్యుఁ—నిపుణికకుఁ జూపి విడిచిపెట్టుమని రాజాజ్ఞ
జంబు—నిపుణికా! ఇతఁడు నీభర్త వృద్ధితో నుండఁగా రాజు చూచి ఇట్లవమానము చేసి యుండఁ బోలు! (పరిక్కకుఁజూచి) ఓహో! కామునితో గూడ దీర్ఘదంతుఁ డిటకే వచ్చుచున్నాఁడు
దీర్ఘ—ఏమోయి! రాజుచేత వక్రనాసయుమి యవమానింప బడెనా?
కింక—కాదు సద్బ్రాహ్మణుడని బహుమానము చేసెను ఇంత వఱకే మాపని
(కట్లువిప్పి వెడలిపోవుదురు)

నిపు:—తే. గీ. చర్యచేఁ గ్రోఁతి యితఁడు వే – షంబుచేతఁ
గూడ వానరవేషంబు – గూర్చఁ బడియె
నన్ను విడి గృధిపూకును – నాకఁ బోయి

దీర్ఘ — సఖే! కి మేతత్
జంబు — (స్వగతం) ఇదం ప్రాగేవ నిశ్చిత మార్యేణ దీర్ఘదంతేన
కాస — గురో! గృహిణీసంగమమధ్య ఏవ కిం లగ్నోసి?
వక్ర —

శ్లో. గృహిణీమూం చరిత్రాం కించేద్ద్రష్టా భో జే మాదిశత్,
ఆసా మిదం మయి స్నిగ్ధా గృహిణీ త్యద్యాపి వర్తతే.

అపి చ శ్రోతవ్య మస్మదీయమ్

శ్లో. రాజ్ఞోఽహం న బిభేమి న ప్లవగతా లబ్ధేతి లజ్జాం సకృ
న్నేష్యా మ్యన్యగస్మరధ్వజపతా మర్యాద్గృహిణ్యాం తథా
ఆస్థానే విదుషాం వరం తు పరిషద్ధి గ్రన్థనాసో యమి
దుశ్శీలో భవతీ త్యుదీరయతి చేత్తన్మరశూలాయతే.

దీర్ఘ — యదిదం పర్యుషితం భవేత్తదా నక్రోశాయ అపూర్వతయాతత్ ఇదానీమేవ
వక్ర — త దిదానీం దురాత్మనో రాజహతకస్య దేశా దన్యత్రగచ్ఛామః

శ్లో. పురాంతరం ప్రాప్య నృపాంతరా దహం
ప్రదర్శ్య శాస్త్రాణి చ యా న్యపాఠిషం,
మహ చ్చ దానం ప్రతిగృహ్య తద్ధనం
వితీర్య నేత్యాస్మి చ తాం నటీం క్రమాత్.

తావత్ పర్యంతం నిపుణికా జంబుక స్యమపు న భవతు పరస్తాత్ కపి తస్య మనోరథ మపహరిష్యామి యోహి భుక్తవంతం ప్రతిబ్రూయాత్ న భుంజీథా ఇతి కిం తేన కృతం స్యాత్! కాసర స్త్వలాబూ స్తనీం బద్ధ్వైన తద్గృహిణీ చ దీర్ఘ దంతేన మయాపి రాజకారితవానరవేషేణ ప్రతిరథ్యం నీరసమానేన సర్వేఽపి పౌరాః ప్రతినందితాః

32 ద్వీపాంతరా దాగత ఏష వానరరాజః
33 అత ఏవైతస్య ఛత్రం ధారయామి
34 అహ మపి వీజయామి ద్వాభ్యాం పలాలచామరగుచ్ఛాభ్యామ్
35 గృహిణీతివో రాజనియోగః
36 నిపుణికాయై దర్శయితవ్య ఏషః, పశ్చా ద్విసర్జయితవ్య ఇతి రాజ నియోగః
37 శోభనో బ్రాహ్మణ ఇతి బహుమానః కృతః ఏతావా నేవాస్మాకం నియోగః
38 శ్లో. కర్మణా వానరో హ్యేష వేషే ణాపి కృత స్తదా,
మా ముంచ త్వా గతో గృహిణీం యదు దాక్షా బహుమానితః

దీర్ఘ—మిత్రమా! ఇదియేమి?

జంబు—(స్వగతము) ఇంతపని జరుగక మానదని దీర్ఘదంతు డిదివరకే జెప్పియున్నాడు.

కాస—గురువరా! గృధ్రిసంగమ మందే రహస్యస్థానములో బట్టుబడితివా యేమి?

వక్ర—

తే. గీ. కుంజమున నేను గృధ్రియం — గూడుచుండ
జేఁడు కనులారఁ జూచి యీ — రీతిఁ జేసె
నెనపసి కేమిగాని యో — య్యాగృధ్రి
కె తయోప్రేమ నాపయి — నింతవఱకు

ఇంకను నాసంగతి వినుడు

చ. జనములు నన్ను గొంతిరిగ — నల్పిన దాసికి లజ్జ లేదు, భూ
పుని కడ నుండి నాకు భయ — ముంగన నన్యాసి మహానంబునా
వనితభగంబు జొచ్చె నని — భావనఁ జేయును. పండితాళి న
న్ననయము దూష్టుఁడంచు నిక — నాడ దొడంగు పురంచుఁబొక్కెదన్

దీర్ఘదంతాదులు—ఒకరాత్రి గడచుటకేగాని కొంటి కిది పాతబడిపోదా! దీనికి విచార మేల?

వక్ర—అందువలన నీ చండాలపురాజు దేశము నుండి మఱియొక తోటకు బోవుదము. తరువాత,

తే. గీ. ఏ నగరి నేని యొక్క భూ — మీశుఁ గొలిచి
గొప్ప శాస్త్రిలు వినుపించి — మెప్పువడసి
ధనమును గడించి గృధ్రికి — ధార వోసి
మంచితనమున రావించి — యుంచుకొందు.

అంతవఱకు నిపుణికను జంబుకుడు నేనును నేకముగా విషయించు చుందుము. తరువాత వానికి నే నడ్డము రాను. కడుపునిండ దినినవానిని నీవు తిన వద్దనినఁ బ్రయోజన మే మున్నది? కాసకుని భార్య దీర్ఘదంతునకును, కాసరున కలాబూస్తనియు దక్కె గదా! రాజుగారి యెడబాటువలన వానరవేషమున పౌరుల నందఱును తవిలించుకొని వాడు దక్కెవటి.

దీర్ఘదంతాయ— కి మితోఽపి ప్రియ మాస్తే భగవతః ?
వక్ర— అత ఏవ నంహామి, తథా పీథ మస్తు భరతవాక్యం,

శ్లో. భూపాః పుణ్యపథే చరంతు భవతు
క్షేమం ప్రజానాం సర్వతః
కాలే ప్రోషధయః ఫలంతు కవయః
ఖేలంతు రాజ్ఞాం ప్రియాః,
విప్రాస్సం త్వథ నిర్భయా శ్చ విధవా
ద్వ్యాహో జరీజృంభతాం
కామో యేన పుమర్థసార్థ సరణౌ
మోక్షాభిషిక్తో భవేత్.

శ్లో. హిమాద్రిదర్యాయితయోనిమత్త్యై
మేరుప్రమాణాధికమేఢ్రకాయ,
సుమైథునాయై కృతమైథునాయ
నమ శ్శివాయై చ నమ శ్శివాయ.

శ్రీకాళిదాసకృతం ప్రహసనం
నామ నాటకమ్
సమాప్తమ్.

— రాఁబోవు గ్రంథ రాజములు —

ప్రసంగరంగము, నాగరసర్వస్వము, పంచసాయకము,
కామకళ, ఆంధ్రరతిరహస్యము, కామకళావిధి,
మొదలుగా గల గ్రంథము లన్నియు
నొకదాని తరువాత నొకదానిని